Vízia spoločných postupov pri budovaní moderného pôdohospodárstva v horizonte roku 2035

Prílohy 1,2,3

OBSAH

Príloha 1 ..... **3**

Chov hovädzieho dobytka a spracovanie hovädzieho mäsa **4**
Výroba kravského mlieka a spracovanie v mliekarenskom priemysle **14**
Chov ošípaných a spracovanie bravčového mäsa **26**
Chov hydiny a spracovanie v hydinárskom priemysle, produkcia vajec **35**
Chov oviec a kôz, výroba ovčieho a kozieho mäsa, mlieka a výrobkov z mlieka **45**
Ryby a možnosti ich spracovania **53**
Výroba medu **62**
Pestovanie obilnín a ich spracovanie v mlynskom priemysle a využitie v druhospracovateľskom priemysle **73**
Pestovanie olejnín a ich spracovanie **84**
Pestovanie cukrovej repy a spracovanie na cukor **93**
Produkcia ovocia mierneho pásma, jeho priamy odbyt a spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle **102**
Produkcia zeleniny a zemiakov, ich priamy odbyt a ich spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle **112**
Výroba hrozna a jeho spracovanie vo vinárskom priemysle **123**
Výroba korenín **130**
Produkcia kvetov, liečivých, aromatických a koreninových rastlín **137**
Produkcia dreva a jeho spracovanie v drevospracujúcom priemysle **144**

Príloha 2 ..... **153**

Príloha 3 ..... **161**

Príloha 1

Stav a vývoj jednotlivých vertkál potravinového priemyslu

Chov hovädzieho dobytka a spracovanie hovädzieho mäsa v mäsospracovateľskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Dostatočná krmovinová základňa, potenciál pre kvalitnú rastlinnú a živočíšnu produkciu
- Stabilná výmera TTP vhodná pre pastevný systém chovu jatočného HD, nízka kapitálová náročnosť
- Finalizácia produkcie v rámci vlastných spracovateľských kapacít a odbyt v sieti podnikových predajní
- Pozitívny vplyv na zamestnanosť na vidieku
- Pozitívne geografické a geo-klimatické pomery, udržiavanie kultúrneho rázu krajiny a tradícií spojených s pastierskou činnosťou v horských regiónoch

SLABÉ STRÁNKY

- Nízka úroveň reprodukčných a produkčných ukazovateľov v chove jatočného HD
- Nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca
- Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov v reťazci, absentujúce prepojenia a horizontálna a vertikálna kooperácia
- Absencia prenosu vedecko-technického rozvoja do praxe, nízka miera digitalizácie
- Výrazný investičný dlh mäsospracovateľského priemyslu v dôsledku dlhodobého nedostatku vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie.

PRÍLEŽITOSTI

- Stabilný vývoj domácej spotreby hovädzieho mäsa, potenciál pre rast produkcie a spotreby
- Eliminácia vývozu živého HD do zahraničia, podpora domácej produkčnej sebestačnosti
- Optimalizácia úrovne odbytových cien jatočných zvierat
- Diferenciácia cenových hladín podľa charakteru a úrovne chovu
- Podpora v rámci dotačných stimulov

OHROZENIA

- Export živého HD na nestabilný trh Turecka a krajín Blízkeho východu, export nespracovanej produkcie
- Degradácia stredného poľnohospodárskeho školstva
- Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily v dôsledku odlivu a nízkej atraktivity
- Nedostatočné jatočné a spracovateľské kapacity bitúnkov
- Vysoké nároky veterinárneho dozoru, nejednoznačné legislatívne a kompetenčné vymedzenie úradnej kontroly

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Chov hovädzieho dobytka (HD), vzhľadom na multiprodukčný charakter, správnu poľnohospodársku prax, udržanie zamestnanosti na vidieku ako aj krajinotvornú funkciu, má nezastupiteľné miesto v poľnohospodárskej výrobe. Po vstupe SR do EÚ boli chovatelia HD vystavení silnému konkurenčnému tlaku na spoločnom trhu EÚ. Na rozdiel od ostatných odvetví živočíšnej výroby, chov HD pomerne dobre obstál v silnej konkurencií. Od roku 2004 do roku 2019 sa početné stavy HD znížili „len“ o 20 %. Dôvodom je nie len multiprodukčný charakter a nezastupiteľné miesto v štruktúre poľnohospodárskej výroby, ale hlavne systematická podpora chovu HD na Slovensku. V poslednom období sa početné stavy HD len mierne znížili na úroveň 432 tis. ks. Zníženie stavov spôsobilo primárne pokles početných stavov dojníc. Na druhej strane sa mierne posilnili stavy dojčiacich kráv na 66 tis. ks, čo sa postupne prejavuje aj v náraste počtu jatočných zvierat vo výkrme. Pri súčasných stavoch HD sme vzhľadom na nízke reprodukčné a produkčné parametre schopní vyprodukovať takmer 23 tisíc ton jatočnej hmotnosti hovädzieho mäsa.

b) spracovanie a odbyt

Spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti by na regionálnej úrovni mohla vyriešiť horizontálna a vertikálna kooperácia chovateľov dojčiacich kráv, výkrmcov HD a bitúnkov. V rámci kooperácie by bolo možné nielen zvýšiť mieru spracovania jatočného HD, ale aj výstavbou chladiacich boxov pre vyzretie mäsa a vlastných logistických centier by bolo možné zásobovať regionálny trh, vrátane súkromného a verejného stravovania. Užšej spolupráci, ktorá je základným predpokladom pre realizáciu spoločných projektov, bráni prehlbujúca sa nedôvera medzi jednotlivými podnikateľskými subjektmi v rámci vertikály. Z hľadiska zásobovania maloobchodných sietí na celoštátnej úrovni je nevyhnutné uzatváranie, zlepšenie a plnenie dlhodobých zmluvných vzťahov medzi prvovýrobou a spracovateľským priemyslom v súbehu s primeranou podporou, v záujme prevencie výkupu mladých býčkov pred výkrmom. Bez vzájomne korektných zmluvných vzťahov nie je možné podstatné zvýšenie spracovania jatočného HD spracovateľským priemyslom. Pritom vyššia miera spracovania jatočného HD by nielen výrazne znížila uhlíkovú stopu (vývoz živého HD a dovoz mäsa), ale zároveň by umožnila plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít (zefektívnenie výroby), a v neposlednom rade by vytvárala podmienky pre stabilizáciu a rozvoj chovu jatočného HD na Slovensku. Plne funkčná vertikála by vytvárala v horizonte roku 2035 podmienky pre zvýšenie produkcie hovädzieho mäsa na úroveň 28 tis. t. jat. hm. (zhruba 100 % súčasnej domácej spotreby) a pre radikálne zvýšenie potravinovej sebestačnosti (až na úroveň zhruba 80 % súčasnej domácej spotreby).

Chov dobytka a spracovateľský priemysel v SR je ovplyvnený objektívnymi i subjektívnymi faktormi:

a) Objektívne: nižšia úrodnosť TTP s ohľadom na charakter podnebia v SR - kontinentálne suchšie podnebie. Rádovo vyššie porážkové kapacity v EÚ a ekonomické výhody z rozsahu.
b) Subjektívne: nižšia úroveň plemenárskej práce, manažmentu so stádom a logistikou presunov.

c) vzťahy v rámci vertikály

Funkčnosť vertikály je značne obmedzená. Takmer 60 % hrubej produkcie je vyvážané v živom do zahraničia a nahrádzané dovozom hovädzieho mäsa nielen do maloobchodnej siete, ale aj do spracovateľského priemyslu. Výsledkom je pomerne vysoká produkčná sebestačnosť nad 80 %, avšak potravinová sebestačnosť nedosahuje ani úroveň 30 %. Vertikála je atomizovaná a absentuje akákoľvek

horizontálna a vertikálna kooperácia v rámci vertikály. Zároveň absentujú dlhodobé dodávateľsko-odberateľské zmluvné vzťahy medzi chovateľmi, výkrmcami a spracovateľmi.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Pre vertikálu produkcie hovädzieho mäsa je nevyhnutné vypracovať **projektové riešenie**. Základným predpokladom projektového riešenia je na MPRV SR stanoviť a menovať schopného a v problematike erudovaného projektového manažéra.
Dôležitým predpokladom pre ďalší rozvoj je **zabezpečenie plného využitia existujúcich spracovateľských kapacít v mäsovom priemysle tak aby boli ekonomicky stabilné.**

Pre zachovanie a rozvoj chovu dojčiacich kráv je potrebné zaviesť podporu na odchované teľa. Pri navrhovanej sadzbe 200 € na teľa by výška podpôr dosiahla úroveň 10,2 mil. € ročne. Podporu výkrmu HD je nevyhnutné upraviť tak, aby výška podpory výkrmu býkov a jalovíc bola na rovnakej úrovni. Podpora nákupu kvalitného čistokrvného genetického materiálu pre zlepšenie genofondu mäsového dobytka s ročnou alokáciou zdrojov na úrovni 650 tis. €.
Návrh novej schémy štátnej pomoci na podporu domáceho spracovania hovädzieho mäsa. Cieľom návrhu schémy štátnej pomoci je zvýšiť mieru spracovania domácej suroviny formou príplatku za jatočné spracovanie hovädzieho dobytka, vrátane jatočných teliat. Podporovaný by bol každý kg predaného hovädzieho mäsa, a to sumou na úrovni 0,5 až 0,7 €/kg jat. hm. pre spracovateľa na úrovni bitúnok-spracovateľ, v súlade s politikou Farm to fork a s dôrazom na znižovanie uhlíkovej stopy.

Z hľadiska investičnej politiky bude nevyhnutné zavádzanie inovatívnych technológií na znižovanie emisií, precízneho poľnohospodárstva a znižovania potreby ľudskej a strojovej práce. Pre rozvoj chovu jatočného HD sú nevyhnutné investície do rekonštrukcií existujúcich ustajňovacích priestorov hlavne pre výkrm býkov, skladovacích priestorov, do technológií na ochranu životného prostredia, do technológií spracovania a aplikácie organických hnojív a do využitia obnoviteľných zdrojov energie. Nakoľko zvýšenie produkcie hovädzieho mäsa by si vyžiadalo zvýšenie početných stavov HD zhruba na úroveň z roku 2015 (cca 458 tis. ks), skôr ako o investíciách by sme mohli uvažovať o rekonštrukcií existujúcich ustajňovacích priestorov pre výkrm býkov. Nevyhnutné výdavky na rekonštrukcie odhadujeme vo výške 20 mil. €. Chov dojčiacich kráv a výkrm jalovíc je možné realizovať extenzívnym spôsobom na plochách TTP. Aj pri takomto spôsobe chovu by bolo potrebné dobudovať aspoň prístrešky pre zvieratá, príp. pre objemové krmivá na prikrmovanie v zimných mesiacoch. Vhodným doplnkom by boli aj elektrické oplôtky a ohradníky. Pri zvýšení početných stavov dojčiacich kráv o 10 tis. ks odhadujeme potrebu investícií na 10-15 mil. €.
Mäsospracujúce podniky sú kapacitne schopné spracovať a produkovať zvýšenú produkciu. Technologicky výrazne zaostávajú. Nedostatok vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie má za následok výrazný investičný dlh na úrovni 86 mil. €. Pre spracovateľský priemysel bude nevyhnutné vytvoriť priestor pre podporu projektov vo výške 5 mil. € ročne na obnovu a modernizáciu v súlade s potrebou ekologických technických riešení pre zvýšenie ich konkurencieschopnosti.
Celý proces zvýšenia sebestačnosti musí byť determinovaný zvýšením úrovne kooperácie producentov jatočného HD a mäsospracujúceho priemyslu predovšetkým z pohľadu transparentnosti cenotvorby, odbytu, akosti, vymožiteľnosti práv vyplývajúcich zo zmluvných vzťahov. **Ako predpoklad pre zavedenie podpory** viazaných platieb a výziev na podporu investičných zámerov podnikov **by mal byť vypracovaný audit tohto procesu (medziodvetvovej dohody).**

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Vertikála nevybudovaná po stránke spoločných chovateľských schém, odbytových zoskupení a ani v nadväznosti na výkrm, nie sú vytvorené dlhodobé dodávateľsko-odberateľské vzťahy
- Vo vertikále nie sú identifikované významné krátkodobé ani dlhodobé spoločné snahy na využitie produkcie dobytka pre spracovanie a obchod v SR - produkčná sebestačnosť dosahuje cca 88% a potravinová sebestačnosť 29%.
- Cenová nekonkurencie schopnosť slovenského mäsa, vysoké fixné náklady spracovania, proexportné nastavenie - za účelom ďalšieho výkrmu a spracovania, vývoz živých zvierat
- Spracovateľský priemysel nastavený predovšetkým na lacnejšie dodávky suroviny zo zahraničia, dovoz častí tiel
- Spotreba mäsa je výrazne pod úrovňou odporúčanej spotreby - spotrebitelia ho substituujú spotrebou lacnejšieho bravčového, limitované využitie v zariadeniach verejného stravovania
- Potreba obnovy technického a technologického vybavenia, ustajňovacích kapacít, digitalizácie procesov menežmentu chovu a spracovania HD
- Nevyužité porážkové a rozrábkové kapacity priemyslu a nízka efektívnosť produkcie

Zvýšenie efektívnosti v časti produkcie je kľúčový dlhodobý proces, s dopadom na rozvoj ďalších segmentov vertikály najmä vo väzbe vstupné náklady – výsledná cena.

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ :Zvýšenie efektívnosti celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavania zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
4. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe formou inovácií a poradenstva
5. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania
6. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie hovädzieho mäsa.
7. Finančná podpora pre stredne školy, ktoré budú schopné vytvoriť podmienky pre odbory a vychovať žiakov do spracovateľského priemyslu a všeobecne orientujuceho sa žiaka do prvovýrobv.
8. Podpora pasienkového spôsobu chovu HD cez ekosystémové služby MŽP SR.
9. Podpora vertikály zo strany MŽP SR formou Výziev na znižovanie energetickej náročnosti (BAT), modernizácie a znižovanie dopadov na životné prostredie potravinárskych podnikov.

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Obnova a modernizácia mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti
2. Štátna pomoc pre skvalitnenie identifikácie a stanovenia pôvodu zvierat modernými molekulárno-biologickými testami za účelom skvalitnenia šľachtiteľskej práce
3. Príprava schém štátnej pomoci zameraných na:
   - podporu kontroly reprodukčného zdravia formou kontroly kvality ejakulátu,
   - riešenie škôd na krmovinách a TTP spôsobených divou zverou,
   - riešenie čiernej plemenitby testovaním pôvodu zvierat DNA testom
   - podporu domáceho spracovania hovädzieho mäsa
   - odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat a systém na likvidáciu a zhodnotenie odpadov na bitúnkoch.
4. Rozšírenie kapacít pre spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti, podpora schém a nástrojov pre horizontálnu a vertikálnu kooperáciu chovateľov dojčiacich kráv, výkrmcov HD a bitúnkov.
5. Technologická obnova chovov minimalizujúcich negatívny vplyv na životné prostredie, podmienená minimálnou hranicou produkcie jatočných teliat.
6. Skvalitnenie krmovinovej základne, vrátane technológií a nevyhnutných skladovacích priestorov, rekonštrukcia, príp. výstavba ustajňovacích objektov a súvisiacej infraštruktúry.
7. Podpora inovácií, digitalizácie a smart riešení v celej vertikále.
8. Schéma štátnej pomoci pre welfare zvierat na bitúnkoch v záujme zvýšenia kvality primárnej produkcie hovädzieho mäsa.
9. Podpora lokálnych foriem spracovania a predaja v krátkom odbytovom reťazci.

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné rozpracovať a realizovať komplexný **„Projekt rozvoja vertikály hovädzieho dobytka“**, s definovanou riadiacou a kontrolnou zodpovednosťou na úrovni rezortného manažéra a **konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**
Prijatím podporných opatrení je môže zabezpečiť postupný rast produkcie o viac ako 2% ročne s tým, že sa bude podporovať úsilie o vyššiu mieru spracovania v SR s postupným rastom k cieľovému obdobiu 2035 o 3 % ročne.

Navrhované podpory je potrebné viazať u dojčiacich kráv na zvýšenie produkčnej schopnosti a u porážaného dobytka na dynamiku zvyšovania porážok slovenského dobytka. Je potrebné preveriť ich použiteľnosť z hľadiska finančných pravidiel PRV.

Predpoklad časového vektora:

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2027

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti rast v potravinovej sebestačnosti)

C. Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály

Návrhy na mierne (10-23 %) zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného mäsa a výrobkov z neho vedú cez masívne prevádzkové finančné podpory.

	2019	**2022-2027 (návrh vertikály)**
Podpory - súčasný stav:		
Platba na výkrm	220,34 € / VDJ	220,0 € / VDJ
Ročne	8,78 mil. €	8,78 mil. €
Platba na dojčiace kravy	77,00 € / VDJ	200,0 € / VDJ
Ročne	4,12 mil. €	10,2 mil. €
Podpora nákupu plemenného materiálu		
Ročne		0,65 mil. €
Celkom – na ročnej báze		19,63 mil. €
*t. j. podpora každého 1 € produkcie 0,36 € podpory.		
Podpora vertikály:		
Platba na kg mäsa (dobytok zo SR)		0,5 -0,7 €/kg jat. hm.
Celkom – na ročnej báze		od 6,3 do 19,5 mil. €*
* pre spracovateľa na úrovni bitúnok-spracovateľ		
Podpora pre welfare na bitúnkoch ročne		726 tis. €

Investičné potreby:	**do 2027**
Objem rekonštrukcií	
- v chove kráv bez trhovej produkcie mlieka	20 mil. €
- výkrm	15 mil. €
Objem investícií	
- spracovateľský priemysel	86 mil. €
- do porážok	23 mil. € / podpora
Objem investícií	5 mil. €

Navrhnuté podpory a investície umožňujú zvýšenie produkcie o 3-5 tis.t v r. 2027/2035 t.j. o 10% resp. 23%, čo by zvýšilo úroveň produkčnej sebestačnosti z 88% na 100% ale nezabezpečilo by významný rast potravinovej sebestačnosti, ktorá dosahuje cca 29%.

Stav vertikály ***Chov hovädzieho dobytka a spracovanie hovädzieho mäsa v mäsospracovateľskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská,. vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	• Početné stavy HD: 432 tis. ks • Početné stavy dojčiacich kráv: 66 tis. ks • Početné stavy HD vo výkrme: 51 tis. ks • Odchov teliat na 100 kráv: 82 ks • Odchov teliat na 100 dojčiacich kráv: 65 ks • Hmotnostné prírastky vo výkrme, vrátane predvýkrmu: 0,763 kg/KD • Produkcia: 22,7 tis. t jat. hm. uvedené údaje predstavujú stav z roku 2019	• 2027 2035 • Početné stavy HD (tis. ks): 445 458 • Početné stavy dojčiacich kráv (tis. ks): 70 76 • Početné stavy HD vo výkrme (tis. ks): 56 62 • Odchov teliat na 100 kráv (ks): 84 88 • Odchov teliat na 100 dojčiacich kráv (ks): 70 75 • Hmotnostné prírastky vo výkrme, vrátane predvýkrmu (kg/KD): 0,810 0,880 • Hrubá produkcia (tis. t. jat.hm.) 25 28	• Slabá vyjednávacia sila pri dodávateľsko-odberateľských vzťahoch • Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov medzi chovateľmi a spracovateľmi • Finančná nestabilita obchodných partnerov (bitúnkov) • Absencia organizovanosti chovateľov v rámci odbytových organizáciách, resp. medziodvetvových odbytových organizáciách • Starnutie pracovného personálu, nízka atraktivita odvetvia na pracovnom trhu • Nadprodukcia hovädzieho mäsa v rámci spoločného trhu EÚ • Neustále zvyšovanie vstupných nákladov (cena energie, vody, práce, likvidácie odpadu) • Možnosti odbytu jatočného HD sú výrazne limitované aj celým komplexom rizík, ktorým sú chovatelia vystavení	• Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavanie zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch. • Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. • Nevyhnutný prenos vedecko-technických poznatkov do praxe. • Zriadenie mechanizmov riadenia rizík. • Potrebné zavedenie nových podporných štátnych schém: • Štátna pomoc pre skvalitnenie identifikácie a stanovenia pôvodu zvierat modernými molekulárno-biologickými testami za účelom skvalitnenia šľachtiteľskej práce • Schéma štátnej pomoci na podporu kontroly reprodukčného zdravia formou kontroly kvality ejakulátu • Schéma štátnej pomoci na riešenie škôd na krmovinách a TTP spôsobených divou zverou • Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat a systém na likvidáciu a zhodnotenie odpadov na bitúnkoch • Riešenie čiernej plemenitby navýšením rozpočtu Plemenárskej inšpekcie na testovanie pôvodu zvierat DNA testom
	Spracovanie	• Porážky HD: 9,7 tis. t. ž.hm. • Jatočné opracované hovädzie mäso: 8,3 tis. t • Mäsové výrobky: 111,1 tis. t	***2027 2035*** • Porážky HD (tis. t ž. hm.) 25 40 • Jatočné opracované hovädzie mäso (tis. t) 14 19 • Mäsové výrobky (tis. t) 120 135	Nevyužité existujúce spracovateľské capacity cez fixné náklady neúmerne zaťažujú celkovú ekonomickú efektívnosť spracovania mäsa.	Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít
	Odbyt	• Neexistuje ponuka, ktorá pokryje dopyt • Existujúca ponuka je cenovo nekonkurencieschopná, avšak slovenské mäso je kvalitné • Nákup mäsa obchodníci realizujú cez distribútorov • Chýba výsekové mäso zo Slovenska • Spotrebiteľ akceptuje hovädzie mäso z Českej republiky, Írska ako kvalitné • Sortiment mäsových výrobkov bežný, nie je zo slovenskej suroviny • Ponuka údenín – štandard, bez výraznejších špecialít	• Obchod má záujem o hovädzie mäso slovenského pôvodu, musí byť cenovo konkurencieschopné • Spotrebiteľ nevyhľadáva špeciálne slovenské hovädzie mäso		
	Spotrebiteľ	Spotreba 5,2 kg/osoba a rok	• Spotreba výrazne pod úrovňou odporúčanej spotreby. • Drahšie hovädzie mäso spotrebitelia substituujú spotrebou lacnejšieho bravčového a hydinového mäsa. • Dlhodobé odhady predpokladajú mierny rast spotreby hovädzieho mäsa. • Predpokladáme zvýšenie spotreby na 6 kg/osoba a rok.	• Spotreba je limitovaná vysokou cenou hovädzieho mäsa. • Minimálne sa využíva napr. v školskom stravovaní**.**	• Potrebná komunikácia so spotrebiteľom o potrebe zaradenia hovädzieho mäsa do vyváženej stravy. • Potreba zaradenia hovädzieho mäsa do školského stravovania.
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	• Potreba investičných prostriedkov na obnovu technického vybavenia, rekonštrukcie existujúcich objektov • Vysoké investície do výrobne kŕmnych zmesí a mechanizácie rastlinnej výroby • Vysoké náklady na prevádzku z dôvodu finančnej nedostupnosti technického rozvoja prevádzok	• Nevyhnutné zavádzanie inovatívnych technológií na znižovanie emisií, precízneho poľnohospodárstva a znižovania potreby ľudskej a strojovej práce. • Pre rozvoj chovu jatočného HD sú nevyhnutné investície do rekonštrukcií existujúcich ustajňovacích priestorov hlavne pre výkrm býkov, skladovacích priestorov, do technológií na ochranu životného prostredia, do technológií spracovania a aplikácie organických hnojív a do využitia obnoviteľných zdrojov energie. • Zvýšenie úrovne produkčnej sebestačnosti si vyžiada investície do výstavby nových objektov a prístreškov pre rozšírenie pastevného chovu dojčiacich kráv a výkrmu teliat a jalovíc	• Nedostatok investičných prostriedkov hlavne v menších chovoch, ktoré vykazujú vyššie výrobné náklady. Podniky nemajú zdroje na zavádzanie inovatívnych technológií. • Dlhodobá udržateľnosť a rozvoj chovu jatočného HD si vyžaduje nevyhnutné investície do zabezpečenia a skvalitnenia krmovinovej základne ako aj na plnenie požiadaviek ochrany životného prostredia s minimálnym vplyvom na kvalitu života obyvateľstva. Financovanie úvermi môže byť individuálne s ohľadom na schopnosti plnenia dlhovej služby. • Nakoľko zvýšenie produkcie hovädzieho mäsa by si vyžiadalo zvýšenie početných stavov HD zhruba na úroveň z roku 2015 (cca 458 tis. ks), skôr ako o investíciách by sme mohli uvažovať o rekonštrukcií existujúcich ustajňovacích priestorov pre výkrm býkov. Nevyhnutné výdavky na rekonštrukcie odhadujeme vo výške 20 mil. €. • Chov dojčiacich kráv a výkrm jalovíc je možné realizovať extenzívnym spôsobom na plochách TTP. Aj pri takomto spôsobe chovu by bolo	• Vypracovať projekty technologickej obnovy pre menšie chovy v rámci PRV II. Pilier. • V prípade týchto investícií do nákupu technológií je dôležité podmieniť ich získanie minimálnou hranicou produkcie jatočných teliat. • Vypracovanie projektov pre skvalitnenie krmovinovej základne, vrátane technológií a nevyhnutných skladovacích priestorov • Vypracovanie projektov podpory do technologického pokroku v sektore chovu mäsového dobytka v celej vertikále • Vypracovať projekty do technologických riešení minimalizujúcich negatívny vplyv na životné prostredie a do využitia obnoviteľných zdrojov energie

				potrebné dobudovať aspoň prístrešky pre zvieratá, príp. pre objemové krmivá na prikrmovanie v zimných mesiacoch. Vhodným doplnkom by boli aj elektrické oplôtky a ohradníky. Pri zvýšení početných stavov dojčiacich kráv o 10 tis. ks odhadujeme potrebu investícií na 10-15 mil. €.	• Na základe investičných zámerov vypracovať projekty na rekonštrukciu, príp. výstavbu ustajňovacích objektov, vrátane prípravy a skladovania krmív. • Podpory na modernizáciu fariem by mali byť vyhlasované rovnomerne po celý čas programového obdobia
	Spracovanie/odbyt	Existujúce kapacity na spracovanie mäsa sú dostatočné, sú však zastarané, je nevyhnutné investovať na modernizáciu kapacít, na zníženie ich energetickej efektívnosti	• Priemerný vek zariadení používaných v mäsopriemysle je 11,8 roka s mierou opotrebenia na úrovni 51,4% pričom mäsopriemysel patrí medzi energeticky najnáročnejšie odvetvia a charakter energetickej náročnosti môže byť znásobený vo vzťahu k špecializácii prevádzky (napr. bitúnky, rýchlozmrazovacie tunely atď.) • Mäsopriemysel je dlhodobo finančne poddimenzovaný a v súčasnej dobe disponuje investičným dlhom vo výške takmer 86 mil. €, pričom na jeho krytie je potrebných takmer 23 mil. € cudzích zdrojov.	Nedostatočné vlastné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu mäsospracovateľského priemyslu	Umožniť čerpanie finančných prostriedkov z PRV vo výške cca 5 mil. € na 1 rok v priebehu 7 rokoch Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti Schéma štátnej pomoci pre welfare zvierat na bitúnkoch v záujme zvýšenia kvality primárnej produkcie hovädzieho mäsa. Alokácia zdrojov pre HD vo výške 3 630 800 € na obdobie 5 rokov (cca 726 tis. € ročne).
Kooperácia v rámci vertikály		• Absentuje akákoľvek horizontálna a vertikálna kooperácia v rámci vertikály. • Absentujú dlhodobé dodávateľsko-odberateľské zmluvné vzťahy medzi chovateľmi, výkrmcami a spracovateľmi.	• Je nevyhnutné nastaviť pravidlá kooperácie v rámci vertikály pre zabezpečenie spolupráce na úrovni prvovýrobcov (napr. pri nákupe technológií, vstupov), ale aj na úrovni prvovýrobcov a spracovateľov pre zabezpečenie odbytu. • Horizontálna a vertikálna kooperácia chovateľov a malých bitúnkov vytvára podmienky pre budovanie spoločných skladovacích priestorov na vyzretie mäsa a siete predajní pre zabezpečenie odbytu hovädzieho mäsa na regionálnom trhu. • Z hľadiska zásobovania maloobchodných sietí je nevyhnutné zásadné zlepšenie zmluvných vzťahov pre zabezpečenie spracovania a odbytu domácej suroviny.	• Vertikála je atomizovaná. Pretrváva nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca. • Neorganizovanosť a hlavne nestabilné zmluvné vzťahy nevytvárajú podmienky pre rozvoj produkcie hovädzieho mäsa, pre následné zabezpečenie spracovania domácej suroviny a v konečnom dôsledku pre zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti.	• Spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti by mala na regionálnej úrovni vyriešiť horizontálna a vertikálna kooperácia chovateľov dojčiacich kráv, výkrmcov HD a bitúnkov. • Z hľadiska zásobovania maloobchodných sietí na celoštátnej úrovni je nevyhnutné uzatváranie, zlepšenie a plnenie dlhodobých zmluvných vzťahov medzi prvovýrobou a spracovateľským priemyslom. • Návrh novej schémy štátnej pomoci na podporu domáceho spracovania hovädzieho mäsa. Cieľom návrhu schémy štátnej pomoci je zvýšiť mieru spracovania domácej suroviny formou príplatku za jatočné spracovanie hovädzieho dobytka, vrátane jatočných teliat. Podporovaný by bol každý kg predaného hovädzieho mäsa, a to sumou na úrovni 0,5 až 0,7 €/kg jat. hm. pre spracovateľa na úrovni bitúnok-spracovateľ • Podpora lokálnych foriem spracovania a predaja v krátkom odbytovom reťazci
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		V súčasnosti je: • produkčná sebestačnosť na úrovni 88 %. • - potravinová sebestačnosť na úrovni 29 %	• V prípade zabezpečenia produkcie 28 tis. t jat. hm. by sme pokryli domácu spotrebu na cca 100 %. • Plným využitím existujúcich spracovateľských kapacít by sa potravinová sebestačnosť zvýšila na takmer 80 %.	• Zvýšenie sebestačnosti vo výrobe hovädzieho mäsa je vzhľadom na vysokú a stabilnú domácu spotrebu žiadúce. • Vlastnou produkciou je potrebné eliminovať dovoz lacného a menej kvalitného mäsa a mäsových výrobkov.	Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	Údaje pre rok 2019 • Platba na výkrm vybraných kategórií hovädzieho dobytka vo výške 220,34 €/DJ. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 8,78 mil. €. • Doplnková vnútroštátna platba na dojčiace kravy vo veku nad 24 mesiacov vo výške 77,00 €/DJ. Ročná alokácia zdrojov doplnkovej vnútroštátnej platby na DJ celkom na úrovni 4,12 mil. €.	• Podpora chovu dojčiacich kráv formou podpory na odchované teľa. Navrhovaná sadzba vo výške 200 € na teľa. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 10,2 mil. €. • Podpora na výkrm HD. Výška podpory výkrmu býkov a jalovíc by mala byť na rovnakej úrovni. • Podpora nákupu kvalitného čistokrvného genetického materiálu pre zlepšenie genofondu mäsového a kombinovaného dobytka. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 650 tis. € • Podpora obnovy a úpravy TTP s cieľom naplnenia predpokladov pre vyššiu intenzitu výroby využitím pastevného systému chovu	Súčasné podpory do chovu dojčiacich kráv a výkrmu jatočného HD nie sú dostatočné.	Je potrebné prijať navrhované opatrenia na zvýšenie podpôr z I. piliera, v prípade nedostatku zdrojov je potrebné vykonať ich prioritizáciu.
	Spracovanie, odbyt/spotrebiteľ	Spracovatelia nie sú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera	Spracovatelia nebudú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera		
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Chov jatočného HD je nekonkurencieschopné z dôvodu: • Nižšej úrovne produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Negatívny rast cien vstupov pri stagnácií odbytových cien • Negatívny vplyv klimatických zmien • Vysoká závislosť na neistom odbyte živých zvierat do zahraničia • Sprísňovanie legislatívnych požiadaviek chovu a ochrany životného prostredia	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: • Zlepšiť produkčné a reprodukčné ukazovatele • Zavádzanie poznatkov vedecko-technického rozvoja do praxe • Organizovanosť chovateľov s cieľom zabezpečiť tvorbu a prevádzku krátkych odbytových kanálov • Zabezpečiť poradenstvo a vzdelávanie • Umožniť podporu celej vertikály	Bez navrhovaných opatrení nie je chov jatočného HD a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť	• Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavanie zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch. • Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. • Nevyhnutný prenos vedecko-technických poznatkov do praxe. • Zriadenie mechanizmov riadenia rizík. • Potrebné zavedenie nových podporných štátnych schém: • Štátna pomoc pre skvalitnenie identifikácie a stanovenia pôvodu zvierat modernými molekulárno-biologickými testami za účelom skvalitnenia šľachtiteľskej práce • Schéma štátnej pomoci na podporu kontroly reprodukčného zdravia formou kontroly kvality ejakulátu • Schéma štátnej pomoci na riešenie škôd na krmovinách a TTP spôsobených divou zverou

					• Riešenie čiernej plemenitby navýšením rozpočtu Plemenárskej inšpekcie na testovanie pôvodu zvierat DNA testom
	Spracovanie	Mäsový priemysel je nekonkurencieschopný z dôvodu: • Nevyužitým výrobným kapacitám • Vplyvu podmienok verejného obstarávania na vertikálu • Nedostatkom inovácií a modernizácie technicko-technologickej úrovne • Vysokej úrovne dovozov lacného mäsa a mäsových výrobkov • Nelegálny predaj v pohraničných oblastiach	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: • Stabilizovať zmluvné vzťahy vo vertikále • Investovať do modernizácie mäsového priemyslu • Zvýšenie odbytu domácej produkcie v štátnych inštitúciách, školstve, gastre, DSS a pod. • Diverzifikovať odbyt, krátky odbytový kanál v rámci vlastných predajní • Zabezpečenie dodávok pre ŠHR z domácich zdrojov • Vytvorenie jednoduchého, pre spotrebiteľa ľahko odlíšiteľného systému označenia potravín na pultoch v obchodoch • Edukácia spotrebiteľa a propagácia produktov od slovenských výrobcov	Bez navrhovaných opatrení nie je mäsospracujúci priemysel a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť.	Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít

Výroba kravského mlieka a spracovanie v mliekarenskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Krajino-tvorba
- Ponuka pracovných príležitostí
- Kombinovaná úžitkovosť (produkcia mlieka a hovädzieho mäsa)
- Produkcia kvalitných slovenských mliečnych výrobkov (mlieka, syrov, jogurtov...)
- Produkcia organických hnojív
- Podnikanie v súlade s udržateľným rozvojom (znižovanie uhlíkovej stopy)
- Zvyšovanie pridanej hodnoty rastlinných produktov premenou na výrobu konzervovaných krmív
- Ekonomicky efektívna produkcia jadrových a objemových krmív na Slovensku, vzhľadom na priaznivé klimatické podmienky
- Zvýšenie pridanej hodnoty základnej suroviny mlieka premenou na výrobu mliečnych výrobkov
- Neustále sa zlepšujúce reprodukčné a úžitkové parametre

SLABÉ STRÁNKY

- Vysoké náklady do stavieb
- Nedostatok kvalifikovaného personálu (náročné pracovné podmienky)
- Starnutie pracovného personálu - tradičná schéma dediny na ústupe
- Vysoké investičné náklady na obnovu zastaraného technického vybavenia
- Vysoké investície do výrobne kŕmnych zmesí a mechanizácie rastlinnej výroby
- Vysoké náklady na prevádzku z dôvodu finančnej nedostupnosti technického rozvoja prevádzok
- Vysoké environmentálne záťaže
- Aktuálna dotačná politika
- Absencia jednotnej metodiky na výpočet nákladovosti výroby surového kravského mlieka
- Slabá vyjednávacia sila pri dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
- Nejednotná ekonomická sila chovateľov
- Nevyužívanie brownfieldov (opustených stredísk)

PRÍLEŽITOSTI

- Potenciál zvyšovania počtu dojníc
- Rozšírenie chovov v podhorských a horských oblastiach, zvýšenie početnosti plemien Slovenského strakatého a Pinzgauského dobytka
- Zvýšenie chovov dojníc zapojených do ekologickej poľnohospodárskej výroby
- Rozšírením chovu tvorba pracovných miest v živočíšnej a rastlinnej výrobe
- Obnova ustajňovacích priestorov a technické vybavenia
- Zavádzanie automatizácie a SMART technológii
- Zvýšenie produkcie organických hnojív, čo má za následok zvýšenie organickej hmoty v pôde
- Možnosť získania prostriedkov z EÚ
- Zlepšenie legislatívnych noriem na podporu podnikania v poľnohospodárstve
- Lepšia vysledovateľnosť domácej výroby
- Zabezpečenie odbytu domácich mliečnych produktov do verejného stravovania
- Cielená výchova detí a mládeže k spotrebe mlieka a mliečnych výrobkov

OHROZENIA

- Nadprodukcia mlieka v rámci spoločného trhu EÚ,
- Výrazná volatilita nákupných cien mlieka v rámci EÚ,
- Neistá podpora výrobcov slovenských produktov v porovnaní s okolitými štátmi EÚ
- Neistá dotačná politika štátu v oblasti poľnohospodárstva
- Pokles cien poľnohospodárskej produkcie v porovnaní so zahraničím
- Neustále zvyšovanie výrobných nákladov (hlavne nákladov na krmivá)
- Neustále zvyšovanie vstupných nákladov (cena energie, vody, práce, likvidácie odpadu)
- Nízka vymožiteľnosť práva
- Nedostupnosť úverových zdrojov
- Nemožnosť poistenia v niektorých prípadoch rizika.
- Obchodná politika obchodných reťazcov
- Negatívny postoj verejnosti k rozvoju živočíšnej výroby v ich regióne
- Nesúlad zákonov medzi rezortmi MPRV SR a MŽP SR
- Prijímanie legislatívy EÚ nad rámec SR
- Legislatívne problémy s novými investíciami a možné zablokovanie investície samosprávou.
- Vplyv podmienok verejného obstarávania na vertikálu (verejné stravovanie, školské a predškolské zariadenia, nemocnice, armáda...)
- Vplyv klimatických podmienok
- Politicko-ekonomická situácia vo svete (obchodná vojna USA s Čínou, Brexit, proti ruské sankcie, bilaterálne dohody a pod.)

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) Primárna produkcia

Po vstupe do Európskej únie v roku 2004 sa musela celá vertikála prispôsobiť konkurencii, podmienkam a požiadavkám, ktoré so sebou priniesol vstup na spoločný európsky trh s mliekom. Systém riadených dodávok mlieka na trh sa zmenil na voľný trh s mliekom a mliečne kvóty sa zrušili. Zmenili sa aj princípy Spoločnej organizácie trhu s mliekom, hlavne v súvislosti so systémom intervencie.

Sektor prvovýroby mlieka od vstupu do EÚ prežil 3 mliečne a jednu maslovú krízu, v rámci ktorých došlo k veľkým cenovým výkyvom na trhu s mliekom. Priemerná nákupná cena mlieka dosiahla necelých 29 eurocentov na kilogram. Priemerné náklady na výrobu mlieka dosiahli úroveň zhruba 37 eurocentov na kilogram. Priemerná podpora pre sektor prvovýroby mlieka dosiahla úroveň zhruba 4 eurocenty na kilogram mlieka. Za 17 rokov členstva SR v EÚ prvovýroba mlieka nedosiahla bez podpory ani jeden rok zisk. Po započítaní podpory sa dosiahla v prvovýrobe mlieka strata v priemere - 4 eurocenty na kilogram mlieka. Kumulovaná strata v prvovýrobe mlieka dosiahla v slovenskom sektore mlieka za 17 rokov členstva SR v EÚ objem vyše 500 miliónov €.

Táto nepriaznivá ekonomická situácia v sektore prvovýroby mlieka mala vážne dôsledky na celkový stav v sektore prvovýroby a spôsobila výrazný pokles stavov dojníc a počtu podnikov prvovýroby mlieka. Počty dojníc klesli zo 199 tis. ks v roku 2005 na 126 tis. ks v roku 2019 to je približne pokles o 37 %. Počet prvovýrobcov mlieka sa znížil z 755 na 396 v roku 2019 to je o 48 %.

Nepriaznivý vývoj stavu dojníc a počtu prvovýrobcov zachraňovali ostávajúci prvovýrobcovia zvyšovaním úžitkovosti, ktorá stúpla z 5 442 kg/dojnica/rok na 7 373 kg/dojnica/rok v roku 2019, čo

predstavuje nárast úžitkovosti o 33 %. Aj vďaka tejto skutočnosti produkcia mlieka v SR za 15 rokov nepoklesla tak výrazne ako spomínané ukazovatele. Celková produkcia mlieka klesla z 1 099 827 t v roku 2005 na 932 237 t v roku 2019, to predstavuje zníženie zhruba o 15 %.

b) Spracovanie a odbyt

Spracovateľský mliekarenský priemysel sa musel vyrovnať so znižujúcim sa objemom nakúpeného surového kravského mlieka, významnými výkyvmi na európskom a svetovom trhu s mliečnymi komoditami, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú aj cenu suroviny na Slovensku. Mliekarenský priemysel je vystavený veľmi silnej konkurencii, je silný tlak na modernizáciu, inovatívne produkty, rozširovanie sortimentu. V súčasnosti je rozhodujúcich 18 mliekarenských podnikov, ktoré pôsobia ako prvonákupcovia surového kravského mlieka. Jedným z limitujúcich predpokladov rozvoja vertikály je nedostatočné využívanie výrobných kapacít mliekarenského priemyslu, kým v roku 2005 využitie výrobných kapacít v mliekarenskom priemysle predstavovalo 62 %, v roku 2019 to bolo už len 34 %. Dopyt po výrobkoch mliekarenského priemyslu výrazne ovplyvňuje štruktúru jeho produkcie. Pre vývoj produkcie mliečnych výrobkov vo vyspelých krajinách EÚ je charakteristická zvýšená výroba syrov, masla a čerstvých výrobkov, čomu zodpovedá aj vývoj na Slovensku. Dlhodobo na stabilnej úrovni sa pohybuje výroba konzumného mlieka, smotany a jogurtov. Napriek tomu , že odbytové ceny mliekarenských výrobkov dlhodobo stagnujú na istej úrovni a ceny vstupov, nákladov každoročne stúpajú desiatky percent, slovenskí spracovatelia mlieka stále majú záujem a snahu umiestňovať svoje výrobky na domácom trhu.

Mliekarenský priemysel je silným exportérom, ale zo zahraničia sa k nám dovezie v prepočte na mlieko v mliečnych výrobkoch takmer 656 mil. kg mlieka, takže saldo zahraničného obchodu je záporné približne -123 mil. €. Preferencie na trhu ukazujú, že je potrebné podporiť výrobu inovatívnych výrobkov s vyššou pridanou hodnotou akými sú smotana, kyslomliečne výrobky a syry vrátane špecialít z ovčieho a kozieho mlieka. Aj napriek týmto ukazovateľom je sebestačnosť v produkcii surového kravského mlieka v posledných troch rokoch zhruba na úrovni 80 %.

Z pohľadu obchodu najstabilnejší odbor s dobrými inováciami a zvládnutým marketingom. Obchod má stály záujem o slovenské mliečne produkty.

c) Vzťahy v rámci vertikály

V rámci vertikály sú vytvorené vertikálne a horizontálne vzťahy, ktoré však majú potenciál na intenzifikáciu. Napriek tomu, že vertikála môže vytvárať odbytové organizácie výrobcov a aj medziodvetvovú dohodu, počet odbytových organizácií výrobcov je nízky a medziodvetvová dohoda neexistuje. Napriek tomu sa darí predávať podstatnú časť surového kravského mlieka na Slovensku, čo je spôsobené dlhoročnými dobrými zmluvnými vzťahmi medzi prvovýrobcami a mliekarňami. Mliekarenský sektor je jedinečný kooperáciou v rámci vertikály producent- spracovateľ v oblasti propagácie mlieka a mliečnych výrobkov prostredníctvom Mliečneho fondu od roku 2008 výhradne z vlastných zdrojov.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Základným predpokladom pre ďalší rozvoj je udržanie a navýšenie počtu dojníc aspoň na 148 tis. ks do roku 2035 to je približne o 17 % viac v porovnaní so stavom v roku 2019. Ak budeme vychádzať z údajov úžitkovosti z roku 2019 zvýšenie počtu dojníc na stanovený počet by malo za následok zvýšenie sebestačnosti v produkcii mlieka na úroveň 100 %.

Vzhľadom nato, že prvovýroba mlieka je pre poľnohospodárske podniky na Slovensku dlhodobo stratová je pre dosiahnutie stanovených cieľov do roku 2035 a zabezpečenie prijateľného príjmu pre prvovýrobcov mlieka potrebné, aby výška priamych (viazaných) platieb dosiahla v priemere za všetky kategórie mliekového HD aspoň 400 €/VDJ/rok. Takáto úroveň priamych platieb by bola základným predpokladom pre stabilizáciu a rozvoj chovu dojníc v SR aj ďalšom období do roku 2027.
Do roku 2027 bude potrebné prijať opatrenia na zníženie investičného dlhu, to znamená z zefektívniť čerpanie podpôr v rámci II. piliera a zvýšiť financovanie z úverov. Z hľadiska investičných potrieb je v prvom rade nevyhnutná výstavba a rekonštrukcia ustajňovacích priestorov pre všetky kategórie mliekového dobytka vrátane inovačný zariadení. Na financovanie spomínaných investičných zámerov by bolo pre prvovýrobcov mlieka vhodné pripraviť samostatnú výzvu
Mliekarenské podniky sú kapacitne i technologicky schopné spracovať deklarovanú zvýšenú produkciu surového kravského mlieka. Do roku 2035 bude nevyhnutné investovať hlavne do obnovy zastaraných časti spracovateľských prevádzok k udržaniu konkurencieschopnosti (rozvoj v oblasti industry 4.0), do nových liniek pre rozvoj a modernizáciu a do ekologických projektov v prospech životného prostredia a znižovania energetickej náročnosti (odpadového hospodárstva, vývoj ekologických obalových materiálov).
Vertikála má predpoklady na zvýšenie úrovne kooperácie ako na vertikálnej, tak i na horizontálnej úrovni pri udržaní a posilnení funkčných zmluvných vzťahov.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Nedostatočná vertikálna a horizontálna spolupráca, napriek tomu relatívne silné zmluvné vzťahy
- Silný vplyv európskeho a svetového trhu na volatilitu cien komodít a následne surového kravského mlieka
- Dlhodobé nedofinancovanie sektora v rámci podpôr a investícií v prvovýrobe mlieka, čoho dôsledkom je dlhodobo nerentabilná produkcia surového kravského mlieka
- Významné medzipodnikové rozdiely v (štruktúre stád, úrovni ustajňovacích technológii a priestorov, v technologickej úrovni kŕmenia
- Nevyužité kapacity a vysoké prevádzkové náklady v spracovateľskom mliekarenskom priemysle
- Absentujú finančné zdroje pre permanentnú modernizáciu spracovateľských kapacít, na produktové inovácie a na inovácie obalovej techniky
- Zaostávanie v zelenej energetike a v znižovaní energetickej náročnosti v porovnaní s EÚ, nevyriešené odpadové hospodárstvo
- Slabá podpora štátu v oblasti predaja domácich výrobkov na domácom trhu
- Vysoký dovoz výrobkov s vyššou pridanou hodnotou
- Nízka spotreba mlieka a mliečnych výrobkov, výrazne pod odporúčanou úrovňou spotreby
- Produkčná sebestačnosť dosahuje cca 82% a potravinová sebestačnosť cca 40 %.

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ: Kultivovať spoluprácu v rámci vertikály a pripravovať predovšetkým zvýšenie jej efektívnosti

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Komunikačná podpora na zlepšenie spoločenského statusu poľnohospodárov
4. Vytvorenie funkčného systému duálneho vzdelávania
5. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl, zvyšovanie spotreby mlieka a mliečnych výrobkov, zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, zavedenie marketingových opatrení s využitím nástrojov Mliečneho fondu
6. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe
7. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Vytvorenie Medziodvetvovej dohody, zlepšenie postavenia prvovýrobcov mlieka v dodávateľskom reťazci
2. Zlepšenie organizácie a systému práce v zaostávajúcich podnikoch s využitím skúseností popredných podnikov
3. Zlepšenie chovateľských podmienok, úžitkových a reprodukčných ukazovateľov v chovoch dojníc
4. Zvýšenie automatizácie, budovanie nových ustajňovacích priestorov a technológií
5. Modernizácia a zlepšenie využitia spracovateľských kapacít, znižovanie prevádzkových nákladov v procese výroby, zavádzanie ekologických inovačných technológii vo výrobnom procese
6. Zníženie energetického zaťaženia mliekarní
7. Zabezpečenie finančných prostriedkov na investície
8. Zvýšenie podpory v prvovýrobe mlieka
9. Udržanie domácej produkcie mlieka a mliečnych výrobkov na domácom trhu (zvýšenie potravinovej sebestačnosti/zníženie vývozu)

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné spracovať projekty rozvoja vertikály výroby a spracovania mlieka s konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.

Predpoklad časového vektora :

- príprava projektu 2021
- postup nadväzovania vertikály postupný a trvalý
- realizácia prevádzkových podpôr 2021 a ďalej
- zvyšovanie efektívnosti 2021 – 2027
- zvyšovanie produkcie postupné do r 2035 a ďalej

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti rast v potravinovej sebestačnosti)

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Návrhy na mierne zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného mlieka a mliečnych výrobkov vedú cez masívne prevádzkové a investičné finančné podpory.

	2019	2021-2027	2028 - 2035
		(návrh vertikály)	
Podpory:			
1. Pilier:			
Platba na kravy chované v systéme s trhovou produkciou			
	249,86 €/ks	400 €/ VDJ*	400 €/ VDJ*
Ročne	cca 32,5 mil. €	80 mil. €8	0 mil. €
*t. j. podpora každého 1 kg mlieka 0,05 € podpory.			
2. Pilier:			
Platba na dobré životné podmienky zvierat			
	130 €/ VDJ	150 €/ VDJ	150 €/ VDJ
Ročne	cca 26 mil. €	30 mil. €	30 mil. €
Schémy štátnej pomoci:			
Zelená nafta	cca 14 mil. €	14 mil. €/rok	14 mil. €/rok
		98 mil.€	98 mil.€
Schéma štátnej pomoci kontrolu úžitkovosti, testovanie a odhad plemennej hodnoty hospodárskych zvierat			
		2,7 mil. €/rok	2,7 mil. €/rok
		18,9 mil. €	18,9 mil. €
Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat			
		3 mil. €/rok	3 mil. €/rok
		21 mil. €	21 mil. €
Schéma štátnej pomoci na podporu poistného			
		2 mil. €/rok	2 mil. €/rok
		14 mil. €	14 mil. €
Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat			
		3 mil. €/rok	3 mil. €/rok
		21 mil. €	21 mil. €

Investičné potreby:	**2021 – 2027**	**2028 - 2035**
Objem rekonštrukcií		
- v chove kráv s trhovou produkciou mlieka	350 mil. €	350 mil. €
Objem investícií		
- spracovateľský priemysel	250 mil. €	290 mil. €
Objem investícií celkom:	**600 mil. €**	**640 mil. €**

Navrhnuté podpory a investície by mali za následok zabezpečenie prijateľného príjmu pre prvovýrobcov mlieka a zníženie investičného dlhu. Po prijatí navrhovaných opatrení predpokladáme zvýšenie stavov dojníc cca. o 10 000 ks a produkcie mlieka o 10 % do roku 2027 resp. o 20 000 ks dojníc a produkcie o 21 % do roku 2035. Čo by zvýšilo úroveň produkčnej sebestačnosti z 82% na 97 % a rast potravinovej sebestačnosti z 40 % na 53 %.

Stav vertikály ***Výroba kravského mlieka a spracovanie v mliekarenskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	**2005 2014 2019** Priemerný stav dojníc v tis. ks 199* 146* 126* Úžitkovosť v kg 5 542* 6 505* 7 373* Produkcia mlieka v t 1 099 827 948 711 932 237 Predaj mlieka od prvovýrobcov v t 974 493 869 405 844 535 Počet prvovýrobcov 755 525 396 Nákupná cena mlieka v €/100 kg 30,43 33,82 32,60 Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 155 167 173 * vrátane samozásobiteľov (cca 10 tis. ks dojníc) V uplynulom období sa odvetvie rozvíjalo smerom k dojným typom kráv, zvýšenou selekciou, znižovaním počtu nekvalitných stád a súčasne nárastom úžitkovosti stád produkčných. Cez to došlo k poklesu výroby a miernemu zníženiu bilancie mlieka. Príjmy z predaja mlieka neumožnili vyšším tempom prebudovať výrobnú základňu / stajne, technológie, plemenársku úroveň stád.	Predpoklad stabilizácie : **2027 2035** Priemerný stav dojníc v tis. ks 126** 136** Úžitkovosť v kg (produkčné chovy) 8 200** 8 400** Produkcia mlieka v t 1 033 200 1 142 400 Predaj mlieka od prvovýrobcov v t 929 880 1 024 284 Počet prvovýrobcov 410 430 Nákupná cena mlieka v €/100 kg 33,00 33,50 Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 176 180 **bez započítania samozásobiteľov (cca 10 tis. ks dojníc) Sektor potrebuje: - zabezpečenie prijateľného príjmu prvovýrobcov mlieka - zvýšenie konkurencieschopnosti - zlepšenie postavenia prvovýrobcov mlieka v dodávateľskom reťazci - zvýšenie úžitkovosti - zvýšenie automatizácie - vyššia úroveň zdravia - budovanie nových ustajnovacích priestorov - vyrovnávanie rozdielov medzi chovateľmi Koncepcia bude usilovať o stabilizáciu a mierne zvýšenie stavov dojníc, pri skvalitnení stáda dojníc a zvyšovaní úžitkovosti. Kreovať vznik odbytových družstiev s relevantným rozsahom produkcie a rokovacou silou. K tomu bude potrebné aktivácia VTR priamo na podnikoch. Tento proces bude potrebné podporiť primeraným spôsobom posilnením dotačnej sústavy v chovu dobytka a podporou investícií. Vystavať schémy financovania cudzími zdrojmi.	- zvyšovanie vstupných nákladov (cena energie, vody, práce, likvidácie odpadu) - zvyšovanie výrobných nákladov (hlavne nákladov na krmivá) - dlhodobo nerentabilná produkcia – pretrvávanie tohto stavu - skokové zníženie nákupných cien mlieka pri opakujúcich sa mliečnych krízach - trvalá cenová depresia - zastarané ustajňovacie priestory - nedostatočná podpora – I. pilier / viazané platby/ - schopnosť podnikov prijímať úvery s ohľadom na problémy vytvárať zdroje na rozvoj - vysoký kumulovaný investičný dlh - nekvalitný manažment u zaostávajúcich podnikov - pokles cien poľnohospodárskej produkcie v porovnaní so zahraničím - významné medzipodnikové rozdiely v (štruktúre stád, úrovni ustajňovacích technológii a priestorov, v technologickej úrovni kŕmenia - rozdielna úroveň pracovných síl (technický pracovníci a pomocný personál) - čoraz väčšie problémy so zabezpečením pracovnej sily z dôvodu nezáujmu pracovníkov o prácu v sektore	- zriadiť Rizikový fond a zabezpečiť podporu na nepoistiteľné riziká, hlavne na výpadky tržieb za mlieko z dôvodu poklesu nákupnej ceny na trhu; - rozpracovať predovšetkým vnútorné opatrenia / zlepšiť organizáciu a systém práce v zaostávajúcich podnikoch , zvýšiť úroveň plemenárskych plánov, zlepšiť výživu vysokoprodukčných stád, rozšíriť skúsenosti popredných podnikov k tomu použiť vzdelávacie a vedecko výskumné inštitúcie -postupne upraviť dotačný systém smerom k podnikom s rastovým potenciálom, zvýšiť dotácie v nadväznosti na rast intenzity - vystavať v druhom pilieri samostatný projekt na modernizáciu stajní a technológií -- komunikačná podpora na zlepšenie spoločenského statusu poľnohospodárov - vytvorenie funkčného systému duálneho vzdelávania
	Spracovanie	V roku 2019 v porovnaní s rokom 2005 sa produkcia mlieka znížila o 15,2 %, tržby za mlieko a mliečne výrobky predané na domácom trhu klesli približne o 23,7 %. **2005 2019** Produkcia mlieka v t 1 099 827 932 237 Predaj mlieka od prvovýrobcov v t 974 493 844 535 Zahraničnoobchodná bilancia mlieka a mliečnych výrobkov v mil. € + 77 - 129 Nákupná cena mlieka v €/100 kg 30,43 32,60 Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 155 174 Tržby za mlieko a mliečne výrobky dodané na domáci trh v mil. € 448 342 Úroveň produkčnej sebestačnosti 122,6 %* 82, 5%* Úroveň potravinovej sebestačnosti 58,5 % 39,8 % Mliekarensky priemysel z väčšej časti prechádzal zmenami majiteľov, zmenami koncepcií výroby, silným konkurenčným tlakom bol	Predpoklad stabilizácie : **2027 2035** Produkcia mlieka v t 1 033 200 1 142 400 Predaj mlieka od prvovýrobcov v t 929 880 1 024 284 Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 176 180 Zahraničnoobchodná bilancia mlieka a mliečnych výrobkov v mil. € -84 - 38 Nákupná cena mlieka v €/100 kg 33,00 33,50 Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 176 180 Úroveň produkčnej sebestačnosti 89,4 %* 96,8 %* Úroveň potravinovej sebestačnosti 45,6 % 53,0 % Tržby za mlieko a mliečne výrobky dodané na domáci trh v mil. € 370 400 **Predpoklad stabilizácie** - modernizácia výrobných liniek - zvýšenie spotreby mliečnych výrobkov	PROBLEMY - výkyvy cien mlieka a priemyselných komodít na trhu - vysoké prevádzkové náklady vo výrobe - nízka produktivita práce z pridanej hodnoty - zastaranosť jednotlivých častí výrobných prevádzok, ako aj budov a obslužných prevádzok - absentujú finančné zdroje pre permanentnú modernizáciu spracovateľských kapacít, resp. obnovu technologických zariadení. - zaostávanie v zelenej energetike a v znižovaní energetickej náročnosti v porovnaní s EÚ - nedostatočné finančné prostriedky na produktové inovácie a na inovácie obalovej techniky - náročné spracovanie, resp. likvidácia odpadov zo spracovania mlieka - nedostatočná spotreba mlieka a mliečnych výrobkov - slabá podpora štátu v oblasti predaja domácich výrobkov na domácom trhu - nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, nedostatočný systém vzdelávania - Vysoký počet mliekarní v SR a tým vysoká konkurencia, -nevyužite kapacity súvisiace s ohľadom na mimoriadny pokles spotreby mliečnych výrobkov po roku 1990 / vplyv na ekonomiku – tvorbu zisku - obecne nemoderné a neefektívne technológie na produktových líniách na nízkej úrovni - nevyriešené energetické hospodárstvo a odpadové hospodárstvo	OPATRENIA - nevyhnutná technická a technologická obnova prevádzok - efektívnejšie využitie výrobných kapacít - vybudovanie nových kapacít ako náhrada úplne zastaraných kapacít - modernizáciou a zlepšením využitia kapacít postupne znižovať prevádzkové **náklady** v procese výroby - zavádzanie ekologických inovačných technológii vo výrobnom procese - investície na zníženie energetického zaťaženia mliekarní - podpora štátu v oblasti marketingu a podpory predaja slovenských mliečnych výrobkov - vybudovanie systému vzdelávania a poradenstva - zlepšenie prepojenia sektora s vedou a výskumom - zlepšenie spolupráce s producentmi mlieka „ -- modernizácia medzi odvetvovej dohody - pokusiť sa o spoločný projekt „ Spoločný Komplexný sklad“/ y - vypracovanie a realizácia projektov inovácie

		postavený na vyššiu produkciu a na spotrebu 220kg/Obyv. Veľký počet mliekarní na malý počet producentov mlieka , pomalý proces inovácií s ohľadom na vonkajšiu konkurenciu *Produkčná sebestačnosť počítaná z množstva predaného mlieka od prvovýrobcov	- zavedenie inovačných technológii v prospech životného prostredia - vyriešené vzťahy s obchodom - zníženie energetickej náročnosti Postupne rozvíjať potravinovú sebestačnosť a udržiavať produkčnú sebestačnosť *Produkčná sebestačnosť počítaná z množstva predaného mlieka od prvovýrobcov	- neexistencia spoločných skladov na komplexný sortiment pre retail / neochota spolupráce/ - Malé objemy tvorby zdrojov v dlhšom časovom období na realizáciu rozšírenej reprodukcie a inovácie / v zásade iba prostá reprodukcia/ k dispozícii cca 40-45 mil.ročne - významná konkurencia pri dovozoch výrobkov cenová i produktová	
	Odbyt	Z pohľadu obchodu najstabilnejší odbor s dobrými inováciami a zvládnutým marketingom Nedostatok suroviny môže mať negatívny dopad, pretože potenciál domácej produkcie preberajú zahraničné výrobky (až 30 %) Zvyšuje sa tlak zahraničnej konkurencie v pestrosti sortimentu najmä syrov (tvrdých, zrejúcich). Mliečne výrobky konkurencieschopné aj v zahraničí, úspešné v rámci privátnych značiek obchodných reťazcov.	Obchod má stály záujem o slovenské mliečne produkty. Podporuje zvýšenie výroby surového kravského mlieka s cieľom zabezpečiť udržanie a zvyšovanie pozície mliečneho sektora na pultoch. Je žiaduce intenzívne pracovať na inováciách, nových výrobkoch, očakávajú sa nové, ekologické obaly a produkty s vyššou pridanou hodnotou. Odporúčané investície do tradičných slovenských mliečnych výrobkov vrátane parených syrov, ktoré sa dobre umiestňujú aj na zahraničných trhoch. Je priestor na zvyšovanie dodávok mliečnych výrobkov do verejného stravovania.	Reálnym ohrozením odbytu mlieka a mliečnych výrobkov je nedostatok surového kravského mlieka a výrazné výkyvy v produkcii a cene suroviny na svetových trhoch.	
	Spotrebiteľ	**2005** **2019** Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 155 174 Spotreba zďaleka nedosahuje odporúčanú dávku 220 kg/ osobu a rok. Postupné zvyšovanie spotreby vďačí kontinuálnej propagácii mlieka a mliečnych výrobkov z finančných zdrojov Mliečneho fondu.	**2027** **2035** Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa za rok 176 180 Spotreba stúpa relatívne pomaly. Stále je priestor na zvýšenie spotreby kyslomliečnych výrobkov, syrov, tvarohov, dezertov.	Neustále sú vyvíjané iniciatívy na negatívne hodnotenie mlieka vo výžive človeka.	Preto je nevyhnutné naďalej intenzívne komunikovať so spotrebiteľom a zdôrazňovať potrebu vyváženej stravy vrátane spotreby mlieka a mliečnych výrobkov. Potrebné zvýšiť spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov vo verejnom stravovaní.
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	-Zastarané ustajňovacie priestory všetkých kategórii HD, -Nízka úroveň využívania inovačných technológii -77% maštalí pre chov mliekového HD bola postavená v období od roku 1950 do roku 1990; -13% maštalí pre chov mliekového HD bola postavená v období od roku 1991 do roku 2010; 10% maštalí pre chov mliekového HD bola postavená v období od roku 2011 do roku 2019. - malý počet maštalí s novými technológiami, s riadenou klímou, s technológiami kŕmenia, sledovania stavu stáda.... Len malý podiel podnikov s komplexným moderným manažmentom chovu dobytka.	Vypracovať komplexné postupové projekty obnovy pre obdobie 2021-2027 v chovov dobytka a v rámci nich postupovať, vrátane podpôr z II.piliera. Vypracovať manuál slabých miest v chove HD / dojnic/ ako výstup z vedeckotechnickej základne Na nasledujúce investície by bolo vhodné navrhnúť samostatný projekt podpôr pre prvovýrobcov mlieka z II. piliera. - Modernizácia a výstavba nových ustajňovacích priestorov Obnoviť predovšetkým techniku, ktorá bude prinášať efekty z vedeckotechnického pokroku do roku 2027. - kompletné vybavenie ustajňovacích priestorov vrátane inovatívnych zariadení na výmenu vzduchu a udržanie prijateľnej klímy pre zvieratá (rolovacie bočné steny, cyklónové ventilátory s čidlom, + vybavenie);čističky vzduchu na redukciu amoniakových zmesí - inovačné technológie na monitoring zvierat prostredníctvom invazívnych senzorov na monitorovanie telesných parametrov - externé senzory na vyhľadávanie ruje, sledovanie zdravotného stavu - nákup dojacich robotov, systémov na autonómne kŕmenie, prihŕňačov krmiva, zametačov, vyhŕňačov MH... - modernizácia a výstavba vlastných výrobní kŕmnych zmesí Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**: 350 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**: 350 miliónov €**	1: Nedostatok investičných prostriedkov v podnikoch zo zdrojov celkového hospodárenia podnikov. Podniky nemajú zdroje na rozšírenú reprodukciu. Jedná sa o problém celkovej hospodárskej situácie podnikov. To zn. , že v zásade podniky nemajú zdroje predovšetkým na rekonštrukciu a výstavbu ustajňovacích priestorov a nákup inovačných technológii.	- pripraviť komplexný projekt podpory technického, investíčneho, plemenárskeho rozvoja chovu mliečneho skotu / za účasti Zväzu, VVZ, MPSR/ - pripraviť „Projekt..“ pre podporu z I.a II. piliera

	Spracovanie/ odbyt	Súčasný stav Vo všetkých mliekarenských podnikoch na Slovensku je určitá miera zastaranosti jednotlivých častí výrobných prevádzok, ako aj budov a obslužných prevádzok. Navyšovanie objemu spracovania mlieka je do istej miery možné už pri využití súčasných kapacít, ale je potrebná aj realizácia investícií do ich rozširovania. Navyšovanie objemu výroby vyžaduje zabezpečenie -vysoký objem stavieb, nevyužitých technológií- zaťažuje ekonomiku mliekarní - nedoriešený postup riešenia modernizácie hlavných výrobných línií - nedostatočná úroveň postupu modernizácie energetického hospodárstva V programovom období 2014-2020 mali podniky mliekarenského priemyslu možnosť získať finančnú podporu z dvoch zdrojov, z Programu rozvoja vidieka v gescii MPRV SR a z Operačného programu Výskum a Inovácie v gescii MH SR. Investície do mliekarenského priemyslu z: **PRV 2014-2020** Počet projektov 65 Celkové oprávnené výdavky 47 844 284 € Výška nenávratného finančného príspevku 26 196 183 € **OP Val 2014-20** Počet projektov 8 Celkové oprávnené výdavky 21 547 919 € Výška nenávratného finančného príspevku 9 672 852 €	-Realizácia komplexných podnikových plánov obnovy - Vypracovanie modelov financovania cudzími zdrojmi / vrátane záručných mechanizmov, čiastočnej investíčnej pomoci, vykvantifikovať potenciál financovania z hľadiska času a objemov a podmienok Zamerať sa práve na identifikované problémy Prerokovanie možností budovania Spoločného komplexného skladu ako časť vertikály spracovatelia -obchod **Mliekarenské podniky plánujú do roku 2027 investície do**: -obnovy , renovácie zastaraných častí závodov - udržaniu, resp. zvyšovaniu konkurencieschopnosti (rozvoj v oblasti industry 4.0) (baliace a výrobné linky, pasteritačné stanice, CIP, kotolne, rekonštrukcie a automatizácie čističiek odpadových vôd, rekonštrukcie tepelného hospodárstva, trafostanice, rekonštrukcie zdrojov a distribučných staníc chladu, výrobné haly, skladovacie priestory). - **nových liniek a technológií** pre rozvoj a rast - k zvýšeniu produkcie. - **ekologických projektov** v prospech ochrany životného prostredia a znižovania energetickej náročnosti. - odborného vzdelávania a podpory zamestnanosti. Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027: **250 miliónov €** **Mliekarenské podniky plánujú do roku 2035 investície do:** - obnovy zastaraných časti závodov k udržaniu konkurencieschopnosti (rozvoj v oblasti industry 4.0). - nových liniek pre rozvoj a rast závodu k zvýšeniu produkcie. - ekologických projektov v prospech životného prostredia a znižovania energetickej náročnosti. - robotizácie výroby, automatizácia technologických procesov, - znižovanie energetickej náročnosti -vývoj výrobnej technológie - modernizácia skladovacích priestorov, - IT-segment, -prepojenie na agroturistiku Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035 **290 miliónov €**	- Obmedzenie prístupu ku zdrojom podpôr prostredníctvom PRV II. pilier -negatívne skúsenosti z projektov prostredníctvom koordinátorov z iných zdrojov EÚ – neakceptácia projektov podnikov mliekarenského priemyslu - rozhodnutia vlastníkov mliekarenských podnikov z hľadiska ďalšieho investičného rozvoja	- Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu mliekarenského priemyslu v súlade s potrebou ochrany životného prostredia (ekologizácia odpadového hospodárstva a zníženia energetickej náročnosti) - Príprava dlhodobého projektu investícií - Posúdiť možnosti financovania z II. piliera PRV
Kooperácia v rámci vertikály		- u producentov mlieka nie je záujem o budovanie kooperačných schém z hľadiska - čiastočných alebo spoločných odchovov dobytka - odbytových relevantných družstiev min. v rozsahu regionálnych dodávateľov do mliekární - veľkých odbytových sdružení s relevantnou váhou na trhu a pri predaji mliekárnam U spracovateľov mlieka nie je vytvorená žiadna kooperačná štruktúra - spoločných kooperačných obchodných skladov s komplexnou ponukou výrobkov - existujúce sú : odbytové organizácie výrobcov, ročné zmluvy na nákup/predaj mlieka Kooperácia v rámci verikály producent- spracovateľ je zameraná predovšetkým na propagáciu mlieka a mliečnych výrobkov prostredníctvom Mliečneho fondu od roku 2008. Táto kooperácia je v sektore jedinečná.	(rozvoj kooperácie / návrhy na schémy spolupráce -pokiaľ tam nejaké budú) **Vo vertikále je potrebné pristúpiť k vyššej úrovne kooperačných vzťahov- projekt pripraviť pre obdobie do roku 2027.** Vyššia úroveň sa chápe ako: - použitie investičných prostriedkov na spoločné projekty (horizontálne) - zriadenie rizikového fondu - vytvorenie medziodvetvovej organizácie - rozvoj OOV - podpora mliečneho fondu zo strany štátu - medziodvetvová dohoda Jedným z opatrení na zvýšenie trhovej sily a väčšej pridanej hodnoty je: Na úrovni výrobcov mlieka - pripraviť projekty kooperácie v odbytu mlieka na úrovni zoskupení dodávateľov do jednej alebo viac mliekarní - pripraviť projekt kooperácie v odbytu mlieka s väčším územným rozsahov a väčšiu obchodnou silou Na úrovni producentov mliekarenských výrobkov - pripraviť štúdiu budovania spoločného odbytového skladu / skladov s komplexným sortimentom a obchodnou silou	PROBLEMY Prvovýrobcovia a spracovatelia majú dodávateľsko – odberateľské zmluvy postavené na dlhodobých vzťahoch, tieto sú stabilné v čase vyrovnaného vývoja cien suroviny a komodít na európskom a svetovom trhu. V prípade turbulencií aj tieto zmluvné vzťahy môžu byť narušené. Nedôvera k zriaďovaniu kooperačných schém i keď príklad zo zahraničia jasne dokazujú, že tieto zoskupenia sú motorom udržania obchodnej sily a pridanej hodnoty / prakticky všetky rozvinuté krajiny EÚ má vybudované v menšej či väčšej miere takéto zoskupenia.	OPATRENIA - posúdiť schopnosti spoločnej kooperácie na investičných zámeroch, prepojiť potreby prvovýrobcov s potrebami spracovateľov hlavne v požiadavkách na kvalitu mlieka. - vytvoriť v II. pilieri rezervu a podporu v prípade, ak budú predpoklady, vôľa a reálne projekty

Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		Po zrušení mliečnych kvót v čase mliečnej krízy došlo k zníženiu sebestačnosti mlieka medzi rokmi 2015 – 2016 o -11 p.b.. Od roku 2016 sebestačnosť klesá približne o -2 p.b. ročne, až na rok 2019 kedy došlo k miernemu zvýšeniu na 82,5 %. Situácia v produkcii mlieka v SR je stabilizovaná. Potravinová sebestačnosť dosahovala v roku 2005 úroveň 58,5 % v porovnaní s rokom 2019 sa znížila o 18,7 p.b. na súčasných 39,8 %. Produkčná sebestačnosť – je takmer dosiahnutá Potravinovú sebestačnosť – nieje možné v súčasnosti dosiahnuť	Predpokladom do roku 2035 je postupné zvyšovanie potravinovej sebestačnosti pri dodržaní stanovenej úrovne produkčnej sebestačnosti. Vertikála predpokladá mierne zvýšenie produkčnej sebestačnosti pri 126* tis. ks dojníc, stanovenej úžitkovosti 8 200 kg/dojnica* a spotreby mlieka na obyvateľa 176 kg na úroveň 89,4 % do roku 2027. Pri stave 136* tis. ks dojníc a stanovenej úžitkovosti 8 400 kg/dojnica* a spotreby mlieka na obyvateľa 180 kg na úroveň 96,8 % do roku 2035. Do roku 2027 sa predpokladá zvýšenie potravinovej sebestačnosti na úroveň 45,6 % a do roku 2035 sa predpokladá zvýšenie na 53,0 %. *bez započítania samozásobiteľov (cca 10 tis. ks dojníc)	Vážnym ohrozením pre nenaplnenie očakávaného stavu je: -nadprodukcia mlieka v rámci spoločného trhu EÚ, - výrazná volatilita nákupných cien mlieka v rámci EÚ -nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, - zaostávanie v úžitkových a reprodukčných ukazovateľoch -prehlbovanie dlhodobej straty vo výrobe mlieka a investičného dlhu. Za predpokladu dodržiavania parametrov produkcie a získania potrebných investičných prostriedkov na obnovu zastaraných stavieb a technologického vybavenia a zároveň systematickej priamej podpory prvovýroby mlieka zo strany štátu je možné dosiahnuť stanovenú úroveň produkčnej sebestačnosti.	OPATRENIA -v závislosti na vývoji produkčnej sebestačnosti Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	*(Súčasné podporné schémy I. Pilier, mimosystémové podpory)* **I. pilier - rok 2020** - Platba na kravy chované v systéme s trhovou produkciou mlieka 249,66 €/ks **II. pilier** - Opatrenie dobré životné podmienky zvierat Platba za zlepšenie starostlivosti o dojnice 130 €/VDJ **Schémy štátnej pomoci** *Zelená nafta* – sadzba štandardizovanej spotreby - normatívu - do výšky 0,347 € na liter spotrebovaného minerálneho oleja: normatívy v roku 2020 - pre kategóriu dojnice 177,7 litrov na dojnicu a rok - pre kategóriu jalovice 90,6 litrov na jalovicu a rok; - pre kategóriu teľatá 30,88 litrov na teľa a rok *Schéma štátnej pomoci na kontrolu úžitkovosti, testovanie a odhad plemennej hodnoty hospodárskych zvierat* 70% oprávnených nákladov, ktoré vznikajú chovateľovi na služby spojené s kontrolou úžitkovosti, testovaním a odhadom plemennej hodnoty zvierat. *Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat* *Schéma štátnej pomoci na podporu poistného* *Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat – schéma je notifikovaná, ale v súčasnosti sa neuplatnuje.*	*(kvantifikácie podpory z I. piliera vo vektoru i v období do 2027, do 2035)* - Pre zabezpečenie prijateľného príjmu prvovýrobcov mlieka a udržanie sektoru prvovýroby mlieka na Slovensku je potrebné, aby výška priamych platieb dosiahla v roku 2021 - 2035 v priemere za všetky kategórie **mliekového HD aspoň 400 €/VDJ/rok**. Úroveň priamych platieb v objeme 400 €/VDJ/rok by mohla pri predpokladanej priemernej úžitkovosti na úrovni 8 000 kilogramov mlieka na dojnicu a rok zabezpečiť podporu v priemere **5 centov na kilogram** mlieka. Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **560 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **560 miliónov €** **II. pilier** - Opatrenie dobré životné podmienky zvierat Požadovaná sadzba na **welfare: 150 €/VDJ** Predpokladaný počet VDJ spolu: **200 000 VDJ** Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **210 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **210 miliónov €** **Schémy štátnej pomoci** *Zelená nafta* – sadzba štandardizovanej spotreby - normatívu - do výšky 0,347 € na liter spotrebovaného minerálneho oleja: normatívy v roku 2020, na roky 2021 – 2035 navrhovaná úprava normatívov na: - pre kategóriu dojnice 196 litrov na dojnicu a rok - pre kategóriu jalovice 101 litrov na jalovicu a rok; - pre kategóriu teľatá 39 litrov na teľa a rok Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **98 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **98 miliónov €** *Schéma štátnej pomoci na kontrolu úžitkovosti, testovanie a odhad plemennej hodnoty hospodárskych zvierat* 70% oprávnených nákladov, ktoré vznikajú chovateľovi na služby spojené s kontrolou úžitkovosti, testovaním a odhadom plemennej hodnoty zvierat. Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **18,9 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **18,9 miliónov €** *Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat* Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **21 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **21 miliónov €**	PROBLEMY - Nedostatočné podpory v chove dojníc - Nekvalitný manažment u zaostávajúcich podnikov - Absentujúca šľachtiteľská práca hlavne v menších chovoch - Nekvalifikovaný obslužný personál nepripravený na vyšší stupeň automatizácie Za predpokladu splnenia požiadaviek na navrhované podpory v uvedenej výške by bol viacročný rámec dobrovoľne viazaných platieb na roky 2021-2027 v zásade vyčerpaný.	OPATRENIA -navrhnúť podpory z I. a II. piliera po prepočítaní finančných možností (vykonať bilancie využitia prostriedkov z I. a II. piliera vo vzťahu k ostatným vertikálam); -navrhnúť nové schémy štátnej pomoci; -upraviť normatívy pre zelenú naftu, -vypracovať schémy na refundáciu nákladov na zlepšenie zdravotného stavu stád a začala sa uplatňovať Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat. Návrhy na systémové nástroje a podporné schémy na podporu sektoru prvovýroby mlieka

			Schéma štátnej pomoci na podporu poistného Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**:** **14 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**:** **14 miliónov €** *Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat – schéma je notifikovaná, ale v súčasnosti sa neuplatňuje.* Predpokladaný objem financií na obdobie 2021-2027**: 21 miliónov €** Predpokladaný objem financií na obdobie 2028-2035**: 21 miliónov €** ZAVEDENIE SCHÉM: - Podpora chovov bez GMO kŕmenia - Programy na zlepšenie životného prostredia - Podpora zvýšenia kvality surového kravského mlieka (Q mlieko)- Podpora zvyšovania zamestnanosti v podnikoch s chovom mliekového hovädzieho dobytka		
	Spracovanie Odbyt/spotrebiteľ	Mliekarenské podniky nemajú v súčasnosti možnosť uchádzať sa o podpory z I. piliera			
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Prvovýrobcovia mlieka v SR sú nekonkurencieschopní z dôvodu: -dlhodobej ekonomickej neefektívnosti vo výrobe surového kravského mlieka - významnému cenovému vplyvu na európskom a svetovom trhu - nízkych priamych podpôr a štátnej pomoci - chýbajúcich investičných prostriedkov na dobudovanie ustajňovacích a technologických kapacít, rozvoj a navýšenie produkcie - nedostatočného využívania inovačných technológii - chýbajúceho prepojenia na vedecko-výskumné inštitúcie	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: - Stabilizovať zmluvné vzťahy vo vertikále -Investovať do modernizácie ustajňovacích priestorov a technológii - Aplikovať poznatky z vedecko-výskumných projektov do prvovýroby -zlepšenie manažmentu poľnohosp. podnikov -zlepšenie plemenárskej práce -založenie kooperačných zoskupení - Navýšiť priame podpory - Použiť prostriedky z II. Piliera na zníženie investičného dlhu - Vytvoriť medziodvetvovú organizáciu - Zabezpečiť zvýšenie spotreby a odbytu na domácom trhu	Zlepšenie konkurencieschopnosti prvovýroby mlieka nie je možné dosiahnuť bez zabezpečenia prijateľného príjmu prvovýrobcov a bez dosiahnutia ekonomickej efektívnosti prvovýroby. Podmienkou zlepšenia konkurencieschopnosti je odstránenie investičného dlhu a zabezpečenie investícií do ustajňovacích a technologických zariadení. Sektor potrebuje vyššiu mieru stability zabezpečením lepšej vertikálnej a horizontálnej organizovanosti. Navrhované opatrenia môžu tieto strategické ciele zabezpečiť	Prijatie navrhovaných opatrení.
	Spracovanie	Spracovateľský priemysel a mliečne výrobky sú relatívne konkurencieschopné, pretože: - udržujú si prijateľnú cenovú úroveň - majú stabilné dodávky suroviny - sú dlhodobo kvalitné - reagujú na požiadavky spotrebiteľa - vyznačujú sa vyššou mierou inovatívnosti ako ostatné potravinárske výrobky - majú tradíciu a zabehnuté značky - využívajú marketing a komunikáciu so spotrebiteľom Vyššiu konkurencieschopnosť brzdí technologický dlh, obmedzujúci inovatívnu produkciu, nové obalové materiály a zníženie energetickej záťaže. Konkurencieschopnosť obmedzuje aj významný cenový tlak obchodných reťazcov.	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebná: - modernizovať výrobné technológie a znížiť energetickú náročnosť -zvýšiť inovatívnosť a výrobu výrobkov s vyššou pridanou hodnotou - zvýšiť exportný potenciál tradičných slovenských mliečnych výrobkov (oštiepok, parenica, korbáčiky, bryndza). - zvýšiť spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov s využitím marketingových nástrojov s podporou Mliečneho fondu aj za účasti štátu - aplikovať poznatky z vedecko-výskumných projektov do spracovateľských podnikov	Pre zabezpečenie konkurencieschopnosti mliekarenského priemyslu sú nevyhnutné investície na modernizáciu a inováciu kapacít, technológií a zníženie energetickej náročnosti. Je nevyhnutné zabezpečiť primeranú podporu prvovýrobcom mlieka, ktorá dorovná cenové rozdiely z trhovej ceny suroviny, ktorú spracovatelia musia rešpektovať, ak si chcú zachovať konkurencieschopnosť. Sektor potrebuje vyššiu mieru stability zabezpečením lepšej vertikálnej a horizontálnej organizovanosti. Navrhované opatrenia môžu tieto strategické ciele zabezpečiť.nevytvorená vertikála a to vertikálna, ako aj horizontálna -chýbajúce dohody s prvovýrobcami	Prijatie navrhovaných opatrení

Chov ošípaných a spracovanie bravčového mäsa v mäsospracovateľskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Tradícia v chove ošípaných a ponuke spracovaných produktov z ošípaných
- Produkcia kvalitného a zdravotne nezávadného mäsa (nízka aplikácia antibiotík), pozitívne trendy vo výrobných a reprodukčných parametroch
- Zvyšovanie pridanej hodnoty rastlinných produktov premenou na výrobu výkrmových zmesí
- Existencia veľkých podnikov s tradíciou, ktoré vedia zabezpečiť stálu ponuku bravčového mäsa

SLABÉ STRÁNKY

- Nefunkčná vertikálna kooperácia v oblasti produkcie, spracovania a odbytu živočíšnej výroby
- Absencia organizovanosti chovateľov v rámci odbytových organizáciách, resp. medziodvetvových odbytových organizáciách
- Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov, slabá vyjednávacia sila sektora produkcie
- Cenová nekonkurencieschopnosť, vysoké náklady produkcie z dôvodu vysokých vstupných nákladov
- Vysoká technická a technologická zastaranosť, vysoký investičný dlh a nedostatok zdrojov na obnovu
- Nízka kooperácia s VVZ, nízky podiel automatizácie a digitalizácie procesov chovu a spracovania produkcie

PRÍLEŽITOSTI

- Stabilná spotreba bravčového mäsa, s potenciálom rastu spotreby (sebestačnosť trhu bravčového mäsa – 35 %)
- Spolupráca so Štátnymi hmotnými rezervami – skladovanie mäsa v koži, obmedzenie štátnych nákupov mäsa zo zahraničia a tým podpora domáceho trhu
- Zlepšenie legislatívnych noriem na podporu podnikania a zamestnanosti v poľnohospodárstve, zlepšenie vysledovateľnosti domácej produkcie
- Podpora netradičných foriem predaja, zlepšenie ponuky a dostupnosti čiastočne spracovaných a spracovaných výrobkov, zážitkové turistika
- Zlepšenie využitia hnojovice a maštaľného hnoja ako vhodného organického hnojiva ako alternatíva využitia umelých hnojív

OHROZENIA

- Nedostatok vlastných zdrojov na obnovu infraštruktúry, obmedzený prístup k dotačným schémam, podporám a finančným zdrojom na investície
- Vysoké investičné náklady na obnovu zastaralého technického vybavenia, výrobne kŕmnych zmesí a mechanizácie rastlinnej výroby
- Úbytok a starnutie pracovných síl, nezáujem o prácu v odvetví, vysoký podiel manuálnej práce a nízky podiel automatizácie
- Výrazná nadprodukcia bravčového mäsa v rámci spoločného trhu EÚ, výrazná volatilita

odbytových cien jatočných ošípaných v rámci EÚ,

- Výskyt ochorení v populácii ošípaných – v poslednom období najmä africký mor ošípaných (AMO) a nejasný postup ochrany pred AMO zo strany SR
- Negatívny postoj verejnosti k rozvoju živočíšnej výroby v ich regióne, urbanizácia vidieka a zánik „tradičnej dediny“
- Nedostatočná kontrola produkcie z hľadiska pôvodu, kvality a bezpečnosti pri uvádzaní na trh

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Chov ošípaných na Slovensku prešiel viacerými krízovými obdobiami a len obtiažne sa spamätáva zo vstupu SR na jednotný trh EÚ. Príčinou daného stavu bola nepripravenosť Slovenska na vstup do EÚ, či už technologická zaostalosť sektora, ako aj jeho podkapitalizovanosť, ktorá priamo ovplyvnila naše investičné možnosti. S tým súvisí aj absencia výraznejších dotačných stimulov pre rozvoj chovu ošípaných.

Situáciu umocňoval liberalizovaný trh umožňujúci neobmedzený dovoz konkurenčných komodít ako surovín do spracovateľského priemyslu (ide hlavne o jatočne opracované telá z bitúnkov a produktov rozrábkarní) a spracovaných mäsových výrobkov. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Európska únia je dlhodobo celosvetovým lídrom v exporte bravčového mäsa. Z toho vyplýva, že náš vstup na ponukou presýtený jednotný trh EÚ vyvolal silnú cenovú konkurenciu, ktorej mnohí domáci chovatelia ošípaných neboli schopní čeliť a postupne likvidovali ekonomicky neudržateľné chovy.

Na Slovensku sa chovom ošípaných v roku 2019 zaoberalo 442 podnikov, čo v porovnaní s bázickým rokom 2017 predstavuje pokles až o 16,1 % (85 podnikov). Napriek výraznej redukcií zostáva najpočetnejšou skupinou drobnochov do 10 ks ošípaných.

Od roku 2017 sa stabilizovali stavy ošípaných na priemernej úrovni 600 tis. ks, z toho 38 tis. ks tvoria prasnice. Napriek pozitívnemu vývoju reprodukčných ukazovateľov sme pri týchto početných stavoch schopní vyprodukovať zhruba 80 tis. t jat. hm. bravčového mäsa, čo predstavuje cca 42 % celkovej spotreby. Spotreba bravčového mäsa v SR je pritom dlhodobo nad 50% zo všetkého mäsa

Napriek klesajúcemu trendu celkovej hrubej poľnohospodárskej ako aj hrubej živočíšnej produkcie na Slovensku, si ošípané udržiavajú pomerne stabilný produkčný podiel. Podiel ošípaných na celkovej hrubej poľnohospodárskej produkcií sa pohybuje na úrovni 7 % a na hrubej živočíšnej produkcií sa podieľa až takmer 19-mi percentami.

Nedostatok domácej suroviny a dostupnosť cenovo lacnejšieho bravčového mäsa na spoločnom trhu EÚ vyvoláva našu vysokú a stabilnú dovoznú závislosť. Absencia organizovanosti chovateľov a nefunkčný dodávateľsko-odberateľský reťazec v dôsledku absencie dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov nevytvára priaznivé prostredie pre rozvoj celej vertikály.

Deklarovaný záujem chovateľov investovať do rozšírenia chovu ošípaných a existujúce kapacitné možnosti spracovateľského priemyslu vytvárajú predpoklad pre výrazné zvýšenie domácej produkcie bravčového mäsa až na úroveň 80 % celkovej spotreby. Okrem značných finančných prostriedkov do výstavby a modernizácie chovov a spracovateľských technológií si takéto výrazné zvýšenie domácej produkcie vyžaduje vyšší stupeň spolupráce a koordinácie jednotlivých prvkov a subjektov vo celej vertikále.

b) spracovanie a odbyt

Chovatelia ošípaných majú možnosť jatočné zvieratá poraziť na vlastných bitúnkoch, predať ich priamo z dvora, alebo ich predať slovenským bitúnkom, obchodným spoločnostiam alebo priamo vyviesť do zahraničia. Spracovateľský priemysel v SR je do značnej miery nastavený na lacnejšie dodávky suroviny zo zahraničia, dovoz častí tiel. Nie sú vytvorené dlhodobé dodávateľsko-odberateľské vzťahy. Vo vertikále nie sú významné krátkodobé ani dlhodobé spoločné snahy na využitie produkcie ošípaných pre spracovanie a obchod v SR. Produkčná sebestačnosť dosahuje cca 50% a potravinová sebestačnosť 32%.

Chovatelia deklarujú záujem investovať do rozšírenie veľkochovov ošípaných, ktoré narážajú na negatívne stanoviská dotknutých samospráv. Preto lokalizácia nových veľkých fariem, t.j. ich umiestnenie vo vzťahu k obytným zónam, rozptylovým podmienkam emisií, prevažujúceho prúdenia vzduchu, dostatku ornej pôdy na aplikáciu hnojovice, dostatku pracovných síl, spracovateľský priemysel a odbytovú základňu na bravčové mäso, likvidáciu odpadu určeného do kafilérie, výrobu kŕmnych zmesí, logistiku, je čoraz zložitejšia a vyžaduje si komplexné riešenie v danom regióne.

Súčasná situácia v možnostiach porážania a spracovania bravčoviny v SR je veľmi zlá, sieť kafilérií je nedostatočná (aj z hľadiska AMO). Z tohto pohľadu je potrebné vybudovať tieto zariadenia. Výstavbou veľkokapacitných fariem, bitúnkov , kafilérie je treba počítať s nesúhlasom obyvateľstva v blízkosti týchto objektov. Preto treba dôkladne vybrať stavebné priestory s ohľadom na obyvateľstvo.

Spracovateľský priemysel (bitúnky) zatiaľ neponúka dlhodobú spoluprácu s producentmi jatočných ošípaných. Vychádza zo súčasnej situácie, kedy je pre spracovateľský priemysel ekonomicky výhodnejšie spracovanie suroviny z dovozu. Zo strany štátu nie je vybudovaný podporný mechanizmus na vybudovanie skladovacích priestorov bravčového mäsa. V súčasnosti skladovacími priestormi disponujú len bitúnky (chladené mäso alebo mrazené) s obmedzenou kapacitou.

Chov ošípaných a spracovateľský priemysel v SR je ovplyvnený objektívnymi i subjektívnymi faktormi“:

a) Objektívne: rádovo vyššie porážkové kapacity v EÚ a ekonomické výhody z rozsahu, nadprodukcia bravčového mäsa v EÚ, výskyt chorôb a nákaz, lokalizácia veľkochovov a ich vplyv na životné prostredie a kvalitu života obyvateľstva
b) Subjektívne: rozdielna úroveň manažmentu so stádom a logistikou presunov.

c) vzťahy v rámci vertikály

Vertikála sa v priebehu minulého obdobia nevybudovala po stránke spoločných chovateľských schém, silných a relevantných odbytových zoskupení a ani v nadväznosti na výkrm. Štruktúra chovaných ošípaných, v oboch produkčných zameraniach - výkrm – produkcia odstavčiat, smeruje v značnej miere na trhy v zahraničí za účelom výkrmu či spracovania. Vyvážajú sa živé zvieratá. Nevyužité sú porážkové a rozrábkové kapacity priemyslu a nízka efektívnosť produkcie. Zvýšenie efektívnosti v časti produkcie bude dlhodobý proces, bez ktorého nebude ochota spracovania v spracovateľskom priemysle (primeraná cena).

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Vertikála produkcie bravčového mäsa vykazuje výrazný **rozvojový potenciál**. Napriek tomu je pre vertikálu produkcie bravčového mäsa nevyhnutné vypracovať **projektové riešenie**, zamerané primárne na oblasť ochrany životného prostredia. Základným predpokladom projektového riešenia je na MPRV SR stanoviť a menovať schopného a v problematike erudovaného projektového manažéra

Dôležitým predpokladom pre ďalší rozvoj je **potrebné zabezpečiť plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít v mäsovom priemysle tak aby boli ekonomicky stabilné.**

Spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti by mala vyriešiť nová schéma štátnej pomoci na stimuláciu domácej suroviny.
Cieľom návrhu schémy štátnej pomoci je podporiť všetky články vertikály a eliminovať cenový rozdiel medzi domácou a zahraničnou produkciou. Celková podpora 0,1 €/kg jat. hm. dodaných ošípaných, z ktorej by 3 eurocenty dostal chovateľ, 3 eurocenty bitúnok a 4 eurocenty spracovateľ.
Z hľadiska investičnej politiky bude potrebné modernizovať výrobné technológie v menších chovoch ošípaných. Pre chovateľov bude nevyhnutné vytvoriť priestor pre podporu projektov do technologických riešení minimalizujúcich negatívny vplyv na životné prostredie a kvalitu života v regióne. Dosiahnutie plánovanej úrovne sebestačnosti na úrovni 80 % si vyžaduje značné investície do výstavby nových veľkokapacitných fariem. V prípade dosahovania špičkových produkčných a reprodukčných ukazovateľov by si zvýšenie produkčnej sebestačnosti na úroveň 80 % vyžiadalo investičné náklady na výstavbu nových veľkokapacitných fariem 133-163 mil. € v závislosti od veľkosti nových fariem (farmy so 700, resp. 2500 ks prasníc). Pri súčasnej úrovni výrobných parametrov by sa investičné náklady vyšplhali až na 243-298 mil. €, v závislosti od veľkosti nových fariem. Takýto významný investičný zámer si vyžiada finančnú podporu z II. piliera vo výške 90-100 mil. €.
Mäsospracujúce podniky sú kapacitne schopné spracovať a produkovať zvýšenú produkciu. Technologicky výrazne zaostávajú. Nedostatok vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie má za následok výrazný investičný dlh na úrovni 86 mil. €. Pre spracovateľský priemysel bude nevyhnutné vytvoriť priestor pre podporu projektov vo výške 5 mil. € ročne na obnovu a modernizáciu v súlade s potrebou ekologických technických riešení pre zvýšenie ich konkurencieschopnosti.
Celý proces výrazného zvýšenia sebestačnosti musí byť determinovaný zvýšením úrovne kooperácie producentov jatočných ošípaných a mäsospracujúceho priemyslu predovšetkým z pohľadu transparentnosti cenotvorby, odbytu, akosti, vymožiteľnosti práv vyplývajúcich zo zmluvných vzťahov.

Ako predpoklad pre zavedenie podpory viazaných platieb a výziev na podporu investičných zámerov podnikov **by mal byť vypracovaný** a**udit tohto procesu (medziodvetvovej dohody).**

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Absencia organizovanosti chovateľov v rámci odbytových organizácií, resp. medziodvetvových odbytových organizáciách, nízka miera kooperácie v rámci vertikály a vysoký stupeň nedôvery
- Nevyužité existujúce spracovateľské kapacity, zaťažujúce celkovú ekonomickú efektívnosť spracovania mäsa
- Nedostatok investičných prostriedkov na obnovu a modernizáciu mäso spracovate-ľského priemyslu, chýbajúce zdroje na zavádzanie inovatívnych technológií,
- Nedostupnosť zdrojov na investície do zabezpečenia a skvalitnenia krmovinovej základne ako aj na plnenie požiadaviek ochrany životného prostredia a minimalizáciu vplyvu chovu a spracovania ošípaných na kvalitu života obyvateľstva
- Výrazná nadprodukcia bravčového mäsa v rámci spoločného trhu EÚ, tlak obchodu a nestabilné zmluvné vzťahy, dovoz lacného a menej kvalitného mäsa a mäsových výrobkov
- Legislatívne prekážky a obmedzenia, vrátane obmedzení prístupu k dotáciám a podporám, absencia systémových podpôr
- Ochorenia a nákazy chovov, nejednoznačné a nepredvídateľné opatrenia zo strany úradnej kontroly
- Monopol a vysoké náklady na likvidáciu kadáverov a hospodárskych hnojív zo živočíšnej výroby

Zvýšenie efektívnosti v časti produkcie je kľúčový dlhodobý proces, s dopadom na rozvoj ďalších segmentov vertikály najmä vo väzbe vstupné náklady – výsledná cena.

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ :Zvýšenie efektívnosti a kooperácie celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík a garančného fondu na prekrytie krátkodobých narušení finančných tokov v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
3. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavania zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
4. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania
5. Zjednotenie legislatívneho prostredia, zefektívnenie úradnej veterinárnej kontroly, dôsledná kontrola pôvodu mäsa na trhu, v stravovacích, reštauračných a obchodných prevádzkach
6. Podporné fiškálne a nefiškálne nástroje na zvýšenie atraktivity poľnohospodárstva a potravinárstva, vrátane daňového zvýhodnenia produkcie a dotovaných energií
7. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie bravčového mäsa
8. Predikovateľnosť a pravidelnosť vyhlasovania projektových výziev po celý čas programového obdobia
9. Podpora vertikály zo strany MŽP SR formou Výziev na znižovanie energetickej náročnosti (BAT), modernizácie a znižovanie dopadov na životné prostredie potravinárskych podnikov.

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Projekty na obnovu a modernizáciu mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti
2. Projekty pre skvalitnenie krmovinovej základne, vrátane technológií a nevyhnutných skladovacích priestorov
3. Projekty zamerané na technologické riešenia minimalizujúcich negatívny vplyv na životné prostredie a kvalitu života v regióne
4. Projekty na výstavbu nových veľkokapacitných fariem pre chov ošípaných
5. Zavedenie podporných štátnych schém zameraných na:
   - plnú úhradu trhovej hodnoty hospodárskych zvierat v dôsledku nariadených veterinárnych opatrení
   - platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe
   - odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat a systém na likvidáciu a zhodnotenie odpadov na bitúnkoch
   - využitie existujúcich spracovateľských kapacít
6. Odstránenie monopolu v oblasti likvidácie kadáverov a nebezpečného odpadu zo živočíšnej výroby, podpora ekologickej likvidácie uhynutých zvierat v spaľovniach priamo na farmách.

7. Schéma štátnej pomoci pre welfare zvierat na bitúnkoch v záujme zvýšenia kvality primárnej produkcie bravčového mäsa.
8. Podpora lokálnych foriem spracovania a predaja v krátkom odbytovom reťazci.

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné rozpracovať a realizovať komplexný **„Projekt rozvoja vertikály bravčového mäsa“**, s definovanou riadiacou a kontrolnou zodpovednosťou na úrovni rezortného manažéra a **konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**
Prijatím podporných opatrení je môže zabezpečiť postupný rast produkcie o viac ako 4% ročne s tým, že sa bude usilovať o vyššie využitie spracovania v SR s postupným rastom k cieľovému obdobiu 2035 o 7% ročne.
Navrhované podpory investícií do rozvoja chovu ošípaných je potrebné viazať na produkciu jatočných ošípaných a na chovy, ktoré spĺňajú BAT podmienky a majú minimálny negatívny vplyv na životné prostredie a kvalitu života v regióne .
Navrhované platby „ bonusy“ na 1kg porazených ošípaných je potrebné viazať na dynamiku zvyšovania porážok slovenských ošípaných a tvorbu funkčných medziodvetvových organizácií prvovýrobcov a spracovateľov.
Horizontálna a vertikálna spolupráca sa musí kultivovať a pripravovať predovšetkým s cieľom zvýšenia efektívnosti a produkčnej výkonnosti celej vertikály.

Predpoklad časového vektora:

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2027

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti rast v potravinovej sebestačnosti)

C. Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály

Návrhy na výrazné zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného mäsa, výrobkov vedú cez masívne investičné finančné podpory.

	2019	**2022-2027 (návrh vertikály)**
Podpory - súčasný stav:		
Platba na výkrm	bez podpôr I. piliera	bez podpôr I. piliera
Platba na prasnice	bez podpôr I. piliera	bez podpôr I. piliera
Podpora vertikály:		
Platba na kg mäsa (ošípané zo SR)		0,1 €/kg jat. hm.
Celkom – na ročnej báze		od 11,0 do 15,5 mil. €

(Je potrebné nastaviť model prerozdelenia podpôr pre chovateľov, bitúnky a spracovateľov (rozrábky) na základe vyvážených vzťahov vo vertikále.)

Podpora pre welfare na bitúnkoch ročne 6 366 tis. €

Investičné potreby:	**do 2027**
Objem investícií	
- chov ošípaných	133-298 mil. €
- do chovu ošípaných	90-100 mil. € / podpora
- spracovateľský priemysel	86 mil. €
- do porážok ročne	5 mil. € / podpora

Navrhnuté podpory a investície umožňujú masívne zvýšenie produkcie o 26 - 71 tisíc ton v r. 2027/2035, t.j. o 31% resp. 85%, čo by zvýšilo úroveň produkčnej sebestačnosti z 50% na 80%, ale bez dlhodobých dodávateľsko-odberateľských vzťahov a využitia existujúcich spracovateľských kapacít by nezabezpečilo žiadúci rast potravinovej sebestačnosti, ktorá dosahuje cca 32%.

Stav vertikály ***Chov ošípaných a spracovanie bravčového mäsa v mäsospracovateľskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	• Početné stavy ošípaných: 589 tis. ks • Početné stavy prasníc: 38 tis. ks • Odchov prasiat na prasnicu: 28,9 ks • Hmotnostné prírastky vo výkrme, vrátane predvýkrmu: 0,633 kg/KD • Produkcia: 84 tis. t jat. hm. uvedené údaje predstavujú stav z roku 2019	**2027 2035** • Početné stavy ošípaných (tis. ks): 720 900 • Početné stavy prasníc (tis. ks): 44 56 • Odchov prasiat na prasnicu (ks): 30,5 32,4 • Hmotnostné prírastky vo výkrme, vrátane predvýkrmu (kg/KD): 0,710 0,763 • Hrubá produkcia (tis. t. jat.hm.): 110 155	• Slabá vyjednávacia sila pri dodávateľsko-odberateľských vzťahoch • Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov medzi chovateľmi a spracovateľmi • Finančná nestabilita obchodných partnerov (bitúnkov) • Absencia organizovanosti chovateľov v rámci odbytových organizáciách, resp. medziodvetvových odbytových organizáciách • Starnutie pracovného personálu, nízka atraktivita odvetvia na pracovnom trhu • Nesúlad zákonov medzi rezortmi MPRV SR a MŽP SR • Monopol v likvidácií kadáverov a živočíšneho odpadu, nakladanie s hnojovicou ako s odpadom • Výrazná nadprodukcia bravčového mäsa v rámci spoločného trhu EÚ • Nejasný postup ochrany pred AMO zo strany SR • Neustále zvyšovanie vstupných nákladov (cena energie, vody, práce, likvidácie odpadu) • Nemožnosť poistenia v niektorých prípadoch rizika • Absencia systémových podpôr	• Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavanie zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch. • Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. • Potrebné zavedenie nových podporných štátnych schém: - Štátna pomoc na plnú úhradu trhovej hodnoty hospodárskych zvierat v dôsledku nariadených veterinárnych opatrení - Schéma štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe - Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat a systém na likvidáciu a zhodnotenie odpadov na bitúnkoch - Štátna pomoc vo forme daňovej úľavy na dotáciu - Štátna pomoc na marketingové účely
	Spracovanie	• Porážky ošípaných: 112,7 tis. t. ž.hm. • Jatočné opracované bravčové mäso: 100,3 tis. t • Mäsové výrobky: 111,1 tis. t	**2027 2035** • Porážky ošípaných (tis. t ž. hm.) 140 210 • Jatočné opracované bravčové mäso (tis. t) 110 140 • Mäsové výrobky (tis. t) 120 135	Nevyužité existujúce spracovateľské kapacity. Cez fixné náklady neúmerne zaťažujú celkovú ekonomickú efektívnosť spracovania mäsa.	Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít
	Spotrebiteľ, Odbyt	Spotreba 35,7 kg/osoba a rok	• Spotreba výrazne nad úrovňou odporúčanej spotreby, na úkor hovädzieho mäsa. • Dlhodobé odhady predpokladajú mierny rast spotreby bravčového mäsa. • Predpokladáme zvýšenie spotreby až na 37 kg/osoba a rok.		
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	• Vysoké investičné náklady na obnovu zastaralého technického vybavenia, • Vysoké investície do výrobne kŕmnych zmesí a mechanizácie rastlinnej výroby • Vysoké náklady na prevádzku z dôvodu finančnej nedostupnosti technického rozvoja prevádzok • Negatívny postoj verejnosti k rozvoju živočíšnej výroby v ich regióne	• Nevyhnutné zavádzanie inovatívnych technológií pre splnenie BAT požiadaviek. • Pre rozvoj chovu ošípaných sú nevyhnutné investície do výrobní kŕmnych zmesí, skladovacích priestorov, do technológií na ochranu životného prostredia a zmierňovania negatívnych dopadov výroby na kvalitu života obyvateľov v regióne. • Zvýšenie úrovne produkčnej sebestačnosti si vyžiada značné investície do výstavby nových veľkokapacitných fariem pre chov ošípaných.	• Nedostatok investičných prostriedkov hlavne v menších chovoch, ktoré vykazujú vyššie výrobné náklady. Podniky nemajú zdroje na zavádzanie inovatívnych technológií. • Dlhodobá udržateľnosť a rozvoj chovu ošípaných si vyžaduje nevyhnutné investície do zabezpečenia a skvalitnenia krmovinovej základne ako aj na plnenie požiadaviek ochrany životného prostredia s minimálnym vplyvom na kvalitu života obyvateľstva. • Financovanie úvermi môže byť individuálne s ohľadom na schopnosti plnenia dlhovej služby. • V prípade dosahovania špičkových produkčných a reprodukčných ukazovateľov by si zvýšenie produkčnej sebestačnosti na úroveň 80% vyžiadalo investičné náklady na výstavbu nových veľkokapacitných fariem 133-163 mil. € v závislosti od veľkosti nových fariem (farmy so 700, resp. 2500 ks prasníc). • Pri súčasnej úrovni výrobných parametrov by sa investičné náklady vyšplhali až na 243-298 mil. €, v závislosti od veľkosti nových fariem.	• Vypracovať projekty technologickej obnovy pre menšie chovy v rámci PRV II. Pilier. V prípade týchto investícií do nákupu technológií je dôležité podmieniť ich získanie minimálnou hranicou produkcie jatočných ošípaných. • Vypracovanie projektov pre skvalitnenie krmovinovej základne, vrátane technológií a nevyhnutných skladovacích priestorov • Vypracovať projekty do technologických riešení minimalizujúcich negatívny vplyv na životné prostredie a kvalitu života v regióne • Na základe investičných zámerov vypracovať projekty na výstavbu nových veľkokapacitných fariem pre chov ošípaných. Nevyhnutnou podmienkou je komplexné posúdenie vhodnej lokalizácie farmy v danom regióne. Takýto významný investičný zámer si vyžiada finančnú podporu z II. piliera vo výške 90-100 mil. €. • Podpory na modernizáciu fariem by mali byť vyhlasované rovnomerne po celý čas programového obdobia
	Spracovanie/odbyt	Existujúce kapacity na spracovanie mäsa sú dostatočné, sú však zastarané, je nevyhnutné investovať na modernizáciu kapacít, na zníženie ich energetickej efektívnosti	• Priemerný vek zariadení používaných v mäsopriemysle je 11,8 roka s mierou opotrebenia na úrovni 51,4% pričom mäsopriemysel patrí medzi energeticky najnáročnejšie odvetvia a charakter energetickej náročnosti môže byť znásobený vo vzťahu k špecializácii prevádzky (napr. bitúnky, rýchlozmrazovacie tunely atď.) • Mäsopriemysel je dlhodobo finančne poddimenzovaný a v súčasnej dobe disponuje investičným dlhom vo výške takmer 86 mil. €, pričom na jeho krytie je potrebných takmer 23 mil. € cudzích zdrojov.	Nedostatočné vlastné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu mäsospracovateľského priemyslu	• Umožniť čerpanie finančných prostriedkov z PRV vo výške cca 5 mil. € na 1 rok v priebehu 7 rokoch • Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti • Schéma štátnej pomoci pre welfare zvierat na bitúnkoch v záujme zvýšenia kvality primárnej produkcie bravčového mäsa. Alokácia zdrojov pre ošípané vo výške 31 829 950 € na obdobie 5 rokov (cca 6 366 tis. € ročne).

Kooperácia v rámci vertikály		• Absentuje akákoľvek horizontálna a vertikálna kooperácia v rámci vertikály. • Absentujú dlhodobé dodávateľsko-odberateľské zmluvné vzťahy medzi chovateľmi a spracovateľmi. • Zmluvné vzťahy a podmienky medzi chovateľmi a spracovateľmi sú často prehodnocované a upravované v týždňovej periodicite.	• Je nevyhnutné nastaviť pravidlá kooperácie v rámci vertikály pre zabezpečenie spolupráce na úrovni prvovýrobcov (napr. pri nákupe technológií, vstupov), ale aj na úrovni prvovýrobcov a spracovateľov pre zabezpečenie odbytu. • Je nevyhnutné zásadné zlepšenie zmluvných vzťahov pre zabezpečenie spracovania domácej suroviny.	• Vertikála je atomizovaná. • Pretrváva nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca. • Neorganizovanosť a hlavne nestabilné zmluvné vzťahy nevytvárajú podmienky pre rozvoj chovu ošípaných, pre následné zabezpečenie spracovania domácej suroviny a v konečnom dôsledku pre zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti.	• Spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti by mala vyriešiť nová schéma štátnej pomoci na stimuláciu domácej spotreby • Cieľom návrhu schémy štátnej pomoci je podporiť všetky články vertikály a eliminovať cenový rozdiel medzi domácou a zahraničnou produkciou. • Celková podpora 0,1 €/kg jat. hm. dodaných ošípaných, z ktorej by 3 eurocenty dostal chovateľ, 3 eurocenty bitúnok a 4 eurocenty spracovateľ. • Podmienkou podpory by bolo vytvorenie funkčnej medziodvetvovej organizácie prvovýrobcov a spracovateľov. • Podpora lokálnych foriem spracovania a predaja v krátkom odbytovom reťazci.
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		V súčasnosti je: - produkčná sebestačnosť na úrovni 50 %. - potravinová sebestačnosť na úrovni 32 %	• V prípade zabezpečenia produkcie 155 tis. t jat. hm. by sme pokryli domácu spotrebu na cca 80 %. • Plným využitím existujúcich spracovateľských kapacít by sa potravinová sebestačnosť zvýšila na takmer 81 %.	• Zvýšenie sebestačnosti vo výrobe bravčového mäsa je vzhľadom na vysokú a stabilnú domácu spotrebu žiadúce. • Vlastnou produkciou je potrebné eliminovať dovoz lacného a menej kvalitného mäsa a mäsových výrobkov.	Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	Chov ošípaných je vylúčený zo systému podpôr z I. piliera	Chov ošípaných bude vylúčený zo systému podpôr z I. piliera		
	Spracovanie, Odbyt/spotrebiteľ	Spracovatelia nie sú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera	Spracovatelia nebudú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera		
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Chov ošípaných je nekonkurencieschopný z dôvodu: - Nižšej úrovne produkčných a reprodukčných ukazovateľov - Výrazná volatilita odbytových cien jatočných ošípaných v rámci EÚ - Výskyt chorôb, nákaz a škodcov - Sprísňovanie legislatívnych požiadaviek chovu a ochrany životného prostredia	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: - Zlepšiť produkčné a reprodukčné ukazovatele - Legislatívnou úpravou zabezpečiť, aby zdravotne nezávadné mäso aj z infikovaných zón (AMO) malo takú istú hodnotu ako mäso z iných oblastí. - Zabezpečiť poradenstvo a vzdelávanie - Umožniť podporu celej vertikály	Bez navrhovaných opatrení nie je chov ošípaných a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť	Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavanie zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch. Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. Potrebné zavedenie nových podporných štátnych schém: • Štátna pomoc na plnú úhradu trhovej hodnoty hospodárskych zvierat v dôsledku nariadených veterinárnych opatrení • Schéma štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe • Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat • Štátna pomoc vo forme daňovej úľavy na dotáciu • Štátna pomoc na marketingové účely
	Spracovanie, odbyt	Mäsový priemysel je nekonkurencieschopný z dôvodu: - Nevyužitým výrobným kapacitám - Vplyvu podmienok verejného obstarávania na vertikálu - Nedostatkom inovácií a modernizácie technicko-technologickej úrovne - Vysokej úrovne dovozov lacného mäsa a mäsových výrobkov - Nelegálny predaj v pohraničných oblastiach	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: - Stabilizovať zmluvné vzťahy vo vertikále - Investovať do modernizácie mäsového priemyslu - Zvýšenie odbytu domácej produkcie v štátnych inštitúciách, školstve, gastre, DSS a pod. - Diverzifikovať odbyt, krátky odbytový kanál v rámci vlastných predajní - Zabezpečenie dodávok pre ŠHR z domácich zdrojov - Vytvorenie jednoduchého, pre spotrebiteľa ľahko odlíšiteľného systému označenia potravín na pultoch v obchodoch - Edukácia spotrebiteľa a propagácia produktov od slovenských výrobcov	Bez navrhovaných opatrení nie je mäsospracujúci priemysel a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť.	Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít

Chov hydiny a spracovanie v hydinárskom priemysle, produkcia vajec

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Existujúca tradícia chovu hydiny a produkcie hydinových vajec
- Vybudované dostatočné chovateľskými a spracovateľské kapacity, existujúca krmovinová základňa
- Schopnosť produkovať kvalitné, zdravotne nezávadné mäso a vajcia z domácich chovov pri dodržiavaní vyžadovaných podmienok chovu zvierat (welfare)
- Produkčná sebestačnosť hydiny na úrovni 65 % a hydinových vajec úrovni 90 – 100 % sebestačnosti – najvyššia spomedzi potravinových produkčných vertikál
- Zamestnanosť – tvorba pracovných miest na vidieku, farmách a následne v spracovaní hydiny
- Funkčná vertikála v časti produkcia – spracovanie – existujúca previazanosť chovu hydiny a spracovateľov hydiny

SLABÉ STRÁNKY

- Nízky podiel slovenskej hydiny na pultoch najmä zahraničných reťazcov a v prevádzkach jedální a reštaurácii z dôvodu cenovej nekonkurencieschopnosti
- Vysoká nákladovosť produkcie hydiny – vysoké fixné náklady, zastarané technické a technologické vybavenie prvovýroby a spracovania
- Nedostatočný sortiment ponúkaných výrobkov hydinárskeho priemyslu (morky, vodná hydina), naviazanosť na import, nepripravenosť na konkurenčný tlak
- Významné rozdiely v stupni modernizácie, automatizácie a digitalizácie chovných a spracovateľských prevádzok, priemerné využitie existujúcich spracovateľských kapacít na úrovni do 60%v rámci produkčného sektora
- Nevyužitý potenciál pre iné formy predaja, vybudovanie lokálnych odbytových organizácií

PRÍLEŽITOSTI

- Potenciál zvyšovania chovu hydiny a produkcie hydinových vajec, vrátane násadových vajec z hľadiska dostatočnej krmovinovej základne a záujmu spotrebiteľa, využitie existujúcich voľných spracovateľských kapacít
- Potenciál pre rast zamestnanosti v poľnohospodárstve, v potravinárstve i vo výrobe krmív pre brojlery a nosnice v synergizme so stabilizáciou, resp. zvýšením sebestačnosti v hydinovom mäse a v konzumných a násadových vajciach
- Rozšírenie sortimentu ponuky kvalitného hydinového mäsa a výrobkov z domácej produkcie na domácom trhu, zvýšenie spotreby hydinového mäsa obyvateľmi
- Potenciál pre modernizáciu a inovácie vrátane výrobkových inovácií, rozšírenie sortimentu ponuky o dnes dovážané komodity
- Zvyšovanie záujmu spotrebiteľov o slovenské výrobky cielenou informačnou kampaňou a výučbou na základných a stredných školách, ponuka produkcie vo verejnom stravovaní
- Legislatívne ochranné opatrenia a zefektívnenie úradnej kontroly pri verifikácii pôvodu hydiny a hydinových vajec, zefektívnenie legislatívy o označovaní pôvodu

OHROZENIA

- Vysoký podiel importu kurčiat vrátane jednodňových, a niektorých druhov hydiny – morky, vodná hydina zo zahraničia za dotované ceny, nevyváženosť podpôr v porovnaní s okolitými krajinam
- Výrazná nadprodukcia hydiny a vajec v rámci krajín EÚ a ich snaha dostať sa na okolité trhy
- Predaj dovážaného čiastočne spracovaného a spracovaného hydinového mäsa a vajec v obchodných reťazcov za extrémne nízke ceny, pod úrovňou výrobných nákladov slovenských producentov
- Dovoz nebaleného čiastočne spracovaného a spracovaného hydinového mäsa hydinového mäsa bez splnenia ohlasovacej povinnosti, rozrábka a následne balenie – prebaľovanie na území SR a falšovanie označovania pôvodu
- Tlak zahraničných obchodných reťazcov na zákaz predaja vajec vyprodukovaných v klietkových chovoch po roku 2025
- Nedostatok zdrojov na inovácie a investície do vybavenia, produkčných, chovných a spracovateľských kapacít
- Významne deformované nastavenie segmentu prvovýroby, vysoký trhový podiel zahraničných korporácií, fragmentácia domácej produkcie a odbytu
- Nesystémové štátne podpory, dotačné schémy na podporu produkcie hydiny, hydinového mäsa a vajec pod úrovňou podpôr okolitých krajín

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

V štruktúre živočíšnej výroby má chov hydiny významné miesto. Nosnými článkami v celej vertikále je produkcia hydinového mäsa a hydinových vajec. V roku 2019 v porovnaní s rokom 2004 klesli početné stavy hydiny celkovo o 4,2 % na 13 131,9 tis. ks, najviac klesli stavy vodnej hydiny. Klesol i počet chovateľov hydiny o 35,7 %, najvýraznejšie podiel vodnej hydiny, moriek, husí, kohútov, brojlerov, najmenej kurčiat na chov. V súčasnosti (rok 2019) vzhľadom na stavy, produkuje hydinársky priemysel jatočnú živú hydinu na úrovni 109,9 tis. ton, z toho 102,3 tis. ton kurčiat, 5,2 tis. ton sliepok, 2,3 tis. ton moriek, 76 ton kačíc a 85 ton husí. Domáca hrubá produkcia dosahuje 91,8 tis. ton hydinového mäsa v jatočnej hmotnosti, čo však v porovnaní s domácou spotrebou hydinového mäsa 141, tis. ton nie je postačujúce.

Na Slovensku chýbajú kapacity na liahnutie, čo zvyšuje náklady na odchov hydiny. Približne 17,3 % z celkového dovozu živej hydiny predstavujú jednodňové kurčatá.

Objem a štruktúra chovanej hydiny nie je postačujúca. Chýbajúci objem výsledného produktu sa rieši dovozom, ktorý sa zvyšuje takmer 56 % z celkovej ponuky na domácom agropotravinárskom trhu sa dováža. Dováža sa mäso čerstvé, chladené, ale aj konzervované, najviac kuracie. Predaj hydinového mäsa sa realizuje v obchodnej sieti ale dovozové mäso sa dostáva priamo i do zariadení verejného a školského stravovania. Vzhľadom na uvedené, sebestačnosť v hydinovom mäse klesá a v súčasnosti dosahuje 64,7 % (živá hmotnosť hydiny pred porážkou), resp. 50,52% (odporazené hydinové mäso) – údaje za rok 2019. Vzhľadom na početné stavy a znášku sliepok je hydinársky priemysel v súčasnosti schopný vyprodukovať 1 075,8 mil. ks konzumných vajec. Tak ako pri hydinovom mäse nie je však produkcia v porovnaní so spotrebou postačujúca. Dovoz konzumných vajec na celkovej ponuke dosahuje 15,4 %. Napriek tomu sebestačnosť v produkcii konzumných vajec sa dlhodobo pohybuje v rozmedzí 90 – 100 %, čo je najvyššia hodnota spomedzi všetkých živočíšnych komodít.

Hlavným problémom pri dosiahnutí vyššej sebestačnosti je ekonomika výroby. Nízke odbytové ceny za hydinu nepokrývajú ceny chovateľov a spracovateľov. Situáciu výrazne zhoršuje nedostatok finančných prostriedkov na celkovú rekonštrukciu, automatizáciu a modernizáciu chovov a bitúnkov a v súčasnosti i nedostatok financií na prechod z klietkového spôsobu chovu nosníc na podstielkový chov resp. chov vo voliérach, tzv. voliérových systémoch. Toto je nutné zrealizovať do roku 2025.

Sektor chovu hydiny v SR nedostáva žiadnu podporu z prostriedkov EU cez schému oddelených priamych platieb (chov hydiny sa realizuje na špecializovaných farmách a nie je spojený s obrábaním pôdy.) V roku 2019 bol zaradený do podpory cez Štátnu pomoc vo forme úľav na environmentálnych daniach (Zelená nafta 2019), kde bolo na celý sektor vyčlenených iba 100 000 €, pričom najväčšie podniky dostali podporu vo výške nižšej ako 10 000 €.

b) spracovanie a odbyt

Spracovateľský priemysel v SR nie je postavený iba na spracovaní domácej suroviny. Príčinou je cenová konkurencia hydinového mäsa a ponuka nedostatkových druhov hydinových mias z krajín EÚ (najmä morčacieho, kačacieho, husacieho). Väčšina bitúnkov prevádzkuje vlastný chov jatočnej hydiny. Prísun jatočnej hydiny na spracovanie od ostatných chovateľov si zabezpečujú vo vlastnej réžií.
Čelia však konkurencií zo strany veľkého počtu rozrábkární a prebaľovacích spoločností - na Slovensku pôsobí niekoľko desiatok spoločností zaoberajúcich sa prebaľovaním a rozrábaním hydinového mäsa z ktorých až 99 % nakupuje lacné a nekvalitné mäso zo zahraničia
Spracovanie vajec sa v SR realizuje iba v dvoch prevádzkach v malom množstve. Produkčná sebestačnosť v živej hydine dosahuje v súčasnosti 77,0 %. Potravinová sebestačnosť v hydinovom mäse 64,7 % (živá hmotnosť) a produkčná sebestačnosť konzumných vajec dosahuje 88,5 %.
Chovatelia a bitúnky majú záujem o rozšírenie chovov hydiny a zvyšovanie produkcie hydinového mäsa a konzumných vajec. Brzdou sú však technické a ekonomické problémy, ako je vysoká nákladovosť výroby, absentujúca podpora odvetvia zo strany štátu, nízke odbytové ceny živej hydiny a hydinového mäsa, konkurencia zo zahraničia, zdĺhavé procesy schvaľovania projektov, negatívny vplyv niektorých združení na investičnú činnosť. Produkciu hydinových vajec ohrozuje krátky časový horizont na rekonštrukciu klietkových chovov na podstielkové chovy resp. voliérové systémy (do roku 2025).
Zvyšujúca sa spotreba hydinového mäsa, hydinových výrobkov a vajec je predpokladom zvýšenia odbytu produkcie v nasledujúcich rokoch. Plne funkčná vertikála je schopná do roku 2027 - pri súčasnej úrovni spotreby zabezpečiť 70,0 % -nú sebesačnosť v produkcií živej jatočnej hydiny a hydinového mäsa a do roku 2035 zvýšiť sebestačnosť na úroveň 80,0 %. V produkcií konzumných vajec je schopná zabezpečiť sebestačnosť na úrovni 95,0 % do roku 2027 a 100,0 % sebestačnosť do roku 2035.

Chov hydiny a spracovateľský priemysel v SR je ovplyvnený objektívnymi i subjektívnymi faktormi:

a) Objektívne: priaznivý produkčný potenciál surovín v SR pre výrobu krmív, chovateľské i porážkové kapacity, problematická obchodná politika zahraničných reťazcov, konkurencia produkcie v okolitých krajinách.
b) Subjektívne: rozdielne technologické a stavebné vybavenie fariem, rozdielne manažérske schopnosti chovateľov a spracovateľov.

Nevyužité chovateľské a porážkové kapacity a ich zlý technický stav je dôležitým faktorom limitujúcim rozvoj odvetvia. Výstavba, rekonštrukcia a sprevádzkovanie kapacít predpokladá vysokú odbornú a pracovnú zainteresovanosť širšieho zoskupenia odborníkov agropotravinárskeho rezortu. Zvýšenie produkcie si vyžiada investície do rekonštrukcie objektov, modernizáciu technologických zariadení v liahnutí hydiny, v odchove, výkrme i v chove nosníc.

c) vzťahy v rámci vertikály

Hydinársky priemysel patrí k odvetviam s výraznejšími znakmi vertikálnej integrácie najmä v segmente prvovýroba – spracovanie. Pozitívom vo vertikále je fungovanie dlhodobých dodávateľsko-odberateľské vzťahov medzi producentami jatočnej hydiny a spracovateľmi-bitúnkami.

Odbytové organizácie chovateľov hydiny v poslednej dekáde rokov zanikli z finančných dôvodov. Pri spracovateľoch hydiny nie je možné vytvárať odbytové organizácie z dôvodu malého počtu hydinových bitúnkov a 50% podielu nadnárodných spoločností na domácej produkcii hydinového mäsa. V prípade vajec funguje jediná odbytová organizácia Ovogal Farm, ktorá zabezpečuje odbyt a predaj vajec viacerých producentov z oblasti západného a stredného Slovenska.

Obchodné vzťahy s obchodnými reťazcami sú komplikované. Podmienky zmlúv so zahraničnými reťazcami sú väčšinou v neprospech domácich producentov. So zahraničnými reťazcami sa uzatvárajú všeobecné zmluvy bez stanovenia množstva, termínu dodania. Konkrétne množstvá a ceny sa dojednávajú priamo pri konkrétnych obchodoch. Slovenské reťazce majú záujem na predaji slovenského hydinového mäsa a vajec, podiel slovenského hydinového mäsa a vajec v slovenských reťazcoch je výrazne nad 75 %. Lepšia situácia je s vajcami, kde sa v zmluvách dohodujú aj množstvá i termíny dodania.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

V záujme stabilizácie a rozvoja tohto odvetvia orientovaného na zvýšenie sebestačnosti hydinového mäsa, si situácia v nasledujúcich rokoch bude vyžadovať prijatie riešení na viacerých stupňoch vertikály. Opatrenia sú detailne spracované vo viacerých úrovniach pre celú vertikálu Úniou hydinárov Slovenska a smerujú najmä do oblastí:

1. **Riešenie situácie v chove a v spracovaní hydiny** – potrebné je prijať viacero účinných a dlhodobých opatrení na ochranu domácich chovateľov a spracovateľov – najmä v oblasti kontroly kvality a zdravotnej bezpečnosti dovážaného hydinového mäsa a v oblasti legislatívy o označovaní pôvodu mäsa (dôležité je umiestnenie krajiny pôvodu na hornej etikete výrobku s výrazným písmom, prípadne zjednotenie označovania pôvodu na všetkých mäsových výrobkoch umiestnených na trhu.

Rovnako je potrebné pripraviť súbor podporných schém, a vyčleniť dostatočné množstvo prostriedkov na podporu sektora chovu a spracovania hydiny aspoň na úrovni okolitých štátov, zameraných na obnovu technickej a technologickej infraštruktúry, vrátane prostriedkov na adaptáciu chovov na podmienky welfare, a na zmenu klietkového spôsobu chovu nosníc v SR na podstielkový chov vo voliérach, resp. voliérových systémoch, ktoré bude nevyhnutné zrealizovať do roku 2025.

2. Oblasť nákladov na produkciu a spracovanie - Na zváženie je zavedenie daňových a odvodových úľav pre podnikateľské subjekty v poľnohospodárstve, ktorý odstráni, resp. zmierni negatívny dopad neustáleho zvyšovania minimálnej mzdy ako aj príplatkov za nadčasy, víkendy a zatraktívni prácu v odvetví. Vhodné je tiež zváženie stimulov v podobe zaradenia živej hydiny medzi tovary so zníženou sadzbou DPH, ako aj zníženie cien energií a poplatkov za distribúciu pre podnikateľov v poľnohospodárstve.

3. Podpora spotreby domácej produkcie cez verejné a školské stravovanie

V systéme školského stravovania je doporučené používanie čerstvých a regionálnych potravín, preto je potrebné zaviesť používanie slovenského hydinového mäsa v systéme školského stravovania a to aj z welfarových chovov. Hydinové mäso z welfare chovov je vyzretejšie a kvalitnejšie, welfare chovy sa každoročne preverované a kontrolované zo strany PPA a ŠVPS SR. Mäso používané v stravovacích zariadeniach je anonymné bez kontrol, preto je nevyhnutné zmeniť legislatívu tak, aby mäso v sektore stravovania rovnako ako v obchodoch spadalo pod kontrolu ŠVPS SR.

Je tiež potrebné spracovať súbor marketingových a propagačných nástrojov zameraných na zmenu návykov spotrebiteľa smerom k spotrebe kvalitných, zdravých a čerstvých slovenských potravín

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Nedostatočná ochrana producentov pred dovozom nekvalitnej suroviny a chovných produktov – jednodňových kurčiat zo zahraničia, nedostatočná veterinárna kontrola dovážaných produktov a ich označovanie
- Nedostatok zdrojov na technologickú a technickú obnovu chovných a spracovateľských zariadení.
- Významne deformované nastavenie segmentu prvovýroby, vysoký trhový podiel zahraničných korporácií, fragmentácia domácej produkcie a spracovania.
- Nedostatočná modernizácia, automatizácia a digitalizácia chovných a spracovateľských prevádzok, nerozvinutá spolupráca s VVZ, import inovácií zo zahraničia
- Nízka atraktivita odvetvia, chýbajúca pracovná sila
- Nedostatočné a nesystémové stimuly a dotačné podpory pod úrovňou podpôr okolitých štátov

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ :Zvýšenie efektívnosti celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, odstránenie fragmentácie, posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavania zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch, vrátane primeranosti podmienok
3. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania a podpory domácej spotreby
4. Zavedenie Marketingového fondu na podporu predaja slovenských potravín, vrátane zefektívnenia a stabilizácie doterajších podporných nástrojov (Značka kvality SK)
5. Vytvorenie rizikového fondu pre odškodnenie následkov nákaz a iných nepredvídateľných rizík
6. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie hydiny a vajec
7. Podporné fiškálne a nefiškálne nástroje na zvýšenie atraktivity poľnohospodárstva a potravinárstva, vrátane daňového zvýhodnenia produkcie a dotovaných energií
8. Predikovateľnosť a pravidelnosť vyhlasovania projektových výziev po celý čas programového obdobia
9. Podporiť produkciu chovu a spracovania kurčiat v systéme welfare, a produkciu výrobkov s vyššou kvalitou a pridanou hidnotou - bio, pomaly rastúce kurčatá, resp. mäsové výrobky s vysokým podielom masa, inovácie výrobkov v zložení a podobne.

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Dotačné schémy a podpory na:
   - Obnovu produkcie, vrátane diverzifikácie chovu o ďalšie druhy hydiny – morky, kačice, husi
   - Investície a podpory do obnovy a modernizácie chovnej, produkčnej a spracovateľskej infraštruktúry hydiny a hydinových vajec
   - Prerobenie klietkových chovov nosníc na podstielkové chovy resp. voliérové systémy
   - Preventívne opatrenia v chovoch hydiny
2. Podpora vzniku odbytových organizácií, zvýšenia stupňa vertikálnej kooperácie
3. Podpora inovácií, digitalizácie a smart riešení v celej vertikále, zníženie podielu manuálnej práce
4. Zavedenie stáleho veterinárneho dozoru v prebaľovacích a rozrábkových spoločnostiach na hydinové mäso, zvýšenie kontroly pôvodu surovín vo verejnom stravovaní
5. Označovanie pôvodu zrozumiteľné a viditeľné pre spotrebiteľa, zmena legislatívy o označovaní pôvodu mäsa

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné rozpracovať a realizovať komplexný **„Projekt podpory produkcie, spracovania a spotreby hydiny a hydinových vajec“**, s definovanou riadiacou a kontrolnou zodpovednosťou na úrovni rezortného manažéra a **konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**

Podpory hydinárskeho sektora musia priniesť predovšetkým zvýšenie efektívnosti celej vertikály, s dopadom na rozvoj ďalších segmentov vertikály najmä vo väzbe vstupné náklady – výsledná cena.

Ambíciou projektu je postupné zvyšovanie produkcie jatočnej hydiny, hydinového mäsa a hydinových vajec a zvýšenie podielu slovenských výrobkov na pultoch obchodných prevádzok.

Predpoklad časového vektora:

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2027

C. Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály

Návrhy sú zamerané na zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného mäsa, hydinových vajec a podporu domáceho spracovania a spotreby

Investičné potreby:	**do 2027**
- podpora chovu hydiny, adaptácia chovov	40,7 milónov Eur
- podpora spracovania hydiny a vajec	29,1 miliónov Eur

Predpokladá sa, že navrhnuté podpory a investície umožnia zvýšenie produkcie živej jatočnej hydiny o 23,5 % do roku 2027 a o 51,7 % do roku 2035. Produkcie hydinového mäsa sa zvýši o 8,0 % do roku 2027 a o 32,7 % do roku 2035. Zároveň sa zvýši potravinová sebestačnosť v hydinovom mäse o 7,3 p. b. do roku 2027 na 70,0 % a o 21,3 p. b. na 86,0 % do roku 2035. Sebestačnosť v produkcií konzumných vajec sa zvýši do roku 2027 o 6,5 p. b. na 95,0 % a o do roku 2035 o 11,5 p. b. na 100,0 %.

Stav vertikály ***Chov hydiny a spracovanie v hydinárskom priemysle, produkcia vajec*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	**Produkcia živej hydiny bez samozásobenia (tis.t) :** **2004 2019** **Spolu 113,2 109,9** **Z toho** Kurčatá 106,3 102,3 Sliepky 5,5 5,2 Morky 1,3 2,3 **Vodná hydina (t) 141 161** **Počet hydiny (mil. ks)** **2004 2019** **Spolu 13,7 13,1** Kurčatá chov 0,8 1,0 Kurčatá výkrm 6,7 6,1 Sliepky 5,5 5,7 Morky (tis. ks) 167,0 124,6 Husi (tis. ks) 36 24,3 Kačice(tis. ks) 249 130,1 **Produkcia konzumných vajec (mil. ks)** **2004 2019** Spolu 1064,1 1078,5 Spotreba 1 075,8 1 218,8 Dovoz 87,2 199,5 Vývoz 74,6 61,6 Sebestačnosť (%) 98,9 88,5 **Produkcia slepačích vajec spolu** **2004 2019** Počet sliepok (tis. Ks) 5 647 5 537 Produkcia (mil. Ks) 1138,6 1191,8 Znáška (ks/sliepka) 202,3 200,7	**2027 2035** **Produkcia živej hydiny (tis.t:** Spolu 135,7 166,7 Kurčatá 126,1 154,7 Sliepky 5,7 7,0 Morky 3,4 4,2 Vodná hydina 0,5 0,8 **2027 2035** **Počet hydiny (mil. ks):** Spolu 15,6 18,2 kurčatá na chov 1,2 1,4 kurčatá na výkrm 7,5 9,2 sliepky 6,2 6,5 morky 0,3 0,5 vodná 0,4 0,6 • Automatizácia zberu kurčiat zníži potrebu pracovných síl v chovoch hydiny. • Vízia počtu chovanej vodnej hydiny a moriek je limitovaná ekonomikou odchovu, ktorá nie je priaznivá. **Predpoklad stabilizácie :** **2027 2035** Produkcia živej hydiny (tis. t) 135,7 166,7 Sebestačnosť (%) 70,0 86,0 Produkcia mäsa (tis. t) 99,1 121,8 Sebestačnosť (%) 70,0 86,0 Produkcia konzumných vajec (mil. ks) 1158,3 1219,3 Sebestačnosť (%) 95,0 100,0	• klesajúci počet chovateľov, najmä moriek a vodnej hydiny • ekonomika výroby, zvyšovanie cien energií, zvyšovanie cien kŕmnych zmes • dovoz jednodňovej hydiny, liahnu sa iba jednodňové nosnice • postupný rast nákladov na chov a pokles odbytových cien • vysoký vek prevádzok chovov a nedostatočná modernizácia technologických zariadení • zvýšené náklady na zachovanie welfare zvierat • nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, pokles počtu zamestnancov • zvyšovanie priemerného veku zamestnancov • nezáujem o prácu v podstielkových chovoch z hygienických dôvodov • významný pokles produkcie vodnej hydiny • znižovanie odbytových cien **Vajcia** • rekonštrukcia klietkových chovov na podstielkové resp. zavedenie voliérových systémov vyvolá pokles sebestačnosti v produkcii vajec • nákupné reťazce odmietajú predaj vajec z klietkového chovu • nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily	• vypracovanie projektov na chov hydiny a produkciu vajec • poskytnutie finančných prostriedkov na prerobenie klietkových chovov na podstielkové z dôvodu tlaku zahraničných obchodných reťazcov, • zavedenie štátnej pomoci na preventívne opatrenia v chovoch hydiny • zavedenie daňových a odvodových úľav pre podnikateľské subjekty • zníženie cien energií a poplatkov • zaradenie hydiny medzi tovary so zníženou sadzbou DPH • rekonštrukcia a výstavba objektov pre chov hydiny • refundácia nákladov na welfare zvierat • zvýšenie počtu pracovníkov v chovoch hydiny • vypracovanie projektov zameraných na modernizáciu a automatizáciu prevádzok • vyčlenenie finančných prostriedkov na investičné projekty v chove a spracovaní hydiny na modernizáciu a automatizáciu prevádzok • zabezpečenie kvalifikovanej pracovnej sily pre chov a spracovanie hydiny, • vytvorenie rizikového fondu pre odškodnenie následkov nákaz v chovoch hydiny • zaradenie živej hydiny medzi tovary so zníženou sadzbou DPH rovnako ako je to v mnohých okolitých krajinách • podpora chovu moriek a vodnej hydiny v SR pre zvýšenie sebestačnosti v oblasti ostatnej hydiny • podporiť chov a spracovanie hydiny z investičných prostriedkov z fondov EÚ • zavedenie systémovej a dlhodobej podpory potravinárstva v SR vrátane veľkých podnikov aspoň na úrovni susednej ČR
	Spracovanie	**Produkcia hydinového mäsa (tis. t)** **2004 2019** Produkcia 87,7 91,8 Spotreba 109,6 141,9 Dovoz 22,2 117,3 Vývoz 6,5 68,2 Sebestačnosť (%) 81,5 64,7 Na Slovensku pracujú: • 3 veľké bitúnky na kurčatá (99,64 % podiel na spracovaní hydiny) • 1 veľký bitúnok na morky (0,05 %) • 2 malé bitúnky na kurčatá (0,15 %) • 1 malý bitúnok na kurčatá a kačice (0, 16 %) • niekoľko desiatok spoločností zaoberajúcich sa prebaľovaním a rozrábaním mäsa na 99 % zo zahraničia • Bitúnky na kurčatá si prakticky celé množstvo živej hydiny zabezpečujú vo vlastných chovoch. • Spracovanie vajec sa uskutočňuje iba v malom množstve v dvoch malých prevádzkach.	**Predpoklad stabilizácie :** **2027 2035** Produkcia živej hydiny (tis. t) 135,7 166,7 Sebestačnosť (%) 70,0 86,0 Produkcia mäsa (tis. t) 99,1 121,8 Sebestačnosť (%) 70,0 86,0 Produkcia konzumných vajec (mil. ks) 1158,3 1219,3 Sebestačnosť (%) 95,0 100,0 • Víziu v produkcii vajec ohrozuje nedostatok finančných prostriedkov na prerobenie klietkového spôsobu chovu nosníc na podstielkový chov vo voliérach, ktoré je potrebné uskutočniť do roku 2025. • Prechod na tento spôsob zvýši potrebu ustajňovacích miest, čo si vyžiada ďalšie náklady na výstavbu, resp. rekonštrukciu hál.	• nedostatočné využívanie kapacít bitúnkov • vývoz hydiny na bitúnky do zahraničia • zvyšovanie záporného salda zahraničného obchodu s hydinovým mäsom • zvyšovanie cien energií • zvyšovanie mzdových nákladov • veľký počet prebaľovacích a rozrábkových subjektov orientovaných na spracovanie mäsa zo zahraničia • zvyšujúci sa podiel dovážaného hydinového mäsa • vysoké dopravné náklady • nízke realizačné ceny • nízky dopyt po slovenskej hydine • chýba spolupráca medzi spracovateľmi • absencia odbytových organizácií pri hydinovom mäse • nezáujem o prácu na bitúnkoch • nezáujem o prácu mäsiara • nedostatok voľných pracovných síl v mieste pôsobenia 2 z 3 bitúnkov v Nitrianskom kraji • dodávateľmi inovácií pre hydinárov sú zahraničné firmy • neexistuje spolupráca s domácimi výskumnými inštitúciami, čo znamená nemožnosť čerpania prostriedkov z EÚ cez program Výskum a inovácie cez MH SR	• vypracovanie projektov na spracovanie hydiny a vajec • investície do moderných technológií a spracovateľských kapacít • inovácie • vykonávanie dôsledných kontrol dovážaného hydinového mäsa a zamedzenie dovozu zdravie ohrozujúcich výrobkov na náš trh • zavedenie štátnej pomoci na preventívne opatrenia v chovoch hydiny (spracovateľom sa znížia náklady čo vedie k zvýšeniu konkurencieschopnosti) • zavedenie daňových a odvodových úľav pre subjekty v potravinárstve • zníženie sadzieb cestnej dane a mýtnych poplatkov pre vozidlá prepravujúce potraviny • zníženie cien energií a poplatkov za distribúciu • cez MŠ a Treximu sa pripravuje nový učebný odbor spracovateľ hydiny • dlhodobé vedenie spotrebiteľa k spotrebe kvalitných, zdravých a čerstvých slovenských potravín • zmena legislatívy o označovaní pôvodu mäsa • potreba riešenia negatívneho efektu rastu nákladových položiek • zabezpečenie stálej veterinárnej kontroly v prebaľovacích a rozrábkových prevádzkach a dôsledného nahlasovania dovozu mäsa zo zahraničia • zvýšenie informovanosti spotrebiteľov o slovenskej hydine a vajciach cez výchovu spotrebiteľa k lokálaptriotizmu • zriadenie marketingového fondu a propagácia slovenskej hydiny a vajec

	Odbyt	Vysoký dovoz hydinového mäsa a živej hydiny. **Dovoz** **2004** **2019** Mäso (tis. t) 25,8 171,4 Živá hydina (tis. t) 38,4 61,5 • Saldo zahraničného obchodu s hydinovým mäsom dosiahlo 93,6 mil. €, čo predstavuje 49,1 tis. ton hydinového mäsa. • Ponuka z domácej produkcie je dostatočná, ale cenovo nekonkurencieschopná (hydina z V4 na pulte lacnejšia ako SK hydina v nákupnej cene) • Ak nastanú výpadky hydiny z domácej produkcie, sú nahrádzané zo zahraničia, nakoľko slovenskí výrobcovia nie sú natoľko flexibilní • Vajcia – požiadavka náhrady za vajcia z podstielkového chovu – sú nákladovo drahšie v porovnaní s klietkovým chovom • Vodná hydina veľmi zlý stav, domáci dopyt takmer výlučne krytý dovozom.	• Obchod má záujem o slovenskú hydinu, avšak musí byť cenovo konkurencie schopná. • Takisto má obchod záujem o slovenské vajcia – z podstielkového chovu - zahraničné reťazce prakticky výhradne, najmä po r. 2025 • slovenské reťazce sú pripravené ponúkať nadalej aj vajcia z klietkového chovu, ich ponuka bude závisieť od legisl. upravy • Nevyhnutné zvýšenie podielu slovenskej hydiny a vajec v stravovacích zariadeniach	• Slabá vyváženosť dodávateľsko-odberateľských vzťahov a fragmentácia producentov sťažuje vyjednávaciu pozíciu producentov • - potrebná legislatívna ochrana slabšej strany v dodávateľsko-odberateľských obchodných vzťahoch • - výrazne nižší podiel slovenského hydinového mäsa a vajec v zahraničných obchodných reťazcoch ako v slovenských reťazcoch • - zahraničné obchodné reťazce a ochranárske združenia presadzujú zákaz predaja slovenských klietkových vajec po roku 2025 • - vysoký tlak na znižovanie nákupných aj predajných cien hydinového mäsa a vajec • - väčšina spotrebiteľov kupuje hydinového mäsa a vajca podľa najnižšej ceny, krajina pôvodu mäsa a vajec je pre nich až druhoradá • - veľký nárast objemu dovozu zahraničného hydinového mäsa v posledných rokoch • - predajné ceny dovážaného hydinového mäsa a vajec sú často pod úrovňou výrobných nákladov v SR • - vysoký objem predaja hydinového mäsa a vajec cez privátne značky a akciové ceny • - tlak niektorých obchodných reťazcov na označovanie pôvodu mäsa na spodnej etikete výrobku, čo vytvára problém pre spotrebiteľa	• prijatie opatrení na zvýšenie sebestačnosti. • riešenie vzťahov so zahraničnými reťazcami • vykonávanie dôsledných kontrol dovážaného hydinového mäsa a zamedzenie dovozu zdravie ohrozujúcich výrobkov na náš trh
	Spotrebiteľ	**Spotreba** **2004** **2019** Mäso (kg/obyv.) 20,4 26,9 Konzumné vajcia 200,0 224,0 • Spotreba hydinového mäsa sa v štruktúre spotrebovaného mäsa zvyšuje. • Kým v roku 2004 dosiahol podiel hydiny na celkovej spotrebe mäsa v kg za rok na 1 obyvateľa 33,9 %, v roku 2014 klesol na 30,3 %, no v roku 2017sa zvýšil na 32,3 % a v roku 2019 na 38,8 %.	• Spotreba hydinového mäsa i konzumných vajec prevyšuje ODP. • Spotrebitelia preferujú hydinové mäso nielen z dietetických dôvodov pred ostatnými druhmi ale významnú rolu zohrávajú cenové relácie jednotlivých druhov mias a kúpyschopnosť obyvateľov • V nasledujúcej dekáde predpokladáme mierne zvýšenie spotreby mäsa z hydiny a ustálenosť spotreby konzumných vajec.	• Väčšia časť spotrebiteľov sa i napriek informáciám o zdravotnej bezpečnosti hydiny z domácej produkcie riadi spotrebiteľskou cenou. • Prispieva ku tomu i nedostatočné uvádzanie informácii o pôvode na etikete. • nízky podiel slovenskej hydiny u zahraničných reťazcov	• väčšia informačná kampaň smerujúca k lokálpatriotizmu slovenských spotrebiteľov pre nákup slovenských potravín (nezávadnosť, zvyšovanie zamestnanosti) • presadenie zvýšenia slovenskej hydiny na pultoch zahraničných reťazcov • zlepšenie označovania pôvodu výrobkov, definovať presne pojem slovenská hydina a vajcia • zavedenie Značky kvality SK, ktorá bude mať jasné pravidlá, bude na pultoch obchodných reťazcov a bude propagovaná smerom k spotrebiteľom. • úprava legislatívy označovanie krajiny pôvodu.
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	• Chov nosnic prebieha v 4 typoch chovov. V rámci štruktúry chovov sa chová 81 % nosníc v klietkových chovoch, 18 % nosníc v podstielkových chovoch a necelé 1 % v biochovoch a voľných výbehoch. • V prípade chovu nosníc je 80 % hál starších ako 15 rokov, 15 % hál je v intervale 5 – 15 rokov a zvyšných 5 % hál je mladších ako 5 rokov. • Pri výkrme kurčiat je 92 % všetkých hál starších ako 15 rokov, 6 % má vek v rozmedzí 515 rokov a iba 2 % sú mladšie ako 5 rokov. Klasický výkrm prebieha na podstielke. • Úroveň používaných technológií v chovoch je rôzna, vyplýva z veku prevádzkovaných objektov. • V novopostavených, cca 10,0 % , sa používa moderná technológia (aj kombajny na zber hydiny).	• Odchov a výkrm hydiny vyžaduje investície prostriedkov do rekonštrukcie objektov, na obnovu a modernizáciu technologických zariadení, na nákup motorových vozidiel. • Potreba investičných prostriedkov na zmenu systému odchovu a chovu nosníc z klietkového na voliérový systém. • Prevádzky pre liahnutie hydiny si vyžiadajú investície do stavebných úprav, technologického vybavenia a nákup motorových vozidiel.	• podniky nemajú vlastné zdroje na rozšírenú reprodukciu • rekonštrukcia klietkových chovov na podstielkové vo voliérach sa uskutočňuje iba 5 % ročne, čím sa ohrozuje splnenie termínu dokončenia rekonštrukcie v roku 2025 • nedostatočná podpora sebestačnosti SR v produkcii vajec na prerobenie klietkových chovov nosníc na podstielkové a na dostavbu technologického vybavenia nových hál s podstielkovými chovmi • nedostatočná modernizácia a automatizácia prevádzok chovov hydiny • potreba výstavby nových hál z dôvodu, že rekonštrukciou haly z klietkového na voliérový systém sa zníži počet nosníc v hale o 30 % a o 75 %	• vyčlenenie finančných prostriedkov na podporu chovu hydiny v rámci investičných projektov z fondov EU • zachovanie počtu nosníc v SR si vyžaduje výstavbu nových hál, čo nie je možné uskutočniť z vlastných prostriedkov chovateľov nosníc • potrebné vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu hydinárskeho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti.
	Spracovanie/odbyt	Existujúce kapacity na spracovanie sú dostatočné, sú však u časti produkcie zastarané, je nevyhnutné investovať do modernizácie kapacít, na zníženie ich energetickej efektívnosti	• Prevádzky spracovania hydiny si vyžiadajú investície do stavebných úprav a rekonštrukciu objektov, nákup motorových vozidiel, strojov na odchyt hydiny, technológií pre spracovanie. • Prevádzky spracovateľov vajec si vyžiadajú investície na stavebné úpravy a do technológií.	Nedostatočné vlastné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu spracovateľských prevádzok z vlastných zdrojov.	• vyčlenenie finančných prostriedkov na podporu spracovania hydiny v rámci investičných projektov z fondov EU
Kooperácia v rámci vertikály		• Spolupráca vo vertikále na úrovni chovateľov a spraco-vateľov je bezproblémová. • Výkrm sa plánuje minimálne na celý rok dopredu. • Spracovatelia si zabezpečujú živú hydinu aj vlastnou produkciou. • Zber hydiny od ostatných chovateľov si zabezpečujú vo vlastnej réžií, čím sa znižujú náklady na prepravu chovateľom.	Pre dosiahnutie produkčných ukazovateľov je nevyhnutné dodržať pravidlá kooperácie a zmluvných vzťahov i v nasledovnom období.	Nekorektné vzťahy medzi dodávateľmi hydiny a vajec a zahraničnými obchodnými reťazcami.	Posilnenie vyjednávacej pozície chovateľov a spracovateľov väčšou angažovanosťou príslušného ministerstva a stavovských organizácií.

Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		• Sebestačnosť v hydinovom mäse klesá a v súčasnosti dosahuje 64,7 % - vyjadrené ako živá hmotnosť hydiny pred porážkou, resp. 50,52% v prípade odporazeného hydinového mäsa – údaj za rok 2019 • Sebestačnosť v prod ukcii konzumných vajec dosiahla v roku 2019, 88,5 %.	• Vo vertikále možno predpokladať zvýšenie produkčnej sebestačnosti v období 2027 2035. • V prípade zabezpečenia produkcie hydinového mäsa 99,1 tis. ton by sa mala pokryť domáca spotreba na 70 % a pri produkcií 121,8 tis. ton na 86,0 %. • V prípade dosiahnutia produkcie konzumných vajec 1 158,3 mil. ks sa zabezpečí domáca spotreba na 95,0 % a v prípade produkcie 1 219,3 mil. ks na 100,0 %.	• Nedostatočná podpora na prerobenie klietkových chovov nosníc na podstielkové resp. zavedenie voliérových systémov • Riziko zníženia sebestačnosti SR v produkcii vajec z dôvodu nedostatočnej podpory na prerobenie klietkových chovov nosníc na podstielkové a na dostavbu technologického vybavenia nových hál s podstielkovými chovmi. • Zachovanie počtu nosníc v SR si vyžaduje výstavbu nových hál, čo nie je možné uskutočniť z vlastných prostriedkov chovateľov nosníc	Dosiahnutie predpokladaných parametrov si vyžiada splnenie všetkých uvádzaných potrieb na rekonštrukciu, obnovu prevádzok, technologických zariadení I dostavbu nových hál pre podstielkový chov.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. pilier	Prvovýroba	• Jedinou podporou je podpora cez welfare, ktorá však slúži iba na prefinancovanie väčšej časti zvýšených nákladov na zavedenie týchto opatrení, preto nie je reálnou podporou. • Chovatelia hydiny nemajú pôdu, preto nepoberajú podporu na plochu ani plodiny. • Hydina nie je zaradená medzi viazané platby v rámci SPP.	• Celá vertikála si vyžiada investície do stavebných úprav, technologických zariadení i vybavenia motorovými vozidlami. • Podpora výkrmu hydiny (stavby, technológie): 9,6 mil. € • Podpora odchovu a chovov nosníc(stavby, technológie, vozidlá): 9,6 mil. € • Podpora liahnutia (stavby, technológie, vozidlá): 2,8 mil. € • Podpora rekonštrukcie klietkových chovov na voliérové: 18,9 mil. €	• Súčasné podpory sú nepostačujúce. • Nezavedenie finančnej podpory pri tlaku obchodu na predaj hydinového mäsa a vajec za nízke ceny, môže vyvolať postupný zánik veľkého množstva chovateľov a zmenu z porážania hydiny na vysoko ziskové prebaľovanie a delenie zahraničného hydinového mäsa.	• zaradenie chovu hydiny do viazaných platieb v rámci SPP • zaradenie podpory chovu hydiny do III. Piliera • zaradenie finančnej podpory hydiny do viazaných platieb v rámci SPP • zaradenie chovu hydiny medzi oprávnené aktivity v rámci investičných projektov v oblasti poľnohospodárstva v období 20212027
	Spracovanie. Odbyt, spotreba		• Podpora spracovania hydiny (stavby, technológie, vozidlá): 24,5 mil. € • Podpora spracovania vajec (stavby, technológie, vozidlá) : 4,6 mil. €	• Bitúnky využívajú iba časť svojej kapacity z dôvodu nepredajnosti väčšieho objemu hydinového mäsa za ceny, ktoré pokrývajú výrobné náklady a prinášajú minimálny zisk. • V roku 2019 sa 21 676 ton z vyprodukovanej živej jatočnej hydiny vyviezlo na zabitie na zahraničné bitúnky, čo predstavuje 19,5 % produkcie v SR. • Existencia veľkého počtu prebaľovacích **a rozrábkových spoločností v SR** (viac ako 50), ktoré nakupujú lacné hydinové mäso v zahraničí a s veľkým ziskom ho uvádzajú na náš trh a do gastro sektora.	• Pripraviť projekty inovačných investíci.í • Zaradenie veľkých podnikov do schém štátnej pomoci • Podpora vo forme Zelenej nafty pre potravinárov so zaradením veľkých podnikov do schémy. •
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Vzhľadom na chýbajúce podpory chovu hydiny na úrovni okolitých krajín a vysoké náklady výroby , nie sme konkurencieschopní v odbytových cenách živej hydiny a vajec – podpory nekompenzujú naše náklady.	• zníženie nákladovosti výroby jatočnej hydiny a vajec • zavedenie moderných technológií • opatrenia na znižovanie výrobných nákladov (najmä tie, ktoré dokáže ovplyvniť štát) • potreba modernizácie fariem • prijať opatrenia na zvyšovanie objemu hydiny chovaného systémom welfare (vyššia kvalita produkcie)	Nákladovosť výroby v chovoch hydiny a vajec.	• potreba modernizácie fariem, podpora inovácií a digitalizácie procesov • prijať opatrenia na zvyšovanie objemu hydiny chovanej systémom welfare (vyššia kvalita produkcie), je to však podmienené zvýšeným záujmom spotrebiteľov o nákup vyššej kvality a vyššou kúpyschopnosťou dopytu • dosiahnuť vyššiu konkurencieschopnosť vyššou úrovňou štátnych podpôr a podpôr z EÚ (platba na farmu), ktoré znížia náklady • Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu hydinárskeho priemyslu na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti.
	Spracovanie	Vzhľadom na vysoké náklady výroby a vyššie odbytové ceny našej produkcie nie sme konkurencieschopní voči lacnému dovozu hydinového mäsa zo zahraničia.		.	modernizácie bitúnkov, znižovanie fixných nákladov produkcie
	Odbyt	• Na pultoch reťazcov na Slovensku je 67 % slovenských vajec, 45 % slovenského hydinového mäsa a 46 % slovenských hydinových mäsových výrobkov. • Medziročne prišlo k miernemu nárastu podielu slovenských hydinových mäsových výrobkov o 3 % a poklesu podielu slovenského hydinového mäsa o 2 % a slovenských vajec o 7 %. • V sektore školského stravovania je 20 % slovenského hydinového mäsa a v gastro sektore menej ako 5 %.			Potreba výchovy spotrebiteľa k spotrebe slovenských potravín

Chov oviec a kôz, výroba ovčieho a kozieho mäsa, mlieka a výrobkov z mlieka

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Významné mimoprodukčné funkcie chovu oviec a kôz pre krajinotvorbu horských a podhorských oblastí, stabilná výmera TTP
- Nízka kapitálová náročnosť pastevného systému chovu a pozitívny vplyv na zamestnanosť na vidieku
- Zvyšujúca sa mlieková úžitkovosť oviec v spojení s dopytom po spracovaných produktoch
- Udržiavanie kultúrneho rázu krajiny a tradícií spojených s pastierskou činnosťou a chovom oviec a kôz v horských regiónoch

SLABÉ STRÁNKY

- Výrazný pokles počtu chovaných oviec z dôvodu nízkych realizačných cien a rastúcich fixných nákladov
- Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, nízka kvalifikačná úroveň zamestnancov v chove oviec, nefunkčný systém vzdelávania
- Nepriaznivá veková skladba stád z dôvodu nedostatočnej obnovy, stagnácia v šľachtiteľských chovoch, nelegálna plemenitba
- Rastúci podiel dovážaných plemenných baranov zo zahraničia v otáznej kvalite, dovoz živých zvierat na úkor rozvoja vlastných chovov
- Vývoz živých zvierat a nespracovaného mäsa do zahraničia, závislosť odvetvia na exporte
- Nedobudovaná vertikála - nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca, absencia organizovanosti chovateľov
- Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov medzi chovateľmi a spracovateľmi ovčieho mäsa, mlieka a vlny

PRÍLEŽITOSTI

- Rast ponuky jahňacieho a ovčieho mäsa na domácom trhu, zníženie proexportnej závislosti a zvýšenie domácej spotreby
- Podpora iných foriem predaja – predaj z farmy, z dvora, odbytové organizácie – rastúci záujem a spotreba ovčieho mlieka a mliečnych produktov
- Vybudovanie systému vzdelávania a zvýšenie atraktivity odvetvia formou agroturistiky a marketingových a propagačných nástrojov
- Digitalizácia a smart-riešenia zamerané na zvýšenie efektivity chovu a produkcie oviec a kôz

OHROZENIA

- Dlhodobo nízka domáca spotreba ovčieho mäsa z dôvodu nedostupnosti komodity a vysokej uvádzacej ceny
- Degradácia stredného poľnohospodárskeho školstva, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, jej zlá veková a vzdelanostná štruktúra
- Nefunkčná kooperácia v rámci vertikály, nevybudované odbytové kanály
- Nízke výkupné ceny ovčej vlny, problém s jej odbytom a spracovaním, vysoká realizačné náklady jatočnej produkcie
- Dlhodobý problém v diskriminačnom nastavení platieb na VDJ ako hlavný problém udržania a rozvoja chovu oviec

- Ohrozenie spotreby v dôsledku nedostatočnej propagácie významu chovu oviec a kôz, medializácia káuz spojená s výskytom niektorých ochorení
- Chýbajú relevantné údaje o produkcii a nákladovosti, ekonomické ukazovatele o chove oviec a kôz, je potrebné zaviazať chovateľov poskytnúť relevantné údaje
- Nedostatočná kontrola produkcie z hľadiska pôvodu, kvality a bezpečnosti pri uvádzaní na trh

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Chov oviec a kôz vzhľadom na ich multiprodukčný charakter a mimoprodukčné funkcie má nezastupiteľné miesto v štruktúre poľnohospodárskej výroby na Slovensku. Napriek tomu, dochádza za posledných 5 rokov k výraznému poklesu počtu chovaných zvierat. Dôvody negatívneho vývoja sú v prvom rade ekonomické i napriek podporám, ktoré chovatelia poberajú na chované zvieratá. Dlhodobý problém pretrváva v diskriminačnom nastavení platieb na VDJ, je identifikovaný ako hlavný problém udržania a rozvoja chovu oviec. Pri komoditách z chovu oviec ako mlieko, jatočné jahňatá, brakové ovce alebo vlna, sú realizačné ceny hlboko pod úrovňou nákladov. Ďalším problémom je nedostatok kvalifikovanej alebo vôbec nejakej pracovnej sily s vysokými nárokmi na finančné ohodnotenie.
Chovatelia oviec predpokladajú, že významne zmenia chovateľské schémy smerom k celoročnej produkcií jatočných jahniat, oviec a ovčieho mlieka pre plynulé uspokojenie rastúceho domáceho dopytu. Nezastupiteľný potenciál má tiež spracovanie surovej ovčej vlny.
Chov kôz nie je priemyselné spracovanie produktov, výroba a predaj je orientovaná najmä na samozásobenie a regionálnu spotrebu. Záujem spotrebiteľov o produkty z chovu kôz má hlavný vplyv na udržateľnosť výroby. Ten sa posledné roky zvyšuje, spotrebiteľ má záujem o konzumáciu výrobkov z kozieho mlieka. Chovatelia dokážu využiť pomerne krátky obchodný reťazec a predať výrobky v čerstvom stave.

b) spracovanie a odbyt

Dlhodobo nízka domáca spotreba ovčieho mäsa má za následok vysokú závislosť na zahraničnom odbyte. Takmer 80 % hrubej produkcie je v mäse či v živom vyvážaných do zahraničia. Úspešný prienik domáceho jahňacieho mäsa do maloobchodných reťazcov vytvára reálny predpoklad pre zvýšenie domácej spotreby a tým aj pokles závislosti na zahraničnom dopyte. V tejto súvislosti je nevyhnutným krokom zvýšiť mieru organizovanosti chovateľov pre zabezpečenie plynulosti a požadovaného objemu dodávok do maloobchodnej siete.
Spracovateľský priemysel v SR je podnikateľsky nastavený predovšetkým na porážky jahniat určených na vývoz. Nie sú vytvorené dlhodobé dodávateľsko-odberateľské vzťahy medzi chovateľmi a spracovateľmi ovčieho mäsa a vlny. Bitúnky neponúkajú dlhodobú spoluprácu s producentmi jatočných jahniat a oviec. Oživenie domáceho dopytu po jahňacom a ovčom mäse bude výrazným stimulom pre spracovanie suroviny domácim spracovateľským priemyslom.

Spracovanie ovčieho mlieka je veľmi perspektívne a ekonomicky zaujímavé. Odbyt ovčieho mlieka je založený na dlhodobých a korektných zmluvných vzťahoch so spracovateľským priemyslom, takmer celá produkcia mlieka je odoberaná a spracovaná domácimi kapacitami a následne umiestňovaná takmer výhradne na domáci trh. Problematickým je odbyt ovčej vlny, na Slovensku neexistuje v čase

spracovávania koncepcie spracovateľský závod a nízka úroveň odbytových cien len prehlbuje ekonomickú stratu chovu oviec.

c) vzťahy v rámci vertikály

Funkčnosť vertikály je výrazne limitovaná úrovňou domácej spotreby a značne diferencovaná v jednotlivých produktoch chovu oviec a kôz. Vertikála sa v priebehu minulého obdobia nevybudovala po stránke kooperácie, spoločných chovateľských schém, silných a relevantných odbytových zoskupení. Pri komoditách z chovu oviec ako mlieko, jatočné jahňatá, brakové ovce alebo vlna, sú realizačné ceny hlboko pod úrovňou nákladov. Dlhodobo nízka domáca spotreba ovčieho mäsa má za následok vysokú závislosť na zahraničnom dopyte. Vyvážajú sa živé zvieratá.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Vertikála produkcie, spracovania a odbytu ovčích a kozích výrobkov perspektívna s výrazným rastovým potenciálom. Pre jej funkčné nastavenie je nevyhnutné vypracovať **projektové riešenie**. Základným predpokladom projektového riešenia je na MPRV SR stanoviť a menovať schopného a v problematike erudovaného projektového manažéra.

Dôležitým predpokladom pre ďalší rozvoj je **zabezpečenie plného využitie existujúcich spracovateľských kapacít v mäsovom priemysle tak aby boli ekonomicky stabilné.**

Pre stabilizáciu a rozvoj chovu oviec a kôz je potrebné zvýšenie úrovne systémových podpôr na hodnotu 90 € na bahnicu a 85 € na chovanú kozu. Pri plánovaných početných stavoch v roku 2035 na úrovni 265 tis. ks bahníc a 50 tis. ks kôz by výška podpôr dosiahla úroveň 28,25 mil. € ročne.

Z hľadiska investičnej politiky bude potrebné rekonštruovať existujúce ustajňovacie priestory, príp. budovať nové objekty, ako aj modernizovať technológie kŕmenia a napájania. Pre chovateľov bude nevyhnutné vytvoriť priestor pre podporu projektov do smart technológií zameraných na minimalizáciu fyzicky a časovo náročnej práce. Z hľadiska zvyšovania ekonomickej efektívnosti vo výrobe ovčieho mlieka je nevyhnutné rozšírenie strojového dojenia vo všetkých chovoch zameraných na produkciu mlieka, vrátane vybavenia pre jeho uskladnenie a spracovanie.

Mäsospracujúce podniky sú kapacitne schopné spracovať a produkovať zvýšenú produkciu jahňacieho resp. ovčieho mäsa. Technologicky výrazne zaostávajú. Nedostatok vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie má za následok výrazný investičný dlh na úrovni 86 mil. €. Pre spracovateľský priemysel bude nevyhnutné vytvoriť priestor pre podporu projektov vo výške 5 mil. € ročne na obnovu a modernizáciu v súlade s potrebou ekologických technických riešení pre zvýšenie ich konkurencieschopnosti. V dôsledku pozitívneho vývoja domáceho dopytu po jahňacom resp. ovčom mäse bude v prognózovanom období nevyhnutná modernizácia a rozšírenie spracovateľských kapacít, ktorá si vyžiada podporu z PRV v celkovej výške 3 mil. €.

Celý proces výrazného zvýšenia domácej spotreby ovčích a kozích produktov musí byť determinovaný zvýšením úrovne kooperácie chovateľov oviec a kôz a spracovateľského priemyslu predovšetkým z pohľadu transparentnosti cenotvorby, odbytu, akosti, vymožiteľnosti práv vyplývajúcich zo zmluvných vzťahov.

Ako predpoklad pre zavedenie podpory viazaných platieb a výziev na podporu investičných zámerov podnikov **by mal byť vypracovaný audit tohto procesu (medziodvetvovej dohody)**.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

Chov oviec, kôz a spracovateľský priemysel v SR je ovplyvnený objektívnymi i subjektívnymi faktormi:

- Objektívne: nízka domáca spotreba jahňacieho resp. ovčieho mäsa, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, cenovo nestabilný zahraničný dopyt po jahňacom mäse.
- Subjektívne: nižšia úroveň kvality údajov pre šľachtiteľskú prácu, manažment so stádom a logistiku presunov, dovoz plemenného materiálu zo zahraničia, vrátane živých zvierat
- Chýbajúci systém pre zatraktívnenie odvetvia, kontinuálneho vzdelávania a odbornej prípravy pracovníkov
- Nedostatočné dobudovanie spracovateľských kapacít pre niektoré druhy produktov,
- Cenová nekonkurencieschopnosť a závislosť na exporte, dotačných schémach a podporách
- Diskriminačné nastavenie platieb na VDJ ako hlavný problém udržania a rozvoja chovu oviec
- Chýbajúce relevantné údaje o produkcii a nákladovosti, ekonomické ukazovatele o chove oviec a kôz
- Nefunkčné resp. nedobudované vzťahy vrámci vertikály, absencia odbytových organizácií
- Nedobudovaný odbyt a spracovateľské kapacity pre ovčiu vlnu na špeciálne produkty

Dlhodobo udržateľný rast domáceho dopytu si vyžiada rozširovanie existujúcich spracovateľských kapacít. Zvýšenie efektívnosti v časti produkcie jahňacieho mäsa a ovčieho mlieka si vyžiada úzku kooperáciu chovateľov so spracovateľským priemyslom.

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ: Zvýšenie efektívnosti celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavania zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch
4. Podpora regionálnych produkčných a odbytových organizácií naprieč vertikálou
5. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe formou inovácií a poradenstva
6. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania, zvýšenie dostupnosti v obchodnej sieti, prehodnotenie existujúcich legislatívnych obmedzení
7. Podpora lokálnych foriem spracovania a predaja v krátkom odbtovom reťazci

8. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie jahňacieho mäsa
9. Schéma štátnej pomoci pre welfare zvierat na bitúnkoch v záujme zvýšenia kvality primárnej produkcie masa

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti
2. Príprava schém štátnej pomoci zameraných na:
   - agro-enviromentálne opatrenia na ochranu ohrozených druhov (plemien),
   - riešenie škôd na zvieratách spôsobených divou zverou,
   - využívanie oplôtkového systému pastvy.
   - podporu producentov plemenného materiálu
   - podporu vzdelávacích aktivít a kurzov
3. Rozšírenie a modernizácia kapacít pre spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne potravinovej sebestačnosti, pri očakávaní pozitívneho vývoja domáceho dopytu po jahňacom mäse
4. Podpora krátkych odbytových reťazcov pre odbyt mäsa a mlieka a mliečnych produktov, vrátane podpory horizontálnej a vertikálnej kooperácie
5. Podpora projektov technologickej obnovy pre menšie chovy, naviazané na produkčné a reprodukčné ukazovatele
6. Investície do nákupu smart technológií zameraných na minimalizáciu fyzicky a časovo náročnej práce – podmienené minimálnou hranicou produkčných a reprodukčných ukazovateľov
7. Podpora projektov pre rozšírenie strojového dojenia vo všetkých chovoch zameraných na produkciu mlieka, vrátane vybavenia pre uskladnenie a spracovanie ovčieho mlieka
8. Modernizácia fariem, vrátane rekonštrukcie, príp. výstavby ustajňovacích objektov, vrátane priestorov pre prípravu a skladovanie krmív a súvisiacej infraštruktúry.
9. Podpora inovácií, digitalizácie a smart riešení v celej vertikále

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné spracovať p**rojekty rozvoja vertikály oviec a kôz, s konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním priorít a rozvojového potenciálu.**

Projekt môže zabezpečiť postupný rast produkcie jatočných jahniat o viac ako 1% a ovčieho mlieka o 5% ročne s tým, že sa bude usilovať o vyššie využitie spracovania v SR s postupným rastom k cieľovému obdobiu 2035 o 2% pri jahňacom mäse a o 6% ročne pri ovčom mlieku.

Navrhované podpory je potrebné viazať u bahníc a kôz na zvýšenie produkčnej schopnosti, investície do rozvoja chovu oviec viazať na minimálnu hranicu produkčných a reprodukčných ukazovateľov v chove oviec. Navrhované podpory investícií do spracovateľského priemyslu viazať na dynamiku zvyšovania porážok slovenských jatočných jahniat a oviec.

Predpoklad časového vektoru :

- príprava projektu 2021
- postup nadväzovania vertikály postupný a trvalý
- realizácia prevádzkových podpôr 2021 a ďalej
- zvyšovanie efektívnosti 2021 – 2027
- zvyšovanie produkcie postupné do r 2027

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti, krytie rastúceho dopytu a tým aj potravinovej sebestačnosti)

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Návrhy na zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného mäsa, mlieka a výrobkov vedú cez masívne prevádzkové finančné podpory.

	2019	**2022-2027 (návrh vertikály)**
Podpory - súčasný stav:		
Platba na chov bahníc a kôz	19,67 € / ks	90 € / ks (bahnice) 85 € / ks (kozy)
Ročne	4,9 mil. €	28,25 mil. €
Platba na ovce a kozy	50,05 € / VDJ	
Ročne	4,12 mil. € (vrátane HD)	
Celkom – na ročnej báze		28,25 mil. €
Investičné potreby:		**do 2027**
Objem investícií		
- v chove oviec a kôz		cca 20 mil. €
- spracovateľský priemysel		86 mil. €
- do porážok		3 mil. € / podpora

Navrhnuté podpory a investície umožňujú zvýšenie produkcie jahňacieho mäsa o 70-250 t v r. 2027/2035, t.j. o 7% resp. 23%, a zároveň zvýšenie produkcie ovčieho mlieka o 4,5-11 mil. kg v r. 2027/2035, t.j. o 36% resp. 88%.

Stav vertikály ***Chov oviec a kôz, výroba ovčieho a kozieho mäsa, mlieka a výrobkov z mlieka*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	Početné stavy oviec: 321 tis. ks Početné stavy bahníc: 220 tis. ks Narodenie jahniat na 100 bahníc: 70 ks Výroba mlieka na 1 dojnú bahnicu: 93 l Produkcia ovčieho mäsa: 1 098 t jat. hm. Produkcia ovčieho mlieka: 12,5 mil. kg Početné stavy kôz: 35,6 tis. ks Početné stavy kôz-matiek: 26,4 tis. Ks uvedené údaje predstavujú stav z roku 2019	**2027** **2035** Početné stavy oviec (tis. ks): 340 400 Početné stavy bahníc (tis. ks): 240 265 Narodenie jahniat na 100 bahníc (ks 89 112 Výroba mlieka na dojnú bahnicu (l): 120 150 Produkcia ovčieho mäsa (t jat. hm.): 1 170 1 350 Produkcia ovčieho mlieka (mil. kg): 17,0 23,5 Početné stavy kôz (tis. ks): 42 50 Početné stavy kôz-matiek (tis. ks): 31 37	• Absencia dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov medzi chovateľmi a spracovateľmi v sektore jahňacieho mäsa • Absencia organizovanosti chovateľov v rámci odbytových organizácií, resp. medziodvetvových odbytových organizácií • Starnutie pracovného personálu, nízka atraktivita odvetvia na pracovnom trhu • V sektore jahňacieho mäsa vysoká závislosť na zahraničnom dopyte • Neustále zvyšovanie vstupných nákladov (cena energie, vody, práce, likvidácie odpadu)	• Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. • Precízne a dôsledné vykonávanie kontroly úžitkovosti. • Efektívne využívanie špičkových plemenných zvierat. • Zriadenie mechanizmov riadenia rizík. **Potrebné zavedenie podporných štátnych schém:** • Štátna pomoc pre agroenvironmentálne opatrenie ochrana ohrozených druhov (plemien) • Schéma štátnej pomoci na podporu producentov plemenného materiálu • Schéma štátnej pomoci pre podporu vzdelávacích aktivít a kurzov
	Spracovanie	Jatočné opracované ovčie a kozie mäso: 16 t	2027 2035 Jatočné opracované ovčie a kozie mäso (t): 260 400	• Nevyužité existujúce spracovateľské kapacity. • Fixné náklady neúmerne zaťažujú celkovú ekonomickú efektívnosť spracovania mäsa. • Predpokladaný rast domáceho dopytu si vyžiada rozšírenie spracovateľských kapacít pre primárne a sekundárne spracovanie jahňacieho mäsa.	• Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít. • Modernizácia a rozšírenie spracovateľských kapacít v dôsledku pozitívneho vývoja domáceho dopytu po jahňacom mäse.
	Odbyt	• Veľmi nízka ponuka, relatívne vysoké ceny. • Záujem spotrebiteľa vysoký.	• Veľký záujem obchodu o pravidelné celoročné dodávky jahňacieho mäsa s garanciou odberov zo strany obchodu. • Záujem spotrebiteľa ukazuje veľký potenciál na zvýšenie odbytu jahňacieho mäsa slovenského pôvodu. • Obchod by privítal aj v tomto prípade spoločný postup chovateľov a spracovateľov na pravidelné dodávky. • Ide o jedinečnú príležitosť na vytvorenie odbytovej organizácie a posilnenie vertikály s cieľom podstatne zvýšiť chov oviec a mieru ich zužitkovania.	• Absentujúca spolupráca v rámci vertikály môže ohroziť dodávky slovenskej jahňaciny. • V prípade, že slovenskí producenti nebudú vedieť kontinuálne dodávať slovenské jahňacie mäso, obchod ho nahradí dovozom.	• Predpokladom úspechu pri zvyšovaní odbytu slovenského jahňacieho mäsa je cielená spolupráca chovateľov a spracovateľov pre zabezpečenie plynulých dodávok do obchodnej siete.
	Spotrebiteľ	• Spotreba ovčieho mäsa 0,09 kg/osoba a rok • Spotreba kozieho mäsa 0,07 kg/osoba a rok • Spotreba ovčieho mlieka 2,2 kg/osoba a rok	• Spotreba výrazne pod úrovňou odporúčanej spotreby. Nízka spotreba mäsa úzko súvisí v mierou dostupnosti v maloobchodnej sieti. Vzhľadom na rastúci domáci dopyt predpokladáme zvýšenie spotreby ovčieho mäsa na 0,25 kg/osoba a rok. Očakávame, že zvýšenie produkcie ovčieho mlieka sa prejaví v raste domácej spotreby na úroveň 3,5 kg/ osoba a rok.		
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	• Potreba investičných prostriedkov na obnovu technického vybavenia, rekonštrukcie existujúcich objektov • Vysoké investície do smart technológií zameraných na minimalizáciu fyzicky a časovo náročnej práce • Vysoké náklady na prevádzku z dôvodu finančnej nedostupnosti technického rozvoja prevádzok	• Nevyhnutné zavádzanie inovatívnych smart technológií v rámci precízneho poľnohospodárstva a znižovania potreby ľudskej práce. • Pre rozvoj chovu oviec a kôz sú nevyhnutné investície do rekonštrukcií existujúcich ustajňovacích priestorov, skladovacích priestorov, do technológií kŕmenia a napájania, do technológií dojenia a následného spracovania ovčieho mlieka. • Zvýšenie úrovne ekonomickej efektívnosti si vyžiada aj investície do moderných technológií vo využívaní oplôtkového systému pastvy.	• Nedostatok investičných prostriedkov hlavne v menších chovoch, ktoré vykazujú vyššie výrobné náklady. • Podniky nemajú zdroje na zavádzanie inovatívnych technológií. • Dlhodobá udržateľnosť a rozvoj chovu oviec a kôz si vyžaduje nevyhnutné investície do rekonštrukcie a technologického vybavenia existujúcich ustajňovacích priestorov, ako aj do zavádzania technologického pokroku v produkcií ovčieho mlieka a v minimalizácií potreby fyzickej práce hlavne pri pastve zvierat. Financovanie úvermi môže byť individuálne s ohľadom na schopnosti plnenia dlhovej služby.	• Vypracovať projekty technologickej obnovy pre menšie chovy v rámci PRV II. Pilier. • V prípade týchto investícií do nákupu smart technológií zameraných na minimalizáciu fyzicky a časovo náročnej práce je dôležité podmieniť ich získanie minimálnou hranicou produkčných a reprodukčných ukazovateľov v chove oviec. • Vypracovanie projektov pre rozšírenie strojového dojenia vo všetkých chovoch zameraných na produkciu mlieka, vrátane vybavenia pre uskladnenie a spracovanie ovčieho mlieka. • Vypracovanie projektov podpory do technologického pokroku vo využívaní oplôtkového systému pastvy. • Na základe investičných zámerov vypracovať projekty na rekonštrukciu, príp. výstavbu ustajňovacích objektov, vrátane prípravy a skladovania krmív. • Podpory na modernizáciu fariem by mali byť vyhlasované rovnomerne po celý čas programového obdobia
	Spracovanie/odbyt	• Existujúce kapacity na spracovanie mäsa sú dostatočné, sú však zastarané, je nevyhnutné investovať na modernizáciu kapacít, na zníženie ich energetickej efektívnosti	• Priemerný vek zariadení používaných v mäsopriemysle je 11,8 roka s mierou opotrebenia na úrovni 51,4% pričom mäsopriemysel patrí medzi energeticky najnáročnejšie odvetvia a charakter energetickej náročnosti môže byť znásobený vo vzťahu k špecializácii prevádzky (napr. bitúnky, rýchlozmrazovacie tunely atď.) • Mäsopriemysel je dlhodobo finančne poddimenzovaný a v súčasnej dobe disponuje investičným dlhom vo výške takmer 86 mil. €, pričom na jeho krytie je potrebných takmer 23 mil. € cudzích zdrojov. • Modernizácia a rozšírenie spracovateľských kapacít pre porážky, rozrábku až po spotrebiteľské balenie jahňacieho mäsa, primárne určeného na domáci trh, sú nevyhnutné investície vo výške 10 mil. €.	• Nedostatočné vlastné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu mäsospracovateľského priemyslu	• Umožniť čerpanie finančných prostriedkov z PRV vo výške cca 5 mil. € na 1 rok v priebehu 7 rokoch • Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu mäsospracujúceho priemyslu v súlade s potrebou ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencieschopnosti • Samotná modernizácia a rozšírenie spracovateľských kapacít pre jahňacie mäso si vyžiada podporu z PRV v celkovej výške 3 mil. €.

Kooperácia v rámci vertikály		• Absentuje akákoľvek horizontálna a vertikálna kooperácia v rámci vertikály. S výnimkou výroby a odbytu ovčieho mlieka, absentujú dlhodobé dodávateľsko-odberateľské zmluvné vzťahy medzi chovateľmi, spracovateľmi a obchodom. • Napriek absencií organizovanosti chovateľov je plne zabezpečený odbyt ovčieho mlieka od chovateľa do spracovateľského priemyslu.	• Je nevyhnutné nastaviť pravidlá kooperácie v rámci vertikály pre zabezpečenie spolupráce na úrovni prvovýrobcov (napr. pri nákupe technológií, vstupov), ale aj na úrovni prvovýrobcov a spracovateľov pre zabezpečenie odbytu. • Horizontálna kooperácia chovateľov jatočných jahniat vytvára podmienky pre krytie ožívajúceho domáceho dopytu po jahňacom mäse. • Z hľadiska zásobovania maloobchodných sietí je nevyhnutné zásadné zlepšenie zmluvných vzťahov pre zabezpečenie spracovania a odbytu domácej suroviny.	• Vertikála je atomizovaná. Pretrváva nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca. • Neorganizovanosť a hlavne nestabilné zmluvné vzťahy nevytvárajú podmienky pre rozvoj produkcie ovčieho mäsa, pre následné zabezpečenie spracovania domácej suroviny a v konečnom dôsledku pre zvýšenie úrovne domácej spotreby.	• Spracovanie a odbyt domácej suroviny a tým zvýšenie úrovne domácej spotreby by mala vyriešiť horizontálna a vertikálna kooperácia chovateľov oviec a kôz. • Absencia kooperácie chovateľov oviec má negatívny vplyv hlavne na odbyt jahňacieho mäsa. • Oživenie domáceho dopytu po mäse vytvára ideálne podmienky pre tvorbu krátkeho odbytového reťazca. • Horizontálna spolupráca by mohla viesť až k vertikálnej kooperácií výstavbou vlastných a spoločných spracovateľských prevádzok, čím by chovatelia dodávali jahňacie mäso priamo do maloobchodných sietí. • Chov kôz sa, aj vzhľadom na spotrebiteľský dopyt, orientuje hlavne na produkciu a spracovanie kozieho mlieka. • Mlieko z chovov s vyššou koncentráciou zvierat si priamo chovatelia spracovávajú veľkovýrobnými technológiami a výrobky dodávajú do predajní. • Výkup surového mlieka z menších chovov by umožnil nárast domácej produkcie výrobkov z kozieho mlieka, ktorý by vo väčšej miere pokrýval stále rastúci domáci dopyt.
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		V súčasnosti je: • produkčná sebestačnosť v ovčom mäse na úrovni 235 %. • potravinová sebestačnosť v ovčom mäse na úrovni 125 % • produkčná sebestačnosť v ovčom mlieku takmer 100 %	• Vysoká úroveň sebestačnosti je výsledkom nízkej domácej spotreby. • Vyššia dostupnosť jahňacieho mäsa v maloobchodnej sieti by výrazne stimulovala domácu spotrebu a tým aj domácu produkciu. • Z toho dôvodu očakávame pokles produkčnej sebestačnosti na úroveň 120 % a potravinovej sebestačnosti na úroveň 95 %. • Zvýšenie produkcie výrobkov z ovčieho mlieka nájde primeranú odozvu vo zvýšení domácej spotreby. • Očakávame, že potravinová sebestačnosť v ovčom mlieku sa bude pohybovať na úrovni takmer 100 %.	• Výrazné zníženie úrovne sebestačnosti v ovčom mäse je výsledkom pozitívneho nárastu domácej spotreby. • Produkcia jahňacieho mäsa bude v prevažnej miere orientovaná na domáci trh, čím sa výrazne eliminuje naša závislosť na zahraničnom dopyte po jahňacom mäse. • Vlastnou produkciou je potrebné zabezpečiť plynulosť dodávok do maloobchodnej siete a tým pozitívne stimulovať spotrebiteľský dopyt.	• Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	• (Súčasné podporné schémy I. Pilier, mimosystémové podpory) pre rok 2019 • Platba na chov bahníc, jariek a kôz vo výške 19,67 €/ks. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 4,9 mil. €. • Doplnková vnútroštátna platba na ovce a kozy vo veku nad 12 mesiacov vo výške 50,05 €/DJ. Ročná alokácia zdrojov doplnkovej vnútroštátnej platby na DJ celkom na úrovni 4,12 mil. €.	• Podpora chovu oviec formou podpory na bahnicu. • Navrhovaná sadzba vo výške 90 € na bahnicu. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 24 mil. €. • Podpora chovu kôz formou podpory na každú chovanú kozu. • Navrhovaná sadzba vo výške 85 € na chovanú kozu. Ročná alokácia zdrojov na úrovni 4,25 mil. €.	• Súčasné podpory do chovu oviec a kôz nie sú dostatočné.	• Je potrebné prijať navrhované opatrenia na zvýšenie podpôr z I. piliera, v prípade nedostatku zdrojov je potrebné vykonať ich prioritizáciu.
	Spracovanie, odbyt/spotrebiteľ	• Spracovatelia nie sú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera	• Spracovatelia nebudú oprávnení poberatelia podpôr z I. piliera		
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	• Chov oviec je nekonkurencieschopné z dôvodu: • Nižšej úrovne produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Negatívny rast cien vstupov pri stagnácií odbytových cien • Vysoká závislosť na neistom odbyte jahniat do zahraničia • Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily • Nedôvera medzi jednotlivými článkami dodávateľsko-odberateľského reťazca	• Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: • Zlepšiť produkčné a reprodukčné ukazovatele • Zavádzanie poznatkov vedecko-technického rozvoja do praxe • Organizovanosť chovateľov s cieľom zabezpečiť tvorbu a prevádzku krátkych odbytových kanálov • Zabezpečiť poradenstvo a vzdelávanie • Umožniť podporu celej vertikály	• Bez navrhovaných opatrení nie je chov oviec a kôz a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť	• Zvýšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov • Uplatňovanie systému dlhodobých dodávateľsko-odberateľských zmluvných vzťahov. • Precízne a dôsledné vykonávanie kontroly úžitkovosti. • Efektívne využívanie špičkových plemenných zvierat. • Zriadenie mechanizmov riadenia rizík. • Potrebné zavedenie podporných štátnych schém: • Štátna pomoc pre agroenviromentálne opatrenie ochrana ohrozených druhov (plemien) • Schéma štátnej pomoci na podporu producentov plemenného materiálu • Schéma štátnej pomoci pre podporu vzdelávacích aktivít a kurzov
	Spracovanie	• Mäsový priemysel je nekonkurencieschopný z dôvodu: • Nevyužitým výrobným kapacitám • Vplyvu podmienok verejného obstarávania na vertikálu • Nedostatkom inovácií a modernizácie technicko-technologickej úrovne • Vysokej úrovne dovozov lacného mäsa a mäsových výrobkov • Nelegálny predaj v pohraničných oblastiach	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: • Stabilizovať zmluvné vzťahy vo vertikále • Investovať do modernizácie mäsového priemyslu • Zvýšenie odbytu domácej produkcie v štátnych inštitúciách, školstve, gastre, DSS a pod. • Diverzifikovať odbyt, krátky odbytový kanál v rámci vlastných predajní • Zabezpečenie dodávok pre ŠHR z domácich zdrojov • Vytvorenie jednoduchého, pre spotrebiteľa ľahko odlíšiteľného systému označenia potravín na pultoch v obchodoch • Edukácia spotrebiteľa a propagácia produktov od slovenských výrobcov	Bez navrhovaných opatrení nie je mäsospracujúci priemysel a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť.	• Nevyhnutné plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít. • Modernizácia a rozšírenie spracovateľských kapacít v dôsledku pozitívneho vývoja domáceho dopytu po jahňacom mäse.

Ryby a možnosti ich spracovania

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Vhodné prírodné podmienky pre rozvoj akvakultúry
- Mimoprodukčné využitie rybochovných zariadení, krajinotvorba, protipovodňová ochrana, retencia vody v krajine, rozvoj vidieka a podpora biodiverzity
- Produkcia rýb v rybníkoch, odchovných zariadeniach s trvalo udržateľnou výrobou potravín v režime ekologickej produkcie
- Tradícia a kvalita produktov, malopredaj čerstvých produktov priamo na farme v živom a/alebo upravenom stave
- Dostatok vlastných spracovateľských kapacít spĺňajúcich súčasné normy EÚ, prevyšujúcich existujúcu potrebu na domácom trhu aj výšku realizovaného exportu

SLABÉ STRÁNKY

- Dobrá organizovanosť prvovýroby, absentujúca kooperácia vo zvyšku vertikály
- Veľmi slabá spolupráca s vedecko-výskumnými organizáciami a univerzitami absentujúce granty na aplikovaný výskum v akvakultúre
- Chýbajúci marketing a propagácia chovu, spracovania a spotreby rýb
- Chýbajúca diverzifikácia činností rybích fariem, ponuka pridružených produktov a činností
- Nedostatočný stupeň technickej a technologickej inovácie chovu a spracovania rýb, vysoké fixné náklady a podiel manuálnej práce
- Absentujúca šľachtiteľská práca a ochrana genofondu pôvodných druhov rýb
- Vysoký podiel importu, export rýb bez pridanej hodbnoty v podobe vyššieho stupňa spracovania, cenová nekonkurencieschopnosť z dôvodu vysokých fixných nákladov

PRÍLEŽITOSTI

- Rastúci záujem o ryby a rybie produkty, možnosť pre rozvoj odvetvia formou zážitkovej turistiky
- Skrátenie odbytového reťazca, podpora priameho predaja rýb z farmy v živom alebo upravenom stave
- Zavádzanie nových, resp. netradičných akvakultúrnych druhov a rybích výrobkov vrátane rozmnožovacích chovov, výstavba nových rybochovných zariadení
- Zvýšenie stupňa inovácií v oblasti chovu, produkcie a spracovania produkcie
- Možnosť využívania prostriedkov v rámci Európskeho fondu pre námorné a rybné hospodárstvo
- Výstavba, zriaďovanie nových rybničných plôch v súlade s priestorovým plánovaním

OHROZENIA

- Zmenšovanie produkčných plôch zameraných na chov rýb, zabahňovanie a zanášanie vodných plôch sedimentom
- Nedostatok vlastných finančných zdrojov na obnovu technického a technologického vybavenia a zázemia, nesystémová a nedostatočná štátna pomoc
- Rozšírenie a zvyšovanie škôd spôsobených chránenými rybožravými predátormi, zavlečenie nových a rozširovanie známych ochorení
- Absencia právnej normy, ktorá by stimulovala sektor akvakultúry a zabezpečila jeho optimálny rozvoj, vrátane podpory šľachtiteľskej práce a ochrana genofondu pôvodných druhov rýb
- Tlak iných odvetví hospodárstva na alternatívne využívanie vôd

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Akvakultúra v SR je zameraná na chov sladkovodných rýb. Najväčšie rybničné sústavy na chov nížinných druhov rýb sa nachádzajú v klimaticky priaznivých podmienkach južnej časti východného Slovenska, na západnom Slovensku a na Záhorí. Produkcia nížinných druhov rýb v teplovodnom rybnikárstve poskytuje ekologickú produkciu rýb vysokej kvality s možnosťou trvalej obnovy zdrojov výroby s využívaním prirodzenej potravy rýb.

Väčšinu akvakultúrnych podnikov je možné zaradiť medzi mikropodniky (často rodinné, produkciou zameranou na lokálny trh). Rozhodujúci podiel na celkovej produkcii akvakultúry však majú malé podniky a niekoľko stredných podnikov.

V roku 2019 ŠÚ SR evidoval 119 subjektov pôsobiacich v akvakultúre na 498 rybníkoch o celkovej výmere viac ako 2 562 hektárov, 126 klietok o celkovom objeme 13 880 m^3, 49 liahni o celkovom objeme 1 252 m^3, 9 RAS o celkovom objeme 971 m^3, 421 betónových a plastových nádrží o celkovom objeme 63 139 m^3 a 114 sádok o celkovom objeme 67 812 m^3. V rámci uvedených údajov sú započítané aj rybochovné zariadenia, ktoré sú schválené ako chovné revíry na produkciu násadových rýb za účelom zarybňovania rybárskych revírov. Na chov nížinných druhov rýb slúži aj 40 malých vodných nádrží o výmere približne 100 ha o celkovom objeme 681 079 m^3.

V roku 2019 dosahovala produkcia nížinných druhov rýb (kapor, lieň, tolstolobik, amur, šťuka, sumec, zubáč a iné) 1564 ton. Produkcia v rámci pstruhárstva (pstruh dúhový, sivoň, hlavátka, lipeň a iné) dosahovala v roku 2019 objem 1 134 ton, produkcia v RAS (sumček africký, úhor) dosahovala v roku 2019 hodnotu 924 ton.

Produkčný sektor trpí celkovou podkapitalizáciou, s obmedzenou tvorbou vlastných zdrojov na investície a obnovu, s minimálnou možnosťou získania úverových zdrojov bánk. Prostriedky prijaté z OPRH 2014-2020 síce mali nezanedbateľný vplyv na podporu produkcie a obnovu spracovateľských prevádzok, s vysokou administratívnou náročnosťou a vysokým stupňom ich ohrozenia dovozom lacnejšej produkcie zo zahraničia.

b) spracovanie a odbyt

Jedným z limitov, pre rozvoj celej vertikály sa v súčasnosti javí nízka spotreba sladkovodných rýb, ktorá sa v súčasnosti odhaduje na necelý 1 kg z celkovej spotreby t.j. 5,6 kg rýb na obyvateľa v roku 2019. Z tejto skutočnosti vyplýva ďalší problém vertikály, ktorým je využívanie spracovateľských kapacít predovšetkým na spracovanie morských rýb z dovozu. Na území SR bolo v roku 2019 dovezených 783,9 ton sladkovodných rýb (z toho 96,2 % tvoril dovoz z Českej republiky a 5,8 % z Maďarska). Celkový objem dovozu morských a sladkovodných rýb do SR v roku 2019 dosiahol 18 075 t . Spracovne rýb sú rovnomerne rozmiestnené po celom území SR. Väčšina z nich sú stredné podniky

Umiestňovanie domácej produkcie chovateľov sladkovodných rýb na trhu (najmä kapra) sa uskutočňuje predovšetkým v živom stave. Veľká časť produkcie sa predáva na konci kalendárneho roka v súvislosti s typickým výlovom rybníkov a sezónnym dopytom na trhu, čo súvisí s tradíciou Vianočných sviatkov. Podľa dostupných údajov za rok 2019 tvorilo spracovanie sladkovodných rýb 72 % z celkových spracovateľských kapacít určených pre spracovanie sladkovodných rýb.

c) vzťahy v rámci vertikály

Vertikála sa v priebehu minulého obdobia nevybudovala po stránke spoločných chovateľských schém, silných a relevantných odbytových zoskupení a ani v nadväznosti na spracovateľský priemysel. Na Slovensku nie je zriadená žiadna organizácia výrobcov v sektore akvakultúry.Chovatelia a spracovatelia rýb, nemajú záujem o spoluprácu v rámci vertikály. Taktiež absentuje aj horizontálna spolupráca medzi jednotlivými chovateľmi i spracovateľmiExistujúce dodávateľsko-odberateľské vzťahy sú zložené z dvoch resp. troch medzičlánkov – producent – maloobchod-spotrebiteľ, resp. producent-veľkoobchod-maloobchod-spotrebiteľ. V odvetví je rastúci záujem o predaj produkcie formou predaja z dvora priamo konečnému spotrebiteľovi.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Sektor akvakultúry je dlhodobo finančne podvyživený a konkurencieschopnosť slovenských podnikov v porovnaní s podnikmi v ostatných štátoch EÚ, ako aj v porovnaní s niektorými tretími krajinami je nízka. Pre rozvoj akvakultúry bude do roku 2035 dôležité zväčšiť a rozšíriť produkciu akvakultúry a diverzifikovať činnosť fariem, tým dosiahnuť zníženie nákladov na jednotku produkcie a zvýšiť konkurencieschopnosť slovenských podnikov v porovnaní s podnikmi v ostatných štátoch EÚ. Popri týchto opatreniach by mala byť podporená aj **propagácia produktov sladkovodnej akvakultúry**, čo by prispelo k zvýšenej spotrebe sladkovodných rýb v SR. V tejto oblasti je priestor na spoluprácu celej vertikály s vedecko-výskumnými inštitúciami na vývoji nových rybích výrobkov v súlade s požiadavkami spotrebiteľov.
Sladkovodná akvakultúra si vyžaduje vodu najvyššej kvality na zabezpečenie zdravia vodných živočíchov a bezpečnosti a vysokej kvality produktov. Súčasný chov rýb síce spĺňa požiadavky životného prostredia (často aj samotné požiadavky stanovené v niektorých vyhláškach chránených vtáčích území), je však potrebné **rozvíjať metódy zamerané na trvalo udržateľný rozvoj a zavádzať nové metódy pri intenzívnom chove rýb**. V budúcom období je potrebné podporiť výstavbu filtračných alebo sedimentačných jednotiek na prítoku alebo na odtoku z farmy, podporu výstavby obtokovej stoky zabezpečujúcej zlepšenie kvality vody, zavedenie informačných technológií na riadenie a kontrolu kvality vody. Podpora sa zameria aj na zabezpečenie nových alebo doplnkových zdrojov vody pre farmu
Vo vzťahu k ochrane genofondu pôvodných druhov rýb je nevyhnutné **zrealizovať štúdie, ktoré identifikujú stavy ohrozených druhov rýb a lokality, na základe ktorých je možné vypracovať konkrétne programy ochrany a zachovania biodiverzity**, ako aj možnosti zapojenia akvakultúrnych fariem.
Pre zníženie administratívnej záťaže je potrebné vytvoriť jednotný legislatívny rámec na národnej úrovni (zákon o akvakultúre), ktorý by riešil problematiku akvakultúry komplexne.

Pstruhárstvo
Domáca akvakultúra je dominantným zdrojom rybích násad používaných nielen na produkciu trhových rýb, ale aj na zarybňovanie rybárskych revírov. Produkčné chovy by mali byť dobudované o objekty umožňujúce chov násad do veľkosti vhodnej na ďalší chov rýb, čiže na odchov plôdika z liahní do potrebnej veľkosti, ktorá zaručí nižšie straty pri ich vysadení. Produkciu násad je potrebné dôsledne odlíšiť od komerčnej výroby trhových rýb určených pre predaj konečnému spotrebiteľovi. Produkcia násadových rýb má určité špecifiká a kladie na producenta zvýšené nároky. Pri produkcii násad je potrebné vytvoriť ďalšie vhodné podmienky pre rozmnožovanie a odchov najmä pôvodných druhov rýb. Pri produkcii trhových rýb je cieľom zefektívniť výrobné procesy v rámci firmy, resp. fariem tak, aby boli chovatelia svojimi výrobnými nákladmi konkurencieschopní v rámci spoločného európskeho trhu. Tento cieľ je možné dosiahnuť prestavbou a rekonštrukciou súčasných rybochovných zariadení, resp.

dobudovaním chýbajúcich technológií, infraštruktúry alebo iných výrobných objektov. Je potrebné podporovať taktiež diverzifikáciu produkcie a činností zapojením chovateľov do rozvoja turistických aktivít, atraktívneho rybolovu, využívania alternatívnych zdrojov energie.

Chov nížinných druhov rýb

Produkcia násadových rýb slúži na ďalší chov ako i zarybnenie rybárskych revírov a preto musia spĺňať také kritériá, ktoré umožnia ich úspešnú aklimatizáciu po ich vypustení. S ohľadom na nové veterinárne požiadavky by mal byť takisto aj v tomto segmente akvakultúry zaistený pre farmy, ale najmä liahne, vhodný nezávislý a bezpečný zdroj vody. Je preto potrebné poukázať na potrebu revitalizácie už existujúcich a budovanie nových rybích liahní v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami s využitím najlepších dostupných technológií.

Vzhľadom na nedostatok rybníkov a neschopnosť pokrytia domácej spotreby kapra vlastnou produkciou je prioritou v oblasti produkcie trhových rýb revitalizácia existujúcich produkčných jednotiek s cieľom dosiahnuť projektovanú kapacitu, a taktiež aj podpora rozširovania chovu menej bežných druhov rýb s dobrými vyhliadkami umiestnenia na trhu (zubáč, šťuka, jeseter, sumec). Podpora produkcie by mala viesť k celkovej udržateľnosti chovu nížinných druhov rýb.

Produkciu chovatelia predávajú prevažne v živom stave a vyznačuje sa značnou sezónnosťou predaja (predaj kaprov na vianočný trh). V nasledujúcom období bude zvýšenie produkcie rýb možné iba vyššou intenzitou výroby za predpokladu vhodnosti hydrologických podmienok, zväčšením odchovných kapacít a zároveň prijatím nových inovácií s vyššou produktivitou práce.

Ako najväčšie riziká sa v súčasnosti javí tlak na vodné zdroje a zvýšené ceny vstupov, ktoré nie sú schopní chovatelia ovplyvniť, zdravotný stav odchovávaných rýb, rybožraví predátori, ako aj nízka konkurencieschopnosť v porovnaní s chovateľmi v okolitých krajinách. Podporiť je potrebné tie projekty, ktoré majú predpoklad trvalo udržateľného zdroja výroby s minimálnym zaťažením na ekológiu daného biotopu. Absencia šľachtiteľskej práce na Slovensku tiež neprispieva k zvýšenie efektivity výroby, a tým aj ekonomických ukazovateľov. Pri skúmaní a riešení problémov v sektore akvakultúry je nedostatočná výskumná – vedecká zložka. Preto je potrebné podporiť výskumné aktivity a rybárske vzdelávanie v rámci existujúcich vzdelávacích inštitúcií.

Sladkovodné ryby v SR sa spracovávajú prevažne v malých spracovaniach, v ktorých často absentujú adekvátne priestory na spracovanie rýb, mraziace a baliace technológie. **Pre konzumenta sú z hľadiska ceny výhodnejšie morské produkty z dovozu. Cena spracovaných sladkovodných rýb pretrváva na vysokej úrovni vzhľadom na relatívne malú veľkosť chovov a náročné hydrologicko-klimatické podmienky**, čo predstavuje vyššie produkčné náklady na jednotku hmotnosti a tým aj cenu domácej rybej suroviny, ako aj kvôli dlhodobej absencii štátnej podpory sektora a komplikovanosti a administratívnej náročnosti čerpania prostriedkov z OPRH.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

Chov rýb a spracovateľský priemysel v SR je ovplyvnený objektívnymi i subjektívnymi faktormi“:

- nerozvinutá vertikálna kooperácia, limitovaný počet zapojených subjektov, nízka spotreba sladkovodných rýb
- vysoké náklady produkcie, neschopnosť cenovej konkurencie dovozu zo zahraničia
- zmenšovanie produkčných plôch zameraných na chov rýb, vysoký podiel fyzickej práce, nízky podiel automatizácie a digitalizácie
- produkčná zotrvačnosť, úzky sortiment, nízky podiel produkcie výrobkov s vyššou pridanou hodnotou, nízka miera inovácií v chovných, produkčných a spracovateľských postupoch
- ohrozenie produkcie dravcami, chorobami, legislatívnymi a stavebnými zásahmi na vodných tokoch a rybníkoch
- nízky podiel vertikály na tvorbe HDP (0,002%) a podpriemerná tvorba pridanej hodnoty oproti priemeru nár. hospodárstva (77%, r. 2019)
- nedostatok investičných zdrojov do rozvoja a modernizácie chovnej a produkčnej infraštruktúry
- vysoký podiel chránených území s obmedzenou možnosťou rozvoja akvakultúry, nedostatok plôch pre zakladanie nových produkčných kapacít
- chýbajúci systém školení, poradenstva a vzdelávania, nefunkčná kooperácia so sektorom výskumu a vzdelávania

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikál

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-15 rokov.**

Cieľ :Zvýšenie efektívnosti celej vertikály, podpora konkurencieschopnosti

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie rizikového fondu na krytie škôd spôsobených antropogénnou činnosťou a rybožravými predátormi
3. Podpora zamestnanosti, vzdelávania a výchovy v oblasti poľnohospodárstva, potravinársta
4. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe formou inovácií a poradenstva
5. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania
6. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie sladkovodných rýb

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Potreba legislatívnych úprav v oblasti ochrany a využitia vodných zdrojov a prevencie znečistenia, chýbajúci zákon o akvakultúre
2. Odstránenie administratívnej náročnosti prístupu k zdrojom na obnovu formou nadnárodných grantových schém, vrátane prístupu k úverom
3. Obnova a modernizácia existujúcich chovných a produkčných zariadení pre zvýšenie konkurencieschopnosti a posilnenie mimoprodukčných funkcií akvakultúry
4. Pripraviť komplexný projekt podpory technického, investičného, rozvoja chovu sladkovodných rýb za účasti producentov/zväzu, VVZ a MPRV SR resp. MŽP SR

5. Príprava schém štátnej pomoci zameraných na:
   - podporu opatrení proti zanášaniu a degradácii vodných plôch
   - podporu a propagáciu akvakultúry a sektora rybného hospodárstva
   - podpora alternatívnych foriem predaja, skrátenie dodávateľského reťazca
   - zvýšenie atraktivity odvetvia, prílev a obnovu pracovnej sily
   - zvýšenie spotreby sladkovodných rýb, posilnenie výrobnej a cenovej konkurencie schopnosti
   - obnovu existujúcich a budovanie nových produkčných kapacít
   - podporu horizontálnej a vertikálnej kooperácie, využívanie spoločných spracovateľských a odbytových kapacít
6. Podpora inovácií, automatizácie, digitalizácie a smart riešení v celej vertikále, osobytne v chove a produkcii rýb

Navrhnuté investície povedú k stabilizácii rastu a rozvoju akvakultúry v SR. Chovatelia i spracovatelia nemajú v súčasnosti záujem rozvíjať sa rýchlejším tempom, v momentálnom stave je dôležitá stabilizácia produkcie a jej umiestnenie na domácom trhu.

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné rozpracovať a realizovať komplexný **„Projekt rozvoja akvakultúry“**, s definovanou riadiacou a kontrolnou zodpovednosťou na úrovni rezortného manažéra a **konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**

C. **Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály**

V čase prípravy koncepcie neboli vertikálou navrhované žiadne priame podpory na zvýšenie produkcie sladkovodných rýb v SR.

	2019	**2022-2027 (návrh vertikály)**
Podpory - súčasný stav:		
Žiadne priame podpory zamerané na podporu chovu rýb nie sú v súčasnosti realizované.		

Investičné potreby:	**do 2027**
Objem investícii	
- v chovoch rýb	6 mil. €
Objem investícií	
- spracovateľský priemysel	10 mil. €
Objem investícií celkom	**16 mil. €**

Po prijatí navrhovaných opatrení predpokladáme zvýšenie produkcie o 19 % do roku 2027 resp. o 42 % do roku 2035. Z výšenie produkcie by ale nezabezpečilo významné zvýšenie podielu výrobkov zo sladkovodných rýb na domácom trhu, ktorý v súčasnosti predstavuje len 22 %.

Predpoklad časového vektoru :

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2035 a ďalej

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti rast v potravinovej sebestačnosti)

Stav vertikály ***Ryby a možnosti ich spracovania*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	Produkcia nížinných druhov rýb sa zvýšila 7,1 násobne a produkcia pstruhárstva sa zvýšila 1,9 násobne v porovnaní s rokom 2011 **2011 2019** **Chov nížinných druhov rýb** Počet rybníkov 499 498 Výmera rybníkov (ha) 2 219 2 562 Produkcia nížinnýchdruhov rýb (t) 219 1 564 **Chov pstruha** Počet klietok 282 126 Objem klietok (m³) 5 944 13 880 Počet betónových a plastových nádrží - 421 Objem betónových a plastových nádrží (m³) - 63 139 Produkcia pstruhárstva (t) 588 1 134 **Recyrkulačné akvakultúrne systémy(RAS)** Počet RAS - 9 Objem RAS (m³) - 971 Produkcia RAS (t) - 924 **Celková produkcia sladkovodných rýb v (t)** **807 3 622** Údaje produkcie sú vrátane násadových rýb produkciu rýb - na priamu spotrebu a produkciu násad pstruhárstvo - dominuje produkcia rýb na priamu ľudskú spotrebu rybnikárstvo - v súčasnosti najmä produkcia násad na zarybňovanie rybárskych revírov. Produkcia z RAS je zameraná hlavne na produkciu rýb pre ľudskú spotrebu a v menšej miere slúži na zarybňovanie rybárskych revírov.	**2027 2035** **Chov nížinných druhov rýb** Počet rybníkov 505 515 Výmera rybníkov (ha) 2 598 2 649 Produkcia nížinných druhov rýb (t) 1 585 1 616 **Chov pstruha** Počet klietok 136 150 Objem klietok (m³) 14 982 16 524 Počet betónových a plastových nádrží 430 440 Objem betónových a plastových nádrží (m³) 64 489 65 989 Produkcia pstruhárstva (t) 1 272 1 485 **Recyrkulačné akvakultúrne systémy(RAS)** Počet RAS 14 20 Objem RAS (m³) 1 510 2 158 Produkcia RAS (t) 1 437 2 053 **Celková produkcia sladkovodných rýb v (t) 4 294 5 155** Údaje produkcie sú vrátane násadových rýb	- nedostatok vhodnej vody na chov rýb - spoplatnenie využívania a odberu povrchových a podzemných vôd - nedostatok investičných zdrojov, ktoré v súčasnosti slúžia na zabezpečenie existujúcich kapacít a nie na rozvoj a zvyšovanie produkcie - absencia zákona o akvakultúre - nízka spotreba sladkovodných rýb - nedostatočná propagácia sladkovodných rýb - nedostatok pracovných síl (vysoký podiel fyzickej práce v náročných podmienkach) - nezáujem zo strany bankového sektora - nesystematická s štátna a minimálna pomoc - neefektívne čerpanie prostriedkov z OPRH 2021-2027 resp. OPRH 2028-2035 - nedostatočne rozvinutá diverzifikácia činností - sezónnosť chovu a predaja rýb	Do roku 2027 bude potrebné: - schválenie zákona o akvakultúre - zlepšiť a urýchliť administráciu pri schvaľovaní projektov z OPRH 2021 – 2027 - rozvinúť spoluprácu so vzdelávacími inštitúciami na výchove nových pracovníkov do akvakultúry - zamedziť výberu poplatkov za využívanie a odber povrchových vôd - podporiť diverzifikáciu činností v akvakultúre Do roku 2035 bude potrebná: - zvýšiť zapojenie bankového sektora do financovania investičných zámerov - zvýšiť spotrebu sladkovodných rýb na požadovanú úroveň
	Spracovanie	**2011 2019** Počet podnikov 11 6 Spracovanie sladkovodných rýb v (t) 303 1 340 Celková ročná kapacita spracovania sladkovodných rýb (t) 999 1 859 Využitie spracovateľských kapacít na spracovanie sladkovodných rýb (%) 30,3 72,0 Zahraničnoobchodná bilancia rýb (mil. €) – 26 -55 Tržby za ryby a rybie výrobky dodané na domáci trh v mil. € 3,0 5,2 Podiel slovenských rybích výrobkov na domácom trhu v % - 22,0	Predpoklad stabilizácie : **2035 2035** Počet podnikov 6 6 Spracovanie sladkovodných rýb v (t) 1 595 1 903 Celková ročná kapacita spracovania sladkovodných rýb (t) 1 859 2 000 Využitie spracovateľských kapacít na spracovanie sladkovodných rýb (%) 85,8 95,1 Zahraničnoobchodná bilancia rýb (mil. €) 50 41 Tržby za ryby a rybie výrobky dodané na domáci trh v mil. € 6,1 7,3 Podiel slovenských rybích výrobkov na domácom trhu v % 26,1 31,2	- vysoké prevádzkové náklady vo výrobe - nedostatočné využívanie výrobných kapacít - nízka produktivita práce z pridanej hodnoty - absentujú finančné zdroje pre permanentnú modernizáciu spracovateľských kapacít, resp. obnovu technologických zariadení. - absencia organizácie výrobcov a spracovateľov v akvakultúre - nedostatočná propagácia sladkovodných rýb - nedostatočný dopyt po sladkovodných rybách - zastaralé mraziarenské kapacity	Do roku 2027 bude potrebné: - efektívnejšie využitie a navýšenie výrobných kapacít - postupne znižovať prevádzkové náklady v procese výroby - znižovanie energetickej náročnosti - pripraviť projekty pre zlepšenie ochrany ŽP
	Odbyt	Slabá ponuka najmä sladkovodných rýb, ale záujem sa postupne doťahuje na morské ryby (sumček africký, pstruhy)	Je veľký záujem zo strany obchodu o čerstvé sladkovodné ryby		
	Spotrebiteľ	Celková spotreba rýb v SR vrátane morských dosiahla v roku 2019 5,6 kg na obyvateľa a rok.	Je významný priestor na zvyšovanie spotreby rýb.		Potrebná osveta a propagácia konzumácie rýb v rámci propagácie vyváženej stravy.

Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	Technológia chovu, používaná na jednotlivých farmách, nie vždy zodpovedá súčasným požiadavkám a trendom smerujúcim k znižovaniu výrobných nákladov, resp. k znižovaniu potreby ľudskej práce a efektívnejšiemu využívaniu všetkých druhov energií V súčasnosti zavedené technológie v akvakultúre: - okysličovanie - recirkulácia - chov rýb s prietočným systémom - liahne - klietkový chov Vyplatené prostriedky z OPRH 2014-2020 **Celková výška NFP: 1 485 496 €**	Do roku 2027 bude potrebná: Investícia do existujúcich zariadení s cieľom zvýšiť podiel inovačných technológii - Podpora výstavby nových prevádzok RAS - Výstavba, zriaďovanie nových rybničných plôch v súlade s priestorovým plánovaním - Podpora odbahňovania a odstránenia environmentálnych záťaží - Podpora chovateľov na ochranu proti rybožravým predátorom a chorobami v chovoch rýb (zriadenie rizikového fondu) -Vytvorenie medziodvetvovej organizácie výrobcov a spracovateľov Predpokladaná potreba finančných prostriedkov 2021-2027: 6 mil. € Do roku 2035 bude potrebná: - Podpora výstavby nových prevádzok RAS - Výstavba, zriaďovanie nových rybničných plôch v súlade s priestorovým plánovaním - Zriadenie rozmnožovacieho chovu – stanice pre pstruha dúhového a kapra rybničného - Podpora udržania a rozvoja genofondu vybraných druhov rýb - Podpora certifikácie organickej akvakultúry Predpokladaná potreba finančných prostriedkov 2028-2035: 9 mil. €	Nedostatok investičných zdrojov, ktoré v súčasnosti slúžia na zabezpečenie existujúcich kapacít a nie na rozvoj a zvyšovanie produkcie To zn. , že v zásade podniky nemajú zdroje predovšetkým na modernizáciu súčasných a výstavbu nových prevádzok. - nedostatok vodných zdrojov - zásahy do krajiny - výstavba nových vodohospodárskych stavieb podlieha zákonom o životnom prostredí - nesúlad požiadaviek chovateľov s požiadavkami inštitúcii na ochrany prírody - zdĺhavá administrácia a príprava projektov, stavebných konaní, posudkov vplyvu na ŽP...	- Vypracovanie štúdie s cieľom nájsť vhodné lokality na výstavbu rybochovných zariadení presadiť do projektov rozvoja v rámci PRV II. pilier - Pripraviť komplexný projekt podpory technického, investičného, rozvoja chovu sladkovodných rýb za účasti Zväzu, VVZ, MPSR/
	Spracovanie/odbyt	Umiestňovanie domácej produkcie chovateľov sladkovodných rýb na trhu (najmä kapra) sa uskutočňuje predovšetkým v živom stave. Veľká časť produkcie sa predáva na konci kalendárneho roka v súvislosti s typickým výlovom rybníkov a sezónnym dopytom na trhu, čo súvisí s tradíciou Vianočných sviatkov.	Do roku 2027 bude potrebná: V hlavne malých prevádzkach - zmodernizovať priestory na spracovanie rýb - zlepšiť technologickú vybavenosť - zaviesť baliace linky - investovať do skladovacích priestorov/ mraziarenských kapacít Predpokladaná potreba finančných prostriedkov 2021-2027: 10 mil. € Do roku 2035 bude potrebná: - investícia do ekologizácie odpadového hospodárstva - investície do zelenej energetiky, zníženie energetickej náročnosti, minimalizovanie vplyvov na životné prostredie - rozšírenie spracovateľských kapacít - použitie ekologických obalových materiálov Predpokladaná potreba finančných prostriedkov 2027-2035: 10 mil. €	Problémy Technologická vybavenosť -Nedostatostatočné skladovacie kapacity - Nedostatostatočné mraziarenské kapacity - vysoké prepravné náklady - nedostatočná technologická vybavenosť - Absentujúca automatizácia	Príprava projektov na modernizáciu súčasných a výstavbu nových spracovateľských prevádzok a ich presadenie do prejektov OPRH 2021 – 2027 - urýchliť administráciu pri príprave a posudzovaní projektov - urýchliť vyplácanie finančných prostriedkov
Kooperácia v rámci vertikály		Kooperácia v rámci vertikály prvovýroba – spracovanie – odbyt pre umiestňovanie produktov určených pre ľudskú spotrebu na trh absentuje. Kooperácia je vymedzená iba na produkciu násadových rýb. Keďže správcovia rybárskych revírov nemajú dostatočné vlastné kapacity pre chov násad určených na zákonom stanovenú úroveň zarybňovania, sú odkázaní na externé dodávky násad. V rámci vzájomnej spolupráce podnikov akvakultúry a štátnych aj neštátnych správcov rybárskych revírov akvakultúra v SR tak priamo prispieva k zlepšovaniu biodiverzity ichtyofauny v prírode.	(rozvoj kooperácie / návrhy na schémy spolupráce -pokiaľ tam nejaké budú) Vo vertikále je potrebné pristúpiť k vyššej úrovne kooperačných vzťahov- projekt pripraviť pre obdobie do 2027. Vyššia úroveň sa chápe ako: - Použitie investičných prostriedkov na spoločné projekty - Vytvorenie medziodvetvovej organizácie výrobcov a spracovateľov - Spolupráca na vývoji nových rybích výrobkov v súlade s požiadavkami spotrebiteľov - Rozvoj spolupráce s vedecko-výskumnými inštitúciami - Kooperácia aktivít v oblasti celoživotného vzdelávania v akvakultúre - Zriadenie spoločného fondu na podporu propagácie akvakultúry so zameraním sa na zvýšenie dopytu sladkovodných rýb Na úrovni chovateľov - pripraviť projekty kooperácie v odbyte na úrovni zoskupení dodávateľov do jednej alebo viac spracovateľských prevádzok - pripraviť projekt kooperácie v odbytu rýb s väčším územným rozsahov a väčšiu obchodnou silou Na úrovni producentov výrobkov z rýb - pripraviť štúdiu budovania spoločného odbytového skladu mraziarní / skladov s komplexným sortimentom a obchodnou silou	Nestabilná ekonomická situácia spôsobuje to, že sa spracovatelia i chovatelia rýb nechcú zaväzovať ku konkrétnym kooperačným vzťahom / dojednania o spoločnom využívaní prostriedkov, spoločných investícií.	-Posúdiť schopnosti spoločnej kooperácie na investičných zámeroch, prepojiť potreby prvovýrobcov s potrebami spracovateľov.

Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		V roku 2019 dosiahol podiel slovenských rybích výrobkov na domácom trhu len 22 %.	Pri dodržaní parametrov rozvoja vertikály predpokladáme nárast produkcie sladkovodných rýb do roku 2027 na úroveň 4 294 t a do roku 2035 by mala produkcia dosiahnuť 5 155 t. V závislosti na dosahovanej produkcii sa očakáva zvýšenie podielu slovenských rybích výrobkov na domácom trhu do roku 2027 na 26,1 % a do roku 2035 na úroveň 32,1 %.	Vážnym ohrozením pre nenaplnenie očakávaného stavu je nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, nedostatok financií na realizáciu potrebných investícií (nezáujem bankového sektora), neefektívne čerpanie prostriedkov z OPRH 2021-2027 resp. 2028-2035. Úspešné splnenie stanovených úrovní sebestačnosti je možné len za predpokladu dodržiavania parametrov produkcie a získania potrebných investičných prostriedkov na obnovu súčasných chovných zariadení a na výstavbu nových.	OPATRENIA - v závislosti na dosahovanej produkcii sladkovodných rýb a podielu slovenských rybích výrobkov na domácom trhu Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory –iba z I. piliera, potreby z II. Piliera riešiť v rámci investícii	Prvovýroba	Podniky v sektore akvakultúry v súčasnosti nepoberajú podpory z I. piliera. Nemajú k dispozícií ani žiadne schémy štátnej a minimálnej pomoci.	Do roku 2027 obnoviť schémy štátnej a minimálnej pomoci: - Schéma štatnej pomoci na ochranu a boj proti rbožravým predátorom - Schéma štatnej pomoci na úhradu straty na rybách v dôsledku nariadeného opatrenia - Schéma minimálnej pomoci na eradikáciu a prevenciu ochorení zvierat a rýb - Schémy štátnej pomoci na zachovanie a ochranu genetických zdrojov rýb - Schéma minimálnej pomoci na zachovanie a ochranu generačných rýb - Schéma štátnej pomoci na zabezpečenie mimoprodukčných funkcii rybníkov a malých vodných nádrží osobitne vhodných na chov rýb Predpokladaný objem finančný prostriedkov na obdobie 2021-2027: 5 mil. € Predpokladaný objem finančný prostriedkov na obdobie 2028-2035: 5 mil. €	- nedostatok finančných prostriedkov - legislatívne obmedzenia	Posúdiť možnosti financovania a vyhlásenia navrhovaných schém štátnej a minimálnej pomoci.
	Spracovanie, Odbyt/spotrebiteľ	Podniky v sektore akvakultúry v súčasnosti nepoberajú podpory z I. piliera	bez navrhovaných opatrení	bez navrhovaných opatrení	bez navrhovaných opatrení
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Súčasnosť Odvetvie akvakultúry nie je konkurencieschopné z nasledujúcich dôvodov: -celoročná ponuka rýb je nedostatočná - cenová konkurencia dovážaných produktov rybolovu a akvakultúry - absentujúca šľachtiteľská práca a ochrana genofondu pôvodných druhov rýb - neúčelne vedená propagačná kampaň v programovom období 2014 -2020 - veľmi slabá spolupráca s vedecko-výskumnými organizáciami a univerzitami absentujúce granty na aplikovaný výskum v akvakultúre - absencia právnej normy, ktorá by stimulovala sektor akvakultúry a zabezpečila jeho optimálny rozvoj - veľmi nízka spotreba sladkovodných rýb	Vízia Do roku 2027 je nevyhnutné zamerať sa na: - Budovanie nových produkčných zariadení alebo rybníkov - V maximálnej možnej miere využiť dostupné vodné plochy na zvýšenie produkcie hlavne nížinných druhov rýb - Rozšírenie realizácie malopredaja čerstvých produktov priamo na farme v živom a/alebo upravenom stave - odstránenie technologickej zastaralosti - podpora inovácií v technológii chovu a spracovania; - Zavádzanie nových, resp. netradičných akvakultúrnych druhov - Zriadenie rozmnožovacieho chovu – stanice pre pstruha dúhového a kapra rybničného - zvýšenie osvety o význame a spotrebe rybích prodktov na podporu predaja produktov akvakultúry	-nevytvorená vertikála a to vertikálna, ako aj horizontálna -chýbajúce dohody so spracovateľským priemyslom	Prijatie navrhovaných opatrení.
	Spracovanie	Odvetvie akvakultúry nie je konkurencieschopné z nasledujúcich dôvodov: - väčšina spracovaných rýb na ľudskú spotrebu pochádza z dovozu - absentujúca spolupráca vo vertikále - nevyriešené vzťahy s obchodom - sezónny predaj živých rýb	Do roku 2027 by bolo potrebné pre zvýšenie konkurencie: - zvýšiť podiel spracovaných sladkovodných rýb - podporiť vývoj nových rybích výrobkov - rozvinúť spoluprácu s vedecko-výskumnými inštitúciami - účelne viesť propagačnú kampaň na podporu predaja produktov akvakultúry - dorovnať rodieli medzi spracovateľmi v úrovni technologickej vybavenosti	nevytvorená vertikála a to vertikálna, ako aj horizontálna -chýbajúce dohody s prvovýrobcami	Prijatie navrhovaných opatrení

Výroba medu

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Tradícia v chove včiel na Slovensku, vhodné geo-klimatické podmienky pre vysokokvalitné produkty
- Vysoko kvalitné tradičné produkty, know-how v produkcii včelích produktov, medoviny a medového piva s medzinárodným uznaním
- Vysoká miera organizovanosti veľkej časti včelárov (90 %) a ich záujem o vzdelávanie a progres
- Vybudované dostatočné spracovateľské kapacity na štandardnej európskej úrovni s potenciálom pre ďalšie rozšírenie produkcie
- Funkčný systém veterinárnej starostlivosti o včelstvá z hľadiska boja proti chorobám a škodcom

SLABÉ STRÁNKY

- Nízke technologické vybavenie, nízka miera inovácii
- Fragmentácia produkčných kapacít, absencia profesionalizácie včelárstva, príp. spracovateľskej a odbytovej organizácie
- Nízka miera kooperácie v rámci vertikály a s poľnohospodármi
- Chýbajúci rámec pre „sharovanie“ výrobných priestorov a širší predaj z dvora
- Nedostatočný marketing pri propagácii a uplatnení sa produkcie včelárov v obchodnej sieti

PRÍLEŽITOSTI

- Spotrebiteľská preferencia domácej produkcie, potenciál pre ďalší nárast produkčných kapacít a odbytu
- Potenciál pre rozvoj spolupráce včelárov s poľnohospodármi – ekologizácia poľnohospodárstva, BeeFriendly prístup
- Potenciál pre ďalšie spracovanie včelích produktov, zvyšovanie pridanej hodnoty medu a spracovaných včelích produktov
- Vybudovanie vlastnej značky kvality a odbytových kanálov s podporou vedecko-výskumných kapacít, potenciál pre export originálnych včelích produktov do zahraničia

OHROZENIA

- Nedostatočná ochrana trhu a kontrola štátu v oblasti dovozu včiel, včelích matiek,a včelích produktov, vysoká miera falšovania pôvodu a zloženia
- Slabá ochrana trhu pred dovozom a falšovaním, nejednoznačné označovanie pôvodu
- Nedostatočné legislatívne vymedzenie v oblasti využívania agrochemickýchj prostriedkov v poľnohospodárstve s dopadom na reprodukčnú a produkčnú schopnosť včiel
- Výskyt ochorení a škodcov, s dopadom na množstvá včelstiev a ich produkčnú schopnosť, pokles zdrojov výživy včelstiev
- Neproporcionálny vývoj počtu včelárov a včelstiev z hľadiska možností a daností krajiny
- Nízka miera profesionalizácie včelárov, nezáujem o organizovanosť v stavovskej organizácii, prílišná byrokracia
- Chýbajúca legislatívna podpora pre spracovanie a oficiálny predaj ďalších včelích produktov (okrem medu) a jednoduchých včelárskych výrobkov v malých množstvách

Východiská vertikály a potencál rozvoja

a) primárna produkcia

Na Slovensku je registrovaných 20 tisíc včelárov a 330 tisíc včelstiev, pričom len niekoľko desiatok je profesionálnych včelárskych prevádzok prevažne rodinného typu, takže tu nie je priame vytváranie pracovnej sily. Rovnako evidujeme úzku skupinu včelárov s ekologickým chovom včiel, resp. chovom blízkym biologickým potrebám včelstiev. Z dôvodu doposiaľ neúplne definovaných pravidiel vymedzujúcich ekologický chov včiel, nie je možné včelárom s chovom, ktorý možno považovať za ekologický poskytnúť primeranú podporu. Z dôvodu rozdielnej ekonomickej náročnosti a celkovému prístupu ku chovu včiel v ekologickom režime je potrebné oddeliť komerčné včelárstvo od ekologického na základe zadefinovania podmienok ekologického chovu včiel v podmienkach Slovenska, ako aj z dôvodu prerozdelenia finančnej podpory pre sektor včelárstva od súčasnej doby po horizont 2035.
Prevažuje spôsob včelárenia, ktorý produkuje vedľajší príjem domácnostiam na vidieku a zároveň výrazne prispieva k udržaniu obyvateľstva vo vidieckom priestore. Toto je viditeľné hlavne v oblastiach, ktoré z hľadiska industrializácie sú považované za zaostávajúce.
Včelárstvo má výrazný vplyv na poľnohospodárstvo z hľadiska jeho podielu na opeľovaní kultúrnych plodín; odhaduje sa, že až 80 % opelenia je zabezpečovaných hmyzom a z toho 80 % včelou medonosnou. Kvalitné dobre fungujúce včelárstvo úzko súvisí s rastlinnou a živočíšnou výrobou priateľskou pre včely a iné opeľovače. Dôležitá je kvalitná a dobre dostupná včelia pastva. Jej najvýznamnejšími zdrojmi v rámci poľnohospodárskeho pôdneho fondu sú olejniny – repka olejná a slnečnica a ovocné sady. V minulosti boli významné aj kvitnúce krmoviny, ako aj lúčne porasty, ktoré sa kosili po odkvitnutí. V lesných biotopoch je najvýznamnejším zdrojom potravy znáška z agátu bieleho a líp, ale aj z malín, vŕbovky úzkolistej a starčeka. Na európskom trhu s medom je vysoko cenená medovica, predovšetkým zo smrekov a jedlí. Hlavný podiel na bielkovinovej výžive včelstiev majú vŕby, široké spektrum voľne rastúcich a záhradných astrovitých rastlín (vrátane púpav a slnečnice), kapustoviny, vrátane repky olejnej a bôbovité rastliny.

Priemerná ročná produkcia medu na Slovensku je odhadovaná na 4 500 – 9 000 t. V produkcii medu bolo Slovensko dlho prebytkové, od roku 2010 nie je sebestačné a časť medu sa dováža. **Sebestačnosť Slovenska v produkcii medu sa odhaduje na úrovni cca 60 – 70 %**. Tento trend kopíruje trend v ostatných krajín EÚ, kde sa rovnako 40 % medov dováža. Problémom je dovoz veľkého množstva lacného, častokrát nevyzretého, medu z tretích krajín, pričom je vysoko pravdepodobné, že je falšovaný. Pritom Slovensko je krajinou s veľkým potenciálom na produkciu bio medov výnimočnej kvality ako aj výrobkov z neho. Optimálne je získavať bio med z ekologických chovov. Slovensko je tiež významným producentom špeciálnych včelích produktov, najmä medoviny, vosku, propolisu, kde existuje potenciál pre rozvoj a konkurencieschopný rast.
Limitujúcim faktorom prvovýroby sú klimatické zmeny, výkyvy zrážok a otepľovanie s priamym vplyvom na výnosnosť znášok medu a tiež vyskytujúce sa vírusové a cudzopasné ochorenia a stale vysoká chemizácia poľnohospodárstva s nedostatočnou komunikáciou medzi poľnohospodármi a včelármi.

b) spracovanie a odbyt

V súčasnosti pôsobí 25 schválených prevádzok na spracovanie a balenie medu a takmer 6 000 malých registrovaných ohlásených prevádzok, kde prvovýrobcovia získavajú med vo vlastných priestoroch, sami ho balia a predávajú konečnému spotrebiteľovi, dominantne v rámci predaja z dvora. Tieto malé prevádzky majú zväčša len úplne základné technologické vybavenie. S pomocou dotačných programov sa zvýšila vybavenosť existujúcich aj novovzniknutých včelárskych prevádzok moderným inventárom

na spracovanie medu a novými úľmi, a napomohlo sa ku zvládnutiu situácie v oblasti liečenia niektorých ochorení, najmä potláčania klieštikovitosti.
Odbyt medu si mnohí prvovýrobcovia riešia vlastnou cestou ku konečnému spotrebiteľovi cez predaj z dvora. Väčší spracovatelia majú vybudované dodávateľsko-odberateľské vzťahy a dodávajú med do maloobchodných a veľkoobchodných predajní, obchodných reťazcov a gastro prevádzok. Títo väčší spracovatelia vykupujú med od slovenských včelárov a niektorí dovážajú med zo zahraničia a miešajú ho so slovenským. Pre spoluprácu s reťazcami potrebujú kontinuálny prísun suroviny. Vzmáhajú sa aj tzv. rodinné farmy, ktoré si vytvárajú podmienky pre spracovanie medu a predávajú med vo vlastných kamenných obchodoch alebo cez e-shopy.
Limitom pre odbyt je cenová nekonkurencieschopnosť a slabá ochrana trhu EÚ a SR pred dovozom medu z tretích krajín a vysoký podiel falošných medov a nedostatočný system efektívnej ochrany a kontroly.

c) Vzťahy v rámci vertikály

Vertikála nie je stabilizovaná a cenovo konkurencie schopná z dôvodu nestabilného vnútorného trhu, dovozu medu a produktov z neho z krajín EU a dovozu z tretích krajín. Odbytové kanály na domácom trhu sú neprehľadné, čiastočne vybudované. Existuje priestor pre významné skrátenie dodávateľského reťazca konečnému spotrebiteľovi elimináciou prekupcov a prebaľovačov suroviny, s pozitívnym dopadom na konečnú cenu produkcie medu a ďalších včelích produktov.
Vo vertikále existuje vysoký podiel predaja produktov konečnému spotrebiteľovi formou predaja z dvora. Spotrebiteľ domáce včelie produkty vyhľadáva a postupne sa ich konzumácia zvyšuje. Pre rozvoj vertikály je potrebné dopracovať schémy podporujúce zníženie technologického dlhu, výrobkové inovácie a obnovu vybavenia.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Pre udržateľný rozvoj vertikály je kľúčovým zosúladenie povinnosti označovania zmesového medu krajinami pôvodu na celoeurópskej úrovni. Zároveň je potrebné spracovať odborné a legislatívne nástroje na ochranu trhu pred dovozom falšovaných produktov.
Ako naliehavá potreba sa ukazuje vypracovanie dlhodobého a systémového plánu podpory všetkých foriem včelárenia, najmä mladých a začínajúcich včelárov, včelárskych a rodinných fariem s dlhodobým cieľom postupného zvyšovania produkcie slovenského medu až na úroveň návratu sebestačnosti Slovenska v produkcii medu, v horizonte rokov 2021 – 2035 a tiež potreba vytvoriť efektívne prepojenie podpory včelárenia s podporou poľnohospodárskej prvovýroby pre zavedenie opatrení vedúcich k ochrane opeľovačov.

Naliehavým problémom prvovýroby – včelárov - sú výpadky vo včelstvách a produkcii medu, kde sa predpokladá ako najzávažnejší faktor nedostatočná včelia pastva a zmena klimatických podmienok, čo následne spôsobuje rozvinutie ochorení a zánik včelstiev. Z týchto dôvodov je potrebné nastaviť schémy podpory pre prvovýrobcov, rodinné farmy (po ich zadefinovaní) vrátane poistenia rizík.
Ako základ udržateľného vývoja v budúcom období sa javí stabilizácia existujúcich včelstiev pred ich kvantitatívnym rozširovaním.

Čiastočným riešením pre podporu prvovýrobcov je rozšírenie výnosu o predaji z dvora o možnosť predaja ďalších včelích produktov a výrobkov z nich, napr. ako prebytky vlastnej výroby, podporné schémy pre zotavenie včelstiev po výpadkoch.

Z hľadiska podpory spracovania, odbytu a spotreby je kľúčovým zriadenie odbytových a spracovateľských združení. Identifikujeme potenciál pre podporu agroturistiky a rozvoj apiterapie a zážitkovej gastronómie s ďalším multiplikačným efektom do podpory ekonomiky.

Kapacita spracovateľských prevádzok je regionálne nerovnomerná, je potrebné zvážiť vybudovanie nových prevádzok/spracovateľských centier v regiónoch, kde absentujú, resp. modernizovať existujúce prevádzky a optimalizovať ich využitie „sharovaním" výrobných a spracovateľských kapacít s presne danými podmienkami pre takýto druh činnosti.

Pre budúci rozvoj vertikály je dôležitou tiež koooperácia s vedecko-výskumnou základňou pri riešení problematiky autenticity/originality medov, v oblasti efektivity zootechnických zásahov, liečby ochorení, kvality včelích produktov s možným apiterapeutickým využitím, bioenergetiky, tiež šľachtenia a udržiavanie včely medonosnej kranského plemena, ktoré sa vyznačujú vysokým stupňom etablovania v našich klimatických podmienkach.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Vysoký podiel falšovania medu ako vstupnej suroviny, slabá legiskatívna ochrana a úradná kontrola
- Dovoz zmesnej a z hľadiska pravosti neidentifikovateľnej suroviny z tretích krajín
- Produkčná sebestačnosť na úrovni 70 % a potreba dovozu suroviny
- Čiastočná funkčnosť vertikály – neexistencia kooperácie vo forme odbytových a spracovateľských organizácií a združení
- Technická a technologická zastaralosť výroby, nízka pridaná hodnota produkcie, nízka miera inovácií
- Ohrozenie produkcie globálnymi klimatickými zmenami, primárnou poľnohospodárskou prvovýrobou a chorobnosťou včelstiev

B. Návrhy opatrení

Časový vektor spolupráce min. 7 rokov.
Cieľ: Zvýšiť efektívnosť celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík a nástrojov pre odškodnenie škôd spôsobených lesnou zverou
3. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl, zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, podpora odbytu
4. Podpora agroturizmu, zážitkovej rekreácie, vytváranie väzieb poľnohospodárstva, regiónu a spoločnosti
5. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe
6. Podpora vzdelávacích činností predovšetkým mladej generácie na poli osvety pre trvale udržateľný chov včiel im prirodzeným spôsobom. (Ekologický chov včiel)

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Podpora kooperácie a udržanie konkurencieschopnosti subjektov zaoberajúcich sa spracovaním a balením medu, výrobou medoviny, medového piva a ďalších výrobkov z medu a včelích produktov
2. Podpora prvovýroby v oblasti produkcie medu, vrátane schém na obnovu technických zariadení, podpora vzniku rodinných fariem, odbytových a spracovateľských organizácií

3. Vytvorenie staníc pre ekologické - prirodzené rozmnožovnie včelstiev vrátane oplodnenia matiek a následná distribúcia medzi chovateľov, obmedzenie a kontrola dovozu chovných matiek zo zahraničia, zefektívnenie kontrolných mechanizmov
4. Zvýšenie podielu digitalizácie pri ochrane včelstiev a identifikácii pôvodu suroviny – najmä pri surovine domáceho pôvodu
5. Príprava legislatívnych nástrojov pre kooperáciu s ostatnými subjektmi hospodárstva pri ochrane včelstiev a podpore biodiverzity – najmä poľnohospodárstvo, lesníctvo
6. Podpora priamych foriem predaja medu a ostatných spracovaných a včelích produktov a nástrojov na zvýšenie dostupnosti spracovateľských kapacít
7. Ochranné nástroje v oblasti prevencie dovozu falšovaných a neidentifikovateľných včelích produktov z krajín EU a tretích krajín v oblasti legislatívy a úradnej kontroly
8. Spracovanie dlhodobej koncepcie rozvoja včelárstva, vrátane systému cieleného odborného poradenstva, vzdelávania a odbornej prípravy
9. Podpora marketingových, propagačných kampaní (medové raňajky), zážitková turistika, netradičné formy rekreácie (apiterapia a p.)

Predpokladá sa podpora do všetkých oblastí vertikály formou grantových výziev financovaných z domácich zdrojov a zo zdrojov EÚ a zo zdrojov SPP, z ktorých 15% bude určených pre podporu a rozvoj ekologického chovu včiel na Slovensku

Predpoklad časového vektoru:

• príprava projektu	2022
• postup nadväzovania spolupráce v rámci vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2035
• zvyšovanie produkcie	postupné do r. 2035

C. Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály

Podpory	**súčasný stav 2021**	**2022-2027/2035 návrh vertikály**
Oblasť prvovýroby	cca 100 000 €/rok	**670 000 €/rok**
v tom		
podpora mladých poľnohospodárov (s chovom včiel)		
podpora rodinných fariem (s chovom včiel)		
Spracovanie, odbyt	cca 425 000	**1 500 000 €/rok**
v tom:		
budovanie nových výrobných prevádzok		240 000 €
modernizácia existujúcich výrobných prevádzok		360 000 €
rozvoj inovácií, bioproduktov a ekoproduktov		150 000 €
vznik odbytových /medzirezortných predajných organizácií		150 000 €
budovanie prezentačných, vzdelávacích a predajných zariadení		240 000 €
rozvoj agroturizmu, apiturizmu a zážitkovej rekreácie		360 000 €

Rozvoj včelárstva, kooperácie* (t. j. Národný program rozvoja včelárstva)	1 469 818 €/rok	**2 010 000 €/rok**
v tom:		
technická pomoc –	735 000 €	940 000 €
boj proti škodcom a chorobám včelstiev	521 000 €	700 000 €
racionalizácia sezónneho presunu včelstiev	106 000 €	120 000 €
podpora laboratórií (analýzy produktov)	7 000 €	90 000 €
podpora obnovy stavu včelstiev	11 500 €	130 000 €
spolupráca s výskumom	0,00 €	30 000 €
Podpora za opeľovaciu činnosť (nár. podpora) *	1 130 184 €/rok	2 450 000 €/rok
(1. Pilier SPP – 50 % v Národnom programe rozvoja včelárstva	750 000 €	1 005 000 €/rok)

Odhadované podpory a stimuly v r. 2021- 2035 spolu vo výške 6 630 000 €/rok.

* údaje za rok 2020

Z celkovej sumy podpory bude investovaných 15% na podporu, stimuly a rozvoj ekologického chovu včiel.

Popri efekte stabilizácie odvetvia a jeho postupnej technickej a technologickej obnove sa predpokladá mierny nárast produkčných kapacít a v r. 2035 rast produkčnej sebestačnosti na úroveň 85 - 90%.

Stav vertikály ***Výroba medu*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

<table>
<tr><th colspan="2">Oblasť</th><th>Východiská – súčasný stav 2021</th><th>Vízia – očakávaný stav 2027/2035</th><th>Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu</th><th>Návrh opatrení</th></tr>
<tr>
<td>Produkcia</td>
<td>Prvovýroba</td>
<td>
Porovnanie počtu včelárov a včelstiev v rokoch 2008-2021 (údaje z Centrálneho registra hospodárskych zvierat - CRHZ)
<table>
<tr><th></th><th>2008</th><th>2018</th><th>2021</th></tr>
<tr><td>Počet včelárov</td><td>13 295</td><td>18 597</td><td>20 160</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev</td><td>217 926</td><td>302 630</td><td>336 701</td></tr>
<tr><td colspan="4">Z toho:</td></tr>
<tr><td>Poloprofesionálni včelári (≥50 včelstiev)</td><td>653</td><td>1 066</td><td>1239</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev poloprofesionálnych včelárov</td><td>47 737</td><td>75 674</td><td>106 760</td></tr>
<tr><td>Profesionálni včelári (≥150 včelstiev)</td><td>74</td><td>82</td><td>116</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev profesionálnych včelárov</td><td>15 382</td><td>17 950</td><td>24 791</td></tr>
</table>
Počet včelárov v ekologickom režime 2

Priemerné zavčelenie 6-7 včelstiev/km^2
Produkcia medu od prvovýrobcov – 4 500 t ročne (2018)
Odhadovaná priemerná produkcia medu 16 kg/včelstvo

Najväčšou strešnou organizáciou je Slovenský zväz včelárov - SZV (15 tisíc členov – vyše 250 000 včelstiev). Združenie SV – Slovenskí včelári zastrešuje 6 menších združení (Spolok včelárov Slovenska, Asociácia včelárov Slovenska, Slovenskí kočujúci včelári, Slovenská včelárska spoločnosť Š. Závodníka, Spolok včelárov západného Slovenska a Združenie včelárov východného Slovenska – regiónu Spiš). Dotácie z národného programu rozvoja včelárstva a za opeľovanie dostávajú SZV a SV, ktoré ich prerozdeľujú svojim členom.

V budúcom období sa zrušia kvôty, ďalšie organizácie sa stanú oprávnenými žiadateľmi o dotácie z národného programu rozvoja včelárstva a za opeľovanie, pričom zvlášť budú čerpať uvedené dotácie občianske združenia, ktoré budú združovať včelárov zameraných na Ekologický chov včiel a súčasne budú najmenej 5 rokov registrované na Ministerstve vnútra SR. V súčasnosti tieto podmienky na čerpanie uvedených dotácií spĺňa Včelársky ekologický spolok Slovenska

Organizovanosť včelárov (údaje z CRHZ)
<table>
<tr><th></th><th>2008</th><th>2018</th><th>2021</th></tr>
<tr><td>Organizovaní včelári</td><td>12 978
(98 %)</td><td>17 253
(93 %)</td><td>18 088
(90 %)</td></tr>
<tr><td>Neorganizovaní včelári</td><td>317
(2 %)</td><td>1 344
(7 %)</td><td>2 072
(10 %)</td></tr>
</table>
Chov včelích matiek:
Chovatelia včely kranskej sú združení v Združení chovateľov včelích matiek slovenskej kranskej včely, v rámci ktorého je registrovaných:
- 7 šľachtiteľských chovov
- 65 rozmnožovacích chovov
- 1 zaradený v uznávacom pokračovaní
(matky z týchto chovov sú kontrolované a dotované)
Okrem toho sa mnohé matky dovážajú zo zahraničia.
</td>
<td>
Predpoklad stabilizácie:
<table>
<tr><th></th><th>2027</th><th>2035</th></tr>
<tr><td>Počet komerčnýchvčelárov</td><td>25 000</td><td>30 000</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev</td><td>350 000</td><td>370 000</td></tr>
<tr><td>z toho počet včelstiev chovaných v ekologickom chove</td><td>3 000</td><td>5 000</td></tr>
<tr><td colspan="3">Z toho:</td></tr>
<tr><td>Poloprofesionálni včelári (≥50 včelstiev)</td><td>800</td><td>1 000</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev poloprofesionálnych včelárov</td><td>120 000</td><td>130 00</td></tr>
<tr><td>Profesionálni včelári (≥150 včelstiev)</td><td>130</td><td>150</td></tr>
<tr><td>Počet včelstiev profesionálnych včelárov</td><td>25 000</td><td>25 000</td></tr>
</table>
Počet včelárov v ekologickom režime 100

Priemerné zavčelenie 7-8 včelstiev/km^2

Odhadovaná ročná produkcia do 10 000 t

Chov včelích matiek:
- pri dovoze včelích matiek na Slovensko zaviesť povinnosť dokladovania plemennej príslušnosti
- dotácie orientovať na dovoz matiek včely kranskej len pre plemenné chovy
- kontrola plemenných štandardov
</td>
<td>
• ekologické riziko spojené s chovom včelstiev - výpadky včelstiev a medných výnosov ako dôsledok nedostatočnej včelej pastvy, klimatických zmien a sezónnych výkyvov počasia
• výpadky včelstiev a výpadky v znáške ako dôsledok chýb pri zootechnických zásahoch, ako dôsledok intenzifikácie poľnohospodárstva, využitia pesticídov, príp. elektromagnetického znečistenia
• dovoz včelích matiek bez kontroly (potenciálne horšia adaptabilita na naše podmienky, nižšia odolnosť voči vírusom a v dôsledku toho nižšia vitalita pri súčasnom zvýšení náchylnosti na kolaps včelstva ale aj nižšia produkcia medu)
• ochorenia (mor včelieho plodu a ďalšie)
• príchod nových predátorov (sršeň) a vírusov, spôsobujúcich zhoršenie zdravotné stavu včiel a ich výpadky
• nízka profesionalizácia, resp. náročnosť práce so včelami z hľadiska poznatkov, praxe, legislatívy + byrokracia

• chýbajúce údaje o reálnom mednom výnose na Slovensku a možné nedostatky v počte včelárov a včelstiev v reálnom čase

• problémy pri hodnotení konkrétneho prístupu v poľnohospodárstve, či je alebo nie je efektívne pre opeľovačov

• - previazanie výskumu a vývoja s potrebami praxe
</td>
<td>
• zabezpečenie vyhovujúcej včelej pastvy (spolupráca s ostatnými odvetviami rastlinnej a živočíšnej výroby) s ohľadom na zdravie včelstiev a celkový rozvoj opeľovačov, napr.:
- vytváranie bio-pásov pri monokultúrach,
- pestovanie ďatelinovín s alternatívou využitia ako včelej pastvy pre včely s následným využitím v chove HD
- pri redukcii pôdnych dielov remízkami, vysádzať dreviny a podsev pod ne, priateľské k opeľovačom
- tradičné využívanie kosných lúk (optimalizácia termínov kosenia po odkvitnutí)
- znižovanie použitia pesticídov, resp. ich udržateľné používanie
• používať ochrannú známku BeeFriendly pre suroviny, ktoré vzniknú v prostredí, ktoré je priateľské pre rozvoj opeľovačov a výrobky z nich
• dotácie na zotavovanie včelstiev po výpadkoch spojených s ekologickým rizikom s cieľom podpory a udržania rodinných fariem
• vytvorenie plemenárskych oplodňovacích staníc
(vstupné náklady 50 tisíc € pre dve – južný a horský ekotyp kranskej včely; režijné náklady 27 tisíc € ročne)
• system kontroly dovezených včelích matiek (dovoz matiek zo zahraničia len kranského poddruhu s informáciou na evidenčnom lístku matky – RVPS/ plemenárska inšpekciou)

• potreba pokračovať v systematickom vzdelávaní a príprave + komplexné vzdelávanie vo vedení včelárskej rodinnej farmy (učebný odbor včelár/včelárka, predmety a krúžky na všetkých stupňoch štúdia, akreditované kurzy na výskumných a vzdelávacích inštitúciách)
• zriadenie profesionálneho poradenstva vo včelárstve (po vzore Slovinska), poradenské centrá v regiónoch
• zabezpečenie efektívneho systému zberu a vyhodnocovania dát – počet včelstiev, medný výnos, kontrola údajov
• potreba vzdelávania v oblasti Ekologického chovu včiel, jeho propagácie a rozvoja
• Zriadenie vzdelávacích centier zameraných na Ekologický chov včiel, súčasťou každeho centra bude ekologická včelnica, alebo včelín s príslušným vybavením.

<u>Ďalšie smerovanie sektora</u>:
- do budúcej SPP zahrnúť - Index opeľovačov ako objektívny nástroj na monitorovanie skutočného výkonu verejných politík a ich vplyvu na životné prostredie
- podporovať výskum a vývoj v oblasti:
- testovania antibakteriálnych vlastností medu a kvantifikácie špecifických/autentických včelích proteínov v mede, najmä apalbumínu1 (hlavného proteínu včelej materskej kašičky) ako hlavného parametra pravosti a kvality medu a včelích produktov (ktoré by sa dali použiť v budúcnosti na vytvorenie kategórie medov oficiálne využiteľných na medicínske účely
- apiterapeutického využitia ďalších včelích produktov
- monitoringu životného prostredia včiel,
- šľachtenie včelstiev
- varroatolerancie
- inovatívnych biotechnologických opatrení pri predchádzaní a liečení chorôb včiel (1., 2. pilier)
- testovanie rôznych spôsobov IPM (Integrated pest management) aj vo vzťahu ku včelám a iným opeľovačom
- bioenergetiky
- a iného výskumu a vývoja podľa aktuálnych problémov, ktoré sa nedajú predvídať
</td>
</tr>
</table>

	Spracovanie	**Spracovanie medu prebieha:** - u hobby včelárov - poloprofesionálnych včelárov - profesionálnych včelárov - spracovateľov medu **Spracovateľské prevádzky na Slovensku**: **- 25 schválených prevádzok na spracovanie a balenie med**u, nasledovne zastúpené v jednotlivých krajoch: Nitriansky kraj – 7 Bratislavský, Trnavský a Prešovský kraj – v každom po 4 Banskobystrický a Žilinský kraj – v každom po 2 Trenčiansky a Košický kraj – v každom po 1 **Registrované prevádzky** **- takmer 6 000) ohlásených prevádzok, kde si včelári sami spracúvajú a plnia med** v zmysle pravidiel pre „predaj z dvora“ **Predaj medu prebieha:** - „z dvora“ - na trhových miestach - v e-shopoch - v maloobchodných prevádzkach - vo veľkoobchodoch **Iné včelie produkty:** - peľ (predaj cez eshopy) - propolis (neoficiálne – propolisové tinktúry, oficiálne – včelárske obchody, e-shopy) - materská kašička (málo spracovávaná) - vosk (včelárske obchody, sviečky –včelári, eshopy) - včelí jed (nezískava sa a nespracováva) Š**peciálne produkty:** - z medu: medovina (je významná z hľadiska väčších prevádzok), medové pivo (rozvíja sa), medy s prídavkami (neoficiálny predaj) - iné: tinktúry, kozmetika	**Predpoklad stabilizácie:** - zachovať kvalitu produktu - medu - zlepšiť priestor pre výrobu produktov v rodinných farmách i spracovateľskom prostredí - rozširovanie ponuky a predaja aj o iné včelie produkty ako med ako aj o jednoduché včelárske výrobky včelármi, ktorí na to zatiaľ nemajú prevádzku prostredníctvom dvoch scenárov: **Prvý:** **- rozvíjanie predaja medu „z dvora“,** ktorá v tejto vertikále patrí je významným a rozšíreným spôsobom predaja, resp. rozšírenie predaja o ďalšie včelie produkty - peľ, propolis, materská kašičku, vosk a jednoduché včelárske výrobky (napr. medy s prídavkami) - definovanie základných hygienických podmienok pre ich spracovanie, skladovanie, príp. výrobu u prvovýrobcu (včelára) a stanovenie množstiev včelích produktov, ktoré týmto spôsobom môže spracovať - vznik nových prevádzok na miestach, kde absentujú a využívanie voľných kapacít v tých existujúcich („sharovanie“ prevádzkových priestorov) v prípade, že prvovýrobca chce spracovať väčšie množstvo včelích produktov, vznik nových prevádzok na spracovanie biomedu **Druhý:** **- vznik odbytových a spracovateľských organizácií**, s čím nie sú dobré skúsenosti z minulosti, včelári sú skeptickí	- Investície do zariadení - Nedostatočné inovačné kapacity - Pretrvávajúca zotrvačnosť - Nízka ponuka - Falšovanie medu - Legislatívne obmedzenia – neexistuje legislatívny rámec pre predaj ostatných včelích produktov prvovýrobcom - Chýbajúce manuály pre spracovanie a skladovanie včelích produktov - Chýbajúce manuály pre výrobu jednoduchých včelárskych výrobkov (a ich zadefinovanie)	**Pravidlá vykonávania kontrol kvality medu a výrobkov z neho, zo strany štátnych kontrolných orgánov:** **- rovnosť trhových príležitostí –** dodržanie princípu rovnosti uplatňovania kontrolných mechanizmov pre všetky subjekty predávajúce med a výrobky z medu v obchodnej sieti, na trhoviskách, pri ambulantnom predaji a pri predaji včelárom z dvora. Spotrebiteľ musí mať garantovaný rovnaký stupeň kontroly medu bez ohľadu nato, kde si ho zakúpi **- optimalizácia a štandardizácia systémov produkcie a kontroly kvality medu** Pri zavádzaní nových kontrolovaných parametrov kvality, **musia byť tieto najprv legislatívne schválené** vo všeobecne záväzných právnych predpisoch vzťahujúcich sa na med. **Dodržanie princípu prevencie pri zavádzaní nových parametrov kvality** zo strany kontrolných orgánov, teda dostatočne dlhého prechodného obdobia pred zavedením nového markéra tak, aby bolo všetkým subjektom predávajúcim med umožnené, si takýto novozavedený parameter kvality laboratórne vyšetriť už pri jeho nákupe od dodávateľa, teda ešte pred jeho zabalením a uvedením do obchodnej siete. **Zavádzanie špeciálnych postupov pre ochranu trhu** pred falšovaním produktov: **- skúšobné trojročné testovanie obsahu apalbumínu 1, resp. špecifických/autentických proteínov včelieho pôvodu prirodzeného medu** (popri štandardných parametroch Vyhlášky 41/2012) zatiaľ len ako doplnkového informačného parametra (Ústav molekulárnej fyziológie a genetiky SAV – **rozpočet 120 400 €/3 roky**) **Rozšírenie Nariadenia vlády SR č. 360/2011 o predaji z dvora § 6** takým spôsobom, aby mohli prvovýrobcovia predať konečnému spotrebiteľovi okrem medu aj ostatné včelie produkty ako peľ, propolis, vosk, materská kašičku a jednoduché včelárske výrobky z medu, peľu, propolisu, materskej kašičky (na posilnenie trhu s prirodzeným medom a ďalšími včelími produktmi) **- stanoviť základné hygienické podmienky** priestoru a zariadení pre spracovanie a skladovanie včelích produktov ako aj výroby jednoduchých včelárskych výrobkov u včelára (malovýrobcu) **s určením množstiev včelích produktov, ktoré môže spracovať týmto spôsobom** **- vytvoriť legislatívny rámec pre „sharovanie“ prevádzok** v prípade, že včelár (malovýrobca) chce spracovávať väčšie množstvá včelích produktov
	Odbyt, Spotrebiteľ	2004 2015 Spotreba medu 0,25 kg **1,2 kg** (kg/obyvateľ/rok)	**Predpoklad stabilizácie:** - zvýšiť domácu spotrebu slovenského medu – použitím slovenského medu aj v slovenských potravinách – čiastočná náhrada cukru medom	- **aféry**, kde jedni útočia na druhých a spotrebiteľ je nakoniec nedôverčivý a potrebuje fakty - **málo informácií** o prospešných účinkoch medu a ďalších včelích produktov	- **hľadanie dialógu** medzi všetkými zainteresovanými stranami, aby spotrebitelia mali dôveru v slovenský med - **posilniť marketing** medu a včelích produktov, vzdelávanie širokej verejnosti, posilnené vlastným výskumom - projekt **Medové raňajky** pre deti a širokú verejnosť pozostávajúce z chleba, masla a medu s regionálnym pôvodom
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	**Produkčné zariadenia** (úle, doplnky k úľom) + ochranné pomôcky (rukavice, klobúky kombinézy) a náradie na prácu so včelami (dymáky, zmetáky, vypačovadlá, zatavovače na medzistienky, napájačky na kŕmenie, zariadenia na ošetrovanie včelstiev a materiálov, pomôcky používané pri rojení včiel) + prostriedky na kočovanie - na začiatku potreba investície – potom slúžia dlhšie obdobie (5-10 rokov a viac) + materiál, ktorý sa mení častejšie, priemerne každé 2 roky uvedené vybavenia budú odsúhlasené aj pre Ekologický chov včiel (rámiky, resp. príslušenstvo na ich výrobu, medzistienky) **Doplnkové produkčné zariadenia** (peľochyty, zariadenia na propolis) **Zariadenia na spracovanie medu** (medomety, odviečkovacie taniere, vidličky, nože, plničky, sitá) **Zariadenia na spracovanie iných včelích produktov** (sušičky peľu, separátory vosku)	**Predpoklad stabilizácie:** - zlepšenie kooperácie s poľnohospodármi, lesníkmi - vytvorenie prostredia vhodného pre rozvoj opeľovačov - vytvorenie vhodných podmienok pre rodinné farmy - zvýšenie ekologického systému hospodárenia, vrátane včelárstva - monitorovanie prostredia, v ktorom med vzniká - digitalizácia a digitálne technológie vo včelárstve – ochrana produkčných kapacít a zdravotného stavu včelstiev - modernizácia existujúcich zariadení - inovácie - prístup k špeciálnym zariadeniam, napr. na získavanie melecitózneho medu - výskum a vývoj v oblasti ekologického a konvenčného včelárstva a kvality medu	- zanikanie rodinných fariem - nevhodná pastva pre včely - nepodporený greening - zhoršenie životného prostredia (zmena klímy) - ochorenia (mor včelieho plodu a ďalšie) - príchod nových predátorov (sršeň) a vírusov, spôsobujúcich zhoršenie zdravotné stavu včiel a ich výpadky - počet včelárov v ekologickom režime včelárenia sa nezvýši (náročný proces certifikácie; chýbajúci personál, ktorý by túto problematiku detailne ovládal a mal čas to záujemcom detailne vysvetliť, pomáhať im, príp. aj organizovať kurzy) - neschopnosť speňažiť reálnu hodnotu medu, ktorý vznikne v prostredí, kde budú investované veľké prostriedky do prirodzenejšieho prostredia/poľnohospodárstva - investície do zariadení	- **zadefinovanie rodinných fariem a ich podpora** cez dotácie z II. Piliera - **podpora mladých farmárov** cez dotácie z II. piliera - **monitoring dostupnej včelej pastvy** na Slovensku prostredníctvom interaktívnych máp a siete elektronických úľových váh (online prenos údajov o aktuálnom prínose nektáru do včelstiev) - podpora **agroenvironmentálne-klimatických opatrení (AEKO) so zameraním na ekologické výrobné postupy** - poľnohospodársky poradenský systém (PPS) – **odborní poradcovia oboznámení s problematikou** potrieb a hrozieb **týkajúcich sa opeľovačov** - **investičné dotácie do technológií neškodiacich včelám a iným opeľovačom** (napr. kvapkové pôdne aplikácie, autonómne plecie roboty nahrádzajúce herbicídy a i.) - **znalostné a inovačné systémy v poľnohospodárstve** (AKIS) na zlepšenie pestovateľských a včelárskych postupov

		Sanitačné zariadenia (pomôcky a zariadenia používané na dezinfekciu včelárskych pomôcok a zariadení) **Zariadenia na ošetrenie včelstiev** **Liečivá** Aktuálne niektorí prvovýrobcovia majú nové zariadenia, niektorí potrebujú modernizovať. Najčastejšie sú nákupy realizované začínajúcimi včelármi a za inovatívne technológie. **Špeciálne zariadenia** (zariadenia na získanie melecitózneho medu) - sú len veľmi obmedzene dostupné **Kočovné zariadenia** (finančne náročné) **Súčasná podpora:** V rámci PRV 2014-2020 pod gesciou MPRV SR - podopatrenie 6.1 - **Mladý poľnohospodár**/farmár: - pre chov včiel ako hlavný alebo čiastkový cieľ bola vyplatená podpora na **6 ukončených projektov** (50 000 €/1 projekt), **spolu 300 000 €/ cca 3 roky** (niektoré projekty nie sú ešte ukončené a preto nie sú zahrnuté do monitoringu)	**V rámci stabilizácie** pomôže zavádzanie ekologických chovov včiel, udržanie rodinných fariem a noví poľnohospodári, ktorí sa budú podieľať na chove včiel a budú mať reálne, splniteľné a udržateľné ciele a vytvorené podmienky na ich splnenie. **Plánované zdroje:** **670 tisíc € ročne – podpora prvovýroby**	- nedostatočné inovačné kapacity	- **vytvorenie aplikácie** (informačného systému na webe, kde by boli začlenení včelári aj poľnohospodárske podniky)**, ktorá umožní povinné nahlasovanie použitia pesticídov** od jednotlivých hospodáriacich subjektov ako podporné riešenie boja proti intoxikácii včiel prípravkami na ochranu rastlín (je to iniciatíva MPRV SR v rámci koncepcie udržateľného používania pesticídov, malo by to spadať pod správu UKSUP, finančné vyčíslenie je viac menej na ich dohode) - **projekty na výskum medu využiteľného pre medicínske účely** z hľadiska kvantifikácie apalbumínu 1 a ďalších špecifických/autentických včelích proteínov v mede a antibakteriálnej aktivity medu - následne **vytvoriť legislatívny rámec pre medy využiteľné pre medicínske účely** (po úspešnom ukončení výskumu) **+ projekty zamerané na ostatné oblasti** definované v časti produkcia - prvovýroba
	Spracovanie/odbyt	**Špecifikácia prevádzok:** **- 25 prevádzok na spracovanie a balenie včelieho medu, výrobkov z medu a včelích produktov** - štandardná európska úroveň + voľné kapacity na „sharovanie“ - **Vyše 5000 malých ohlásených prevádzok** (len základné vybavenie, zväčša na získanie a balenie medu) pre predaj medu v zmysle zákona o predaji z Dvora – produkcia cca 4 milióny kg medu ročne Oblasť spracovania medu a včelích produktov (peľ, propolis, mat. kašička, vosk a jed) a výrobkov z nich zahŕňa: - včelí med a včelie produkty v bežnom (spotrebiteľskom) aj v darčekovom balení - medy s prísadami - med so včelími produktmi, s rôznymi druhmi ovocia, orechmi a pod. - medovina, medové pivo a ďalšie alkoholické aj nealkoholické nápoje z medu - inovatívne produkty z medu a včelích produktov, - bioprodukty a ekoprodukty z medu a včelích produktov - rozšírenie pestrosti špeciálnych výrobkov z medu a včelích produktov a obalového materiálu - malé gastrobalenia, tuby, dávkovače a pod. - využitie včelích produktov v medicíne, vo farmácii a v kozmetike V rámci sektoru včelárstva evidujeme na Slovensku cca **400 podnikateľských subjektov,** o. i.: **- Medovinárstvo** - viacero úspešných spoločností na trhu - Apimed Dolná Krupá, Včelco Smolenice, Tomka Nitra, Emko Horná Súča a i. **- Agroturistika** - Kráľovej pri Senci, zážitkový areál Medolandia Dolná Krupá, Včelco Smolenice a i., určené pre širokú včelársku a laickú verejnosť, spĺňajúce medzinárodné parametre **K súčasnej úrovni výrobných prevádzok prispeli výrazne dotácie** v rámci podpory sektoru poľnohospodárstva a rozvoja vidieka z predvstupových (**SAPARD 2000-2004**) a povstupových európskych štrukturálnych fondov (**SOP 2004-2006 a PRV 2007-2020**). **Súčasná podpora:** V rámci PRV 2014-2020 pod gesciou MPRV SR: - podopatrenie 4.2: bola vyplatená podpora na **2 ukončené projekty** zamerané na spracovanie medu **v celkovej sume 1 675 050,05 € (**1 256 287,53 € bol príspevok EÚ + 418 762,52 € bol príspevok z rozpočtu SR) v období **cca 4 rokov +** výnimočná **covidová podpora 25 000 €** - podopatrenie 16.4: **1 schválený neukončený projekt** zameraný na spracovanie a predaj medu v sume **568 763 €** + projekty, kde je spracovanie alebo odbyt medu len čiastkový cieľ: - podopatrenie 4.1, 4.2, 16.4 – projekt Krátky dodavaľský reťazec FARMFOODS – v celkovej sume 4 546 161,00 € (jeden z partnerov je aj spracovateľ medu) **V rámci OP VaI pod gesciou MH SR neboli podporené žiadne projekty** pre oblasť včelárstva, spracovania medu alebo včelích produktov	**Predpoklad stabilizácie:** **- Budovanie nových výrobných prevádzok a regionálnych medární** na spracovanie a balenie medu a včelích produktov, produkciu výrobkov z medu (viď vyššie špecifikovanú oblasť spracovania medu a včelích produktov), vrátane vybavenia technických a technologických zariadení a súvisiacej infraštruktúry Plánované zdroje: 240 000 € ročne - **Obnova a modernizácia existujúcich výrobných prevádzok** zaoberajúcich sa spracovaním a balením medu, včelích produktov a výrobkov z nich (pre špecifikovanú oblasť spracovania medu a včelích produktov) ich technickej a technologickej vybavenosti a súvisiacej infraštruktúry Plánované zdroje: 360 000 € ročne - **Investície do rozvoja inovatívnych technológií a inovatívnych produktov, bioproduktov a ekoproduktov z medu a včelích produktov** Plánované zdroje: 150 000 € ročne **- Investície do vzniku odbytových združení a medzirezortných predajných organizácií** Plánované zdroje: 150 000 € ročne - **Investície do oblasti propagácie, prezentácie a predaja včelích produktov a výrobkov z nich** - zariadenia určené pre prezentáciu a propagáciu včelárstva a včelích produktov a výrobkov z nich – prezentačné a degustačné priestory - zariadenia určené pre vzdelávanie a poskytovanie informácií verejnosti o úžitku včelárenia a pozitívnych účinkoch včelích produktov – školiace a vzdelávacie priestory a pod. - predajne určené na predaj včelích produktov a výrobkov z nich Plánované zdroje: 240 000 € ročne - **Investície do rozvoja agroturizmu, apiturizmu a zážitkovej rekreácie** - zariadenia určené pre agroturizmus, apituristiku a zážitkovú rekreáciu a s tým súvisiacich oblastí - zariadenia pre ubytovanie, poskytovanie gastronomických služieb v nadväznosti na rozvoj cestovného ruchu Plánované zdroje: 360 000 € ročne **Celkovo: 1,5 mil € ročne**	- nedostatočná technická a technologická vybavenosť - nízka miera inovácií - nedostatočná kooperácia - vytvorenie odbytových alebo spracovateľských združení - nedostatočné využívanie voľnej kapacity už existujúcich schválených výrobných prevádzok pre včelárov a malé výrobné prevádzky s cieľom ušetrenia finančných nákladov, dosiahnutia štandardizovanej vyššej kvality vyrobených produktov a zníženia environmentálnej záťaže - odlíšenie kvality medu	- legislatíva – vytvoriť legislatívny rámec pre „sharovanie“ kapacít a širší predaj z dvora - zistiť, či by bol reálny záujem o odbytové/spracovateľské združenia - kooperácia – zriaďovanie spracovateľských/odbytových združení a príprava investičných plánov v rámci združenia, ak by bol o ne záujem - príprava projektov a opatrení - zavedenie nových laboratórnych analýz - NMR a HPLC, aby sme predišli negatívnemu imidžu vstupnej krajiny pre falzifikáty (dovoz z Ukrajiny) **Náklady na prístrojové vybavenia sú okolo 2 mil. €**, možné využiť ho aj v oblasti vinárstva + veľké nároky na personálne obsadenie pre tento druh kontroly)

Kooperácia v rámci vertikály		**prvovýrobca – spotrebiteľ**: mnohí prvovýrobcovia si odbyt medu riešia vlastnou cestou ku konečnému spotrebiteľovi **prvovýroba – spracovateľ**: dlhoročne sa vyvíjajúci dodávateľsko – odberateľský vzťah (dlhoročná obchodná spolupráca), v menšej miere aj na základe kúpnopredajných zmlúv, garantujúcich dodanie medu producentom alebo výkupcom v tom ktorom roku (**v minulosti existovalo odbytové združenie** založené zväzom včelárov, ale **neplnilo svoj účel, vytvorilo veľké finančné straty,** rozpadlo sa a včelárom zostalo dlžné za dodaný med) **- spracovateľ – obchod**: dodávateľsko-odberateľské vzťahy v prevažnej miere zakotvené v kúpno-predajných zmluvách	- proporčne vyvážený prospech všetkých troch zúčastnených strán - nastavenie komunikačných a kooperačných väzieb naprieč vertikálou - odbytové a spracovateľské združenia - investície podmienené existenciou združení	- nízke výkupné ceny - nerovnomerné dodávky z hľadiska kontinuálneho prísunu suroviny - neochota kooperovať formou združení a zväzov (negatívne skúsenosti z minulosti) - chýbajúci spoločný produkčný marketing - chýbajúce spracovateľské kapacity	- zintenzívniť kontroly na zamedzenie nekalých obchodných praktík ruinujúcich súčasné včelárstvo - pozitívny marketing medu, medoviny, výrobkov z medu – cielené dotácie zo strany štátu a EÚ - zistiť, či by pomohol vznik odbytových organizácií s cieľom posilniť vyjednávaciu pozíciu včelárov v celej vertikále (SZV nesúhlasí, včelári sú momentálne skeptickí)
Sebestačnosť		Na Slovensku v r. 2021 sa odhaduje **sebestačnosť v produkcii medu** na úrovni **60-70 %.** Celkovo údaje za celú EÚ vykazujú rovnakú sebestačnosť – uvádza sa, že do EÚ sa 40 % medov dováža z tretích krajín.	2027/2035 – rast počtu včelstiev a produkcie medu - **zvýšenie sebestačnosti na úroveň 85-90 %** Zvýšením sebestačnosti v produkcii medu, ktorá je aktuálne na úrovni 60 – 70 % a s tým súvisiacich opatrení, dosiahneme aj lepšiu krajinotvorbu a väčší podiel domáceho slovenského medu na regáloch našich obchodov.	- klimatické zmeny (poškodenie porastov) - choroby - sezónny vplyv počasia - nízka biodiverzita kultúrnych plodín	- **vypracovať dlhodobý a systémový plán** podpory všetkých foriem včelárenia - **systém podpory mladých a začínajúcich včelárov**, včelárov s ekologickým chovom včiel, včelárov s ekologickým chovom včiel včelárskych a rodinných fariem s dlhodobým cieľom postupného zvyšovania produkcie slovenského medu
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	EÚ poskytuje priamo podporu včelárskemu sektoru od r. 1997. **SR ako členský štát vypracováva trojročný národný program pre rozvoj včelárstva** a na financovaní sa podieľa 50 % EÚ a 50 % sa dofinancuje z národných zdrojov. Okrem toho je tu ešte **národná podpora na opeľovaciu činnosť.** • **<u>Národný program rozvoja včelárstva (nár. + EÚ)</u> vyhodnotenie v roku 2020:** **spolu k dispozícii: 1 469 818 €** (z čoho príspevok EÚ – 734 909 €) Prostriedky boli vyčerpané na 93,88 %. **Rozdelenie pomoci:** - **technická pomoc** – 734 466,05 €, z toho napr. obstaranie technických pomôcok na získavanie, spracovanie a skladovanie včelárskych produktov – 234 865,16 €, zariadenia na úpravu stanovišťa – 9942,25 €, ochrana včelstiev pred poškodením/odcudzením – 17 837,69 €, monitorovanie sezónneho stavu včelstiev – 13329,21 € - **boj proti škodcom a chorobám včelstiev**, predovšetkým varroáze – 520 754,07 € - **racionalizácia sezónneho presunu včelstiev** – 106 218,30 € - **podpora laboratórií** (analýzy včelárskych produktov) – 6832,45 € - **podpora obnovenia stavu včelstiev** (nákup matiek) – 11 575,00 € - spolupráca s orgánmi uskutočňujúcim aplikovaný výskum – 0 € • **<u>Podpora za opeľovaciu činnosť (nár. podpora)</u>** - v roku 2020 **1 130 184 €** (podpora za opeľovaciu činnosť je národná podpora, nepatrí pod SPP) **I. pilier je polovica z Národného programu, teda cca 750 000 eur ročne.**	*(kvantifikácie podpory z I. piliera vo vektoru i v období do 2027, do 2035)* **Dlhodobá koncepcia podpory včelárstva** - zachovať národné podpory (s účasťou EÚ) s primeraným navýšením – podpora • **<u>Národný program rozvoja včelárstva</u>** **- príspevok EÚ cca 1 005 000 € ročne -**+ 1 005 000 € ročne národná podpora - rozdelenie pomoci: **technická pomoc** – 940 000 €, **boj proti škodcom a chorobám včelstiev** – 700 000 € **racionalizácia sezónneho presunu včelstiev** – 120 000 € **250 000 €** **-Ústavu včelárstva v Lipt.Hrádku na vývoj a zavádzanie ekologických postupov na ošetrovanie včiel pri Varroáze a ostatných nemociach včiel, podpora laboratórií** (analýzy včelárskych produktov) – 90 000 € - **podpora obnovenia stavu včelstiev** – 130 000 € - podpora ekologického chovu včiel - 60 000 € - spolupráca s orgánmi uskutočňujúcim **aplikovaný výskum** – 30 000 € Popis: - zvýšiť technickú pomoc - zvýšiť boj proti chorobám a škodcom - vybudovanie ochranných a zabezpečovacích zariadení - ochrana proti medveďom (nové zariadenie cca 500 €/1 včelár) - do priestoru vzdelávania včelárov by mali vstúpiť aj iné formy podpory, pretože, keď je to v technickej podpore Národného programu rozvoja včelárstva, zmenšuje sa balík na samotné technické pomôcky • **Podpora za opeľovaciu činnosť** (nár.) - zvýšiť podporu zo súčasných 4 €/včelstvo na 7 €/včelstvo, čo predstavuje pri miernom zvýšení včelstiev (na 350 tisíc) sumu 2,45 mil. € ročne	V prípade, že nebude podporený návrh? - zanikanie chovov a fariem - znižovanie vzdelanosti včelárov - znižovanie počtu včelárov, aj rodinných fariem - zvýšenie nákaz a chorôb včiel a zvýšená mortalita včelstiev - nedostatočná bielkovinová výživa pre včely - zníženie percenta opeľovanej krajiny - zníženie úrodnosti a výnosu poľnohospodárskych plodín - zníženie úrody a kvality ovocia - negatívny vplyv na krajinotvorbu a následne na ostatné zložky krajiny, vrátane človeka	- podporiť malé a stredne veľké rodinné farmy - podporiť opeľovaciu činnosť - podporiť prirodzenú včeliu pastvu a krajinotvorbu v poľnohospodárskom i i lesnom hospodárstve – cez dotácie v I. pilieri pre poľnohospodárov a lesníkov s ohľadom na vytvorenie prostredia vhodného pre opeľovače - podporiť zotavenie včelstiev po výpadkoch spojených s ekologickým rizikom - podporiť boj proti chorobám a škodcom - podporiť ochranu včelstiev pred poškodzovaním zverou - presne určiť podmienky podpôr - **zaviesť podporné schémy a dotácie na fungovanie a vzdelávanie** so spoluúčasťou včelárov a zväzov z rozpočtu SR **+ systematické vzdelávanie pod gesciou ministerstva pôdohospodárstva alebo vzniknutého podvýboru alebo zväzov –** aby rezort pôdohospodárstva mal svoju vzdelávaciu politiku a vstupoval do siete vzdelávacích inštitúcii aj vo včelárstve (usmerňoval ich počty a vybavenie)
	Spracovanie, Odbyt /spotrebiteľ	V rámci I. piliera čerpajú včelári technickú pomoc z Národného programu rozvoja včelárstva (kde je polovica financií cez I. pilier) zväčša na základné vybavenie včelníc a na získavanie medu, príp. ďalších včelích produktov. Spracovateľské prostredie: - Dotácie na prevádzky sú len z II. Piliera	- zvýšiť technickú pomoc pre malovýrobcov - modernizovať existujúce spracovateľské prostredie - využívať voľné spracovateľské kapacity	- neexistencia výziev na technickú a technologickú obnovu v oblasti spracovania včelích produktov - neexistencia podporných mechanizmov pre inovačné zámery v oblasti včelárstva a ekologického chovu včiel	- podporné mechanizmy pre inovačné zámery vo včelárstve - podpora využitia voľných výrobných kapacít v existujúcich prevádzkach najmä v regiónoch, kde takéto prevádzky sú - „sharovanie“

Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	**Náklady:** SVK EÚ - na 1 včelstvo (€/rok) 33-70 20-120 - na výrobu medu (€/kg) 3,5-4,0 3,90 **Cenová konkurencia:** Ceny dovozových medov sú v priemere nižšie ako 3 €/kg. - za posledné 3 roky: dovoz medu do EÚ – 25 000 t ročne v cene menej ako 2,35 €/kg - tieto medy (poctivo získané vs. lacné) je ťažké objektívne od seba odlíšiť - tlak na cenovú politiku odbytu/obchodu - Konkurencieschopnosť u jednotlivých prvovýrobcov je determinovaná **znáškou a geografickou lokalizáciou včelnice**. Ovplyvňuje to veľa faktorov. (napr. v južných oblastiach SVK majú včelári vyššie znášky medu, ale sú viac ohrození otravami včelstiev; v horských oblastiach majú zase včelári nižšie znášky medu, ale často produkujú medovicové a zmiešané (lesné) medy, ktoré sa dajú dobre speňažiť) **Necenová konkurencia:** - v súčasnosti existuje ochranná známka „Slovenský med“ (majiteľom je SZV pre medy produkované na Slovensku, s obsahom vody max 18 % a HMF max 15 mg/kg) - málo medu z ekologického včelárenia	**Náklady:** - Vznik odbytových združení **Necenová konkurencia:** - rozvíjať ochrannú známku Slovenský med - zvýšiť počet eko-včelárov - zaviesť aj označenie BEE FRIENDLY / PRIATEĽSKÝ KU VČELÁM pre suroviny a výrobky z nich, ktoré vznikli v prostredí umožňujúcom rozvoj opeľovačov - pestrosť produktov a inovácie - marketing a propagácia včelích produktov - distribučné kanály – podporiť krátke dodavateľské reťazce – „Farm to Fork“	- slabá kooperácia - slabá konkurencieschopnosť - nepripravenosť na inovácie - nízke výnosy medu - systém prípravy a vzdelávania včelárov - legislatíva - zosúladiť a doplniť súčasnú platnú legislatívu o Ekologický chov včiel a náležitosťami s tým súvisiacimi - dotačná politika - - zahrňujúca Ekologický chov včiel v celkovom rozsahu 15%	- **spoločná pozitívna propagácia medu,** medoviny, výrobkov z medu a včelích produktov, ako hodnotných a zdraviu prospešných potravín, s cieľom postupného zvyšovania podielu predaja slovenského medu a produktov z neho, na regáloch našich obchodov **plánované zdroje: 200 000 € ročne na marketingové nástroje** + prijať všetky predchádzajúce opatrenia v rámci prvovýroby
	Spracovanie	Spracovateľské kapacity - vo veľkých prevádzkach štandardná úroveň Technologická vybavenosť Blendovanie medu ako problém spracovateľov - otázny pôvod suroviny Obchodná pozícia – - veľkí spracovatelia dodávajú med priamo do obchodov, veľkoobchodov a obchodných reťazcov - malí spracovatelia (resp. väčší prvovýrobcovia s počtom včelstiev nad 50) si často svoju produkciu predávajú sami **Zvyšovanie pridanej hodnoty medu** - výroba medoviny – väčšie prevádzky - výroba medového piva – rozvíja sa - iné včelie produkty – peľ, propolis, materská kašička – spracúvajú sa skôr v malom, často neoficiálny predaj - medy s prídavkami – aj väčšie prevádzky, ale veľa si vyrábajú včelári + neoficiálny predaj - možnosti pre rozvoj agroturizmu v spojitosti so včelárstvom	- technologická modernizácia - väčšia previazanosť spracovania s prvovýrobou a lepšia vzájomná kooperácia - pestrosť produkcie - spracovateľské kapacity	- označovanie medu - neprehľadný reťazec spracovania medu v rámci EÚ - nejednoznačný pôvod medu v sudoch - silný tlak lacných dovezených medov, najmä z Číny a Ukrajiny - problém vystopovateľnosti medu v sudoch	- zmena národnej legislatívy o označovaní medu, aby na obaloch a etiketách boli uvedené všetky krajiny pôvodu a ich pomerné zastúpenie (zostupne vymenované), vrátane importu medov v sudoch - zaviesť kontrolu importu a exportu medov, t.j. **spárovanie faktúr medov dovezených, spracovaných a exportovaných** - v spolupráci s Finančnou správou SR u subjektov dovážajúcich med - zaviesť **nový koordinovaný systém kontrol každej zásielky medu nad 20 t vstupujúcej na územie Slovenska z tretích krajín** (Slovensko je jednou zo vstupných krajín dovozového medu, ktorý sa potom dostáva do EÚ.) -vytvorenie databázových systémov pre obchod s medom a včelími produktmi na sprehľadnenie trhového toku týchto komodít za podmienok dodržania práva na slobodné podnikanie, práva na ochranu osobných údajov napr. pri povinnosti nahlasovať menný zoznam dodávateľov (včelárov, výkupcov medu), ktoré si predávajúci subjekt dlhoročne budoval a s tým spojené riziko úniku informácií nepovolaným, či konkurenčným subjektom + prijať všetky predchádzajúce opatrenia v rámci spracovania
	Odbyt	Odbyt medu prebieha: - „z dvora“ (od prvovýrobcu-včelára ku konečnému spotrebiteľovi v svojich priestoroch, trhových miestach a maloobchodných prevádzkach) - od väčších spracovateľov do obchodov, obchodných sietí a gastroprevádzok - menší spracovatelia (tzv. rodinné farmy) – odbyt vlastného medu a výrobkov vo vlastných kamenných prevádzkach, alebo cez e-shopy	- podporiť regionálne distribučné kanály - lokálne produkty - označenie kvality	- vysoko konkurenčné prostredie, ovplyvňované globalizáciou - výkyvy cien - premenlivosť podmienok na trhu	- budovať vlastnú značku kvality slovenského medu naštartovaním vedy a výskumu

Pestovanie obilnín a ich spracovanie v mlynskom priemysle a využitie v druhospracovateľskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Dostatočná výmera a kvalita ornej pôdy
- Hospodárenie na veľkej výmere poľn. pôdy, čo umožňuje poberať výhody z ekonomiky rozsahu
- Kvalitne zvládnutá agrotechnológia od prípravy pôdy, starostlivosti o plodiny vo všetkých fázach vegetačného rastu až po zber
- Tradícia a skúsenosti s pestovaním tradičných druhov obilnín v požadovanej kvalite
- Vysoká produktivita práce, nižšia potreba pracovných síl

SLABÉ STRÁNKY

- Riziko negatívneho vplyvu počasia (chlad,mrazy, sucho...) hlavne na jarné hustosiate obilniny (jačmeň, kukurica) – následná redukcia plochy alebo ústup od pestovania jačmeňa na sladovnícke účely
- Zastarané a nedostatočné kapitálové vybavenie poľnohospodárskych podnikov
- Nedostatočná modernizácia a obnova technickej základne, nízka miera využívania inovovaných technológií v prvovýrobe a spracovateľskom priemysle
- Monokultúrne zastúpenie plodín, ktoré vyčerpáva poľnohospodársku pôdu
- Chýbajúce spracovanie primárnej produkcie do výrobkov s vyššou pridanou hodnotou
- Nedostatočná a zastaraná závlahová infraštruktúra, nedostatočné využívanie závlah (technický stav, cena závlahovej vody),
- Nedostatočne vybudovaný systém ochranných vodozádržných opatrení, nedostatočná ochrana voči záplavám
- Nedostatok vlastných skladovacích kapacít v prvovýrobných podnikoch a nutnosť využívať služby, čo zvyšuje náklady
- Nevyvážené dodávateľsko-odberateľské vzťahy v potravinovej vertikále
- Veľké medziročné výkyvy cien za finálnu produkciu hlavných obilnín

PRÍLEŽITOSTI

- Špecializácia na kvalitu (zvyšovanie zastúpenia vysokokvalitných odrôd mäkkej a tvrdej pšenice, špecifických odrôd kukurice na škrobárenský priemysel, na kŕmne účely s vysokým podielom lyzínu, kukurice na výrobu potravín a jačmeňa sladovníckeho s dôrazom na ich produkciu v optimálnych agrotechnických podmienkach, na odrody obilnín odolné voči suchu)
- Zameranie výskumno-šľachtiteľských aktivít na špeciálne a suchomilné odrody, zaistenie ich produkčnej a cenovej dostupnosti
- Rozšírenie spracovania a využitia sladu nielen pre pivovarnícky, ale aj pre pekársky, liehovarnícky a mlynársky priemysel (mlynárske zmesi)

- Rozšírenie spracovania by-produktov (odpadových produktov a vedľajšiích produktov pri zbere a spracovaní rôznych plodín, ktoré majú často aj ďalšie využitie) pri výrobe sladu na krmivárske výrobky s vyššou pridanou hodnotou
- Výroba bezlepkového pšeničného škrobu na ekologické papierenské lepidlá a vitalizovaného lepku pre pekárne
- Správna rajonizácia plodín v SR, prehodnotenie lokalizácie pestovania potravinárskych a kŕmnych pšeníc, zvýšenie osevných plôch odrôd odolných voči suchu
- Zvyšovanie úrodnosti zvýšenými a cielenými dávkami živín na list a do pôdy, zvýšenie využívania alternatívnych spôsobov prevencie a ochrany porastov, používanie tzv. pomocných podporných látok na regeneráciu pôdy a saturáciu uhlíka do nej
- Podpora používania certifikovaných osív v hustosiatych obilninách v záujme zvyšovania kvality a vystopovateľnosti pôvodu dopestovaných obilnín
- Diverzifikácia a rozšírenie pestovateľských plôch o ďalšie atraktívne druhy plodín, racionalizácia zastúpenia obilnín v rámci osevných postupov
- Posilniť vertikálnu a horizontálnu spoluprácu prostredníctvom odbytových organizácií výrobcov a medziodvetvových dohôd
- Technické, technologické, výrobné a výrobkové inovácie, vývoj nových produktov na zabezpečenie moderných výživových požiadaviek spotrebiteľov a racionálnu stravu, s vyššou pridanou hodnotou
- Podpora vyvážených obchodných vzťahov, najmä s predajcami a hľadanie regionálnych odbytových kanálov, marketingová podpora predaja nových výrobkov vyrobených z raže ovsa, tritikale a odrôd, ktoré vyžadujú minimálnu chemickú ochranu (dopad na životné prostredie a zdravie konzumentov), zmena spotrebiteľských návykov

OHROZENIA

- Zložité podnikateľské podmienky pre podnikateľov na Slovensku (nestabilita vlastníckych vzťahov k poľnohospodárskej pôde, prenájim pozemkov, drobenie pozemkov atď.)
- Vysoký podiel dovozu potravín zo zahraničia s nízkymi cenami (múka, mrazené pečivo)
- Nižšia konkurencieschopnosť domácich spracovateľov vzhľadom na chýbajúce systémové podpory
- Zvyšovanie výrobných nákladov v súvislosti s požiadavkami nových environmentálnych stratégií
- Nedostatočná pripravenosť pestovateľov na zásadné zmeny v Spoločnej poľnohospodárskej politike EÚ po roku 2021
- Meniace sa pôdno-klimatické podmienky, znižovanie úrodnosti pôdy, strata vlahy, extrémne výkyvy počasia počas vegetácie
- Nízka ochrana voči novým škodcom a chorobám a ich rastúca rezistencia
- Obmedzené využívanie odrodovej skladby, odklon od vyšľachtených kvalitných domácich odrôd
- Nízke realizačné ceny obilnín na voľnom trhu, vysoká cenová volatilita a konkurencia na európskom trhu s komoditami

- Strata najkvalitnejšej ornej pôdy a jej nevratý záber pri výstavbe priemyselných areálov ale aj pri rastúcom rozširovaní intravilánu miest a obcí z dôvodu bytovej výstavby
- Nízke kapitálové prepojenie poľnohospodárskych podnikov so spracovateľským priemyslom, vysoká závislosť na dotačnej podpore

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Slovenská republika má historickú tradíciu v pestovaní obilnín. Disponuje priaznivými pôdno-klimatickými a agrotechnickými podmienkami na ich pestovanie, pričom zberová plocha obilnín predstavuje približne 39 % z využitej poľnohospodárskej pôdy. Najvýznamnejším druhom pestovanej obilniny v slovenskom poľnohospodárstve je pšenica, ktorá tvorí v štruktúre osevu približne 30 % osiatej plochy. Podiel kukurice na zrno je 13 %, jačmeňa 9 % a raže 1 %.

Zberová plocha hustosiatych obilnín a kukurice na zrno na Slovensku sa v ostatných rokoch pohybuje okolo **750 tis. hektárov**, no z dlhodobého hľadiska mierne klesá. Hektárová úroda sa zvyšuje len pomaly, priemerne dosahuje 4,3-6,4 tony. **Produkcia obilia osciluje okolo 4 mil. ton, z čoho domáca spotreba predstavuje asi 2,5 mil. ton**. V prípade priemernej ročnej produkcie predstavuje prebytok obilnín približne 600 - 700 tis. ton a v prípade nadpriemernej úrody z pohľadu 5 ročného priemeru až 1,0 - 1,6 mil. ton, prevažne pšenice a kukurice.
Miera sebestačnosti v obilninách na slovenskom trhu je vysoká, **pohybuje sa v rozpätí 137 – 160 %**, čo znamená dostatočnú ponuku pre domáci spracovateľský priemysel a pre export. Aj v menej úrodných rokoch dokázala produkcia obilnín v plnej miere pokryť domáci dopyt pre potravinárske, krmovinárske a osivárske účely.
Pestovatelia obilnín majú v rámci vertikály najnižší podiel na celkovej pridanej hodnote výrobkov. Existujúci strojový park je zastaraný. Obnova je nevyhnutná aj pri pozberových linkách a sušičkách. Pre dopravu produkcie sa používajú zastarané železničné vlečky. Poľnohospodárske podniky z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov zavádzajú pomalším tempom najmodernejšie stroje, digitálne technológie ako aj inovatívne prístupy.
Z pohľadu poľnohospodárskej prvovýroby sa v období prebiehajúcej klimatickej zmeny negatívne prejavuje nízka výmera poľnohospodárskej pôdy s funkčnými systémami závlah. Na obnovu a vybudovanie novej závlahovej infraštruktúry nemajú poľnohospodárske podniky finančné zdroje.

b) Spracovanie a odbyt

Obilniny sú okrem pekárenského odvetvia nevyhnutnou surovinovou základňou aj pre ďalšie odbory potravinárskeho priemyslu, akými sú mlynský, cukrárenský, pivovarnícko-sladovnícky, liehovarnícky, škrobárenský, mraziarenský, výroba ochutených nealkoholických nápojov, krmovinársky priemysel a produkcia biopalív.
Podiel **mlynského priemyslu** na celkovej výrobe potravinárskeho priemyslu predstavuje vo finančnom vyjadrení 3,5 %. Na Slovensku je prevádzkovaných **11 priemyselných a 22 malých mlynov**. Z hľadiska štruktúry je rozhodujúcich 5 podnikateľských subjektov, ktoré sa podieľajú viac ako 90 % na celkovej produkcii mlynského priemyslu. V rokoch 2013 až 2019 sa **v mlynoch spracovalo od 18,6 % do 24,4 % z domácej produkcie pšenice**. V dôsledku zastaraného vybavenia, zníženia odbytu a zvýšenia dovozov od zahraničnej konkurencie sú mlynské výrobné kapacity využívané len na 55 %. V roku 2015 a 2017 dosiahli mlyny stratu 3 mil. eur, keď v roku 2018 sa strata zvýšila na 4,38 mil. eur.
Pekársky priemysel je charakterizovaný vysokým počtom prevádzok. Z celkového počtu 500 pekárskych prevádzok je **20 priemyselných, 40 stredných a ostatné sú malé**, remeselné pekárne.

Podiel priemyselných pekární na celkovom objeme výroby tvorí 35 %, 40 % vyrábajú malé a stredné pekárne a 25 % produkcie sa vyrába a dopeká v obchodných reťazcoch. Na neefektívnej pekárskej výrobe sa podieľa nedostatočná automatizácia, vysoká prácnosť a nízke využitie kapacít pri chlebe a pečive (priemer 50 %). V priebehu 6 rokov pekári zaznamenali pokles výroby čerstvého chleba (6%) a pečiva (13%) a ich nahrádzanie dopekanými výrobkami v obchodných prevádzkach. Trvanlivé pekárenské výrobky majú lepšiu automatizáciu a teda aj rentabilitu, produktivitu a ziskovosť

Cestovinársky priemysel tvorí 80 výrobcov cestovín, z toho 2 priemyselné firmy, ostatné sú malé a rodinné firmy s nízkym využitím kapacít (57%) a nízkou rentabilitou. Cestovinársky priemysel sprevádza silná konkurencia zo zahraničia a nedostatočné inovácie.

Výroba sladu sa pohybuje na úrovni 295 tis. ton za rok. Na Slovensku pôsobí 7 spracovateľov sladu, z ktorých jeden sa zameriava na produkciu špeciálnych sladov. Slad je najvýznamnejšia rastlinná poľnohospodárska komodita v SR. Kvalita slovenského sladu je známa v celom svete. SR bol 11. najvýznamnejší expotér sladu na svete, piaty v EÚ (2019). Exportné trhy v EÚ aj mimo EÚ. Slovenské sladovne sa potýkajú s nevyhnutnosťou investícií do do nových technológií a investícií do digitalizácie produkcie. Nevyhnutne tiež potrebujú modernizovať a stavať nové skladovacie kapacity na uskladnenie sladovníckeho jačmeňa. V niektorých lokalitách totiž už zanikli skladovacie kapacity.

Z dôvodu klesajúcich stavov hospodárskych zvierat sa znižujú dodávky obilnín **výrobcom kŕmnych zmesí**. Mlynský, pekárenský, cestovinársky, škrobárenský, sladovnícky, liehovarnícky priemysel sú dlhodobo kapitálovo poddimenzované a nie sú schopné realizovať výraznú investičnú činnosť bez finančnej podpory.

Využiteľnosť spracovateľského priemyslu nadväzujúceho na produkciu obilnín je veľmi nízka a pohybuje sa od 27 % (pekárensko – cukrárenský priemysel) cez 42 % (mlynský priemysel) po 71 % (pivovarnícko – sladovnícky). Pritom vysoké objemy obilnín v zrne exportujeme a každoročne nám stúpa dovoz mlynských, pekárenských, cestovinárskych a cukrárenských výrobkov s vyššou pridanou hodnotou.

c) Vzťahy v rámci vertikály

Medzi prvovýrobou a spracovateľským priemyslom prakticky **neexistuje** vyvážená **vertikálna kooperácia.** Problémom vertikály obilnín je tiež **nízka miera spracovania obilnín do finálnych výrobkov.** Disponujeme pritom dostatočnými spracovateľskými kapacitami. Tie sa však využívajú na 50 – 60 %.

Horizontálne kooperačné vzťahy v podobe odbytových združení výrobcov v oblasti rastlinnej výroby sú vybudované len v malej miere. Pestovatelia do značnej miery využívajú pri obstarávaní vstupov (osív, hnojív, chemických ochranných prostriedkov, opráv poľnohospodárskej techniky) služby externých firiem. Väčšinou nerealizujú predaj poľnohospodárskych komodít priamo spracovateľským podnikom, ale prostredníctvom obchodných spoločností.

Predpoklady rozvoja, vízie a stabilizácie

Slovensko je v produkcii obilnín sebestačné. Poskytuje dostatok surovín pre výrobné odbory spracovateľského priemyslu, pričom 30 – 50 % z celkovej produkcie obilnín sa exportuje.

Pre zlepšenie konkurencieschopnosti je potrebné zavádzať sofistikované zariadenia pracujúce v automatizovaných systémoch pri operáciách, ako orba, úprava pôdy, sejba a ďalšie úkony spojené využívaním GPS technológií. Významným prvkom je podpora budovania skladovacích kapacít

s modernými technológiami na poľnohospodárskych podnikoch. Prvovýrobcom to pomôže získať lepšiu realizačnú cenu a odbytu počas celého hospodárskeho roka.
Významne je potrebné zlepšiť horizontálnu spoluprácu, čo pomôže poľnohospodárom získať výhodnejšiu pozíciu pri zabezpečovaní vstupných surovín, nákupe a využívaní poľnohospodárskej techniky.
Ako perspektívne sa javí pestovanie sladovníckeho jačmeňa, tvrdej pšenice a rozšírenie pestovania regionálnych odrôd obilnín, resp. nových odrôd ako výsledok šľachtiteľských postupov. Zvýšenie počtu hospodárskych zvierat sa prejaví zvýšením spotreby obilnín, a teda aj zvýšenou potrebou a spotrebou kŕmnych zmesí.
Aj sektor pestovania obilnín sa nezaobíde bez rekonštrukcie závlahových systémov a vodozádržných opatrení.

Podpora vertikály však musí byť prioritne orientovaná na zvýšenie domácej spotreby, najmä do odborov spracovateľského priemyslu, ktoré priamo realizujú výrobu potravinárskych výrobkov z obilnín, t. j. mlynský, pekárensko-cukrárenský, cukrovinkársko-pečivársky, škrobárenský, sladovnícky a výrobu kŕmnych zmesí pre živočíšnu výrobu. Je nevyhnutné podporiť investičný rozvoj do modernizácie, výrobných zariadení, automatizácie výroby, nákupu moderných technológií pre inováciu produktov a zníženie energetického zaťaženia.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Nízka domáca spotreba obilnín
- **Nevyvážená vertikálna kooperácia**
- **Nízka miera organizovanosti výrobcov** v odbytových združeniach
- Nízka úroveň **modernizácie a digitalizácie** poľnohospodárskych podnikov
- Nedostatočné využívanie výrobných kapacít a zastaraný spracovateľský priemysel
- Chýbajúce moderné technológie a prístupy, neskúsenosť so spracovaním menej tradičných druhov obilnín
- Slabá miera zavádzania inovácií a aplikácie poznatkov vedy a výskumu

Pestovatelia obilnín

- Sústavné zvyšovanie vstupných nákladov – cena práce/energie/vody
- Vysoká miera využívania externých služieb (nákupy osiva, hnojív, odbyt)
- Nedostatok finančných prostriedkov na modernizáciu a digitalizáciu
- Pomalé zavádzanie najmodernejších pestovateľských technológií, inovatívnych prístupov (presné poľnohospodárstvo)
- Nižšie realizačné ceny v dôsledku obmedzeného prístupu k námorným prístavom
- Nedostatok vlastných skladovacích kapacít prvovýrobcov
- Nezáujem o pestovanie kvalitného sladovníckeho jačmeňa z dôvodu nevýhodných zmluvných podmienok
- Nedostatočná sieť závlah

Spracovatelia obilnín

- Nízka miera pridanej hodnoty
- Nedostatočné využívanie výrobných kapacít a zastaraný spracovateľský priemysel

- Nedostatok investícií na inovácie a vývoj nových produktov
- Expanzia dovozu mrazeného pekárenského tovaru
- Vysoký dovoz pekárenských polotovarov a hotových výrobkov
- Odbytové ceny mlynských a pekárenských výrobkov neodrážajúce rast cien vstupov
- Klesajúce stavy hospodárskych zvierat

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor spolupráce: **min. 7 rokov**
Cieľ: **zvýšenie odolnosti** prvovýroby voči klimatickým zmenám a modernizácia spracovateľského priemyslu obilnín

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie a vybudovanie horizontálnej a vertikálnej a horizontálne spolupráce, posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie rizikového fondu na odškodnenie nepredvídateľných rizík
3. Predikovateľnosť a pravidelnosť vyhlasovania výziev
4. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a podnikateľského prostredia v SR
5. Zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Podpora vzniku odbytových združení
2. Podpora inovácií, digitalizácie a smart riešení v celej vertikále
3. Predikovateľnosť a pravidelnosť vyhlasovania výziev
4. Vyčlenenie financií na realizáciu komplexného rozvoja vertikály od prvovýroby až po spracovanie
5. Rekonštrukcia a budovanie skladovacích kapacít
6. Rozvoj spracovateľských kapacít s cieľom zvýšiť spracovanie obilnín
7. Podpora šľachtenia osív s vysokou odolnosťou voči suchu a využívanie v oblasti prvovýroby

Pre realizáciu špecifických opatrení je pre vertikálu sa predpokladá podpora formou grantových výziev zo zdrojov EÚ a zdrojov štátneho rozpočtu, ktoré budú zamerané na rozvoj prvovýroby a spracovateľského priemyslu obilnín.

Výzvy je potrebné zamerať na:

- podporu budovania vertikálnej kooperácie
- zvýšenie efektívnosti činnosti odbytových združení výrobcov
- obnovu závlahovej infraštruktúry
- obnovu skladovacích kapacít pestovateľov obilnín
- modernizáciu a digitalizáciu výrobných kapacít spracovateľských podnikov
- podporu zavádzania inovácií a vývoja nových produktov
- zvyšovanie pridanej hodnoty potravinárskych výrobkov

Predpoklad časového vektora:

• príprava výziev	2. polrok 2021
• vyhlásenie výziev	1. štvrťrok 2022
• vyplatenie podpôr	2. polrok 2022
• postup vytvárania vertikály	od roku 2021 trvale

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

V oblasti prvovýroby

Prvovýroba obilnín nie je podporovaná viazanými priamymi platbami na jednotlivé druhy obilnín.

Podpory:

	súčasný stav 2019
- prechodný zjednodušený režim základnej platby	**136,747 €/ha**
- platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie	**73,35 €/ha**
- platba pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami	**70,52 €/ha**

Štátna a minimálna pomoc (v tis. €)

Štátna pomoc na platby poistného	**5 000**
Štátna pomoc vo forme úľav na environmentálnych daniach (ZELENÁ NAFTA 2019+)	**25 719**

Podpora **návrhy 2022-2027**

- v rámci 1. a 2. piliera SPP

Prostredníctvom projektových opatrení II.piliera, s kofinancovaním zo štátneho rozpočtu a s využitím bankových produktov (bonifikácia úrokov z úverov).

Pre znižovanie záťaže poľnohospodárskej pôdy, udržateľnosť výroby rastlinnej produkcie a reagovanie na klimatické faktory sa v poľnohospodárskej prvovýrobe navrhuje:

	2022-2027
- **obnova sejačiek** pre efektívna saturáciu živín formou aplikovania hnojenia mikrogranulátmi	**50 mil. €**
- **nákup strojov** pre používanie listových hnojív, pomocných prídavných látok s cieľom adresnej a presnej aplikácie hnojív v procese vegetačného štádia	**70 mil. €**
- **nákup postrekovačov chemických prípravkov**, ktoré minimalizujú postrekové plochy len na aktívny povrch rastliny	**60 mil. €**
- **nákup techniky**, ktoré znižujú jednotkové dávky chémie na ošetrenie plodín počas vegetačného obdobia	**105 mil. €**
- **nákup technológií**, ktoré zvyšujú účinnosť používaných chemických prípravkov	**42 mil. €**
- **modernizácia plečiek** používaných u široko riadkových plodín, ako nevyhnutnú súčasť náhrady obmedzenia používania chem. prípravkov	**12,5 mil. €**
- **digitalizáciou agrotechnických operácií** (orba, príprava pôdy, sejba, zber, hnojenie a aplikácia chem. prípravkov)	**100 mil. €**
- **spolufinancovanie nákladov na skladovanie** a manipuláciu organických hnojív	**75 mil. €**

- **modernizácia skladových kapacít a pozberových liniek**
systémom ľahkých skladov a šetrných sušičiek s kapacitou 10 – 15 tis. ton **75 mil. €**
- **modernizácia a rozšírenie závlahových systémov** **350 mil. €**

V oblasti spracovania
Investície navrhované do spracovateľského priemyslu:

	2022-2027
- modernizácia výrobno-technickej základne **mlynského priemyslu**	**40 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne **pekárensko-cukrárenského priemyslu**	**50 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne **cukrovinkársko-pečivárskeho priemyslu**	**50 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne **cestovinárskeho priemyslu**	**15 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne a **skladovacích kapacít krmovinárskeho priemyslu**	**30 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne a **skladovacích kapacít sladovníckeho priemyslu**	**10 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne **škrobárenského priemyslu**	**2,5 mil. €**
- modernizácia výrobno-technickej základne **liehovarníckeho priemyslu**	**2,5 mil. €**

Predpoklady vplyvu na domácu produkciu, vplyvu na sebestačnosť a zvýšenie pridanej hodnoty:

Produkcia obilnín dokáže v plnej miere pokryť domáci dopyt pre potravinárske, krmovinárske a osivárske účely. Problémom vertikály obilnín je nízka miera spracovania obilnín do finálnych výrobkov pri dostatočných spracovateľských kapacitách. Rozvoj spracovateľskej základne by významne prispel k sebestačnosti SR ako aj pridanej hodnote vo vertikále.

Stav vertikály ***Pestovanie obilnín a ich spracovanie v mlynskom priemysle a využitie v druhospracovateľskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	*(smerovanie vektoru produkcie vo vertikále stačia iba údaje tendencia časového radu/) – Plocha, Výnosy, množstvá, produkcia.....* **Obilniny spolu:** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 815,5 / 683,3 / 749,2 / 761,3 Hektárová úroda t/ha: 4,65 / 3,74 / 5,08 / 5,82 Produkcia tis. t.: 3 793,1 / 2 554,2 / 3 805,5 / 4 427,4 Sebestačnosť (%): 128,7 / 105,6 / 138,4 / 159,8 **Pšenica** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 367,8 / 342,1 / 377,9 / 390,9 Hektárová úroda t/ha: 4,80 / 3,46 / 5,51 / 5,37 Produkcia tis. t.: 1 764,8 / 1 185,3 / 2 082,1 / 1 938,0 Cena €/t: 135,9 / 158,8 / 131,8 / 150,0 Sebestačnosť (%): 130,0 / 111,8 / 167,9 / 183,7 **Jačmeň** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 222,0 / 133,0 / 140,0 / 132,9 Hektárová úroda t/ha: 4,13 / 2,72 / 4,78 / 5,01 Produkcia tis. t.: 915,9 / 361,4 / 668,6 / 665,6 Cena €/t: 128,5 / 150,5 / 127,3 / 165,0 Sebestačnosť (%): 123,6 / 68,7 / 103,5 / 115,6 **Raž** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 32,5 / 15,9 / 11,6 / 12,5 Hektárová úroda t/ha: 3,83 / 2,23 / 3,60 / 3,77 Produkcia tis. t.: 124,3 / 35,5 / 41,6 / 49,9 Cena €/t: 120,2 / 150,7 / 120,5 / 153,0 Sebestačnosť (%): 150,3 / 62,7 / 94,5 / 145,9 **Ovos** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 24,5 / 14,8 / 15,9 / 13,0 Hektárová úroda t/ha: 2,27 / 1,67 / 2,71 / 2,77 Produkcia tis. t.: 55,6 / 24,6 / 43,0 / 37,2 Cena €/t: 118,2 / 141,5 / 132,5 / 147,0 Sebestačnosť (%): 112,1 / 92,5 / 137,4 / 142,0 **Kukurica** 2004/05 / 2010/11 / 2015/16 / odhad 2020/21 Zber. plochy tis. ha: 147,8 / 166,6 / 191,4 / 196,6 Hektárová úroda t/ha: 5,83 / 5,53 / 4,85 / 7,77 Produkcia tis. t.: 862,4 / 921,3 / 929,2 / 1 529,1 Cena €/t: 127,6 / 158,0 / 133,9 / 139,0 Sebestačnosť (%): 129,2 / 127,2 / 124,6 / 149,9	*(Predpoklady vývoja pokiaľ možno kvantifikovať číselne / produkcie, bilancie zníženie deficitu a zvýšenie sebestačnosti -slovne, posun v zásobovaní trhu, inovácie)* **Obilniny spolu:** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 735,0 / 720,0 Hektárová úroda t/ha: 6,00 / 5,80 Produkcia tis. t.: 4 410,0 / 4 390,0 **Pšenica** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 350,0 / 320,0 Hektárová úroda t/ha: 5,50 / 5,00 Produkcia tis. t.: 1 925,0 / 1 824,0 **Jačmeň** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 140,0 / 150,0 Hektárová úroda t/ha: 5,10 / 5,30 Produkcia tis. t.: 710,0 / 795,0 **Raž** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 23,0 / 30,0 Hektárová úroda t/ha: 3,80 / 3,85 Produkcia tis. t.: 87,0 / 115,0 **Ovos** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 22,0 / 30,0 Hektárová úroda t/ha: 2,80 / 2,90 Produkcia tis. t.: 61,0 / 87,0 **Kukurica** 2027 / 2035 Zber. plochy tis. ha: 190,0 / 185,0 Hektárová úroda t/ha: 8,00 / 8,50 Produkcia tis. t.: 1 520,0 / 1 570,0 - zvýšenie osevných plôch a produkcie raže, ovsa a tritikale - zvýšenie produkcie sladovníckeho jačmeňa - zvýšenie podielu obilnín pestovaných v ekologickej výrobe na 16% (vyplýva z požiadavky EK "Akčný plán pre ekologickú poľnohospodársku výrobu EÚ", v ktorom je ambiciózny cieľ zvýšenia podielu EÚ pôdy obhospodarovanej ekologickým spôsobom na 25% do roku 2030). - zvýšenie produktivity práce využitím moderných technológií	- nižšia spotreba obilnín na výrobu kŕmnych zmesí z dôvodu klesajúcich stavov hosp. zvierat - nízky podiel na celkovej hodnote v potravinovom reťazci - nízka miera organizovanosti výrobcov v odbytových združeniach - nedostatok finančných prostriedkov na modernizáciu a digitalizáciu poľn. podnikov - sústavné zvyšovanie vstupných nákladov – cena práce/energie/vody - vysoká miera využívania externých služieb (nákupy osiva, hnojív, odbyt) - pomalé zavádzanie najmodernejších pestovateľských technológií, inovatívnych prístupov (presné poľnohospodárstvo) - nedostatočná výživa pôdy (N, K, P) - ohrozenie kvality pôdy (erózia, zhutňovanie, acidifikácia, deficit humusu) - nedostatočná sieť závlah - obmedzený prístup k námorným prístavom, z čoho vyplývajú nižšie realizačné ceny - záujem odberateľov o pestovanie kvalitného sladovníckeho jačmeňa nepodporujú zmluvné podmienky, - vysoký priemerný vek pracovníkov a nízka atraktivita odvetvia na pracovnom trhu - nedostatok vlastných skladovacích kapacít prvovýrobcov - nízka podpora z I. a II. piliera	- striedanie plodín v osevnom postupe a zaradenie okopanín, krmovín, strukovín, zemiakov a špeciálnych plodín - zvýšiť stavy hospodárskych zvierat a zabezpečiť dostatok kŕmnej pšenice pre perspektívny nárast chovov - zvýšiť osevné plochy a produkciu kvalitného sladovníckeho jačmeňa - rozšíriť pestovanie regionálnych odrôd obilnín - obmena technológií na bodovú aplikáciu chemických prípravkov - rozšírenie používania lokalizovaného hnojenia - fakultatívna a cielená výživa listovými hnojivami počas vegetácie - používania pomocných podporných látok zabezpečujúcich synergický efekt používanej chémie - využívať sofistikované zariadenia pracujúce v automatizovaných systémoch - orba, úprava pôdy, čiastočne sejba a ďalšie úkony využívaním GPS technológií - podporiť budovanie skladovacích kapacít u prvovýrobcov - podpora pestovania obilnín na výrobu funkčných potravín - zvýšiť objem používaných organických hnojív
	Spracovanie	**Mlynský priemysel** - 11 priemyselných a 22 malých mlynov (5 podnikateľských subjektov=90 % produkcie) - plne nevyužívaná výrobná kapacita (priemerné využívanie mlynských kapacít z dôvodu zastaraného vybavenia dosahuje len približne 55%) - výrobná základňa je z výrobno-technologického hľadiska zastaraná - ročná produkcia pšeničnej múky dosahuje v priemere 340 tis. ton - produkcia ražnej múky je v priemere 16 tis. ton/rok - mlynský priemysel dlhodobo dosahuje nízku mieru rentability z dôvodov neustále sa zvyšujúcich cien vstupov a nemožnosti v plnej miere ich premietnuť do odbytových cien mlynských výrobkov **Pekársky a pečivárenský priemysel** - celkový počet pekárskych prevádzok 500, z toho 20 priemyselných, 40 stredných a ostatné sú malé, remeselné pekárne	**Mlynský priemysel** - modernizovať existujúce spracovateľské kapacity - zvýšenie produkcie múk na plné pokrytie domácej spotreby - optimalizácia využívania mlynských kapacít -zvýšenie výroby výrobkov s vyššou pridanou hodnotou **Pekársky a pečivárenský priemysel** - zvýšiť výrobu domácich mrazených pekárenských výrobkov - v rokovaniach s maloobchodom dosiahnuť reálnejšie odbytové ceny mlynských a pekárenských výrobkov - reagovať na nové trendy racionálnej výživy a výživové požiadavky spotrebiteľov a k tomu prispôsobovať technologické vybavenie **Cestovinársky priemysel**	- nízka miera pridanej hodnoty - odbytové ceny mlynských a pekárenských výrobkov neodrážajúce rast cien vstupov - nedostatočné využívanie výrobných kapacít - expanzia dovozu mrazeného pekárenského tovaru - vysoký dovoz pekárenských polotovarov a hotových výrobkov - slabý rozhľad a informovanosť o výskumoch, moderných technológiách a prístupoch, neskúsenosť s menej tradičnými druhmi obilnín - nedostatok investícií na inovácie a vývoj nových produktov - klesajúce stavy hospodárskych zvierat - nižšie priemerné mzdy pracovníkov v porovnaní s inými odvetviami hospodárstva	- podporiť modernizáciu technickej a technologickej základne spracovateľského priemyslu (automatizáciu, robotizáciu) - podporiť inovačné procesy mlynského, pekárenského, pečivárenského, cukrárenského, cukrovinkárskeho, cestovinárskeho priemyslu s cieľom produkcie výrobkov s vyššou pridanou hodnotou - podporiť výrobu cestovinárskych výrobkov z tvrdej pšenice - zvýšiť výrobu mrazených pekárenských a pečivárenských výrobkov - realizovať vzdelávacie a informačné aktivity o moderných technológiách a výrobných

		- podiel priemyselných pekární na celkovom objeme výroby 35 %, 25 % vyrobené a dopečené v obchodných reťazcoch, 40 % vyrábajú malé a stredné pekárne - nedostatočná automatizácia, vysoká prácnosť a teda nízka rentabilita - nízke využitie kapacít pri chlebe a pečive (priemer 50 %) - pokles výroby čerstvého chleba (6%) a pečiva (13%) v priebehu 6 rokov = nahrádzanie dopekanými výrobkami v OR - trvanlivé pekárenské výrobky majú lepšiu automatizáciu a teda aj rentabilitu, produktivitu a ziskovosť **Cestovinársky priemysel** - 80 výrobcov cestovín, 2 priemyselné firmy, ostatné malé a rodinné firmy - Nízke využitie kapacít (57%), nízka rentabilita - Silná konkurencia - Nedostatočné inovácie **Sladovnícky a pivovarnícky priemysel** - Výroba sladu vysokej kvality sa pohybuje na úrovni 295 tis. ton za rok - 7 spracovateľov sladu, z ktorých jeden produkuje špeciálne slady - SR je 11. najvýznamnejší exportér sladu vo svete a 5. v EÚ **Liehovarnícky priemysel** - 34 výrobcov, z toho 6 stredne veľkých podnikov - Výroba liehovín predstavuje 17 mil. l alkoholu - Využitie výrobných kapacít 99,6 % **Výroba krmív** - Ročná spotreba obilnín na produkciu krmných zmesi okolo 500 tis. t	- modernizácia existujúcich kapacít, potreba investícií - výroby výrobkov s vyššou pridanou hodnotou a inovatívnych produktov - výroba čerstvých cestovín **Sladovnícky a pivovarnícky priemysel** - zvýšenie produkcie sladovníckeho jačmeňa pre výrobu sladu pre pivovarnícky priemysel s cieľom exportu piva - rozšírenie využitia sladu aj pre pekársky, cukrovinkársky, liehovarnícky, mlynárenský priemysel - rozšírenie spracovania vedľajších produktov z výroby sladu na krmivárske výrobky s vyššou pridanou hodnotou **Výroba krmív** zvýšiť domácu spotrebu obilnín na krmovinárske a priemyselné použitie		prístupoch, skúsenostiach so spracovaním menej tradičných druhov obilnín - zväčšiť chovy hospodárskych zvierat - zlepšovať systémy riadenia kvality - zavádzať systémy vysledovateľnosti bezpečnosti potravinárskych výrobkov - budovať skladovacie kapacity
	Odbyt	Mlynský priemysel - Pokrýva požiadavku obchodu, ale bez výraznejších inovácií Pekársky a pečivárenský priemysel - Chýba rozmanitosť ponuky, nedostatočné inovácie, malá reflexia na nové trendy - Chýba domáce mrazené pečivo Cestovinársky priemysel - Vysoká konkurencia cestovín zo zahraničia, slabá inovatívnosť a obaly Pivovarnícky priemysel - Dobrá reflexia na trendy	Vo všeobecnosti je nevyhnutné zvýšenie ponuky inovatívnych výrobkov, lepšie sledovanie a reflexia na trendy, zlepšenie obalov a zvýšenie flexibility. V oblasti pekárskeho priemyslu je potrebné prehodnotiť investície do vybudovania kapacít na mrazené pekárske výrobky	Zvýšenie inovatívnosti a produkcia nových výrobkov môže byť ohrozená nedostatočnými investíciami a modernizáciou technologického vybavenia. Tiež je tu vysoký dovoz mrazených špeciálnych pekárskych výrobkov, ktoré spotrebiteľ preferuje.	- Investície do modernizácie spracovateľského priemyslu s cieľom výroby inovatívnych výrobkov s vyššou pridanou hodnotou - budovanie krátkych odbytových reťazcov - podpora predaja z dvora poľnohospodárskych podnikov - podpora predaja na farmárskych trhoch
	Spotrebiteľ	- priemerná spotreba pšeničnej a ražnej múky na obyv. sa za posledné desaťročie znižuje - klesá spotreba chleba - mierne rastie spotreba čerstvého a trvanlivého pečiva a cestovín - nižšia priemerná spotreba obilnín v ekvivalente múky na obyvateľa ako odporúča WHO - zaostávanie v spotrebe celozrnných výrobkov	- zvýšiť spotrebu obilnín na mlynské a pekárenské účely - výraznejšie rozšíriť sortiment pekárenských, pečivárenských, cukrárenských, cestovinárskych výrobkov z domácej produkcie - zvýšiť spotrebu kukurice na výrobu glukózy	- limitovaná ponuka pekárenských, pečivárenských, cukrovinkárskych, cestovinárskych výrobkov z domácej produkcie v maloobchodnej sieti - pomalé tempo inovácií výrobkov - nižšia konkurencieschopnosť voči dovážaným výrobkom - nižšie disponibilné príjmy obyvateľstva	- podpora investícií do technologického vybavenia spracovateľského priemyslu - vzdelávacie a marketingové kampane zamerané na zmenu spotrebiteľského správania (o prospešnosti a nenahraditeľnosti obilninových výrobkov vo výžive, budovanie spotrebiteľského patriotizmu
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – z II. Piliera	Prvovýroba	Limity technolog. rozvoja ...súčasné - zastaraný strojový park vrátane dopravných prostriedkov - zastarané pozberové linky a sušičky - pre dopravu produkcie sa používajú zastarané železničné vlečky nedostatočne vybudované systémy závlah	Rámce a smery investičnej činnosti, technologickej vybavenosti a technolog. rozvoja *- štruktúra financovania poľnoh. + spracovat.priem./ úvery, vl.zdroje, podpory / pokiaľ možno taktiež v členení 2027 a 2035 a priority* - obnovenie techniky využívanej v prvovýrobe (sejačky s prídavným zariadením na používanie mikrogranulátov, postrekovače s bodovou aplikáciou, modernizácia plečiek) - modernizácia skladov vybavených automatickým systémom na udržanie kvality - zaviesť inovatívne technológie precízneho poľnohospodárstva	- podniky nemajú dostatok vlastných zdrojov na zavádzanie inovatívnych technológií	- podporiť šľachtiteľskú činnosť obilnín - úsporné hospodárenie s hnojivami - podpora mechanickej eliminácie burín - podpora na skladovanie a manipuláciu organických hnojív - podpora ľahkých skladov a šetrných sušičiek s kapacitou do 15 tis. ton
	Spracovanie/odbyt	**PRV 2014-20 (€**) predstavovali nenávratné finanč. príspevky do spracovateľského priemyslu: Pekárensko-cukrárenský – 14 778 724 Cukrovinkársko-pečivársky – 7 935 601 Pivovarnícko-sladovnícky – 15 471 939 Výroba kŕmnych zmesí – 25 269 744 **OP Val 2014-20 (€) - NFP** Pekárensko-cukrárenský – 4 346 721 Cukrovinkársko-pečivársky – 3 855 547 Pivovarnícko-sladovnícky – 13 334 558 Výroba kŕmnych zmesí – 648 028	- vypísať verejné výzvy na obstarávanie technologických zariadení a výrobných liniek formou spolufinancovania zo strany spracovateľov - potreba investícií pre mlynský, pekárenský priemysel: pečivárenský, cestovinársky, škrobárenský, llehovarnícky priemysel, pivovarnícky priemysel - modernizácia kapacít - zlepšenie energetického hospodárstva - zavedenie modernej obalovej techniky	- nedostatok finančných zdrojov	- podpora spracovateľov z verejných zdrojov (európske fondy, domáce zdroje) - štátna bonifikácia úverov od komerčných bánk

Kooperácia v rámci vertikály		- neexistuje horizontálna ani vertikálna kooperácia - nízka miera previazanosti prvovýroby so spracovateľským priemyslom	- obnoviť činnosť a vybudovať funkčné odbytové združenia výrobcov - prepojiť prvovýrobu so spracovateľským priemyslom - spolupracovať na základe odvetvových dohôd - prispôsobiť sa požiadavkám obchodu z hľadiska objemu a dodacích termínov - vybudovať dlhodobé odbytové vzťahy -	- nízka miera ochoty manažérov poľn. podnikov podnikať v rámci odbytových združení - neexistencia horizontálnej a vertikálnej kooperácie - nízka miera spolupráce s domácou vedecko-výskumnou základňou	- podporovať združovanie poľn. podnikov do odbytových organizácií - podporiť budovanie spoločných skladov a spoločného odbytu komodít a výrobkov - podporiť vytvorenie vertikálnych kooperácií - podporovať dlhodobé odbytové vzťahy s obchodnými reťazcami - podporovať užšiu spoluprácu s vedecko-výskumnými pracoviskami
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		Sebestačnosť v obilninách v hosp. rokoch 2017/18-2019/20: - pšenica 181 – 205 % - jačmeň 98 – 112 % - sladovnícky jačmeň 63 – 79 % - raž 111 – 155 % - ovos 121 – 153 % - kukurica 110 – 153 % - sebestačnosť vo výrobe pšeničnej múky sa pohybuje v rozpätí 91 až 95 % - sebestačnosť vo výrobkoch mlynského priemyslu 42 % - sebestačnosť vo výrobkoch pekárensko-cukrárenského priemyslu 27 % - sebestačnosť vo výrobkoch cukrovinkársko-pečivárenského priemyslu 19 % - sebestačnosť vo výrobkoch škrobárenského priemyslu 44 % - sebestačnosť vo výrobkoch pivovarnícko-sladovníckeho priemyslu 71 %	- zvýšenie miery sebestačnosti v mlynských, pekárenských, pečivárenských, cestovinárskych výrobkoch - produkcia inovovaných výrobkoch odrážajúcich moderné trendy výživy	- vysoké objemy dovozu múk - vysoký dovoz mrazených pekárenských výrobkov - nevyužívanie existujúcich výrobných kapacít - nižšia cenová konkurencieschopnosť - limitovaný sortiment výrobkov - nestabilná vertikála sladovníckeho jačmeňa - nedostatok finančných zdrojov na modernizáciu výrobno-technologickej základne	- vybudovanie kapacít na produkciu mrazených pekárenských výrobkov - zavádzanie automatizácie a robotizácie v spracovateľskom priemysle - zavádzanie technologických a produktových inovácií - vzdelávanie spotrebiteľov o zdravotných benefitoch mlynských, pekárenských, pečivárenských, cestovinárskych výrobkov
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	*(Súčasné podporné schémy I. Pilier, mimosystémové podpory)* - existujúce podpory len z prvého piliera: SAPS - platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie - platba pre mladých poľnohospodárov	*(kvantifikácie podpory z II. piliera vo vektoru i v období do 2027, do 2035)* - ekoschémy - redistributívna platba		
	Spracovanie	Spracovateľský priemysel nečerpá finančné prostriedky z I. piliera	-	-	
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	*(zobrazená schopností vývozu, uplatnenia sa na vnútornom trhu / niektoré rozh. dôvody stavu)* - producenti obilnín sú konkurencieschopní na európskom trhu s výnimkou jačmeňa	(postup zvyšovania úrovne konkurencieschopnosti / zlepšenie nákladovosti, prínosy inovácií / postačuje vymenovať/, zavedenia VTR/ postačuje vymenovať) - využívanie moderných poľnohospodárskych mechanizmov. - podpora presného poľnohospodárstva. - tvorba a udržiavanie krajinotvorných prvkov a obnova hydromeliorácií.	Objektívne – dopravné náklady súvisiace s potrebou dopravy obilia do prístavov (každá tona vyvezeného obilia je zaťažená cca 30 eurami logistických nákladov) Subjektívne – zaostalá technická základňa -nedostatočná kooperácia – dôsledok – znižovanie pridanej hodnoty na strane výrobcov	- posilniť postavenie odbytových organizácií výrobcov - podporiť budovanie skladovacích kapacít u prvovýrobcov - využívať sofistikované zariadenia pracujúce v automatizovaných systémoch - orba, úprava pôdy, čiastočne sejba a ďalšie úkony využívaním GPS technológií
	Spracovanie	- vysoký dovoz výrobkov z obilnín - znižovanie domácej produkcie - vhodne nastavené výrobné štandardy - vysoká úroveň kontroly dodržiavania hygienických noriem v domácom spracovateľskom priemysle	- zníženie dovozu - zvýšenie domácej produkcie	- zastaraná výrobno-technická základňa - nízka miera pridanej hodnoty - nižšia produktivita výroby	- podpora investícií do technologického vybavenia spracovateľského priemyslu - zvýšiť efektívnosť a produktivitu výroby - podpora exportu tovarov s pridanou hodnotou alebo výrobkov po prvom spracovaní - podpora marketingových aktivít spracovateľov na domácom trhu

Pestovanie olejnín a ich spracovanie

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Pestovanie olejnín umožňujú vhodné klimatické a pôdne podmienky Slovenska
- Olejniny sú overenou zlepšujúcou predplodinou, dokážu presunúť živiny do vyšších vrstiev pôdy, výrazne zlepšuje štruktúru pôdy, vodný režim
- Všetky druhy olejnín pôsobia ako významne zlepšujúce predplodiny v osevných postupoch
- Technicky, technologicky a odbytovo zvládnutý proces produkcie a odbytu
- Pozitívny vplyv na ekonomiku podnikov a stabilný pozitívny vývoj ekonomiky
- Pozitívny vplyv na zahraničnoobchodnú bilanciu odvetvia

SLABÉ STRÁNKY

- Podiel nákladov na hnojivá a CHOP v štruktúre nákladov dosahuje najvyšší podiel na priamych nákladoch
- Nedostatočný spoločný manažment použitia CHOP v oblastiach s rozšíreným chovom včiel
- Využitie olejnín iba k obchodným účelom, v SR nie je relevantná výrobná základňa na výrobu olejov (potravinárskych)
- Nevybudované kooperačné odbytové štruktúr

PRÍLEŽITOSTI

- Obchodné a výrobné predikcie pre EÚ definujú trhy s repkou a slnečnicou ako rastúce, svetové predikcie obchodu so sójou stabilizáciu a mierny rast trhov. To dáva príležitosti našej produkcii na zahraničných trhoch
- Európske trhy s non GMO sójou a výlisky nie sú naplnené a pre pestovanie non GMO sú v SR predpoklady,
- SR má priestor na to aby overila možnosti znovu dobudovania vertikály olejnín smerom k výrobe potravinárskych olejov a tukov
- SR má vybudovanú vertikálu výroby a využitia MERO a môže ju ďalej rozvíjať. Prognózy EÚ na rozvoj palív s MERO a derivátmi sú do roku 2030 priaznivé respektive je priaznivá predikcia zvyšovania podielu MERO v palivách.

OHROZENIA

- Urýchlenie procesu elektrifikácie dopravy a zníženie potreby MERO do roku 2035
- Možný rozvoj bio palív II. generácie s tým, že sa obmedzil proces výskumu a pôvodné očakávania rastu sú v súčasnej dobe objektivizované
- Zavádzanie environmentálnych opatrení v smeroch diverzifikácie, ochrany hmyzu.

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Svetová produkcia olejnín má rastúci trend. Najväčší podiel na produkcii má sója (USA, Brazília) a po ostatných olejninách repka a slnečnica. Svetová produkcia repky a slnečnice sa v posledných rokoch výrazne zvýšila. EÚ je po Kanade najväčším producentom repky na svete a po Číne i spotrebiteľom. V roku 2019/2020 produkcia repky a slnečnice v krajinách EÚ tvorila 24,4 % a 17,5% z celosvetovej

produkcie. Dovoz slnečnice dosiahol 29,7 % z celosvetového objemu a 18,2 % z celosvetovej spotreby. Spomedzi krajín EÚ sa repka pestuje na najväčších výmerách vo Francúzsku, nasleduje Nemecko, Poľsko, ČR, Maďarsko, Rumunsko. Slovensko zaberalo v roku 2019 iba 2,6 % z celkovej výmery osiatej repky v EÚ t.zn porovnateľného pomeru ako podiel na p.p.
V štruktúre osevu poľnohospodárskych plodín zaberajú na Slovensku olejniny druhý najväčší podiel po obilninách. V rokoch 2017-2019 dosiahol podiel olejnín v priemere 20,7 %, čo predstavuje 278,3 tis. ha. Na hrubej poľnohospodárskej produkcii sa podieľali 12,5 % a na hrubej rastlinnej produkcii 20,4 %. Na Slovensku sa pestujú olejniny vo všetkých krajoch a výrobných oblastiach. Medzi olejnaté plodiny, ktoré sa pestujú na Slovensku patrí repka olejka, slnečnica ročná, sója, mak siaty, horčica, ľan olejný, tekvica na olej.
Trend zvyšovania produkcie olejnín na Slovensku zaznamenaný v 90 tych rokoch pokračoval i po roku 2004. Kým v roku 2004 sa pozberali olejniny z výmery 196,7 tis. ha, v roku 2019 z vyššej o 30,7 %, t. j. z 257,1 tis. ha. Produkcia olejnín sa zvýšila o 40,3 % na 671,3 tis. ton v roku 2019. V prípade repky olejnej ide o zvýšenie zberovej plochy oproti roku 2004 o 60,7 % na 147,0 tis. ha. Produkcia repky sa pri porovnaní s rokom 2004 zvýšila o 59,0 % na 417, 6 tis. ton. Pri slnečnici zberová plocha v porovnaní s rokom 2004 klesla v roku 2019 o 46,0 % na 48, 5 tis. ha a produkcia o 34,7 % na 128,3 tis.ton. Pri sóji k výraznému zvýšeniu zberových plôch a súčasne produkcie došlo po roku 2010. V roku 2019 sa pozberala z výmery 47,6 tis. ha, čo znamenalo zvýšenie oproti roku 2004 viac ako štvornásobne a produkcia dosiahla 116, 9 tis. ton, viac ako 7 násobne.
Z geografického hľadiska sa najväčšie pestovateľské výmery olejnín evidovali v posledných troch rokoch v Nitrianskom kraji, v priemere 34,3 % z celkovej výmery olejnín, nasledoval Košický kraj (21,9 %) a Trnavský kraj (17,0 %). V Bansko-bystrickom kraji sa pestovali olejniny na 9,5 % z celkovej výmery olejnín, v Prešovskom na 6,1 %, Trenčianskom na 5,0 %, Bratislavskom na 4,5 % a v Žilinskom na 1,8 %. Olejniny sa pestovali v roku 2019 na 13,6 % poľnohospodárskej pôdy. Repka, slnečnica a sója sa stali významnou trhovou plodinou dobre realizovateľnou i mimo územia Slovenska. Postupne sa v nadväznosti na prijaté nariadenia a požiadavky EÚ orientovala spotreba na technické použitie, repky na MERO. Produkcia olejnatých semien dlhodobo prevyšuje spotrebu na domácom trhu viac ako 1,5 násobne

b) spracovanie a odbyt

Slovenská republika ako jediná krajina v EÚ nemá v súčasnej dobe vybudovaný olejninársky priemysel – výrobu jedlých olejov. Na potravinárske účely sa spracováva len minimálna časť produkcie a to časťslnečnice.
Repka olejná sa spracováva v objeme cca 220,0 tis. t na výrobu metylestera repkového oleja (MERO). Absencia spracovateľských kapacít (ukončenie hlavnej prevádzky Palma Tumys) spôsobila úplnú zmenu bilancie a štruktúry obchodu s jedlými olejmi. Prakticky všetky rastlinné jedlé oleje sa dovážajú. Produkciu rastlinných jedlých olejov prevzali nadnárodné potravinárske reťazce, ktoré produkujú radovo viac ako je spotreba olejov v SR a uplatňujú výhody z rozsahu čo sa týka nákupu suroviny i prevádzky.
Repka, slnečnica a sója sú obchodné komodity svetového obchodu. V tomto zmysle sa vyvíja i obchodovanie s týmito komoditami. V SR nakupujú nadnárodné organizácie i tuzemské obchodné spoločnosti. Okrem repky na výrobu MERO sa všetka produkcia repky, takmer všetka produkcie slnečnice vyváža. Rozhodujúca časť produkcie sóji sa spracováva v SR na olej a výlisky na kŕmenie dobytka. SR je non GMO krajina. Dovoz olejov a tukov na Slovensko v rokoch 2017-2019 kolísal, doviezlo sa v priemere 138,3 tis. ton, z toho repkového oleja 39,0 tis. t a slnečnicového 45,8 tis. t. Podľa ŠÚ SR spotreba jedlých rastlinných tukov a olejov na Slovensku mierne stúpa, čo dáva predpoklad pre

odbyt výrobkov domáceho tukového priemyslu. V roku 2019 dosiahla spotreba JRTO na 1 obyvateľa za rok 14,3 kg.
Sója ako perspektívna plodina pre Slovensko. Trend zvyšovania dopytu po sóji v EÚ a vhodné prírodné podmienky pre jej pestovanie na Slovensku, predpokladajú okrem repky a slnečnice i priaznivý vývoj v odbyte sóje. Z doterajšieho vývoja vyplýva, že produkcia i vývoz sóje zo Slovenska má rastúci trend. V hospodárskom roku 2019-20 sa medziročne produkcia zvýšila o 11,9 % a vývoz až o 82,7 %, pričom domáca spotreba klesla o 28,5 %.

c) ***Vzťahy v rámci vertikály***

Vzťahy v rámci vertikály sa vyprofilovali v súvislosti s charakterom celosvetového obchodu s olejninami. Súčasne tieto vzťahy vyprofiloval fakt ukončenia výroby jedlých rastlinných olejov v SR (v SR sa plní do spotrebiteľského balenia iba dovozový olej).
Významná časť repky sa spracováva na MERO v prevádzke Leopoldov. MERO sa využíva ako aditívum do naftového paliva pre motory (220 tis.t. repky). Medzi producentom MERO a výrobcami repky jestvujú dlhodobé obchodné vzťahy postavené na derivátoch svetových cien repky. Výrobná vertikála jedlých rastlinných olejov prakticky nejestvuje okrem jedného výrobcu špeciálnych jedlých rastlinných olejov s významným podielom BIO. Podiel výroby je však nerelevantný. Vertikála je postavená na modelu európskeho obchodu s repkou a slnečnicou. Časť špeciálnych slnečníc je využívaná k výrobe krmív pre vtákov. Ostatné olejniny (mak, sója) majú vytvorené vertikály na spracovanie a odbyt predovšetkým pre domácu spotrebu.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Základnými smermi rozvoja a stabilizácie vertikály olejnín je diverzifikovaná špecializácia, snaha o rozšírenie spracovania olejnatých semien, ďalší rozvoj vertikály „sója non GMO“ .
Rozvoj vertikály olejnín je potrebné definovať diferencovane. Pestovanie repky je z hľadísk vhodnosti geografického rozmiestenia, osevných postupov a zaťaženia agrochemikálií na hranici svojho rozvoja. Vybudovanie spracovateľskej vertikály (JRTO) musí mať racionálne ekonomické východiská so zapojením výrobcov.
Pestovanie maku a maloobjemových olejnín ďalší potenciál rozvoja vrátane rozvoja vertikály inovácie výrobkov. Pestovanie sóje má ďalší potenciál rozvoja vrátane ďalšieho budovania vertikály spracovania a odbytu.

Hlavné predpoklady pre rozvoj týchto ambícií je predovšetkým :

a) V rozvoji vertikály repky olejnej:
   - optimalizácia vhodných oblastí pre pestovanie s cieľom zvyšovať výnosy a stabilitu produkcie
   - optimalizácia osevných postupov s cieľom skvalitnenia celej štruktúry osevnej plochy
   - zapojenie vedeckotechnickej základne do procesu udržania a zvýšenia produkcie pri dodržovaní obmedzení použitia chemických látok
   - zlepšovanie obchodnej pozície non GMO repky v EÚ

b) V rozvoji vertikál maloobjemových olejnín (mak, ostatné):
   - Postupný vývoj výrobkov z týchto komodít, budovanie spracovania – menších prevádzok, podpora týchto vertikál

c) V rozvoji vertikály sóje:
   - Pokračovanie komplexného projektu „sója“ s plným rozvojom vertikály (výroba, spracovanie odbyt) vrátane investičnej a prevádzkovej podpory

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Základným kľúčovým problémom vo vzťahu k tvorbe vyššej pridanej hodnoty , zamestnanosti, príspevku k rastu HDP je neexistencia konkurencieschopnej kapacity výroby rastlinných jedlých olejov (z repky a slnečnice).
- Druhým kľúčovým problémom sú nerozvinuté vertikály ostatných druhov olejnín a ich schopnosť vytvárať vyššiu pridanú hodnotu.
- Tretím kľúčovým problémov je nevybudovaná kooperácia producentov z hľadiska spoločných odbytov komodít a napojenie na medzinárodný obchod na relevantnej objemovej, profesionálnej úrovni.

B. Návrhy opatrení a postupov na rozvoj vertikály a časové vektory

Časový vektor rozvoja vertikál olejnín:

Slnečnica, repka:

- Riešenie výrobných problémov – chemizácia, agrotechnické opatrenia, budovanie odbytových kanálov min. do r. 2025
- Vypracovanie prípadovej štúdie / spracovanie repky a slnečnice na rastlinné jedlé tuky a oleje - JRTO v r. 2022
- Prípadná realizácia komplexného projektu spracovania slnečnice a oleja do r. 2027

Sója:

- Príprava štúdie a spoločného projektu rozvoja pestovania sóje a spracovania do r. 2022
- Rozhodnutie o realizácii projektu a pridelenie zdrojov do roku 2023
- Realizácia projektu do roku 2027

Cieľ: Zvýšenie efektívnosti celej vertikály, zvýšenie sebestačnosti, vyššie uplatnenie na trhoch EÚ.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Analýzy efektívnosti pestovania plodín, vplyvov environmentálnych opatrení v RV /zníženie použitia hnojív, agrochemikálií, opatrení v diverzifikácii, vyhodnotenie a kvantifikácie, zavedenie kompenzačných opatrení.
2. Posilnenie a vybudovanie horizontálnej a vertikálnej a horizontálne spolupráce, posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)– príprava štúdií JRTO a projektu sója.
3. Zlepšenie vymožiteľnosti práva a dodržiavania zmluvných vzťahov a podmienok v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch, vrátane primeranosti podmienok
4. Stabilizácia podmienok na hospodárenie / stabilizácia nájomných vzťahov, pôdnych blokov/
5. Vytvorenie rizikového fondu pre odškodnenie následkov nepoistiteľných škôd, rizík
6. Podporné, marketingové a komunikačné nástroje zacielené na spotrebiteľov o význame konzumácie hydiny a vajec
7. Podporné fiškálne a nefiškálne nástroje na zvýšenie atraktivity poľnohospodárstva a potravinárstva, vrátane daňového zvýhodnenia produkcie a dotovaných energií

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Vytvorenie schém obmedzení vychádzajúcich zo špecifikácie Strategického plánu, vymedzenie dopadov a kompenzácií.
2. Vyčlenenie finančných prostriedkov na realizáciu Komplexného projektu sója, stanovenie časového harmonogramu a určenie zodpovedností jednotlivých participantov na projekte.
3. PO prípadnom preukázaní vhodnosti a vykonateľnosti prípadovej štúdie k JRTO vypracovať komplexný projekt JRTO / repka , slnečnica/, vymedzenie jednotlivých potrieb, participantov, nositeľa projektu, investora.

C. **Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály**

Vertikálu olejnín je potrebné považovať ako štruktúrovaný problém niekoľkých komodít s rôznym stupňom prínosov pre celkový koncept rozvoja rezortu:

Repka a slnečnica:

- v štandardnom režime priamych platieb v časti vertikály výroba
- s investičnými podporami v prípade realizácie komplexného projektu JRTO vo výške až 50 mil.€ na výstavbu výroby a distribúcie JRTO

Sója:

- s investičnými podporami v prípade prijatia Komplexného projektu Sója zatiaľ nekvantifikovanými

Predpoklady vplyvu na domácu produkciu, vplyvu na sebestačnosť a zvýšenie pridanej hodnoty
Koncept rozvoja vertikál olejnín predpokladá štruktúrovaný rozvoj:

Repka a slnečnica:
Stagnácia výrobnej základne, použitie technológií priaznivejších pre prírodné prostredie, organický rozvoj výroby na úroveň dostatočnú pre stabilitu podnikov. V prípade realizácie projektu JRTO by sa v zásade sanovala spotreba JRTO v SR na druhej strane by sa znížila zahraničnoobchodná bilancia na vývozu komodít.

Sója:
Rozvoj výrobnej základne – v prípadne prijatia Komplexného projektu sója významné zvýšenie produkcie a finalizácie sóji a olej a výlisky. To by významne prispelo k sebestačnosti SR z hľadiska komponentov v kŕmnych zmesiach respektíve zlepšilo pozície SR na trhoch s kŕmnymi komponentmi. Zvýšila by sa pridaná hodnota vo vertikále.

Stav vertikály ***Pestovanie olejnín a ich spracovanie*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	**Olejniny spolu :** **2004/05** **odhad 2020/21** Zber .plochy tis. ha 196,7 269,5 Produkcia tis.t. 478,4 713,0 Úroda t/ha 2,43 2,65 Sebestačnosť (%) 186,2 306,0 **Repka olejka :** **2004** **2020/21** Zb. plochy tis. ha 91,5 146,9 Produkcia tis.t. 262,7 439,6 Úroda t/ha 2,87 3,40 Sebestačnosť (%) 147,6 179,2 **Slnečnica :** **2004** **2020/21** Zb. plochy tis .ha 90,0 53,9 Produkcia tis.t. 196,4 147,7 Úroda t/ha 2,18 2,74 Sebestačnosť (%) 350,6 1477,0 **Sója :** **2004** **2020/21** Zb. plochy tis. ha 8,5 51,9 Produkcia tis.t. 13,5 133,0 Úroda t/ha 1,59 2,56 Sebestačnosť (%) 75,9 241,9 Vstup do EÚ priviedol olejársky priemysel SR do absolútnej konkurencie. Otvoril sa európsky trh repky a slnečnice, to viedlo k rozširovaniu plôch a produkcie. Olejniny sú pre poľnohospodárov najefektívnejšou komoditou a zlepšujú agrotechnické postupy. - produkcia sa realizuje prostredníctvom obchodných spoločností - výmena skúseností medzi farmármi, semináre zamerané na výber osív a včasného ošetrenia porastov -sklady nie sú vybavené automatickým systémom udržania kvality - zastaralý strojový park, nevyhovujúci pre uplatňovanie precízneho poľnohospodárstva -obchod s olejninami je pre farmára bezproblémový -obchodovanie je transparentné, na základe cien na burze -na podnikoch chýbajú kvalifikovaní odborníci so stredoškolským vzdelaním	Základnou prioritou bude ochrana životného prostredia, čo si vyžiada uplatňovanie presného poľnohospodárstva, zásad striedania plodín, zabezpečenie kvalitnej poľnej technológie, vybavenie skladov automatizovaným systémom pre udržanie kvality produkcie a sušičiek. Záujem prvovýrobcov o pestovanie olejnín, najmä repky a slnečnice bude naďalej ovplyvňovať ekonomika výroby, dotačná politika, nákupné ceny na domácom trhu a vývozné ceny. **Predpoklad stabilizácie spolu :** **2027** **2035** Plochy tis .ha 261,2 260,6 Produkcia tis.t. 757,5 769,0 Priem. úroda/ha 2,90 2,95 **Predpoklad stabilizácie repka :** **2027** **2035** Plochy tis. ha 125,0 115,0 Produkcia tis.t. 372,5 345,0 Priem. úroda/ha 2,98 3,00 **Predpoklad stabilizácie slnečnica :** **2027** **2035** Plochy tis. ha 60,0 65,0 Produkcia tis.t. 162,0 178,8 Priem. úroda/ha 2,70 2,75 **Predpoklad stabilizácie sója :** **2027** **2035** Plochy tis. ha 60,0 65,0 Produkcia tis.t. 130,4 195,0 Priem. úroda/ha 2,37 3,0 Vybavenie moderným strojovým parkom pre precízne poľnohospodárstvo umožní zníženie spotreby pesticídov, herbicídov, insekticídov a hnojív. Vybavenie skladov technológiami pre zachovanie kvality produkcie vrátane sušičiek. Obnovenie vlečiek v rámci železničných staníc, aby producent mohol dopraviť produkciu po železnici-znižovanie prepravy nákladnými autami, znižovanie emisií CO_2. Zavedenie systémového školstva podľa potrieb agropotravinárskeho sektora, zabezpečenie odborníkov na presné poľnohospodárstvo. Vypracovanie projektu pestovania a odbytu sóje.	-pokles spracovania olejnatých semien na potravinárske účely - nedostatok mechanizácie s vyšším stupňom VT pokroku -nedostatok odborníkov v poľnohospodárskych podnikoch orientovaných na presné poľnohospodárstvo -nedostatočná orientácia na moderné pestovateľské systémy - nedodržiavanie zásad striedania plodín, vysoký podiel olejnín v osevnom postupe (14 %) -systematický prísun dávok CHOP, hnojív, nebezpečenstvo pre včely , iný opeľujúci hmyz , životné prostredie --chýbajúce sklady vybavené modernou technológiou zabezpečujúce pozberovú kvalitu úrody - chýbajúce laboratórne vybavenie - chýbajúca kooperácia medzi pestovateľmi v zabezpečení nákladných technológii a moderného strojového vybavenia	- zavedenie nových pestovateľských systémov smerujúcich k šetreniu životného prostredia -používanie výkonných odrôd vhodných v našich podmienkach -analýza strojového parku, skladovania, distribúcie z podniku ku spracovateľovi -investície do strojového parku, skladov a spracovateľských kapacít -analýza poskytovaných podpôr - zavedenie presného poľnohospodárstva -prenos výsledkov vedy a výskumu v celej vertikále **Vypracovanie projektu pestovania sóje na Slovensku.** Efektívne pestovanie sóje vyžaduje dodržanie pôdno-klimatických podmienok (pôda, dostatok slnečného svitu, tepla, vody). Očakávania: -optimalizácia plôch a produkcie sóje -zavedenie nových pestovateľských systémov -používanie výkonných odrôd -analýza možnosti spracovania na domácom trhu (ročne sa spotrebuje cca 60,0 tis. ton na domácom trhu) -investície na technológie, vybavenie skladov modernými technológiami, pozberovú úpravu -investície do spracovateľských kapacít -vybudovanie vertikály produkcia -skladovanie-spracovanie-distribúcia -orientácia väčšieho počtu pestovateľov na pestovanie sóje a ich ekonomická prosperita -podpora na špeciálne plodiny- zvýšenie efektívnosti pestovania -získanie príležitostí pre odbyt produkcie negeneticky modifikovanej sóje
	Spracovanie	**Výroba rastlinných olejov** **2004** **2019** Olej repkový (t) 24 496 - Olej slnečnicový (t) 38 159 - Spotreba repky (t) -potrav. (tis.t) 101,0 15,0 -MERO (is.t) 77,0 224,0 Slnečnice (its.t) 56,0 2,8 Sóje (is.t) 12,5 49,9 Na domácom agropotravinárskom trhu sa spotrebuje z celkovej ponuky iba 44,7 %. Na potravinárske účely sa spotrebuje z celkovej ponuky 35, tis. ton, čo je 15,2 % z celkovej ponuky. Na výrobu MERA sa spotrebuje z domácej spotreby 220,0 tis. ton, t. j. 94,4 %.	Vertikála je schopná zabezpečiť dostatočný objem olejnatých semien pre potravinárske i technické použitie na domácom agropotravinárskom trhu. Okrem slnečnicového a repkového oleja sa v malých objemoch vyrába olej makový, ľanový, tekvicový. Zvýšenie produkcie jedlých rastlinných tukov a olejov z repky a slnečnice je možné. Vzhľadom na konkurenciu dovozových produktov však málo pravdepodobné. Dlhodobo funguje bezproblémový dovoz. V prípade zabezpečenia potravinovej sebestačnosti v olejoch z repky a slnečnice je pri súčasnej úrovni spotreby možné uvažovať s nasledovnou výrobou olejov a spotrebou suroviny. **Vízia produkcie jedlých olejov**:	-postupný pokles potravinárskeho spracovania a zvyšovanie nepotravinárskeho použitia -odkázanosť domáceho spotrebiteľa na štandardnú kvalitu dovážaných olejov v rámci medzinárodného obchodu -konkurencia dovážaných olejov a tukov -celá domáca spotreba jedlých olejov sa dováža -zvyšujúci sa dovoz pokrutín -absencia analýzy podporovanej potrebu výroby jedlých tukov a olejov **Dovoz** **2006** **2019** Repkový, horčicový olej (t) 16 949 27 573 slnečnicový 22 473 51 837	**Vypracovanie prípadovej štúdie:** v prípade riešenia zvýšenia potravinovej sebestačnosti. Z hľadiska konkurencieschopnosti konečného produktu na teritóriu strednej EÚ, t. j. oleja a výrobkov z neho a kŕmnych šrotov, sa javí najefektívnejšie spracovanie slnečnice na území SR.

		Na Slovensku pôsobí iba jeden producent slnečnicového oleja na potravinárske účely so spotrebou 10 tis. ton semena ročne a niekoľko malých producentov repkového.	**2027** **2035** Repkový (t) 22 400 27 980 Slnečnicový (t) 21 830 27 268 **Spotreba semena** **2027** **2035** Repka (t) 50 000 62 200 Slnečnica (t) 48 511 60 600 Vývoj spotreby repky na MERO sa bude vyvíjať v súvislosti s legislatívou EÚ o biopalivách.	oleje a tuky spolu (t) 100 412 131 830 pokrutiny zo slnečnice (t) 7 718 16 757 pokrutiny z repky (t) 5 769 25 565 V porovnaní s rokom 2006 sa zvýšil dovoz olejov a tukov spolu v roku 2019 o 31,3 %, z toho repkového oleja o 62,3 % a slnečnicového o 130,7 %. Dovoz pokrutín z repky sa zvýšil o 343,1 % a zo slnečnice o 117,1 %.	
	Odbyt	Podiel predaja výrobkov domácej výroby je minimálny. Ide o repkový a slnečnicový olej a bio slnečnicové oleje lisované za studena, vyššej spotrebiteľskej ceny. Predaj sa uskutočňuje cez vybrané obchodné reťazce a eshopy, prípadne lekárne. Napriek tomu je na Slovensku zavedená úspešná a silná značka (Palma, Raciol), ktorej spotrebiteľ dôveruje bez ohľadu na pôvod suroviny.	Zvyšovanie podielu slovenských olejov a tukov v obchodnej sieti závisí od vybudovania kapacít na spracovanie produkcie na potravinárske účely. Obchod by privítal spracovanie na Slovensku, dôležitá je cena a kvalita výsledného produktu. Vybudovanie novej slovenskej značky bude vyžadovať vysoké finančné prostriedky na marketing.	Nakoľko je však rozhodujúca cena, obchod nevie garantovať odbyt spracovaného oleja slovenského pôvodu v prípade vybudovania spracovateľskej kapacity. Z tohto pohľadu, ako aj z pohľadu existujúcich spracovateľských kapacít v okolitých krajinách je investícia do vybudovania veľkej spracovateľskej kapacity najmä na repku vysoko riziková.	-postupne analyzovať a vytvárať podmienky pre potravinárske spracovanie olejnín vo väčšom rozsahu, najmä slnečnice a špeciálnych olejov - vybudovať spracovateľské kapacity za účasti producentov-akcionárov
	Spotrebiteľ	**Spotreba jedlých olejov v SR:** **2004** **2019** **Spolu (t)** 54 354 51 854 **Na 1 obyv./rok** 10,1 kg 9,5 kg	Je možné uvažovať s miernym zvýšením spotreby jedlých olejov. Zmeny v stravovacích návykoch, príklon ku konzumácii kvalitných, obohatených jedlých rastlinných tukov a olejov (bio) z domácej produkcie ako záruka zdravotne nezávadných potravín. Zvyšuje sa záujem o spotrebu ostatných druhov jedlých olejov (olivový, makový, ľanový, z tekvicových semienok).	Limitujúcim faktorom je cena pre spotrebiteľov. Vyskytujú sa nedostatky v označení výrobkov, najmä zavádzajúce výživové tvrdenia, označenie oleja triedou kvality a označenie krajiny pôvodu, dovážaných jedlých olejov a tukov (vyrobené v EÚ, distribútor).	Zvyšovanie povedomia spotrebiteľov z hľadiska vedomostí o správnej výžive smerujúcich k výberu produktov prospešných pre ľudský organizmus.
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	**–**chýbajúci moderný strojový park na založenie, zber úrody a aplikáciu hnojív, CHOP -chýbajúce skladové kapacity vybavené automatickým systémom potrebným na udržanie kvality produkcie po zbere - chýbajúce sušičky a čističky zabezpečujúce kvalitu produkcie pozberanej v nepriaznivých poveternostných podmienkach -chýbajúce vyhovujúce vlečky v železničných staniciach pre dopravu produkcie ku spracovateľom	**Na obdobie 2021 – 2027:** -výstavba a spoločné využívanie skladov: -vybavenie skladov automatizovaným systémom udržiavania kvality: -nákup pozberových a spracovateľských kapacít: -modernizácia a nákup železničných vlečiek umožňujúcich prepravu po železnici: -investície do moderného strojového parku zabezpečujúceho precízne hnojenie a použitie ochranných postrekov pomocou GPS systému je cestou zníženia objemu použitia hnojív a ochranných postrekov -digitalizácia činností	Podniky nemajú zdroje na rozšírenú reprodukciu. Jedná sa o problém celkovej hospodárskej situácie podnikov. Nemajú zdroje na nákup techniky, používajú zastaranú techniku schopnú prevádzky aj pri pestovaní obilnín. -na techniku spĺňajúcu podmienky presného hospodárstva -na čističky a sušičky -na skladové hospodárstvo malých podnikov	-pripraviť súbor opatrení na postupnú inováciu technologického vybavenia podnikov -pripraviť výzvu na komplexnú obnovu strojného vybavenia vrátane špeciálnej techniky -pripraviť súbor opatrení pre vybavenie podnikov strojmi pre precízne poľnohospodárstvo -vypracovať projekt technologickej obnovy mechanizácie pre olejniny -orientácia na zvyšovanie úrod ,implementácia výsledkov výskumu - opatrenia smerujúce k vylepšeniu poľnohospodárskych postupov pestovania plodín a ich rotácie - pripraviť analýzu a opatrenia na modernizáciu dopravy úrody po železnici -riadenie rizík – vytvorenie stabilného podnikateľského prostredia i v čase nepriaznivých podmienok
	Spracovanie/odbyt	- existencia iba doplnkových spracovateľských kapacít Bezproblémový odbyt produkcie od prvovýrobcov	1. Vybudovanie spracovateľských kapacít na potravinárske použitie. 2. Pokračovanie orientácie na vývoz 3. Vypracovanie projektu pestovania sóje	-vo vertikále chýba spoločná kooperácia producentov a spracovateľov s cieľom riešenia problémov obchodných, skladovacích a spracovateľských -málo preukazný záujem o riešenie problému s nadprodukciou olejnatých semien cestou obnovy potravinárskeho spracovania na Slovensku	Podpora združovania výrobcov za účelom budovania spoločných skladov a modernej poľnej technológie, laboratórneho vybavenia. Výzvy by mali smerovať na mini združenia prvovýroby susediacich podnikov v súhrnnej veľkosti minimálne 1 000 ha a skladovateľov. Overenie možností vypracovania projektov rozvoja a uplatnenie na príslušných ministerstvách
Kooperácia v rámci vertikály	*(Úroveň kooperácie v rámci vertikály / pomenovanie kooperačných schém, odbytových združení, spoločných projektov.../ vyjadrenie relevancie / obraty, objemy.)*	-Kooperácia medzi farmármi je založená na výmene skúseností s pestovaním olejnín. Slovenský zväz olejninárov zabezpečuje poradenstvo a semináre zamerané hlavne na výber osív a včasného signalizačného ošetrenia olejnín -- nie sú vybudované spoločné odbytové sklady -nie je vybudované spoločné zázemie pre cenotvorbu -obchodné vzťahy k spracovateľom sú individuálne, pričom časť z nich je realizovaná cez obchodné spoločnosti, ktoré tu zohrávajú nezastupiteľnú úlohu	Pre zvýšenie efektívnosti pestovania olejnín výrazne prospeje združovanie producentov a vytváranie kooperačných vzťahov.	Chýba cielená spolupráca producentov pri riešení zabezpečenia potrebnej techniky a skladových priestorov.	Posilniť vzťahy v rámci celej vertikály, zlepšenie zmluvných, dodávateľsko-odberateľských vzťahov.
Sebestačnosť		Dlhodobo dosahovaná vysoká produkčná sebestačnosť olejnatých semien. **Sebestačnosť (%)** **2004/05** **2018/19** Olejniny spolu 186,2 223,8 Repka 147,6 174,7 Slnečnica 350,6 4538,8 Sója 75,9 234,6	Vo vertikále možno teoreticky predpokladať postupné mierne zníženie produkčnej sebestačnosti. Úroveň sa bude vyvíjať v súlade s vývojom pestovateľských plôch, produkcie a domácej spotreby. Rozširovanie produkcie ovplyvní i úsilie o zníženie používania hnojív a CHOP a dopyt po olejninách v okolitých krajinách.	Chýba optimalizácia výmery pestovateľských plôch podľa konkrétnych pôdnych a klimatických podmienok. Producenti pod vplyvom dosahovania priaznivých ekonomických výsledkov pestujú olejniny na väčšej časti obhospodarovanej pôdy. V súčasnosti najväčší počet farmárov pestuje olejniny na 20 -25 % obhospodarovanej výmery.	Potravinová sebestačnosť by mohla byť málo reálna z dôvodu neexistencie návrhov prvovýrobcov a potencionálnych spracovateľov na projekty výroby olejov. Je potrebné spracovať racionálne podporné schémy na cielenú produkciu olejnín v zmysle zabezpečenia základného pokrytia trhu komoditami a výrobkami pre humánne použitie.

Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	I. pilier Viazaná podpora na pestovanie sóje -ostatné olejniny: SAPS platba, bez viazanej podpory II. pilier: v rámci jednotlivých výziev PRV 2014-2020	I. pilier: Viazaná podpora sóje II. pilier: 1. Investície do spoločných kooperačných skladov:410,0 mil.€ 2. Investície do spoločných sušičiek: 60,0 mil. € 3. Investície do poľnej technológie (kombajny, pozberové linky, lisovne a moderné technológie):350,0 mil. € 4. Investície na vybavenie laboratórii:5,0 mil.€ Investície smerovať aj na kooperáciu malých podnikov (spoločné sklady, pozberové linky, kombajny, traktory a pod.) 5. Určenie kontrolných bodov znečisťovania životného prostredia a podpora farmárov ako dôsledok obmedzenia ich činnosti v oblasti zníženia hnojenia a postrekov: 150 mil. €	Neexistujúce komplexné projekty rozvoja sóje.	- Vypracovať projekt pestovania sóje - Navrhnúť schémy podpory v celej vertikále sóje
	Spracovanie Odbyt/spotrebiteľ		Investície do spracovateľských kapacít v prípade akceptovania rozvoja výroby JRTO na báze repky a slnečnice a spracovania sóje.	Neakceptovanie potreby riešenia potreby dobudovania spracovateľských kapacít.	
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	*(zobrazená schopností vývozu, uplatnenia sa na vnútornom trhu / niektoré rozh. dôvody stavu)* Pri posúdení cenovej konkurencieschopnosti berúcej do úvahy náklady na transport, poistenie a obchodnú maržu je SR voči dovozom z krajín EÚ na domácom trhu konkurencieschopná z olejnín pri repke. Vzhľadom na vysoko trhový charakter bude u slovenských producentov pretrvávať záujem predovšetkým o pestovanie repky a slnečnice.	(postup zvyšovania úrovne konkurencieschopnosti / zlepšenie nákladovosti, prínosy inovácií / postačuje vymenovať/, zavedenia VTR/ postačuje vymenovať) Pôjde najmä o: - účelovú stabilizáciu úrovne výmery a produkcie - zlepšenie technickej vybavenosti podnikov -dosiahnutie vyrovnaných úrod z 1 ha ako efekt väčšieho pokroku VTR / osivá , zlepšenie agrotechniky/ -prechod odvetvia na presné poľnohospodárstvo	Nedostatočná realizácia VT pokroku v oblasti technológii, skladových kapacít, ošetrovania úrody po zbere, odrodovej skladby, dopravných prostriedkov. Neuplatňovanie ekologických postupov hospodárenia, nedôsledná ochrana životného prostredia vrátane opeľovania z hľadiska používaných chemických ochranných prostriedkov.	Inovačná stratégia by mala byť zameraná na udržanie produkcie pri rešpektovaní požiadaviek na ochranu životného prostredia. Znamená to orientáciu na presné poľnohospodárstvo, ktoré umožní zníženie spotreby pesticídov, herbicídov, insekticídov a hnojív.
	Spracovanie, Odbyt	Z dôvodu minimálnej výroby JRTO sa nedá hovoriť o konkurencii. Podiel slovenských výrobkov tukového priemyslu klesá, v roku 2018 dosiahol 10,5 %.	Orientovať podporu ku zabezpečeniu sebestačnosti.		

Pestovanie cukrovej repy a spracovanie na cukor

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Vertikála je kompletná a plne funkčná
- Vertikála disponuje domácou surovinou a spracovateľskou základňou technologicky na štandardnej európskej úrovni
- Existuje trh pre finálny produkt
- Pestovanie cukrovej repy je trvalo udržateľnou produkciou na ktorú sú naviazané ďalšie pozitívne efekty

SLABÉ STRÁNKY

- Strata konkurencieschopnosti voči ostatným poľnohospodárskym plodinám (vyššia náročnosť a nižšia rentabilita, trvalá depresia cien na európskom trhu)
- Nižšia úroveň priamych platieb v stredoeurópskom regióne (v SR iba 210 €/ha)
- Zastaralé strojové vybavenie pre prípravu pôdy, na sejbu, satelitne riadenú aplikáciu umelých hnojív, prípravkov na ochranu rastlín , vyorávacej techniky a dočisťovačov
- Absencia moderných závlahových systémov
- Nižšia spracovateľská kapacita cukrovarov v porovnaní s EÚ

PRÍLEŽITOSTI

- Predpokladané zatváranie produkčných kapacít v okolitých členských štátoch - vznik priestoru na trhu EÚ ktorý môžu čiastočne pokryť aj producenti cukru zo SR
- Naštartovanie potenciálu vedy výskumu a využitie moderných technológií vrátane digitalizácie, smart technológií; GPS je predpokladom pre intenzifikáciu v sektore
- Štruktúra pestovania cukrovej repy na Slovensku dáva priestor aj pre zapojenie mladých farmárov.

OHROZENIA

- Veľmi negatívne pestovanie cukrovej repy ako jarnej plodiny ovplyvňuje prebiehajúca klimatická zmena (sucho, jarné mrazy v období vzchádzania atď).
- Spracovateľské spoločnosti cukrovej repy sú vo vlastníctve zahraničných majiteľov (zahraničného kapitálu). Ak by sa z rôznych dôvodov rozhodli ukončiť spracovanie cukrovej repy viedlo by to pravdepodobne k ukončeniu pestovania tejto plodiny v SR.
- Sektor sa stal citlivým a zraniteľným po ukončení režimu kvót - cena cukru a cukrovej repy je priamo závislá od dlhodobo nízkych svetových cien a spolu s globálnymi klimatickými zmenami ohrozuje rentabilitu, udržateľnosť produkcie a konkurencieschopnosť
- Vysoke ceny vstupov v rámci technológie pestovania a následne nižšia rentabilita aj pri relatívne vysokej produkcii. Z uvedeného dôvodu viacerí pestovatelia uvažujú o skončení pestovania tejto plodiny.
- Výpadok cukrovej repy z osevného postupu z dôvodu dlhodobo nízkych cien by znamenal stratu surovinovej základne pre existujúce spracovateľské kapacity so sociálnymi, ekonomickými a environmentálnymi dopadmi.
- S týmto súvisiaci prechod na pestovanie obilnín a olejnín by vyústil do ďalších negatívnych dopadov na biodiverzitu a ochranu pôdneho fondu.
- Výpadok prípravkov na ochranu rastlín z dôvodu legislatívnych obmedzení (choroby a škodcovia pre neudelení výnimky na použitie neonikotinoidov na morenie osiva cukrovej repy)

- Zatváranie produkčných kapacít v okolitých členských štátoch EU môže byť príležitosťou pre pestovateľov a spracovateľov cukrovej repy v SR, môže dôjsť skôr k opačnej situácii - zahraniční vlastníci spracovateľských spoločností pôsobiacich v SR budú skôr chrániť záujmy vlastných krajín EU za podpory ich vlád a poľnohospodárskej politiky.

Východiská, produkcia cukrovej repy

a) Pestovanie cukrovej repy

Znížením kvóty pre SR i iné krajiny sa znížila rozvojová príležitosť vertikály v SR. Z pôvodných 207,4 tis.t. v roku 2004 sa produkcia cukru znížila na 112,3 tis. ton v roku 2007. Pokles plôch predstavoval takmer 30% z pôvodnej plochy. Z pôvodných 10 cukrovarov zostali na území SR dva cukrovary (Trenčianska Teplá a Sereď).

Tieto nepriaznivé **východiská determinujú vývoj v posledných 16-tich rokoch**. I cez dramatickú zmenu proporcií produkcie cukrovej repy a cukru **sa vertikála cukru stabilizovala a rozmer pestovania a produkcie sa ustálil**. V období 14 rokov vertikála bola schopná dosiahnuť pôvodný objem produkcie a dokázala ho realizovať približne na 2/3 výmery. Teda **stupeň intenzifikácie v pestovaní cukrovej repy, ako aj jej spracovania, je veľmi markantný**. Reformný proces bol takto v SR zavŕšený dosiahnutím existujúcej produkcie. Na strane pestovateľov sa však prejavuje dlhodobá absencia podpory investícií do mechanizmov určených hlavne na sejbu, plečkovanie, vyorávanie, vývoz. Vážnym problémom je absencia investícií do vodozádržných opatrení, pretože bez efektívneho zadržiavania vody a zavlažovania v krajine nebude v budúcnosti možné pre Slovensko zabezpečiť dostatok suroviny pre cukrovarnícky priemysel, ale ani dostatok ostatných základných potravín.

I napriek týmto vplyvom je nateraz **trvalo dosahovaná produkčná sebestačnosť v cukre z hľadiska potrieb následného spracovania i maloobchodného predaja**.

Sebestačnosť v pokrytí spotreby cukru bola v roku 2004 na úrovni 136 %, v roku 2019 dosahovala 93,5 %. Treba pripomenúť, že v roku 2019 bola produkcia repy nižšia a teda aj nižšia výroba cukru. V priemere posledných piatich rokov bola produkčná sebestačnosť cukru 105,3 %.

b) Spracovanie cukrovej repy, výroba a odbyt cukru

SR vstupovala do EÚ v roku 2004 s výmerou pestovateľských plôch 34 215 ha, produkciou cukru 233 004 ton a s piatimi cukrovarmi (Trnava, Rimavská Sobota, Dunajská Streda, Sereď a Trenčianska Teplá z pôvodných 10 v roku 1989). V roku 2007 bol počas cukrovarníckej reformy EÚ zatvorený najväčší domáci cukrovar v Dunajskej Strede a celková kvóta poklesla z pôvodných 207 432 t na konečných 112 320 t teda o 46 %. Pokles pestovateľských plôch bol cca 10 tis. ha. Avšak počas reformy boli realizované masívne investície v existujúcich cukrovaroch a vertikála prešla značnou intenzifikáciou jednak v pestovaní cukrovej repy, ale aj v spracovaní.

Pre porovnanie v roku 2004 na výmere 34 215 ha bolo vyprodukovaných 233 004 ton cukru v 5 cukrovaroch. V roku 2014 na výmere 22 348 ha bolo vyprodukovaných 226 208 ton cukru v 2 cukrovaroch.

Za obdobie 10 rokov vertikála bola schopná nahradiť v spracovateľskej kapacite výpadok 3 cukrovarov a podobnú produkciu dokázala realizovať približne na 2/3 výmery. Cukrovary na Slovensku sú plne v rukách zahraničných investorov, avšak zodpovednosť za ich riadenie má slovenský manažment. Strategické rozhodnutia sú však schvaľované na úrovni materských spoločností v Nemecku a v Rakúsku.

Z hľadiska odbytu cukru je Slovensko sebestačné, zo strany obchodu je predovšetkým tlak na cenu.

c) Vzťahy v rámci vertikály

Vertikálna a horizontálna organizovanosť sektoru je zakotvená v Odvetvovej dohode (OD) uzatvorenej dňa 14.2.2017 medzi SCS a ZPCR, vyplývajúcej z Nariadenia EP a Rady č. 1308/2013. Zúčastnené strany deklarujú, že ich spoločným záujmom je trvalo udržateľné zásobovanie SR cukrom primárne z domácej produkcie.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Dôležitým predpokladom pre ďalší rozvoj je udržanie a navýšenie produkčných kapacít na úroveň 240 000 - 250 000 ton cukru do roku 2035 t. j. navýšenie o cca 10% oproti východiskovej základni. Je potrebné zabezpečiť plné využitie existujúcich spracovateľských kapacít v cukrovarníckych kampaniach tak, aby boli ekonomicky rentabilné.

Potrebné je navýšenie priemernej výmery pestovateľských plôch cukrovej repy na 24 500 ha/rok, t. j. nárast o cca 2 000 ha v pestovateľských oblastiach. Vzhľadom na dlhodobo pretrvávajúcu krízu v sektore, je potrebné aj v ďalšom období ponechať cukrovú repu zaradenú medzi citlivé komodity podporované dobrovoľne viazanou podporou (VCS). Úroveň tejto podpory by mala dosahovať 600 €/ha. Táto je predpokladom pre dlhodobú stabilizáciu pestovania cukrovej repy počas celej doby nového programovacieho obdobia SPP , teda od r. 2021 do roku 2027, prípadne až do roku 2035.

Z hľadiska investičnej politiky bude potrebné modernizovať strojno – technologickú základňu producentov cukrovej repy. Pokiaľ bude deklarovaná stabilita produkcie a efektívnosti, je predpoklad financovania z úverových zdrojov a leasingu. Bude však potrebné vytvoriť pre producentov cukrovej repy priestor pre podporu samostatnou výzvou. Súčasne je potrebné vypracovať samostatný projekt závlah pre produkčné oblasti nielen cukrovej repy, ale aj ovocia, zeleniny, kukurice a ostatných rastlinných komodít a akceptovať ho v zámeroch eliminácie dôsledkov sucha v SR.

Cukrovary sú kapacitne i technologicky schopné spracovať a produkovať mierne zvýšenú produkciu. Sú na to dostatočne technologicky vybavené v strednodobom horizonte.

Celý proces stabilizácie a mierneho zvýšenia sebestačnosti musí byť determinovaný zvýšením úrovne kooperácie producentov cukrovej repy a cukrovarov predovšetkým z pohľadu transparentnosti cenotvorby, akosti a vzťahov pri dodávkach niektorých vstupov

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Vertikála je vybudovaná ale je potreba aktivizácie existujúcej Odvetvovej dohody a zlepšenie vertikálnych a horizontálnych vzťahov
- Trvalá depresia cien cukru na svetovom trhu s dopadom do efektivitu celej vertikály
- Nevyjasnené pozície rozvoja cukrovarníckeho priemyslu v EÚ, svetový vývoj bilancií cukru a podobných látok
- Nízka rentabilita podnikov pestujúcich cukrovú repu a znižovanie ich afinity k pestovaniu cukrovej repy
- Slabá podpora a aplikácia poznatkov vedy a výskumu
- Nedostatok závlahových štruktúr, oneskorenie projektov závlah
- Nedostatok mechanizácie s vysokým stupňom vedecko-technického pokroku
- Nedostatočná podpora z I. piliera PRV (viazané platby)
- Nejasné rozhodnutia vlastníkov cukrovarov z hľadiska ďalšieho investičného rozvoja´

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor spolupráce **min. 7 rokov**.
Cieľ: Zvýšiť efektívnosť celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl,
4. zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, podpora odbytu
5. Zintenzívnenie účasti vedy a výskumu na optimalizácii podmienok pestovania cukrovej repy a výroby cukru
6. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
7. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl,
8. zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, podpora odbytu
9. Zintenzívnenie účasti vedy a výskumu na optimalizácii podmienok pestovania cukrovej repy a výroby cukru

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Zabezpečiť maximálnu previazanosť kooperácie medzi cukrovarmi a poľnohospodárskymi podnikmi predovšetkým na úrovni zmiešaných komisií
2. Rozšírenie plôch pestovania cukrovej repy na 24 500 ha
3. Použitie odrôd s vysokou úrovňou výnosnosti a odolnosti proti suchu,
4. Vypracovanie projektu technologickej obnovy mechanizácie pre cukrovú repu
5. Naprojektovanie závlahového hospodárstva pre pestovanie cukrovej repy a ostatných rastlinných komodít a zabezpečenie investícií na ich vybudovanie
6. Zabezpečenie rozšírenia spracovateľských kapacít a zvýšenie produkcie cukru
7. Zabezpečenie finančných prostriedkov na investície
8. Zvýšenie podpory pestovania cukrovej repy

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné spracovať p**rojekty rozvoja vertikály cukru s konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**

<u>Predpoklad časového vektoru :</u>

- príprava projektu — 2021
- postup nadväzovania vertikály — postupný a trvalý
- realizácia prevádzkových podpôr — 2021 a ďalej
- zvyšovanie efektívnosti — 2021 – 2027
- zvyšovanie produkcie — postupné do r 2035 a ďalej

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Podpory	**súčasný stav 2019**	**2022 -2027 návrh vertikály**
Viazaná podpora	378 €/ha	597 €/ha

Podporné schémy z II. Piliera v rámci výziev PPA

Potreba investícií pre cukrovú repu pri výmere 22 500 ha, kde priemerná výmera cukrovej repy predstavuje 100 ha/farmu, pričom sa uvádza **50 %** dotácia hradená z II. piliera:

12 riadkové sejačky s elektropohonom, GPS navigáciou	10,5 mil. €
Ťahané postrekovače	10,5 mil. €
Nesené rozmetadlá s GPS navigáciou	5,85 mil. €
Plečky	6,2 mil. €
Zavlažovanie	27 mil. €
Samochodné vyorávače so zásobníkom	3,2 mil. €
Sieť meteostaníc	270 tis. €
Celkom	**63,52 mil €**

Celková potreba obnovy strojov a technológií pre cukrovú repu na roky 2021-2027 je vo výške **63,52 mil. €**. Pri 50% financovaní z II. piliera predstavuje podpora sumu **32,87 mil. €.**

Stav vertikály ***Pestovanie cukrovej repy a spracovanie na cukor*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	Depresia po zrušení kvót EÚ : **2004** **2019** Plocha (tis. ha) 34,2 22,2 Hektárová úroda (t/ha) 46,5 56,5 Produkcia cukr. repy (mil.t.) 1,59 1,26 Počet subjektov 387 215 Cena repy (€/t) 57,2 25,5 Pokles ceny repy o 55,4% -zrušenie rozhodujúcich spracovateľských kapacít (D. Streda) na základe zrušenia kvót -opustenie pestovania cukrovej repy -sprievodný proces intenzifikácie -pretrvávajúci stagnácia výnosnosti (oproti priemeru EÚ až o 25%) - plodina sa dlhodobo pohybuje na hranici rentability	Predpoklad stabilizácie : **2027** **2035** Plocha (tis. ha) 24,5 24,5 Hektárová úroda(t/ha) 60,0 65,3 Produkcia(mil.t.) 1,47 1,60 Počet subjektov 220 230 Cena repy (€/t) 25,0 25,0 -zvýšenie plôch za súčasnej optimalizácie rozmiestenia plôch (na základe predpokladov cukrovarov) - zámer zvýšenia intenzity cieľovo na úroveň priemeru najlepších pestovateľov- vyššia úroveň Medziodvetvovej dohody vyváženej pre obe strany dohody - stabilizácia výrobnej základne vrátane vybavenosti technológiami (mechanizácia) - zámer zvýšenia cukornatosti na cca 20%	-dlhodobo málo rentabilná produkcie – pretrvávanie tohto stavu a významná nestabilita výsledkov - skokové zníženie nákupných cien cukrovej repy a trvalá cenová depresia - nedostatok závlahových štruktúr, oneskorenie projektov závlah - nedostatok mechanizácie s vysokým stupňom VT pokroku - nedostatočná podpora z I. piliera PRV (viazané platby) - nízka schopnosť podnikov prijímať úvery s ohľadom na problémy vytvárať zdroje na rozvoj Pozn.: podniky s ohľadom na nízku rentabilitu nemajú vyjasnenú koncepciu zotrvania vo vertikále	-spoločné rokovania cukrovarov a podnikov o rozšírení plôch -je potrebný audit Odvetvovej dohody smerom k vyváženosti tvorby cien, procesov cenotvorby -zapojenie rezortnej VVZ do procesu pestovania cukrovej repy - zavedenie podporných schém - stabilizácia nákupných cien, objektivizácia schém zrážok a príplatkov - použitie osív s vysokou úrovňou výnosnosti a odolnosti proti suchu -vypracovanie samostatných projektov závlah a zaradenie do podpôr II. piliera
	Spracovanie	**2004** **2019** Plocha (tis. ha) 35,5 22,2 Produkcia cukru(tis.t.) 233 160 Produkcia cukru (t/ha) 6,8 7,8 Ref. cena cukru (€/t) 632 404 Pokles o 36% Úroveň sebestačnosti produkčnej 93,5 % -produkciu spracovávajú v SR iba dva cukrovary so strednou a nižšou kapacitou vlastnené globálnymi hráčmi v EÚ. Vnútornú obchodnú politiku majú do určitej miery samostatnú -produkcia cukru klesla v roku 2019 o 31 % a ceny cukru sa znížili o 36 % oproti roku 2004 -Vzťahy medzi spracovateľmi a pestovateľmi upravuje rámcová odvetvová dohoda, ktorá upravuje podmienky tvorby ročných zmlúv - cukrovary majú vyriešenú energetickú základňu , opatrenia k ochrane životného prostredia (vyriešená koncovka odpadové vody, kaly)	Predpoklad stabilizácie : **2027** **2035** Plochy (tis .ha) 24,5 24,5 Produkcia cukru (tis.t.) 190 210 * Úroveň produkčnej sebestačnosti cez 100% -zámer uzatvorenia výrobného cyklu v cukrovaroch - zvýšenie výťažnosti - zvýšenie úrovne kooperácie v aplikácii VT pokroku (osivá, postupy)	-trvalá depresia cien cukru na svetovom trhu s dopadom do efektivity celej vertikály - nenaplnenie predpokladov VT pokroku poľnohospodárskych podnikov - nevyjasnené pozície rozvoja cukrovarníckeho priemyslu v EÚ, svetový vývoj bilancií cukru a podobných látok - nízka rentabilita podnikov pestujúcich cukrovú repu a znižovanie ich afinity k pestovaniu cukrovej repy	-V maximálnej miere previazať kooperáciu medzi cukrovarmi a poľnohospodárskymi podnikmi - postupne znižovať prevádzkové náklady v procese výroby - vytvárať postupne fondy na stabilizáciu rentability v poľnohospodárskych podnikoch
	Odbyt	Trh s cukrom je globálny a obchod nakupuje podľa ponúkaných najlepších podmienok. Obchod sa pri komodite cukor orientuje podľa ceny, avšak preferuje cukor z domácej výroby.	Cukor nie je komodita osobitného charakteru z hľadiska adjustácie, balenia, príležitostí na rast záujmu. Obchod nemá špeciálne koncepty na rozvinutie širších vzťahov, rozšírenie spolupráce. Na druhú stranu nedeklaruje zmeny v obchodných vzťahoch		
	Spotrebiteľ	Spotreba 2019: 31,0 kg v ekvivalente cukru	Tendencia v spotrebe cukru je klesajúca, narastá spotreba medu	V rámci EÚ tendencia reštrikčných opatrení pri spotrebe cukru a výrobkov obsahujúcich cukor (daňové, legislatívne opatrenia)	Komunikácia so spotrebiteľom o zdravej výžive, vyváženej strave a pohybovej aktivite
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	Zastaraná , neefektívna mechanizácia v celom radu strojov a dopr. prostriedkov. Predovšetkým vyorávače a doprava. Nedostatok vyorávačov a tým straty pri vyorávaní. Nevybudované systémy závlah v produkčných oblastiach cukrovej repy .	V prípade obojstranného auditu Odvetvovej dohody naštartovať proces obnovy mechanizácie pre pestovanie cukrovej repy. Zapracovať hlavné rámce oboch strán do Odvetvovej dohody. Obnoviť predovšetkým techniku, ktorá bude prinášať efekty z vedecko-technického pokroku do roku 2027.	1: Nedostatok investičných prostriedkov v podnikoch zo zdrojov celkového hospodárenia podnikov. Podniky nemajú zdroje na rozšírenú reprodukciu. Jedná sa o problém celkovej hospodárskej situácie podnikov. To zn. , že v zásade podniky nemajú zdroje na nákup predovšetkým vyorávačov. Financovanie úvermi môže byť individuálne s ohľadom na schopnosti plnenia dlhovej služby. Financovanie projektov závlah vyžaduje uplatnenie kooperačných projektov respektíve projektov, ktoré budú nadväzovať na iné závlahové projekty v regiónu.	-Vypracovať projekt technologickej obnovy mechanizácie pre cukrovú repu a presadiť do projektov rozvoja v rámci PRV II. pilier - Zainteresovať VVZ, certifikačné miesta do procesu skvalitnenia technickej základne - Vypracovať projekt prednostného rozvoja závlah v repárskych oblastiach (vrátane zeleniny) - spoločné projekty

	Spracovanie/odbyt	Investičné doriešenie energetického hospodárstva dvoch cukrovarov znižuje investičnú náročnosť pre ďalšie obdobie. Cukrovary sú na porovnateľnej investičnej úrovni. Je tak vytvorené dobré východisko pre ďalší rozvoj a projektované vektory rozvoja.	Doriešenie technickej základne pripravenej na zvýšenie produkcie v období do 2035, - príjem hmoty, -spracovanie, -odbyt - sila	- rozhodnutia vlastníkov cukrovarov z hľadiska ďalšieho investičného rozvoja	- Príprava dlhodobého projektu investícií
Kooperácia v rámci vertikály		Vo vertikále je deklarovaná odpovedajúca úroveň kooperácie v rámci vertikály producent – spracovateľ. Kooperácia spolupráce je však vymedzená predovšetkým pre obchodné vzťahy vo vertikále . Plnenie odvetvovej dohody zabezpečuje Zmiešaná komisia zložená z pestovateľov a zástupcom pestovateľov cukrovej repy Kooperácia je zabezpečená v rámci Odvetvovej dohody: -podmienky nákupu a dodávok cukrovej repy stanovuje Zmluva medzi pestovateľmi a jednotlivými cukrovarmi pre jeden alebo viac hospodárskych rokov, stanovuje sa na dodávky repy pri štandardnej, 16 % cukornatosti -celková produkcia bieleho cukru sa každoročne stanoví cukrovarmi -repa musí byť výhradne z vlastnej produkcie -sú stanovené termíny úhrad platieb za repu v hospod. roku -cukrovar uhradí pestovateľovi príplatky za skorú alebo neskorú dodávku pestovateľ je povinný splniť povinnosť dodávky -cukrovar poskytuje pestovateľovi poradenstvo, zoznam odporúčaných odrôd, -výhradne cukrovarnícky podnik na základe objednávky dodá osivo pestovateľom -cukrovarnícky podnik rešpektuje výber odrôd jednotlivých pestovateľov	Vo vertikále je potrebné pristúpiť k vyššej úrovne kooperačných vzťahov- projekt pripraviť pre obdobie do 2027. Vyššia úroveň sa chápe ako: - Použitie prostriedkov na spoločné projekty - Podpora pestovateľov v prípadoch nepriaznivého priebehu počasia - Koordinácia využívania vyorávačov - Garancie za použitie osív - Zlepšenie manažmentu overovania kvality, množstva, príplatkov a zrážok	Nestabilná ekonomická situácia spôsobuje to, že sa cukrovary i poľnohospodárske podniky nechcú zaväzovať ku konkrétnym kooperačným vzťahom (dojednania o spoločnom využívaní prostriedkov, spoločných investícií). Odvetvová dohoda upravuje predovšetkým finančné a obchodné vzťahy ale nerieši užšiu kooperáciu.	-Posúdiť schopnosti Odvetvovej dohody a vytvoriť z nej základ pre vyššiu kooperáciu medzi producentmi a spracovateľmi
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		Po zrušení kvót produkcie cukru došlo u krátkodobému zníženiu sebestačnosti cukru . Postupne sa ustálila na 96 % produkčnej sebestačnosti. Tento stav je v zásade stabilizovaný a je predpoklad dobrej východzej základne pre ďalší vývoj.	Vertikála predpokladá mierne zvýšenie produkčnej sebestačnosti až na úroveň 105% v období 2027 a stabilizáciou do roku 2035. Nepredpokladá sa a nebolo by efektívne zvyšovať produkciu nad úroveň sebestačnosti, pretože veľkosť dvoch cukrovarov v SR neumožňuje konkurovať na európskom a svetovom trhu Zahranične-obchodná bilancia tak s vysokou pravdepodobnosťou bude neutrálna.	Za predpokladu dodržiavania parametrov produkcie a obchodných vzťahov nebude úroveň sebestačnosti narušená. Na druhej strane pokiaľ by neboli splnené projektované parametre a predovšetkým narušená ekonomická pozícia jednotlivých partnerov je nebezpečenstvo, že dôjde k zníženiu pestovania a spracovania cukrovej repy v SR.	Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	Súčasná finančná schéma podpôr je naviazaná iba na podpory viazanej platby v objeme **378** €/ha Podporné schémy druhého piliera sa uplatňujú v rámci ucelených investičných projektov s podporou z II. piliera v rámci výziev PPA	-Pre realizáciu vektorov vývoja je potrebné akceptovať návrh na podporu **597** €/ha - využitie zdrojov druhého piliera bude závisieť i na bonite konkrétnych podnikoch a kvalite ich projektov Kvantifikácie potrieb obnovy strojov a technológií 2021-2027 -sejačky, 150 ks, 10 500 tis. €, z toho 50 % z II. piliera 5 250 tis. € -postrekovače, 150 ks, 10 500 tis. €, 50 % z II. piliera 5 250tis. € -rozmetadlá, 2250 ks, 5 850 tis. €, 50 % z II. piliera 2 925. tis. € -plečky, 155 ks, 6 200 tis, €, 50 % z II .piliera 3 100 tis. -zavlažovanie, 225 ks, 27 000 tis. €, z II. Piliera 13 500 tis. € -vyorávače, 8 ks, 3 200 tis. €, z II. Piliera 1 600 tis. € -vývozky, 20 ks, 2 220 tis. €, z II. piliera 1 110 tis. € -meteostanice, 150 ks, 270 tis. €, z II. piliera 135 tis. € Celková výška pre obnovu technológií je 6**5 740 ti. €,** z toho z II piliera **32 870** tis. €	V prípade, že nebude realizovaná podpora, navrhovaná bude vertikála trvalo nestabilná .Poľnohospodárske podniky budú zvažovať ukončenie pestovania cukrovej repy a budú prechádzať na pestovanie obilnín, ktoré majú zaistenú rentabilitu.	Je potrebné prijať navrhované opatrenia na zvýšenie podpôr z I. piliera, v prípade nedostatku zdrojov je potrebné vykonať ich prioritizáciu.
	Spracovanie, odbyt/spotrebiteľ	V minulom období prijímali cukrovary podpory zo zdrojov PRV 2014-2020 Podpora cca 700 tis. € z podopatrenia 4.2. : Podpora pre investície na spracovanie/uvádzanie na trh a/alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov	Cukrovary majú možnosť pripraviť projekty na potrebné investície na PRV	Problémy: nepripravenosť investícií z hľadiska projekcií, stavebného riadenia a zmlúv.	

Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Konkurencie schopnosť v obchode s cukrom je vymedzená globálnym obchodom EÚ, kde ceny sú viazané na burzové ceny cukru. Vo výrobe cukrovej repy je determinovaná predovšetkým priamymi nákladmi, ktoré sú v porovnaní so štátmi EÚ významne vyššie a intenzita pestovania je nižšia. V minulosti ani v budúcnosti zrejme nebude konkurencieschopnosť v širšom meradle medzinárodného obchodu merateľná, pretože cukrová repa nie je komodita k vývozu. Z hľadiska výrobných nákladov a efektívnosti je cukrová repa pod úrovňou vyspelých štátov, napr. vo výnosoch (o 30-35% nižšie)	-Vznik Inštitútu pre výskum cukrovej repy (ekologické postupy v pestovaní cukrovej repy, skúmanie prípravkov na ochranu rastlín a ich dopadov na opeľovače a ostatný hmyz,) -viazaná platba 597 €/ha, V zásade pôjde o **zvyšovanie produkcie** a **efektívnosti** predovšetkým : -zlepšenie technickej vybavenosti podnikov minimálne o 10% oproti východiskovej základni - vyrovnanie výnosov ako efekt väčšieho pokroku VTR (osivá , zlepšenie agrotechniky) -vplyvom rozširovania závlah min o 10% oproti východiskovej základni	Nedostatočná realizácia : - stagnácia vo VT pokroku a zavádzaní inovácií - prijatia projektov podpory - nedostatočná pripravenosť projektov a obnova závlah	-Opatrenia sú uvedené v celej štruktúre návrhu.
	Spracovanie, odbyt	Konkurencieschopnosť je závislá predovšetkým na -politike majiteľov cukrovarov v SR, na úrovni technológie cukrovarov, na cukornatosti cukrovej repy. V zásade platí, že oba cukrovary v SR sú stredné a menšie a majú nižšiu schopnosť konkurencieschopnosti. Na druhej strane niektoré cukrovary predovšetkým v strednej a východnej Európe sú menej konkurencieschopné. Úroveň konkurencieschopnosti je teda z hľadiska východzej základne dostatočná pre ďalší vývoj za predpokladu plnenia koncepcie, ktorá je v návrhu uvedená.	Koncepcia prístupov k vertikále určuje vyšší stupeň konkurencie schopnosti predovšetkým v : -lepšej investičnej vybavenosti podnikov i cukrovarov - vyššej výnosnosti a výťažnosti cukrovej repy - zníženie výrobných nákladov v celej vertikále -úľavy na daniach	Disproporcie projektovaného vývoja v konkurencieschopnosti môže narušiť predovšetkým nedostatočnosť realizácie projektov investícií, podpôr v časti poľnohospodárskej výroby a nerealizovanie, resp. neplnenie Odvetvovej dohody.	V maximálnej miere previazať kooperáciu medzi cukrovarmi a poľnohospodárskymi podnikmi - postupne znižovať prevádzkové náklady v procese výroby - vytvárať postupne fondy na stabilizáciu rentability v poľnohospodárskych podnikoch - Príprava dlhodobého projektu investícií

Produkcia ovocia mierneho pásma, jeho priamy odbyt a spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Kvalitné prírodné podmienky , rôzne typy pôdy, ktoré umožňujú pestovanie rozličných druhov ovocia
- Dostatok kvalitného výsadbového biologického materiálu pochádzajúceho zo Slovenska
- Vybudované odbytové štruktúry a záujem spotrebiteľov
- Silný pozitívny ekologický aspekt ovocných sadov pre prospešnosť klímy a celkovo životné prostredie, 1 ha sadu (4000 stromov odbúra o 2,5 x viac CO_2 ako 1 ha lesa)

SLABÉ STRÁNKY

- Nedostatočné vybavenie producentov a spracovateľov ovocia špeciálnou mechanizáciou a automatizačnými systémami
- Nízka motivácia producentov pre vstup do sektora
- Vysoká byrokracia pri štátnych podporách
- Nesprávne nastavené podmienky agroenvironmentálnych podpôr
- Vysoká byrokracia pri odbere závlahovej vody z prírodných vodných zdrojov
- Nedostatočná dotačná podpora ovocinárstva
- Podkapitalizované ovocinárstvo v poľnohospodárskom sektore
- Poddimenzovaná podporná infraštruktúra – organizácie výrobcov sú nedostatočne finančne a personálne zabezpečené
- Nevyriešený systém zamestnávania sezónnych pracovníkov a s tým spojené vysoké režijné náklady - ľudská práca tvorí polovicu réžijných nákladov, pri jadrovom minimálne 1/ 3 až polov

PRÍLEŽITOSTI

- Záujem obchodu kupovať domáce ovocie, vzhľadom na jeho nedostatok v obchodnej sieti
- Záujem OÚSR o rozvoj ovocinárstva
- Podpora a reallizácia efektívneho a dlhotrvajúceho marketingu zo strany štátu, aby konzument sa zamieraval, hľadal slovenský produkt a tak sa zmenili jeho spotrebiteľské rozhodnutia
- Možnosť uvoľnenia legislatívy a daňového a odvodového zaťaženia
- Zjednodušenie procesov a zabezpečenie funkčnosti systému pri povoľovaní používania ochranných látok
- Kvalitný výsadbový biologický materiál pochádzajúci zo Slovenska
- Podporenie rozvoja organizácií výrobcov viacerými prostriedkami
- Využitie vynikajúcej geografickej lokality v strede európskeho trhu s viac ako 100 mil. spotrebiteľmi
- Znalostná úroveň popredných pestovateľov
- Schopnosť rozvíjať malé i hobby hospodárenie formou podpory

OHROZENIA

- Klimatické zmeny – jarné mrazy, sucho, krupobitie a úpal
- Neznáme ako aj novo prenikajúce choroby a škodcovia
- Neprimerane dlhý proces pre zmenu legislatívy pri riešení nedostatku sezónnych pracovníkov v poľnohospodárstve
- Nedostatok domácej pracovnej sily, najmä pri sezónnych prácach,
- Uzavretosť producentských a obchodných systémov,
- Významný podiel dovozu lacného ovocia zo susedných krajín,
- Nedostatočná kontrola ovocia z hľadiska kvality a bezpečnosti pri uvádzaní na trh,
- Zlá implementácia ekologických opatrení,
- Pripravovanie legislatívnych zmien a administratívnych postupov bez ovocinárov, s nadmernou byrokratickou záťažou pre producentov

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia – pestovanie ovocia

Pestovanie a produkcia ovocia v SR má osobitný štrukturálny vývoj. Po vstupe SR do EÚ (2004) sa znížili výmery sadov **z 11 345 na 6 772 ha v roku 2019.** Tento vývoj bol ale sprevádzaný určitou stabilizáciou produkcie. V roku 2004 **dosiahla produkcia 38 000 t, v roku 2019 sa produkcia zvýšila na 41 700 t.** Znižovanie výmery prebiehalo pri rušení neproduktívnych sadov a súčasne čiastočnou náhradou sadov s vysokou produkciou s modernými a trhovými odrodami. Produkcia pre samozásobenie je dlhodobo stabilná a je významným zdrojom pre úroveň spotreby ovocia predovšetkým na vidieku v letných a jesenných mesiacoch. Produkčná sebestačnosť v spotrebe ovocia mierneho pásma sa pohybuje na úrovni 60 - 63%, pričom celková spotreba v roku 2018 bola 107 tis.t. a celková produkcia 67 tis.t (r. 2018 odhad VÚEPP). V tomto odhade sú započítané aj produkčné kapacity ovocia zo záhrad a samozásobenia domácností.

V posledných 10 rokoch sa postupne vytvorila skupina moderných podnikov s modernými postupmi zakladania, údržby sadov a skladovania. Východiská sú však také, že existujú **významné rozdiely medzi poprednými podnikmi a ostatnými** menšími producentmi. V SR je evidovaných 479 trhových pestovateľov ovocia (rok 2019). Iba 45 producentov je združených do Ovocinárskej únie SR (OÚSR), ktorá je predovšetkým nositeľom vedecko-technického pokroku, systémových rokovaní a koordinácie postupov. Ovocinárska únia SR má predpoklady nositeľa projektu zvýšenia produkcie ovocia, predovšetkým jabĺk. Členovia OÚSR **produkujú viac ako 80 % z celkovej trhovej produkcie** ovocia v SR.

V SR je vybudovaná výrobná základňa pre produkciu výpestkov ovocia, **ktorá má európsku kvalitu a môže byť základom pre ďalší rozvoj** pri rozširovaní a rekonštrukcii sadov.
Komplex vplyvov na nízku dostupnosť pracovnej sily (legislatívne obmedzenia, nezáujem o prácu v sadoch) spôsobuje situáciu**, kedy je ročne pozbieraných iba 70% z celkovej evidovanej produkcie, čo sú významné straty.** Automatizované systémy sú zatiaľ nedostupné s ohľadom na investičné náklady.
Rozhodujúcim technickým predpokladom **pre uplatnenie na celoročných trhoch je úroveň skladových kapacít** z hľadiska objemu i kvality. Kapacita je nedostačujúca. V SR je k dispozícii cca 32 tis.t skladovacích kapacít (2019). Z toho je iba 5% skladov s riadenou atmosférou a iba 53% s upravenou atmosférou.

Nedostatočná úroveň je pri použití závlahových zariadení a protimrazových technológií a v celkovej vybavenosti technológiami pestovania a logistiky.
Výrobná základňa nie je vybavená prvkami inteligentného pôdohospodárstva (digitalizácia procesov, automatizované systémy zberu, riadené sklady, špeciálna mechanizácia).

b) Spracovanie ovocia a odbyt

Vertikála produkcie ovocia a spracovania nie je v podstate vybudovaná a je postavená iba na krátkodobých obchodných vzťahoch. Konzervárenský a mraziarenský priemysel nemá vybudované dlhodobé vzťahy s producentmi ovocia v SR. Produkcia ovocia sleduje koncept „zo sadu na stôl" a pre konzervárenský priemysel generuje predovšetkým prebytky. Respektíve pre konzervárenský a spracovateľský priemysel sa využíva len neštandardná kvalita, ktorá vzniká pri pozberovej úprave ovocia, alebo po nepriaznivých poveternostných udalostiach (poškodenie ovocia ľadovcom, mrazom, slnečným úpalom a pod. Pri pestovaní ovocia na priamy konzum je pri štandardných podmienkach k dispozícii približne 10 až 15 % z celkového množstva, ktoré je vhodné spracovanie.
Aktívni ovocinári v súčasnosti využívajú aj exportné možnosti spracovania svojej produkcie, z dôvodu lepších realizačných cien. V prípade, vybudovania konceptu – "domáce, zdravšie, zelenšie a lepšie" a zabezpečeniu lepších výkupných cien za lokálny produkt (efektívna kontrola prostredníctvom odbytových organizácií), by zabezpečila aby sa surovina pre spracovateľský priemysel nevyvážala, ale zostala v SR.
V SR je 5 kľúčových výrobcov konzervovaného ovocia, väčšina produkcie sa vyrába z dovozovej suroviny. Kapacity sa využívajú iba na 72 %. Jednotlivé línie spracovania sú technologicky zastarané. Konzervárne spracovávajú cca 5-6 tis. t ovocia ročne. Ich potenciál z hľadiska rozvoja ovocinárstva je nízky. Podiel výrobkov konzervárenského priemyslu na domácom trhu sa dlhodobo pohybuje na úrovni do 30%, čo je jedným z najnižších podielov vo všetkých potravinárskych odvetví.
Obchod podporuje rozvoj produkcie slovenského ovocia a má záujem o slovenské ovocie. Tiež deklaruje zásadný nedostatok konzervovaných výrobkov z ovocia zo slovenskej produkcie, bez ohľadu na pôvod suroviny. V rámci ponuky chýbajú produkty s vyššou pridanou hodnotou, dietetický sortiment, detská výživa, resp. nie sú cenovo konkurencieschopné.

c) vzťahy v rámci vertikály

Výsledkom snahy o spoločný odbyt je vznik a **kreovanie činnosti Ovocinárskych odbytových organizácií výrobcov.** V SR pôsobia tri odbytové organizácie v sektore ovocia, a to – SK Fruit, Ovocinárske družstvo Bonum a družstvo OVOZELA. Je vytvorená primeraná obchodná základňa etablovaná u obchodných reťazcov, pripravená na rozvoj obchodu. Vybudované horizontálne vzťahy, rámcované odbytovými organizáciami výrobcov významne zabezpečujú kontinuálny odbyt a prispievajú k jeho stabilizácii. Je to funkčná platforma pre budovanie spoločných postupov v oblasti skladovania, úpravy a balenia. Vertikálne vzťahy so spracovateľským priemyslom sú poddimenzované a fungujú na báze obchodov ad - hoc, hoci konzervárenský priemysel deklaruje záujem o slovenské ovocie pre účely spracovania. V tejto oblasti je nevyhnutné zlepšiť dlhodobé zmluvné vzťahy. Zo strany vertikály je návrh prostredníctvom jednoduchého systému kontroly cez odbytové organizácie zabezpečiť jednoduchou dotačnou politikou stabilné výkupné ceny, aby došlo k podpore dodávok slovenskej suroviny do spracovateľského reťazca. – 0,05 € / kg x 10 000 ton = 500.000 € ročne.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Ovocie má v SR silný potenciál rozvoja v konvenčnej i integrovanej produkcii. Predpokladom tohto rozvoja je rozvoj vysokoprodukčných sadov, pričom cieľom je dosiahnuť ich výmeru v roku 2027 na

úrovni 5000 ha, jedná sa o výsadbu cca 300 ha ročne s cieľom dobudovať 1 500 ha nových sadov v roku 2027 najmä členmi organizácií výrobcov. S týmto postupom súvisí založenie potrebného počtu bezvirózneho biologického materiálu (výpestkov) v potrebnej štruktúre, prechod na modernú sadovú techniku. Nevyhnutnou podmienkou pre úspešnú výsadbu nových sadov a udržanie existujúcich vysokoprodukčných sadov je vybudovanie systémov závlah a protimrazovej ochrany v nadväznosti na významné klimatické zmeny a riziká vyplývajúce z počasia. Väčšiu istotu v pestovaní ovocia musí garantovať fond pre zabezpečenie nepoistiteľných rizík. Pre zabezpečenie ovocia pripraveného na odbyt v požadovanej kvalite je potrebné zabezpečiť výstavbu skladov s riadenou atmosférou, triediacu a baliacu technológiu. **Je nevyhnutné zabezpečiť d**obudovanie vertikály až na úroveň riadenej distribúcie dodávok kvalitného tovaru do maloobchodu počas celého roka. **V rámci pestovania ovocia je možné d**ocielenie sebestačnosti v jadrovinách na 100% celkovej produkčnej sebestačnosti a do roku 2035 diverzifikovať produkciu i na ostatné druhy ovocia, predovšetkým bobuľoviny, kôstkoviny a postúpiť na úroveň moderného pestovania, skladovania, pozberovej úpravy. **Rozhodujúcou podmienkou je** dobudovanie štruktúr ovocinárskych organizácií výrobcov, upevnenie postavenia výrobných združení a spolupráce s obchodnými systémami. Obchodné zoskupenia deklarujú záujem o dodávky ovocia v celej štruktúre i dlhodobú spoluprácu (pri dodržaní kvality, dostatočnej kvality obalov, časovosti dodávok, dostatočných objemov). Je priestor zvýšiť produkciu kvalitného ovocia pre celoročné zásobovanie a vývoz z cca 41 tis. ton postupne až na 100 – 150 tis. ton a zabezpečiť sebestačnosť trhového ovocia do roku 2027.
Z hľadiska spracovania ovocia je potrebné zabezpečiť investície do konzervárenského priemyslu najmä na nákup inovatívnych technológií šetrných k životnému prostrediu. Je nevyhnutné hľadať možnosti výroby produktov s vyššou pridanou hodnotou, detskú výživu, dietetické produkty a pod. Spracovateľský priemysel musí hľadať cesty zmluvného zabezpečenia nákupu slovenskej suroviny.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. *Identifikované kľúčové problémy*

- Nedostatočná spolupráca v rámci vertikály medzi pestovateľmi a spracovateľským priemyslom
- Spolupráca v rámci pestovateľov je funkčná prostredníctvom odbytových organizácií výrobcov a je ju potrebné rozšíriť, pretože:
  - Odbytové organizácie poznajú požiadavky trhu
  - Koordinujú pestovateľské kapacity
  - Preberajú úlohu pozberovej úpravy produktu, a zabezpečujú celkovú starostlivosť o produkt v čase predaja, aby pestovateľ sa mohol koncentrovať na pestovanie a zber produktu
  - Zabezpečujú predaj vypestovaných produktov – vstup na trh je zásadná úloha odbytových organizácií
- Nedostatočná a finančne náročná výsadba nových sadov
- Nepripravenosť na klimatické zmeny (závlahy, protimrazové opatrenia, krupobitie, škodcovia a choroby)
- Nedostatok pracovných síl a nedoriešené postavenie sezónnej pracovnej sily, administratívna náročnosť a právne postavenie pracovníkov
- Nedostatok finančných prostriedkov na zabezpečenie moderných skladovacích kapacít a technológií na pozberovú úpravu
- Zastarané a neefektívne spracovateľské kapacity bez výroby nových inovatívnych výrobkov s vyššou pridanou hodnotou

- Strata konkurencieschopnosti na domácom trhu v oblasti spracovaného ovocia
- Nedostatočná dotačná podpora v porovnaní s inými sektormi
- Produkčná sebestačnosť v produkcii ovocia v ovocných sadoch je na úrovni 42 %
- Neexistencia mechanizmov na poistenie ťažko poistiteľného rizika

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor spolupráce **min. 7 rokov**.
Cieľ: Zvýšiť efektívnosť celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Podporovať vnútroštátnou finančnou pomocou odbytové organizácie výrobcov, fungujúce v zmysle požiadaviek EÚ 1308/2013
3. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
4. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl, zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, zavedenie marketingových nástrojov
5. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe- zriadiť a aktivovať samostatné výskumné pracovisko pre oblasť ovocinárstva, založené na princípoch samofinancovania s vykrytím časti nákladov zo štátneho rozpočtu.
6. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania a podpory Školského programu
7. Vytvoriť systém financovania z cudzích zdrojov vrátanie záručných schém, modelov odkladov splátok a dlhodobosti úverov (10-20 rokov)
8. Legislatívne riešenie sezónnej práce a zamestnávania sezónnych pracovníkov

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Riadená výsadba vysoko produkčných sadov
2. Naprojektovanie závlahového hospodárstva pre pestovanie ovocia a zabezpečenie investícií na ich vybudovanie, vrátane administratívneho zjednodušenia a zrýchlenia vodoprávnych konaní pre špeciálnu rastlinnú výrobu
3. Naprojektovanie ochranných opatrení pre pestovanie ovocia, najmä ochranu pred mrazmi
4. Prostredníctvom odbytových združení naprojektovanie a vybudovanie moderných kapacít na pozberové úpravy, triedenie, balenie
5. Koordinácia odbytových centier v záujme stabilizácie producentských cien a znižovania nákladov pri pozberovej úprave ovocia
6. Naprojektovanie a vybudovanie dostatočných skladovacích kapacít
7. Modernizácia a reštrukturalizácia konzervárenského a mraziarenského priemyslu s cieľom odstránenia technologického dlhu a zabezpečenie dostatočných množstiev domácej suroviny aj prostredníctvom stabilných výkupných cien
8. Zabezpečenie finančných prostriedkov na investície
9. Zvýšenie podpory sektora pestovania ovocia

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné spracovať **projekty rozvoja vertikály ovocia s konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**

Rozvoj pestovania produkcie ovocia je potrebné riešiť projektovo a komplexne, napr. samostatným rezortným projektom pod názvom „SLOVENSKÉ OVOCIE“.

Predpoklad časového vektoru:

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2035 a ďalej

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Návrhy na zvýšenie produkcie v SR vyprodukovaného ovocia a jeho spracovania si vyžadujú finančné podpory.

Podpory súčasný stav 2019 (údaje za rok 2020 nie sú k dispozícii)

- prechodný zjednodušený režim základnej platby	**136,747 €/ha,**
- platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu	
- a životné prostredie	**73,35 €/ha,**
- platba na pestovanie vybraných druhov ovocia s vysokou prácnosťou	**137,55 €/ha**
- platba na pestovanie vybraných druhov ovocia	
- s veľmi vysokou prácnosťou	**294,02 €/ha**

- **IP:** do roku 2019 bolo vyplatených **740 028,26 € na 1 9019,93 ha** z PRV 2014-2020 (z toho 22 268,48 € na 53,53 ha jahôd)
- **EP**: do roku 2019 bolo vyplatených **430 918 € na 755,41 ha** z PRV 2014 -2020
- Konzervárenský priemysel nie je napojený na systém podpôr z I. piliera.
  V minulosti prijal obmedzené podpory na investície v rozsahu **19 355 237 € NFP** z PRV 2014-2020 a z OP VAL (MH SR) **11 084 317 € NFP.**

Podpora – návrhy 2022 - 2027

investície odbytových združení 50 % a 50% z II. piliera	***2022 – 2027:***
- výsadba 300 ha ročne	**14 mil. €/rok,**
prechod na modernú sadovú techniku, obnova mechanizácie, siete	**2 mil. €/rok**,
- výstavba skladov s riadenou atmosférou, baličky, triedičky	**10 mil. €/rok,**
- vybudovanie systémov závlah a protimrazové ochrany **(nie je navrhovaná konkrétna podpora)**,	
- prevádzková podpora podmienená produkciou	**10 000 €/ha/rok**
- národný doplatok v rámci financovania uznaných organizácií výrobcov,	
- viazané platby I. pilier	**500 – 600 €/ha,**
- neprojektové opatrenia (AEKO a EP) II. Pilier	**600 – 900 €/ha,**
- zelená nafta 500 – 800 l na ha	**170 – 270 €/ha,**
- zaviesť program kvality Q SK.	

V programovom období 2021 – 2027 je na zvýšenie kapacít spracovania domácej produkcie a zvýšenie konkurencieschopnosti potrebné vyčleniť minimálne predpokladaný objem investícií cca **15 mil. €**

Stav vertikály ***Produkcia ovocia mierneho pásma, jeho priamy odbyt a spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021 (údaje za rok 2020 a 2021 nie sú k dispozícii, čísla prezentujú rok 2019)**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	**2019** Plocha sadov celkom 6 136 ha Plocha vysoko prod. sadov 3 500 ha Integrovaná produkcia: 1 866 ha Ekologické poľnohospodárstvo: 755 ha Produkcia trhová 41 771 t Počet pestovateľov: 479 Počet veľ. pest. 80% produkcie 45 Sebestačnosť celková 63 % Sebestačnosť produkčná prod. sadov 42,0 % Stálych zamestnancov 5 000 Vysoký podiel sezónnej práce a sezónnych pracovníkov	**2027 2035** Plocha sadov celkom 7 600ha* 8 500ha* Plocha vysoko prod. sadov 5 000 ha 6 000ha Integrovaná produkcia: 3 500 ha 3 500 ha Ekol. poľnohospodárstvo: 900 ha 1 000ha Produkcia trhová 100 tis.t 120 tis.t Počet pestovateľov: 500* 510* Počet veľ. pest. 80% prod. 50 60 Sebestačnosť celkOVá90-100% 110-120% Stálych zamestnancov5 500 5700 **Komplexný rezortný „ Projekt SLOVENSKÉ OVOCIE 2027“:** 1.Rozvoj produkčných sadov, ciel 2027 - 5000 ha 2. Dobudovanie vertikály až na úroveň distribúcie dodávok kvalitného tovaru do maloobchodu. 3. Vybudovanie procesov technológie, organizácie a manažmentu produkcie a odbytu ovocia na svetovú úroveň. 4. Docielenie sebestačnosti v jadrovinách na 100% celkovej produkčnej sebestačnosti. 5. Dobudovanie štruktúr OÚSR, upevnenie postavenia výrobných združení a spolupráce s obchodnými systémami. 6. Ciel 2035 diverzifikovať produkciu i na ostatné druhy ovocia, predovšetkým bobuľoviny, kôstkoviny a postúpiť na úroveň moderného pestovania, skladovania, pozberovej úpravy, inteligentné pôdohospodárstvo. PROJEKT „ SLOVENSKÉ OVOCIE“	**- Nedostatok kapitálu** na rozvoj v minulosti (kapitálovo náročné projekty: sklady a pozberová úprava, obnova a nová výsadba sadov, závlahy) - **Nepriateľská a nedostatočná** legislatíva v oblastiach: -zamestnávania brigádnikov, - vysoká byrokracia pri odbere závlahovej vody, - byrokracia pri riadení a distribúcii podpôr, - ekologické obmedzenia, nesprávne nastavené podmienky, - **Technologická zaostalosť v porovnaní s EÚ** - riadené sklady, - technológie na zber, - pozberová úprava, - závlahy, - inteligentné technológie. - **Nízka motivácia producentov vstupu do sektora** - stimuly pre vstup, - investičné programy. - **Vysoká byrokracia pri odbere závlahovej vody z prírodných vodných zdrojov.** - **Poddimenzovaná podporná infraštruktúra - -**odborné p sú nedostatočne finančne a personálne zabezpečené, malá členská základňa. - **Nepripravenosť na klimatické zmeny** - závlahy, protimrazové opatrenia, krupobitie, škodcovia a choroby.	**-Vypracovať konkrétny rozvojový investičný program** - komplexné projekty zakladania a výstavby sadov -komplexné projekty výstavby spoločných skladov - regionálne závlahové projekty vrátane detailov - technológie a technika - biologický materiál **- Pripraviť zmeny v legislatíve** - komplexné legislatíve zmeny zamestnávania brigádnikov (evidencia, odvody) -overiť komparácie ekol. Legislatívy SR s leg. EÚ a nastaviť lepšie podmienky a postupy - prepracovať postupy distribúcie a kontroly prijímania podpôr **- Pripraviť samostatný program na eliminovanie klimatických zmien**
	Spracovanie	**Spracovanie ovocia / konzervárenstvo a mraziarenská výroba zmenila v uplynulom období svoju štruktúru. Zostalo iba 5 relevantných producentov konzervárenských výrobkov.** Spracovanie ovocia (ročné výkyvy) 5 – 6 tis.t z toho tuzemské ovocie cca 1 tis.t. Konzervárenský a mraziarenský priemysel nemá vybudované dlhodobé vzťahy s producentmi ovocia v SR. Produkcia ovocia sleduje koncept „ Zo sadu na stôl“ a pre konzervárenský priemysel generuje predovšetkým prebytky. Vertikála produkcie ovocia a spracovania nie je v podstate vybudovaná a je postavená iba na krátkodobých obchodných vzťahoch. Väčšina produkcie sa vyrába z dovozovej suroviny. I tak sa kapacity využívajú iba z 72% . Jednotlivé línie spracovania sú technologicky zastarané. Z celkovej produkcie ovocia ide na spracovanie cca 15,9 % z celkovej produkcie ovocia (vrátane produkcie malopestovateľov)	**V súvislosti s produkciou ovocia podľa „Projektu..“ sa bude zvyšovať mierne i ponuka ovocia pre konzervárenský priemysel / 2027/** Spracovateľský priemysel sa bude rozvíjať smerom ku zvýšeniu produkcie, ale bude používať predovšetkým ovocie z dovozu. V roku 2027 je predpoklad, že prejde na prevádzku s nižšími nárokmi na energie, modernizovanú z hľadiska inovácií i štandardnej produkcie. Po roku 2027 sa bude zvyšovať ďalej objem produkcie, a rozširovať sortiment. Spracovateľský priemysel bude mať obchodný priestor pre nákup tuzemskej suroviny. Je ale potrebné serióznu odvetvovú diskusiu medzi konzervármi a zväzmi producentov, predovšetkým nastaviť dlhodobo.	**Problémy vo vertikále:** -Nedostatok tuzemskej suroviny ovocia v nadväznosti na presadzovanie schémy „zo sadu k spotrebiteľovi“ - Priemerne zastaraná výrobná základňa konzervárenského priemyslu - Investične nedoriešené energetické hospodárstvo - Nezavedené inovácie „friendly“ ku spotrebiteľovi - Absentujúce (nerozvinuté) vzťahy s výrobnými druženiami z hľadiska - dlhodobosti -produkcie „na objednávku“ - rámcových medziodvetvových vzťahov	**Investičný pokrok** -v programovom období 2021 – 2027 je na zvýšenie kapacít spracovania domácej produkcie a zvýšenie konkurencieschopnosti potrebné vyčleniť minimálne - predp. objem investícií cca **15 mil. €** -investície zamerané na zvyšovanie konkurencieschopnosti a efektívnosti výroby -investície zamerané na zvýšenie kvalitatívnych, hygienických štandardov a bezpečnosti potravín - investície zamerané na zníženie energetickej náročnosti a úspory energie v súlade s požiadavkou EÚ - zelená obnova na najbližšie obdobie čerpania eurofondov **Opatrenia vo vzťahu k obchodu:** - Príprava projektov dlhodobých vzťahov vrátane podmienok **Opatrenia vo vzťahu k producentom:** Pripraviť a dojednať projekt spolupráce: - dlhodobosti obchodných vzťahov -produkcie „ na objednávku“ - odvetvové dohody vzájomných vzťahov
	Odbyt	**Súčasná pozícia obchodných reťazcov**: - Požadujú kvalitu dodaného ovocia - Požadujú časovosť a koordináciu dodávok - Požadujú kvalitné balenie - Obchodné reťazce odoberajú cca 80 % (z produkcie v sadoch) *vývoz do zahraničia – vyše 37,3 % z celkovej produkcie ovocia (vrátane záhradiek), z toho 97 % ide do krajín EÚ	Pokiaľ sa bude realizovať „Komplexný projekt “SLOVENSKÉ OVOCIE“ na úrovni producentov budú vytvorené podmienky pre rozhodujúci odbyt ovocia do tuzemských reťazcov.	- nedostatočné objemy dodávaného ovocia - konkurenčný dovoz zahraničného ovocia - nedostatočné sklady - nevytvorené podmienky dodávok ovocia zo skladov s riadenou atmosférou - nedostatok tovarov v niektorých obdobiach roka - slabá ochrana proti mrazu	- Dôsledné priebežné rokovania o priebehu „ Projektu..“ tak, aby obchodné systémy boli zoznámené so zámermi OÚSR -prípravy obchodných projektov na dodávky v jednotlivých rokoch do 2027 tak, ako sa bude pripravovať „Projekt..“ Predovšetkým riešiť: -objemy dodávaného ovocia - zlepšenie podmienok dodávok ovocia zo skladov s riadenou atmosférou - riešenie zabezpečenia tovarov vo všetkých obdobiach roka
	Spotrebiteľ	Spotrebiteľ vyhľadáva tovar (ovocie) od slovenských producentov. Ovocie však nie je na sklade v priebehu celého roka Spotreba čerstvého ovocia mierneho pásma 24,5 kg/osoba Celková spotreba 104 500 t čerstvého ovocia mierneho pásma	Postupne informovať spotrebiteľa o realizácii „Projektu..“, jeho časovosti a vplyvu na spotrebu a sebestačnosť na 2027 2035 Sebestačnosť celk. 90-100% 110-120%	Spotrebiteľ nemá k dispozícii potrebný sortiment a množstvo v priebehu celého roka (vegetačného obdobia). Z týchto dôvodov sa dlhodobo „učí“ spotrebovávať sortiment tak, ako mu ponúka obchod.	Najlepšia reklama a marketing : - Zoznamovanie spotrebiteľa s „ „Projektom..“ - Zoznamovanie spotrebiteľa s postupom „Projektu..“
	Prvovýroba	**Významné rozdiely v celej investičnej štruktúre podnikov Nedostatočná technická a technologická základňa obecne**	- **Realizovať postupne ucelenú investičnú koncepciu** :	- **Technologická zaostalosť v porovnaní s EÚ** - riadené sklady	**Vypracovať ucelený investičný plán rozvoja ovocinárstva až na jednotlivých producentov v rámci OÚSR**

		-**Nevyriešené systémy závlah a protimrazových systémov vo väčšine relevantných podnikov** **Nedostatočná a nevhodná štruktúra moderných skladov** **Nedostatočná výrobná základňa / produkčné sady**	- Založenie potrebného počtu bezvírozneho biologického materiálu (výpestkov) v potrebnej štruktúre. (Potreba uzatvorenia zmluvných vzťahov). - Príprava projektov na výsadbu cca 300 ha ročne s cieľom 1500 ha nových sadov v 2027 a ich realizácia -Výsadba 300 ha ročne **14 mil.** €/rok - Prechod na modernú sadovú techniku, obnova mechanizácie, siete **2 mil.** €/rok - Výstavba skladov s riadenou atmosférou, baličky, triedičky **10 mil**. €/rok - Vybudovanie systémov závlah a protimrazové ochrany **(nie je navrhovaná konkrétna podpora** * podpora do 50% z II. piliera	- technológie na zber - pozberová úprava - závlahy - inteligentné technológie	- Vytvoriť systém financovania z cudzích zdrojov vrátanie záručných schém, modelov odkladov splátok a dlhodobosti úverov/ (10-20 rokov) - Do tohto projektu prizvať komerčné banky - Na úrovni MPSR pripraviť finančné schémy napojené na záručné programy EÚ - Do projektov zainteresovať i VVZ - Zriadiť a aktivovať rýchlo samostatné výskumné pracovisko pre oblasť ovocinárstva
	Spracovanie/odbyt	**Konzervárenský a mraziarenský priemysel nemá dostatočné zdroje na investície** Opotrebovanosť hmotného majetku v konzervárenskom priemysle sa zvýšila a dosahuje cca 55% - V posledných rokoch sa ale investovalo do budov i technológií - Nerealizovali sa ale investície do životného prostredia (2018) - V posledných troch rokoch investoval konzervárenský priemysel min. 24 mil. **€** - Úverová zadlženosť je na úrovni priemeru potravinárskeho priemyslu - Pri dobrom podnikateľskom pláne je konzervárenský priemysel schopný prijímať úvery - Využitie kapacít ukazuje, že je potrebné investovať do línií vyrábajúcich Džemy, marmelády, detskú výživu a hlavne do energetického hospodárstva a investícií - Reflexiou by mal byť stav a vývoj zahraničnoobchodného salda, kedy dovoz 2,5 x presahuje vývoz	Konzervárne majú ambíciu predovšetkým riešiť ekologické investície (odpadové hospodárstvo a energetiku) . Podnikateľský model vychádza predovšetkým zo spracovania a dopracovania dovozovej suroviny. Ich výrobná a technologická základňa ale umožňuje navýšenie produkcie Z tuzemskej produkcie ovocia	Nedostatočné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu spracovateľského priemyslu -mraziarne fungujú prevažne ako odbytové organizácie na prebalenie zahraničných mrazených výrobkov -kapacita konzervární sa využíva na 72 % -pokrytie sebestačnosti v konzervárenskej výrobe na 30 % - nejasné výrobné programy viazané na produkciu výrobkov z ovocia	**Investičný pokrok** Využitie kapacít ukazuje, že je potrebné investovať : - do línií vyrábajúcich džemy, marmelády, - detskej výživy a - hlavne do energetického hospodárstva V programovom období 2021 – 2027 je na zvýšenie kapacít spracovania domácej produkcie a zvýšenie konkurencieschopnosti potrebné vyčleniť minimálne - predp. objem investícií cca **15 mil. €** -investície zamerané na zvyšovanie konkurencieschopnosti a efektívnosti výroby -investície zamerané na zvýšenie kvalitatívnych, hygienických štandardov a bezpečnosti potravín - investície zamerané na zníženie energetickej náročnosti a úspory energie v súlade s požiadavkou EÚ - zelená obnova na najbližšie obdobie čerpania eurofondov
Kooperácia v rámci vertikály		**Úroveň kooperácie v SR v časti vertikály ovocie / produkcia-pozberová je vybudovaná na primeranej úrovni, predovšetkým u hlavných producentov ovocia.** -Ovocinárska únia SR združuje 45 producentov, ktorí dopestujú cca 85 % ovocia z celkovej produkcie -3 odbytové organizácie výrobcov: -koncentrujú ponuku - zabezpečujú „komplet servis na kľúč“ s pozberovou úpravou a preskladnením vypestovaného ovocia -<u>zabezpečujú :</u> prepravné obaly, -logistické činnosti -skladovanie -triedenie a balenie -umiestnenie na trh -technickú pomoc pri zabezpečovaní základnej agronomickej infraštruktúry -pomáhajú s riadením kvality a zúčastňujú sa certifikačných schém formou angažovania odborných poradcov zo zahraničia -realizujú marketing a financujú aktivity na podporu obchodných značiek -delia sa o poznatky	„Projekt SLOVENSKÉ OVOCIE“ predpokladá užšiu spoluprácu v rámci OÚSR predovšetkým v: - vzdelávania - schém VTR - dohľadu nad postupom zakladania sadov - zakladania sortimentu odrôd - poradenskej činnosti - súčasne sa snaží o napriamenie vzťahov v rámci OÚSR **Súčasne predpokladá posilnenie kooperácie medzi producentmi a výrobnými združeniami** / spoločné riadené sklady, zhodnotenie ovocia, triedenie, balenie a predaj marketing **„Projekt.“ má ambície** zatiahnuť do procesu i menších progresívnych producentov. **Bude potrebné vykonať analýzu realizovateľnosti** -krátke spotrebiteľské reťazce - analýza možností budovania alternatívnych odbytových ciest a spolupráca napr. na regionálnej úrovni (priamy predaj, podnikové predajne, verejné stravovanie) **Otvorené riešenia:** -schéma a štruktúra vzájomných hospodárskych vzťahov - so skladovacím priemyslom, s obchodníkmi s komoditami, so spracovateľským priemyslom (záväznosť zmlúv, časové rámce, parita a postavenie) -Spoločné projekty odbytu - spolupráca vo vývoji, projekty nastavenia dlhodobých vzťahov	Problém pretrváva v dôvere v horizontálnu i vertikálnu kooperáciu v rámci vertikály ovocie. - Menšia dôvera menších producentov - Samostatný podnikateľský koncept konzervární	-Pokračovať v procese zlepšovania vertikálnych i horizontálnych vzťahov v rámci OÚSR - Rozvinúť proces približovania záujmov s menšími producentmi s cieľom zapojiť ich do „Projektu..“
Sebestačnosť		Priemerná spotreba ovocia 2017 až 2019 bola 104 000 t, produkcia 57 000 t (vrátane samozásobenia): sebestačnosť v spotreba ovocia na úrovni 55 **%** Produkcia v ovocných sadoch bola 44 000 t ovocia: sebestačnosť v spotrebe ovocia na úrovni **42 %.**	V prípade zabezpečenia sebestačnosti v spotrebe ovocia na 80 % je potrebné navýšiť produkciu ovocia o cca 31 100 t (vrátane samozásobiteľov) a o cca 43 400 t ovocia v sadoch	Pre zvýšenie sebestačnosti v produkcii ovocia je potrebné realizovať „Projekt SLOVENSKÉ OVOCIE“	- Rozhodujúce je upevnenie vertikálnych a horizontálnych vzťahov - vypracovať časový a vecný projekt marketingu

Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	-prechodný zjednodušený režim základnej platby **136,747 €/ha,** -platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie **73,35 €/ha,** -platba na pestovanie vybraných druhov ovocia s vysokou prácnosťou **137,55 €/ha** -platba na pestovanie vybraných druhov ovocia s veľmi vysokou prácnosťou **294,02 €/ha** **-IP:** roku 2019 vyplatených **740 028,26 € na 1 9019,93 ha** Z toho 22 268,48 na 53,33 jahody na ornej pôde -**EP**: v roku 2019 vyplatených **430 918 €/ 755,41 ha vyplatených v roku 2019**	**Predpokladané smery a kvantifikácie podpôr z I. a II. piliera:** -Výsadba 300 ha ročne **14 mil.** €/rok **-**Prechod na modernú sadovú techniku, obnova mechanizácie, siete **2 mil.** €/rok -Výstavba skladov s riadenou atmosférou, baličky, triedičky **10 mil**. €/rok -Vybudovanie systémov závlah a protimrazové ochrany **(nie je navrhovaná konkrétna podpora)** * navrhovaná podpora II. pilier alebo iné zdroje PRV do 50% **Prevádzkové podpory I. pilier predbežný návrh:** -viazané platby I. pilier **500 – 600 €/ ha** -neprojektové opatrenia **600-900-€/ha** zelená nafta **170-270 €/ha**	Niektoré problémy súvisiace s umiestením a čerpaním podpôr: - % podpory z II. piliera určiť až po kvantifikácii modelov financovania vrátane záručných projektov, garančných schém, dlhodobosti poskytovania zdrojov - Sadzby podpôr z I. piliera ukotviť na základe záväznosti „ Projektu...“	Bude potrebné dopracovať komplexný „Projekt ...“ na obdobie 2021/2027, predovšetkým úroveň záväznosti, časovú os, kvantifikácie výstupov tak, aby sa jeho jednotlivé komponenty dali konzultovať s MPRV, bankami v rámci vertikály a aby sa dal vybaviť sústavou podpôr.
	Spracovanie, odbyt/spotrebiteľ	Konzervárenský priemysel nie je napojený na systém podpôr z I. piliera. V minulosti prijal obmedzené podpory na investície v rozsahu **19 355 237 € NFP** z PRV 2014-20 a z OP VAL (MHSR) **11 084 317 € NFP**	Pre obdobie rozpočtového obdobia PRV 2021/2027 je žiadúce aby sa konzervárenský priemysel zapojil do podpôr predovšetkým na ekologizáciu prevádzky	Je potrebné pripraviť projekty ekologizácie .	Variantom je financovanie zo zdrojov bánk v rámci záručných mechanizmov – dlhodobé úvery
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	**Určenie konkurencie schopnosti má niekoľko rovín:** - Väčšinová kvalita produkovaného ovocia je na dobrej úrovni i keď kvalita je u niektorých producentov (malých) vymedzená skladovaním v skladoch s riadenou atmosférou - Konkurencieschopnosť z hľadiska trhovej sily je zatiaľ nízka s ohľadom na malý rozmer dodávok a nemožnosť plne zásobovať behom roka - Konkurencieschopnosť z hľadiska obchodných vzťahov je vo vzťahu k tuzemským obchodníkom na dobrej úrovni - Konkurencieschopnosť z hľadiska cenového je primeraná na trhu v SR, menej konkurencieschopný je zahraničný obchod z dôvodov malého rozmeru vývozu s ohľadom na trhy v EÚ - Kvalita biologického materiálu a produkcia zaručuje dobrú konkurencieschopnosť Konkurencieschopnosť je ekonomická kategória pomerná, tuzemský producenti sú konkurencieschopní s tým, že uplatnenie na trhu (znižovanie cien) spôsobuje tvorbu nízkej pridanej hodnoty v ekonomike.	**Projekt „SLOVENSKÉ OVOCIE“ má predpoklad zvýšenia konkurencieschopnosti:** -Rozšírenie produkcie zvýši konkurencieschopnosť na tuzemskom trhu - Zlepšenie technologických procesov zvýši efektívnosť produkcie a manévrovateľnosť v cenovej politike - rozšírenie kapacity riadených skladov prinesie konkurencieschopné postavenie v priebehu celého roka a zachovanie objednávok v priebehu celého roka - presadenie kvalitného biologického materiálu zvýši druhové konkurenčné výhody pre trh SR i stredoeurópsky trh - realizácia projektov závlah zvýši dlhodobé priemerné výnosy, a tým zvýši efektívnosť výroby - systém protimrazových opatrení a opatrení proti krúpam vyrovná produkciu v časovom rade a zníži nevyrovnanosť výnosov	Problémy môžu nastať nekomplexnou realizáciou „ Projektu SLOVENSKÉ OVOCIE“	Opatrenia sú uvedené v celej štruktúre návrhu.
	Spracovanie, odbyt	**Spracovanie ovocia, zeleniny a produkcia výrobkov je v EÚ významne smerovaná do nadnárodných monopolov, ktoré vymedzujú trhy, produktové a obchodné koncepcie** -Tieto skutočnosti sa prejavujú -v činnosti tuzemských producentov, ktorí sú z veľkej miery vlastnení zahraničnými investormi, štruktúru a zameranie prispôsobujú ale vnútornému trhu, -v nízkej kapacite pre spracovanie ovocia a s tým spojenými problémami nedostatku marže z rozsahu -nedostatočné inovácie výrobkové i marketingové v technike	**Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné:** -investovať do modernizácie spracovateľského priemyslu -zvýšiť kapacity pre spracovanie ovocia - postupovať v inováciách	Z hľadiska zvyšovania konkurencieschopnosti je zrejmých niekoľko problémov: - Globálne politiky vlastníkov - Nedostatok produkcie ovocia v SR i v Strednej Európe. - Nedostatočný proces inovácií	Súbor hore uvedených opatrení v konzervárenskom priemysle je potrebný pre zvýšenie konkurencieschopnosti na vnútornom trhu.

Produkcia zeleniny a zemiakov, ich priamy odbyt a ich spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Kvalita pôdy, rôznych typov umožňuje pestovanie rôznych druh zeleniny a zemiakov
- Vysoká koncentrácia obrábania pôdy, veľkosť parciel, možnosť efektívnej produkcie vo veľkom rozsahu
- Dostatok zdrojov kvalitnej závlahovej vody, v prípade závlahových družstiev čiastočná obnova zavlažovacej infraštruktúry
- Kontakty na zahraničné trhy s možnosťou exportu
- Stabilné firmy s tradíciou a prístupom k bankovým úverom.
- Dlhodobá produkcia kvalitných potravín, vysoká obľuba u spotrebiteľov, tradičné zavedené značky

SLABÉ STRÁNKY

- Nedostatočné kapacity na spracovanie zeleniny a zemiakov
- Nedostatočné skladové kapacity
- Nedostatok pracovnej sily spojený so zväzujúcou pracovnou legislatívou
- Nedostatočná vnútroštátna podpora
- Nízka motivácia producentov vstupu do sektora
- Podkapitalizovaný sektor
- Rozdrobenosť vlastníctva pôdy brániaca dlhodobým investíciám
- Nesystémová koncepcia hydromeliorácií
- Koncentrácia obchodných systémov
- Nedostatok strategických a vývojových kapacít
- Nedostatočné kapacity niektorých druhov spracovateľských liniek
- Nízka miera automatizácie
- Zastaralé strojné zariadenia a budovy
- Nedostatok skladových priestorov, nedostatok pracovných síl v regióne

PRÍLEŽITOSTI

- Skvelá lokalita v strede 100 miliónového spotrebiteľského trhu strednej Európy
- Zmena klímy prepisujúca mapu tradičných produkčných lokalít – veľká väčšina poľnej zeleniny a zemiakov sa v EU pestuje bez závlah, na mnohých miestach závlahy buď nie sú dostupné, alebo závisia od zdrojov podzemnej vody, ktoré sú limitované
- Zameranie sa na najväčšiu konkurenčnú výhodu – budovanie a obnovu závlah a závlahovej infraštruktúry. Slovensko je bohaté na vodu, ročne odtečie 12.000 mil. m^3 vody bez použitia
- Podpora budovania skladov, pozberových, baliacich a spracovateľských kapacít
- Využitie potenciál stredných odborných a vysokých škôl pri výchove pracovnej sily
- Vývoj, zavádzanie a podpora inovatívnych spôsobov výroby, ktoré rešpektujú životné prostredie
- Vývoj metód pestovania a výrobných techník šetrných k životnému prostrediu a udržateľného využívania prírodných zdrojov, najmä so zameraním na ochranu vody, pôdy, biodiverzity a iných prírodných zdrojov

- Uvoľnenie podmienok na trhu práce, hlavne pre jednoduché operácie v sektore
- Zníženie daňového zaťaženia, podpora investícií, zrušenie zdaňovania dotácií
- Podpora malých a mladých poľnohospodárov, diverzifikácia odbytových kanálov – predajne s lokálnym potenciálom
- Verejné sklady pre malých a stredných pestovateľov
- Podpora predaja z dvora
- Využívanie moderných technológií, precízne poľnohospodárstvo a prepojenie s tradične silným domácim technickým a chemickým sektorom
- Vývoz výrobkov – zvyšovanie podpory zahraničných výstav a pod.
- Zvýšenie podpory pestovania zeleniny pre spotrebu v potravinárskom priemysle
- Podpora modernizácie strojných zariadení – základ celej konkurencieschopnosti voči zahraničiu, kde bola vysoká podpora v minulosti a bude veľmi ťažké dobehnúť krajiny ako Poľsko, ČR, Maďarsko
- Podpora na zvyšovanie hygienických štandardov
- Zníženie byrokracie na zamestnanie sezónnych pracovníkov
- Výchova spotrebiteľov smerom k domácej spotrebe

OHROZENIA

- Klimatické zmeny
- Neznáme choroby a škodcovia
- Nedostatok pracovnej sily
- Nedostatok odborných a vývojových ľudských zdrojov (agronóm, poradca)
- Uzavretosť producentských a obchodných systémov
- Dovoz nekvalitnej zeleniny a jej anonymizácia
- Zlá implementácia ekologických opatrení
- Nekoncepčné rozdeľovanie finančných zdrojov
- Zahraničná konkurencia dotovaná štátom
- Nepomer vyjednávacej sily medzi výrobou a obchodom - nevýhodné obchodné podmienky
- Znižovanie možností ochrany porastov – rušenie účinných látok
- Nepriame vývozné dotácie iných krajín
- Zníženie kúpnej sily obyvateľstva – zameriavanie sa iba na cenu výrobku
- Vysoká byrokracia pri zamestnávaní sezónnych pracovníkov

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) Pestovanie zeleniny

Za posledných 16 rokov prišlo na Slovensku k úbytku osevných plôch a produkcie zeleniny. Pred vstupom do EÚ predstavovala osevná plocha zeleniny 11,6 tis. ha, čo tvorilo z celkovej osevnej plochy 0,9 %. V roku 2019 sa zelenina vysiala na ploche 7,2 tis. ha, teda jej podiel na osevnej ploche klesol o 0,4 p. b. na 0,5 %. Vstupom do EÚ sa otvorili hranice a zelenina sa začala dovážať vo veľkom. Dovážali sa i druhy zeleniny, ktorým sa darí aj na Slovensku. Kým v roku 2004 sa doviezlo 137,7 tis. t zeleniny, v roku 2019 predstavoval dovoz 285,9 tis. t, teda viac ako dvojnásobok. V roku 2019 celková produkcia zeleniny pokryla spotrebu na 74,9 % a produkcia zeleniny na ornej pôde na 30,1 %. Spotreba zeleniny od roku 2004 do roku 2019 zvýšila o 16,8 %.

Podiel zeleniny na hrubej rastlinnej produkcii v roku 2004 predstavoval 10,0 % a v roku 2019 to bolo 6,4 %.

Základné bilančné ukazovatele odvetvia produkcia zeleniny za roky 2016 – 2019:

Ukazovateľ	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Zberová plocha - orná pôda	8 451	6 240	5 974	7 006
Zberová plocha - celkom	27 432	23 299	21 758	19 912
Produkcia - orná pôda	115 840	96 181	105 590	125 770
Produkcia	338 707	312 500	323 534	313 173
Reálna produkcia spolu podľa ZZZS (straty na úrovni 10 %)	***195 685***	***181 027***	***202 491***	***192 826***
Dovoz	282 415	270 241	267 721	285 933
Celková ponuka	**621 122**	**582 741**	**591 255**	**599 106**
Priama spotreba	428 173	399 248	421 158	420 000
- z toho dodávky pre sprac. priem.	35 972	34 580	37 495	36 700
Vývoz	34 036	37 412	35 605	45 387
Straty	158 913	146 081	134 492	133 719
Celkové použitie	**621 122**	**582 741**	**591 255**	**599 106**
Sebestačnosť - produkcia / priama spotreba (%)	79,1	78,3	76,8	74,9
Sebestačnosť - produkcia - orná pôda / priama spotreba (%)	27,1	24,1	25,1	30,1
Podiel dovozu na priamej spotrebe	66	68	64	68

b) Konzervárenský priemysel

Konzervárenský priemysel na Slovensku nezvládol obdobie transformácie ekonomiky na trhové hospodárstvo, mnohé výrobné podniky zanikli. Po vstupe obchodných reťazcov na trh bol už domáci konzervárenský priemysel značne rozložený a zlikvidovaný. V obchodnej sieti sa začali presadzovať zahraniční výrobcovia a dodávatelia, čomu zostávajúci domáci priemysel nedokázal konkurovať a nastala strata trhu. Domáci spracovatelia boli absolútne finančne poddimenzovaní a investície boli zriedkavé, zlepšili sa až s možnosťami využívania eurofondov. Spracovateľský priemysel trpí neschopnosťou priniesť na trh nové inovatívne výrobky s vyššou pridanou hodnotou v dôsledku chýbajúcich moderných technológií. Nákup zeleniny z domácej produkcie na spracovanie je na úrovni 12 %. Podiel výrobkov konzervárenského priemyslu na domácom trhu sa dlhodobo pohybuje na úrovni do 30%, čo je jedným z najnižších podielov vo všetkých potravinárskych odvetví.

V spomínanom období rokov 2004 až 2020 došlo aj k zmene spotrebiteľských návykov, čo sa týka zeleniny a zemiakov smerom k zvýšeniu spotreby zeleniny v čerstvom stave a bezproblémová dostupnosť tohto tovaru priviedla spotrebiteľov takmer k úplnému vylúčeniu samozásobenia.

c) Vzťahy v rámci vertikály

Vzťahy v rámci vertikály nie sú úplne vybudované. Ale táto vertikály má veľký potenciál. Využitím možností združovania sa do odbytových organizácií výrobcov si združení výrobcovia posilnili svoje pozície tak, že sú významnými dodávateľmi a partnermi aj do obchodných reťazcov. Ukazuje sa, že jedine cesta združovania sa je schopná priniesť pre slovenských výrobcov zeleniny, ale aj ovocia zlepšenie svojho dodávateľského postavenia v celej vertikále. Vzhľadom na nedostatok produkčných a skladových kapacít sú výrobcovia často nútení skladovať svoju zeleninu v skladoch v zahraničí, resp. sú nútení sami dovážať zeleninu a zemiaky, aby vedeli pokryť dopyt obchodu po celý rok. Z ich skúseností a z analýzy geo-klimatických podmienok vyplýva, že do veľkej miery sú schopní nahradiť tento dovoz domácou produkciou.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Vertikála výroby a spracovania zeleniny je vertikálou s veľkou perspektívou. Pri tomto hodnotení prednostne vychádzame z pôdneho, klimatického, produkčného potenciálu Slovenska s výhľadom na zvýšenie spotreby čerstvej zeleniny a zvýšenie možností odbytu zeleniny do spracovateľského priemyslu. Spolu so spracovaním ovocia v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle by mohlo dôjsť k podstatnému zvýšeniu výroby a spotreby, čo by znamenalo lepšie zhodnocovanie pôdy, produkciu s vyššou prácnosťou a pridanou hodnotou.

Pestovatelia zeleniny ako jedni z mála prvovýrobcov na Slovensku pochopili význam v spájaní sa v odbytových organizáciách výrobcov a posilnili tak svoje vyjednávacie schopnosti na úroveň uznávaných partnerov aj pre obchodné reťazce. Potvrdili, že tieto štruktúry sú funkčné a sú cestou na zabezpečenie spolupráce v rámci horizontálnej spolupráce výrobcov pri spoločnom odbyte. Na tomto úspešnom príbehu je nevyhnutné modelovať celý projekt rozvoja vertikály zeleniny, analyzovať a spracovať odporúčania na rozvoj pestovania, potrebu konkrétnych investícií so zohľadnením špecializácie jednotlivých prvovýrobcov a spracovateľov.

Prvovýrobcovia sú pripravení do roku 2027 navýšiť pestovanie zeleniny na ornej pôde na rozlohe viac ako 8,3 tis. ha a zvýšiť tak produkciu minimálne o polovicu. Predpokladom úspešnosti tohto postupu je intenzívna systémová podpora, vyriešenie sezónneho zamestnávania a zabezpečenia dostatku sezónnych pracovníkov. Nevyhnutná je aj súbežná investícia do výstavby skladovacích kapacít a do liniek na pozberovú úpravu, triedenie a balenie vo výške cca 70 mil. €, aby tieto činnosti nemuseli výrobcovia realizovať v zahraničí, čím sa významne predražuje celá produkcia. Vzhľadom na klimatické zmeny je potrebné veľmi intenzívne začať revitalizovať závlahové hospodárstvo a zabezpečiť nákup nových poľných technológií s potrebou finančných zdrojov cca 30 mil. €.

Súčasne je rozhodujúce vytvorenie fondu pre ťažko poistiteľné riziká. Pre zabezpečenie konkurencieschopnosti sa otvára otázka výstavby nových zakrytých plôch a využitie obnoviteľných zdrojov energie. Podporou pre pestovateľov musí byť veda a výskum, ako aj efektívne poradenstvo.

Spracovateľský priemysel pre oblasť spracovania zeleniny patrí k najslabším článkom potravinárskeho priemyslu a súčasne je aj v rámci vertikály málo aktívny. S potenciálom rastu produkcie zeleniny je však potrebné pozerať sa na konzervárenský a mraziarenský priemysel ako na segmenty, ktoré sú schopné nakúpiť podstatne viac domácej suroviny na spracovanie. Predpokladom rozvoja týchto odvetví sú investície do modernizácie, inovácií a efektívnosti energetického hospodárstva spolu s výrobou výrobkov s vyššou pridanou hodnotou. Je potrebné zhodnotiť potrebu výstavby prípadných nových špecializovaných kapacít na spracovanie zeleniny a ovocia. S investíciami je potrebné počítať minimálne vo výške 43 mil. € do technologického rozvoja.

Vertikála produkcie a spracovania zeleniny má potenciál aj z pohľadu zmeny stravovacích návykov spotrebiteľov, pričom správna podpora zdravej výživy pomôže zvýšiť spotrebu zeleniny. V tomto by bolo potrebné, aby sa vertikála spojila v uplatňovaní marketingových nástrojov napr. vytvorením odbytového komoditného fondu napr. aj spolu s vertikálou výroby a spracovania ovocia.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Nedostatočná spolupráca v rámci vertikály medzi pestovateľmi a spracovateľským priemyslom
- Spolupráca v rámci pestovateľov je funkčná a je ju potrebné rozšíriť
- Nedostatok pestovateľských plôch, moderných pestovateľských systémov a závlahovej techniky
- Nedostatok finančných prostriedkov na zabezpečenie skladovacích a modernizáciu spracovateľských kapacít v súlade s požiadavkami trhu a výroby nových inovatívnych výrobkov s vyššou pridanou hodnotou
- Strata konkurencieschopnosti na domácom trhu v oblasti spracovanej zeleniny
- Nedostatok pracovných síl a nedoriešené postavenie sezónnej pracovnej sily, administratívna náročnosť a právne postavenie pracovníkov
- Silné vplyvy počasia a neexistencia mechanizmov na poistenie ťažko poistiteľného rizika Nedostatočná dotačná podpora v porovnaní s inými sektormi

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor spolupráce **min. 7 rokov**.
Cieľ: Zvýšiť efektívnosť celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Vytvorenie Investičného agrárneho fondu – bude poskytovať úver na zabezpečenie časti požadovaných vlastných zdrojov od komerčných bánk, poskytovať garancie bankám a bonifikovať úroky.
4. Výchova spotrebiteľa o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl, zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov, podpora odbytu
5. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe
6. Podpora nových foriem odbytu vrátane zabezpečenia verejného stravovania

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Rozšírenie pestovateľských plôch otvorených a krytých
2. zavedenie moderných pestovateľských systémov
3. zabezpečenie investícií do závlah
4. vybudovanie moderných kapacít na pozberové úpravy, triedenie, balenie
5. vybudovanie dostatočných skladovacích kapacít
6. modernizácia a reštrukturalizácia konzervárenského a mraziarenského priemyslu s cieľom odstránenia technologického dlhu
7. Zabezpečenie finančných prostriedkov na investície
8. Zvýšenie podpory sektoru pestovania zeleniny

Pre realizáciu špecifických opatrení pre vertikálu je nevyhnutné spracovať p**rojekty rozvoja vertikály zeleniny s konkrétnymi návrhmi, požiadavkami a definovaním rozvojového potenciálu.**

Predpoklad časového vektora:

- príprava projektu 2021
- postup nadväzovania vertikály postupný a trvalý
- realizácia prevádzkových podpôr 2021 a ďalej
- zvyšovanie efektívnosti 2021 – 2027
- zvyšovanie produkcie postupné do r 2035 a ďalej

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Návrhy na mierne zvýšenie produkcie v SR vyprodukovanej zeleniny a jej spracovania si vyžadujú finančné podpory.

Podpory súčasný stav 2019

- prechodný zjednodušený režim základnej platby **136,747 €/ha**
- platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie **73,35 €/ha**
- platba na pestovanie vybraných druhov zeleniny **357,29 €/ha**
- prechodný zjednodušený režim základnej platby **136,747 €/ha**
- platba na pestovanie rajčiakov **561,23 €/ha**
- **IP:** do roku 2019 bolo vyplatených **2 661 945,65 € na 6 987,44 ha** z PRV 2014-2020
- **EP**: do roku 2019 bolo **vyplatených 579 426,72 € na 1 108,31 ha** zeleniny a zemiakov z PRV 2014 -2020

  Konzervárenský priemysel nie je napojený na systém podpôr z I. piliera. V minulosti prijal obmedzené podpory na investície v rozsahu **19 355 237 € NFP** z PRV 2014-2020 a z OP VAL (MH SR) **11 084 317 € NFP.**

*Podpora počas obdobia **2021 – 2022:***

v špeciálnej rastlinnej výrobe

- výstavba skladov zeleniny a zemiakov NFP **25 mil. €**
- nákup poľných technológií na pestovanie zeleniny a zemiakov vrátane závlahových detailov NFP **15 mil. €**
- pozberové a spracovateľské kapacity zeleniny a zemiakov smerujúce v rámci vertikály k agropotravinárstvu NFP **15 mil. €**
- rekonštrukcia a výstavba zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie NFP **20 mil. €**

*Podpora – návrhy **2022-2027***

- viazané platby I. pilier **500 – 600 €/ ha**
- zaviesť priamu platbu na pestovanie zemiakov **300 – 400 €/ha**
- zaviesť priamu platbu na zakryté plochy **10 000 €/ha**
- neprojektové opatrenia **600-900-mil. €**
- zelená nafta **170-270 €/ha**
- organizácia trhu – zaviesť konzumné zemiaky ako uznanú plodinu pre organizácie výrobcov, vyčleniť na to notifikovanú vnútroštátnu podporu,
- zaviesť program kvality Q SK pre zeleninu a zemiaky,
- výstavba skladov NFP **40 mil. €**
- nákup poľných technológií na pestovanie zeleniny a zemiakov vrátane závlahových detailov NFP **30 mil. €**
- pozberové a spracovateľské kapacity zeleniny a zemiakov smerujúce v rámci vertikály k agropotravinárstvu NFP **30 mil. €**
- rekonštrukcia už exitujúcich zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie NFP **20 mil. €**
  výstavba nových zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie NFP **30 mil. €**

Zmena podmienok čerpania integrovanej produkcie (od roku 2023 Šetrné postupy pri pestovaní zeleniny, zemiakov a jahôd)

- nastavenie podmienok čerpateľnosti tak, aby boli realizovateľné pre pestovateľa, kontrolovateľné pre PPA a ÚKSUP a prínosom pre spotrebiteľa
- uľahčenie vstupu a výstupu plochy v záväzku,
- zrušiť max. množstvo prípravkov CHOP a nahradiť ho uznaním metodiky IP schválenou jednotlivými zväzmi,
- Register zeleniny a zemiakov –(na registri sa aktuálne pracuje). Register zeleniny a zemiakov ako podmienka čerpania podpôr v zelenine a zemiakoch.

Stav vertikály ***Produkcia zeleniny mierneho pásma a zemiakov, ich priamy odbyt a ich spracovanie v konzervárenskom a mraziarenskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035 Výhľad 2027**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	Zemiaky **2019** Plocha 8 191 ha Hektárová úroda 22,27 t/ha Produkcia 182 tis. t Zelenina Celková plocha pestovania zeleniny: 19,9 tis. ha (vrátane samozásobenia) Celková produkcia zeleniny: 313 tis. ton (vrátane samozásobenia) Plocha pestovania zeleniny na ornej pôde: 7 006 ha Počet pestovateľov na ornej pôde: 297 Produkcia zeleniny na ornej pôde: 125 770 t Z toho: Plodová –plocha 1 362 ha- 32 % produkcie Cibuľová-plocha 1 152 ha – 27 % produkcie Koreňová- plocha 1 020 ha- 17,6 % produkcie Hlúbová –plocha 488 ha- 12,4 %produkcie Struková– 1 048 ha - 1,8 % produkcie Listová-179 ha- 0,8 % produkcie Integrovaná produkcia: 5 937 ha Ekologická produkcia: 1 084 ha Zakryté plochy: **71 ha produkcia zo zakrytých plôch: 16 020 t Z toho:** Rajčiaky – 35 ha – 75 % produkcie Šalátové uhorky-11,3 ha – 21 % produkcie Paprika -10,7 ha – 1,7 % produkcie - Vyriešená produkcia pestovania rajčiakov v skleníkoch - Spoločné skladovanie Súčasné skladové kapacity na úrovni 117,5 tis. m^2 sú nedostatočné a veľká časť produkcie sa skladuje v zahraničí Pozberová úprava zeleniny, triedenie, balenie sú nedostatočné, v súčasnosti najlepšie pozberovú úpravu zvládajú odbytové združenia, ktoré majú nakúpené spoločné pozberové linky.	Zemiaky **2027** Cieľ: zvýšenie produkcie z 164,8 tis. t na cca 241, 7 tis. t (o 76,9 tis. t), čo by predpokladalo pri úrodách 35 t/ha zvýšenie výmery o cca 2 000 ha Zelenina Celková plocha pestovania zeleniny: 24,6 tis. ha (vrátane samozásobenia) Celková produkcia zeleniny: 428 tis. ton (vrátane samozásobenia) Plocha pestovania zeleniny na ornej pôde: 8 370 ha – navýšenie o 1 364 ha Počet pestovateľov na ornej pôde: stabilizovaný Produkcia zeleniny na ornej pôde: 195 tis t. Z toho: Plodová –plocha 2 300 ha Cibuľová-plocha 2 000 ha Koreňová- plocha 1 700 ha Hlúbová –plocha 800 ha Struková– 1 500 ha Listová-300 ha Integrovaná produkcia: 8 000 ha Ekologická produkcia: 500 ha Zakryté plochy: **90 ha produkcia zo zakrytých plôch: 40 000 t Z toho:** Rajčiaky – pokryté – 50 ha- 20 tis. t – 50 % produkcie Šalátové uhorky-20 ha – 12 tis. t – 30 % produkcie Paprika – 20 ha – 5 tis. t – 12,5 % produkcie Šaláty – 2-3 ha – 3 tis. t- -7,5 % produkcie Je nevyhnutné vystavať skladovacie kapacity na úrovni 143 200 m^2, ktoré by zabezpečili schopnosť preskladovania 100 % domácej produkcie. Nevyhnutné investície do pozberovej úpravy zeleniny, triedenia, balenia ako predpokladu pre zabezpečenie priameho odbytu do obchodu. Nevyhnutné zvýšiť ponuku do spracovateľského priemyslu	- nedostatok pestovateľských plôch - nedostatok závlahovej techniky - nedostatok moderných pestovateľských systémov - potreba rozšíriť kapacitu pozberových, baliacich liniek - vysoké daňové zaťaženie - nedostatok pracovných síl - nedoriešené postavenie sezónnej pracovnej sily, administratívna náročnosť a právne postavenie pracovníkov - chýbajúce spoločné skladovacie kapacity - chýbajúce zakryté plochy - nezáujem mladých pestovateľov o vstup do sektora - nedostatočné schémy spolupráce, najmä pri koreňovej zelenine a plodovej zelenine - nedostatočná dotačná podpora v porovnaní s inými sektormi	**Vypracovať ucelený projekt pestovania zeleniny a jej odbytu a spracovania v rámci celej vertikály so zohľadnením:** - potreby rozšírenia pestovateľských plôch - zavedenia moderných pestovateľských systémov - zabezpečením investícií do závlah -posúdením investícií do zakrytých plôch - vybudovaním moderných kapacít na pozberové úpravy, triedenie, balenie - vybudovanie dostatočných skladovacích kapacít - posilnenia schém spolupráce výrobcov - podpory zvýšenia a zlepšenia prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe - podpory odbytu na domácom a zahraničnom trhu - zavedením nových podporných schém - zriadenie fondu ťažko poistiteľného rizika
	Spracovanie	Nákup zeleniny na spracovanie: 36,7 tis. ton = 11,7 % z celkovej domácej produkcie Z toho nákup do konzervárenského priemyslu: 13,2 tis. ton Produkcia konzervárenských výrobkov: 31,5 tis. ton Produkcia mraziarenských výrobkov: 15 500 t Počet konzervárenských podnikov: 20, z toho 5 spracováva zeleninu Využitie kapacít v konzervárenskom priemysle na 50 – 60 %	**Zvýšenie výroby so zabezpečením odbytu je možné iba ak budú splnené nasledovné kroky:** je potrebné modernizovať existujúce kapacity v spracovateľskom priemysle je potrebné identifikovať prípadné nové investície na spracovanie špeciálnych produktov vrátane detskej výživy v rámci vypracovania uceleného projektu vertikály zeleniny je nevyhnutné priniesť na trh inovatívne produkty, najmä v oblasti dojčenskej výživy, hotových jedál je potrebné zabezpečiť zvýšenie odberu slovenskej suroviny zo strany spracovateľov do spracovania	- významná strata konkurencieschopnosti na domácom trhu po transformačnom procese - úpadok pozície konzervárenského priemyslu v dôsledku znižovania produkcie ovocia, zeleniny, ale aj mäsa - nedostatok finančných prostriedkov na udržanie, obnovu a revitalizáciu konzervárenského a mraziarenského priemyslu - minimálne investície do inovácií v rámci technológií a výroby nových inovatívnych výrobkov s vyššou pridanou hodnotou - slabá angažovanosť spracovateľov v rámci vertikály, prijali jednoduchšiu cestu dovozu suroviny ako negociáciu s domácimi producentami	-v programovom období 2021 – 2027 je na zvýšenie kapacít spracovania domácej produkcie a zvýšenie konkurencieschopnosti potrebné vyčleniť minimálne **33 mil. € do technologického vybavenia konzervárenského priemyslu a 10 mil. € do mraziarenského priemyslu.** **Celková potreba aj na rekonštrukciu budov a investícií do energeticky a obalového hospodárstva činí 54 mil. € pre konzervárenský a 21,5 pre mraziarenský priemysel.** -priame podpory konzervárenského priemyslu formou dotácií na obnovu a modernizáciu výrobných technológií, ako aj ich prípadnú rekonštrukciu na zvyšovanie konkurencieschopnosti - investície zamerané na zníženie energetickej náročnosti a úspory energie v súlade s požiadavkou EÚ - zelená obnova na najbližšie obdobie čerpania eurofondov Investície do nových obalových technológií
	Odbyt	-vysoké zastúpenie slovenskej produkcie počas sezóny, mimo sezóny je ponuka nižšia, nedostatok celoročnej ponuky -ponuka slovenských paradajok je vysoká počas celého roka -celoročná ponuka zemiakov a koreňovej zeleniny je na vzostupe, ktorý súvisí aj s dobrou organizáciou cez odbytové družstvá -rozširuje sa aj pestovanie uhorieksloveнská paprika je dostupná prakticky len v sezóne -úplne minimálne množstvo produkcie v pozberovej úprave -pri mrazenej zelenine sa nájdu v ponuke slovenskí dodávatelia	-zvyšovanie podielu slovenských výrobkov na pultoch obchodov aj prostredníctvom férových dodávateľsko- odberateľských vzťahov - obchod má záujem o zvyšovanie dodávok slovenskej zeleniny, nakoľko je čerstvá a kvalitná - obchod požaduje dodávky v stabilnej kvalite, cene a pozberovej úprave - obchod jasne poukazuje na úspešnú spoluprácu s existujúcimi slovenskými odbytovými združeniami a odporúča tento postup aplikovať aj napr. na ostatné druhy zeleniny, zemiaky a pod.	-cca 80 % produkcie je predávanej do obchodných reťazcov - neexistujú dostatočné skladové kapacity a technológie na pozberovú úpravu, čo limituje dodávky slovenskej zeleniny - je limitovaná celoročná dodávka slovenskej zeleniny (riešením je kombinácia zeleniny z dovozu, čo zabezpečia slovenskí výrobcovia a vedia tak dovoz regulovať)	- nevyhnutná dobrá organizovanosť pestovateľov zeleniny ako predpoklad silných a spoľahlivých partnerov pre obchod

	Spotrebiteľ	Spotreba zeleniny a zeleninových výrobkov 103,8 kg/osoba a rok (v hodnote čerstvej zeleniny). Spotreba zemiakov 49,8 kg/osobu a rok Spotreba strukovín 1,5 kg/osobu a rok	Výhľadovo je možné počítať so zvýšením spotreby zeleniny cca na 110 kg /osobu a rok		-vyčlenenie zdrojov na vzdelávanie spotrebiteľov o potravinách a výžive so zameraním na zdravý životný štýl, - zlepšovanie nákupného patriotizmu spotrebiteľov - správne a jasné označovanie pôvodu zeleniny
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	-chýbajúce moderné pestovateľské technológie (vrátane ochrany pred mrazom) -chýbajúce skladové kapacity - chýbajúce technológie na pozberovú úpravu, triedenie a balenie -chýbajúce závlahy	Prevádzková podpora zakrytých plôch 10 000 €/ha **Na obdobie 2021 – 2027:** -výstavba skladov – NFP 40 mil. € -nákup poľných technológií na pestovanie zeleniny a zemiakov vrátane závlahových detailov –NFP 30 mil. € -pozberové a spracovateľské kapacity zeleniny a zemiakov smerujúce v rámci vertikály k agropotravinárstvu – 30 mil.€ -rekonštrukcia už exitujúcich zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie - NFP 20 mil. € - výstavba nových zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie NFP 30 mil. € **Počas obdobia 2021 – 2022** podpory v špeciálnej rastlinnej výrobe - výstavba skladov zeleniny a zemiakov – NFP 25 mil. € -nákup poľných technológií na pestovanie zeleniny a zemiakov vrátane závlahových detailov – NFP 15 mil. € -pozberové a spracovateľské kapacity zeleniny a zemiakov smerujúce v rámci vertikály k agropotravinárstvu NFP 15 mil. € -rekonštrukcia a výstavba zakrytých plôch, využitie obnoviteľných zdrojov energie NFP 20 mil. €	Nedostatok investičných prostriedkov	-Vytvoriť Investičný agrárny fond – bude poskytovať úver na zabezpečenie časti požadovaných vlastných zdrojov od komerčných bánk, poskytovať garancie bankám a bonifikovať úroky. Podniky si budú vedieť požičať na dlhšie obdobie, napr. pri nákupe technológií a stavieb na 12 až 20 rokov a pri nákupe pôdy aj na 40 rokov. Úroky budú čiastočne bonifikované, štát bude garantovať určitú časť úveru pre komerčné banky. V rámci vyhodnocovania a financovania projektov je potrebné zainteresovať aj bankový sektor, aby sa namiesto pochybného vyhodnocovania projektov zabezpečilo profesionálne hodnotenie analytickými oddeleniami bánk. Bude tak viac pravdepodobné, že zdroje sa použijú v prvom rade na financovanie ekonomicky životaschopných projektov. Ako vedľajší efekt bude zníženie byrokracie pri hodnotení projektov a odstránenie rizika navyšovania hodnoty projektov.
	Spracovanie/odbyt	-kapacity na spracovanie zeleniny sú nedostatočné, sú zastarané, málo diverzifikované, absolútne neschopné reagovať na požiadavky trhu	obnova už existujúcich spracovateľských kapacít vo vypracovaní uceleného projektu vertikály zvážiť potrebu budovania nových kapacít riešením môže byť aj špecializácia jednotlivých výrobcov na určité druhy výrobkov investície smerovať do alternatívneho spracovania zelenina a ovocia sušením, inovácie technológie spracovanie korenín, zdokonalenie výroby a sterilizácie konzervárenských výrobkov, zefektívnenie výrob. procesu s využitím rastlinných bielkovín, automatizácia výroby zdravotne nezávadných a hygienicky bezpečných jedál bez použitia konzervantov orientovať sa nové produkty , ovocné šťavy, sušené ovocie, mrazené polotovary, sirupy , hotové balené, chladené jedlá, lahôdkarskú výrobu	Nedostatočné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu spracovateľského priemyslu Strata konkurencieschopnosti z titulu neschopnosti reagovať na požiadavky trhu v nadväznosti na zásadný technologický dlh	Umožniť čerpať finančné prostriedky na obnovu, modernizáciu, inováciu technologického parku konzervárenského a mraziarenského priemyslu vo výške min. 43 mil. € Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu konzervárenského a mraziarenského priemyslu so zohľadnením výroby výrobkov s vyššou pridanou hodnotou so zvýšením podielu domácej suroviny.
Kooperácia v rámci vertikály		Vertikálna organizovanosť v produkcii a predaji zeleniny najmä smerom k obchodným reťazcom je ukážkou fungovania odbytových organizácií výrobcov (OOV). Na Slovensku sú štyri organizácie výrobcov zeleniny plus 5 členov Produkujú cca 51 % produkcie na ornej pôde Vysokú koncentráciu v pestovaní zeleniny dokladuje skutočnosť, z 297 pestovateľov 37 pestovateľov pestovalo zeleninu na 4 611,2 ha, teda na 72,2 % celkovej plochy zeleniny	Posilniť vertikálnu spoluprácu pri koreňovej a plodovej zelenine Udržať a rozširovať existujúcu spoluprácu v rámci OOV Posilniť krátke spotrebiteľské reťazce - budovanie alternatívnych odbytových ciest a spolupráca napr. na regionálnej úrovni (priamy predaj, podnikové predajne, verejné stravovanie) Potrebné posilniť vzťahy s ostatnými účastníkmi vertikály a otvoriť odbyt najmä: - k spracovateľskému priemyslu, - ku skladovacím kapacitám, - s obchodníkmi s komoditami, (záväznosť zmlúv, časové rámce, parita a postavenie) Nevyhnutné nastaviť spoločné projekty odbytu - spolupráca vo vývoji, projekty nastavenia dlhodobých vzťahov Marketingová politika a zvyšovanie predaja slovenských potravín	Vo vertikále výborne fungujú kooperačné vzťahy prvovýrobcov v rámci OOV. Ostatné vzťahy najmä smerom na spracovateľský priemysel nefungujú, sú pretrhané a neexistuje spolupráca. Dobrá organizovanosť však ukazuje, že táto cesta je na Slovensku možná a je potrebné ju rozšíriť aj o ostatné články vertikály vzhľadom na potenciál pestovania zeleniny na Slovensku.	Využiť platnú legislatívu na vytváranie OOV v oblasti pestovateľov zeleniny. Posilniť vzťahy v rámci celej vertikály, zlepšenie zmluvných, dodávateľskoodberateľských vzťahov.
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		Priemerná spotreba 2017 až 2019 bola 413 000 t zeleniny, celková produkcia zeleniny bola 316 402 t ,: sebestačnosť na úrovni **77 %** Produkcia na ornej pôde 2017 – 2019 bola 109 180 t zeleniny: sebestačnosť na úrovni **26 %.**	V prípade zabezpečenia sebestačnosti na 80 % je potrebné navýšiť produkciu zeleniny o cca 15 000 t (vrátane samozásobiteľov) a o cca 220 000 t zeleniny na ornej pôde.	Zvýšenie sebestačnosti je žiadúce vzhľadom na: - priaznivé produkčné podmienky na Slovensku, - znižovaniu uhlíkovej stopy, - tradíciu pestovania zeleniny a jej výbornú kvalitu, - zlepšovaniu stravovacích návykov obyvateľstva - možnosti podstatného zvýšenia dodávok zeleniny do spracovateľského priemyslu	Predpokladom je dodržať všetky parametre, výrobné, hodnotové, investičné a finančné vyjadrené v tejto vertikále.

Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	-prechodný zjednodušený režim základnej platby **136,747 €/ha,** -platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie **73,35 €/ha,** -platba na pestovanie vybraných druhov zeleniny **357,29 €/ha,** -platba na pestovanie rajčiakov **561,23 €/ha** -ekologické poľnohospodárstvo **600 €/ha**	-**viazané platby I. pilier 500 – 600 €/ ha** **-neprojektové opatrenia 600-900-mil. €** **-zelená nafta 170-270 €/ha** -Organizácia trhu – zaviesť konzumné zemiaky ako uznanú plodinu pre organizácie výrobcov, vyčleniť na to notifikovanú vnútroštátnu podporu - program kvality Q SK pre zeleninu a zemiaky. -podmienky čerpania integrovanej produkcie -uľahčiť vstup a výstup plochy v záväzku -zrušiť max. množstvo prípravkov CHOP a nahradiť ho uznaním metodiky IP schválenou jednotlivými zväzmi -previesť práva a povinnosti k vedeniu registrov na zväzy, alebo aspoň úzku spoluprácu UKSUP a zväzov – právo čerpať podporu podmieniť členstvom vo zväze	Súčasné podpory do zeleninárskeho sektora nie sú dostatočné. -odvetvie zeleniny a zemiakov dostáva ročne na pracovníka menej ako 3 tis. € /rok podpôr (extenzívne odvetvie ako produkcia obilnín dosiahne na podporu až 14 tis. € na pracovníka za rok)	Je potrebné prijať navrhované opatrenia na zvýšenie podpôr z 1. piliera, prípadne urobiť ich prioritizáciu.
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Zeleninárstvo nie je konkurencieschopné z dôvodu: -nízkych výnosov -nedostatočných inovácií v technike -nedostatku sezónnych pracovníkov -nedostatku závlah -nedostatku skladovacích priestorov - nedostatku technológií na pozberovú úpravu, triedenie a balenie	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: -zvýšiť plochy pre pestovanie zeleniny -zlepšiť hektárové výnosy -zabezpečiť nové poznatky vedy a výskumu a ich prenos do praxe. -zabezpečiť dostatočné hektárové podpory na zeleninu, zemiaky a zakryté plochy -zabezpečiť viazané priame platby na zemiaky --zabezpečiť poradenstvo a vzdelávanie -umožniť podporu celej vertikály -vytvoriť Investičný agrárny fond - zabezpečiť podstatne vyššiu mieru zavlažovania	Bez navrhovaných opatrení nie je zeleninárstvo a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť	Prijatie navrhovaných opatrení.
	Spracovanie	Spracovanie zeleniny nie je konkurencieschopné z dôvodu: - chýbajúcej spolupráce na domácom trhu s domácimi dodávateľmi -nízkej kapacity pre spracovanie zeleniny - straty domáceho trhu -nedostatočnej diverzifikácie a modernizácie technologického vybavenia - chýbajúcich inovatívnych produktov -nedostatku sezónnych pracovníkov - nedostatku finančných prostriedkov na vybudovanie spracovateľských kapacít --spracovanie je energeticky náročné, sú vysoké náklady na energie a vysoké náklady na za distribúciu energie – 2. najvyššie v ÉU	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: -investovať do modernizácie spracovateľského priemyslu -zvýšiť kapacity pre spracovanie zeleniny	-je nevyhnutná podpora spracovateľského priemyslu, rozšírenie a modernizácia spracovateľských technológií, mraziarní a konzervární.	Prijatie navrhovaných opatrení

Výroba hrozna a jeho spracovanie vo vinárskom priemysle

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- História a tradícia pestovania hrozna a výroba vína na Slovensku garantovaná 8 chránenými označeniami pôvodu 1 chráneným zemepisným označením 10 chránenými tradičnými výrazmi uznanými a zapísanými na úrovni EÚ v E-bacchuse s potenciálom 46 uznaných odrôd a 26 unikátnych geologických zložení
- Rôznorodosť podložia umožňuje výrobu vo svete unikátnych vín na veľmi malom území
- Odrody vyšľachtené výhradne pre SR sú vhodné na pestovanie a produkciu pre slovenské klimatické podmienky
- Pestovanie viniča významne prispieva ku krajinotvorbe
- Protierózna a vodozádržná činnosť vinohradov má výrazný ekologický rozmer
- Vertikála produkcie hrozna a výroby vína je jednou z mála vertikál ktoré majú významnú podporu verejnej mienky a pozitívny postoj spotrebiteľa
- Vertikála je silným zamestnávateľom
- Vertikála má významné regionálne pôsobenie s možnosťami rozvoja agroturistiky cestovného ruchu a predaja z dvora

SLABÉ STRÁNKY

- Neefektívne vysadené vinohrady z hľadiska nevhodnej odrodovej skladby pre dané geologické podložie
- Nevhodná odrodová skladba z pohľadu záujmu trhu
- Nízke hektárové výnosy
- Nedostatočné zavádzanie inovácií pri výsadbe vinohradov
- Nedostatočné technické vybavenie na obhospodarovanie vinohradov (zastaralé neefektívne)
- Nedostatočné technické vybavenie na ochranu vinohradov (oplotenia siete proti škodcom)
- Rozdrobenosť vlastníctva pôdy brániaca dlhodobým investíciám (vinohrad je vysádzaný na 30 rokov)
- Nedostatok pracovnej sily spojený so zväzujúcou pracovnou legislatívou
- Nedostatok strategických a vývojových kapacít
- Zastarané a neefektívne technologické vybavenie v spracovateľskom priemysle
- Absentujúce inovácie
- Chýbajúce vzdelávanie a poradenstvo v celej vertikále
- Chýbajúca spoločná marketingová politika podpory predaja a cielená garantovaná podpora
- Koncentrácia predaja cez obchodné reťazce
- Chýbajúca stratégia výchovy spotrebiteľa

PRÍLEŽITOSTI

- Skvelá lokalita v strede 100 miliónového spotrebiteľského trhu strednej Európy
- Agroturistika prinášajúca rozvoj cestovného ruchu - originalita a jedinečnosť produktov uznané množstvo ocenení na svetových a domácich výstavách
- Podpora výsadby efektívnych vinohradov
- Investície do inovatívnych technológií a spracovateľských kapacít
- Potenciál stredných odborných a vysokých škôl pri výchove pracovnej sily
- Spoločné marketingové nástroje na podporu konzumácie domácich produktov
- Precízne vinohradníctvo a vinárstvo – vývoj

- Zavádzanie a podpora spôsobov výroby ktoré rešpektujú životné prostredie metód pestovania a výrobných techník šetrných k životnému prostrediu a udržateľného využívania prírodných zdrojov najmä so zameraním na ochranu vody pôdy biodiverzity a iných prírodných zdrojov
- Postupy šetrné k životnému prostrediu
- Uvoľnenie podmienok na trhu práce hlavne pre jednoduché operácie v sektore
- Zníženie daňového zaťaženia
- Podpora investícií
- Zrušenie zdaňovania dotácií
- Podpora zapojenia malých a mladých vinohradníkov
- Podpora diverzifikácie predajných kanálov
- Podpora predaja z dvora
- Zvýšenie zamestnanosti vrátane zvýšenia zamestnanosti marginalizovaných občanov

OHROZENIA

- Klimatické zmeny
- Neznáme choroby a škodcovia
- Nedostatok pracovnej sily
- Nedostatok odborných a vývojových ľudských zdrojov (agronóm poradca)
- Zmeny legislatívy zavedenie spotrebnej dane z vína
- Uzavretosť producentských a obchodných systémov
- Neprimerané podmienky v odberateľsko-dodávateľských vzťahoch
- Dovoz lacného vína muštu ktoré je neférovo podporované v iných členských štátoch prostredníctvom štátnej pomoci
- Zlá implementácia ekologických opatrení
- Nekoncepčné a nepravidelné rozdeľovanie finančných zdrojov
- Vysoká administratívna a byrokratická záťaž pri získavaní podpory

Východiská pre pestovanie viniča, produkciu hrozna a spracovanie vína

a) Pestovanie viniča, vinohradníctvo

Vinohradníctvo má významné postavenie z hľadiska produkcie a z hľadiska pridanej hodnoty. Toto odvetvie asi najťažšie doplatilo na rozdelenie Česka a Slovenska, pretože Slovensko zásobovalo svojimi produktami zo slovenských vinohradov aj Českú republiku a rozdelením tak Slovensko stratilo počtom obyvateľov svoj najvýznamnejší trh. Aj keď prišlo po rozdelení k rapídnemu úbytku spotrebiteľa, a tým aj spotreby vína, vinohrady, ktoré boli vysadené nikto naraz nevyklčoval, ale dochádza k ich postupnému úbytku bez obnovy. Slovenská republika kedysi obhospodarovala 26 tis. ha vinohradov, dnes je celková plocha vinohradov 15 tis. ha a rodiacich okolo 11 tis. ha. Skutočná zberová plocha predstavovala však v roku 2020 len necelých 8 000 ha rodiacich vinohradov, čo je len 56 % registrovaných vinohradov. Veľký podiel na poklese výmery má však aj záujem developerov, ktorý svojimi ponukami urobili z vinohradov stavebné pozemky, nepomohla tomu ani ochrana vinohradov v zákone. Súčasný ďalší pokles treba prisúdiť lacnému dovozu hrozna, muštu aj vína na Slovensko z krajín ako sú Maďarsko, Španielsko, Taliansko.

Klesajúci trend spotreby v EÚ vyvíja enormný tlak na ceny hrozna a vína. Dôvodom nadprodukcie v EÚ sú nové výsadbové a obhospodarovacie techniky, ktorými sú dosahované ďaleko väčšie výnosy ako kedysi a možno konštatovať, že sa prevádzkuje intenzívne vinohradníctvo. Priemerné hektárové výnosy v EÚ dosahujú 10 ton/ha, zatiaľ čo v SR je to 5,4 ton/ha. Náklady na obhospodarovanie vinohradov sú vysoké a úplne chýba poradenstvo a vzdelávanie pre zabezpečenie intenzifikácie pestovania a produkcie.

b) Vinársky spracovateľský priemysel a odbyt

Vinárstvo na Slovensku je v súčasnosti na mediálnej populárnej vlne, ktorá bola vyvolaná medailovými úspechmi na domácich a predovšetkým svetových súťažiach. Napriek tomu produkcia vína za ostatných 10 rokov poklesla. Priemerná produkcia slovenského vína predstavuje 310 000 hl za rok. Až 80 % produkcie vína na Slovensku je v najvyššej kategórii vín -vína s chráneným označením pôvodu. Tomu zodpovedá aj vyššia cena a kúpyschopnosť slovenského obyvateľstva robí túto kategóriu pre slovenského zákazníka takmer nedostupnú. V ponuke zo slovenskej produkcie chýbajú vína bez zemepisného označenia v lacnejšom cenovom pásme. Za rok sa na Slovensku priemerne spotrebuje 760 000 hl vína. Slovenské víno z tejto spotreby predstavuje iba 39 %.

c) Vzťahy v rámci vertikály

V súčasnosti sú vzťahy v rámci vertikály málo rozvinuté. Chýba spolupráca v rámci spoločného obhospodarovania vinohradov, nákup techniky, ale nedostatočná je aj zmluvná základňa na vykupovanie slovenského hrozna domácimi vinármi. Vinohradníci a vinári sa spájajú iba v oblasti regionálnej propagácie na tzv. vínnych cestách. Vinári sa spájajú v oblasti propagácie slovenských vín, úspešne sa zúčastňujú svetových súťaží, avšak tieto úspechy nevedia úplne pretaviť do zvyšovania predaja na domácom trhu. Vertikála pociťuje spolupatričnosť, ale nie je schopná sama vytvoriť spojovacie aktivity pre zlepšenie spolupráce. Dlhé obdobie navrhuje vytvorenie Vinárskeho fondu, ktorý by mohol spojiť záujmy slovenských vinohradníkov a vinárov.

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

V súčasnosti sa vinohradníctvo a vinárstvo v Slovenskej republike nachádza na mimoriadne dôležitom medzníku, kedy správna analýza súčasnej situácie, poučenie sa z histórie a nastavenie správnych intervencií by mohli pomôcť stabilizovať situáciu v tomto sektore. Vertikála má jasný potenciál pre rozvoj. **Podstatou rozvoja je udržanie plochy vinohradov so zvýšením diverzifikácie výsadby podľa kvality a zásadné zvýšenie výnosov z 5,4 t/ha na 8-12 t/ha. Tiež je očakávané zvýšenie obhospodarovania šetrného k životnému prostrediu. Zvýšenie intenzity produkcie hrozna zvýšením výnosov prinesie zvýšenie výroby z 340 tis. hl na 600 tis. hl, čo bude znamenať zvýšenie pokrytia domácej spotreby domácou výrobou na 70 %.** Diverzifikácia výsadby smerom k produkcii aj vín bez označenia, resp. akostných vín rozšíri trhové možnosti slovenských vinárov a ich schopnosť ponúknuť slovenskému spotrebiteľovi kvalitné slovenské víno v prijateľných cenách**. Predpokladom pre tieto zmeny sú cielené podpory** vrátane podpôr na ekoschémy, šetrné postupy pre životné prostredie a ekologické obhospodarovanie. Ďalšou nevyhnutnosťou sú **investície do výsadby nových vinohradov, budovania a opráv terás, investície do závlah a ochranných sietí.** Potrebné zvýšenie výnosov je možné zabezpečiť iba **pomocou nových investícií do vinohradníckej techniky**, avšak tu sa predpokladá podmienenosť spolupráce malých vinohradníkov.

Vinársky priemysel disponuje dostatočnými výrobnými kapacitami, avšak je nevyhnutné investovať do ich modernizácie e reštrukturalizácie (51 mil. € na 7 rokov). Jedným z predpokladov úspešného rozvoja tejto vertikály je **intenzívna podpora pre výskum inovácie, poradenstvo a vzdelávanie, ktoré v súčasnosti úplne chýbajú. Vertikála je pripravená k úzkej spolupráci tak vertikálnej, ako aj horizontálnej, čoho jasným signálom je vôľa na vytvorenie Vinárskeho marketingového fondu.**

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A. Identifikované kľúčové problémy

- Vertikála slabo vybudovaná ale s veľkým potenciálom
- Dlhodobá nízka podpora vinohradníctva a vinárstva
- Neefektívne vysadené vinohrady (nevhodná odrodová skladba pre dané geologické podložie, nevhodná odrodová skladba z pohľadu záujmu trhu, terasy)
- Nízke hektárové výnosy, nedostatok zavádzania inovácií pri výsadbe vinohradov
- Nedostatočné technické vybavenie na obhospodarovanie vinohradov (zastarané, neefektívne)
- Nedostatočné technické vybavenie na ochranu vinohradov (oplotenia, siete proti škorcom)
- Rozdrobenosť vlastníctva pôdy brániaca dlhodobým investíciám (vinohrad je vysádzaný na 30 rokov)
- Orientácia na výrobu predikátnych vín – 80 % vín v najvyššej kategórii vín s chráneným označením pôvodu, chýba produkcia vína bez označenia
- Nedostatočné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu vinárskeho spracovateľského priemyslu
- Vysoký dovoz vína a muštov do spracovania a zahraničných vín v spotrebiteľskom balení
- Chýbajúce výskumné vinohradnícko – vinárske centrum, poradenstvo a marketing
- Produkčná sebestačnosť je na úrovni 39 %

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor zvyšovania spolupráce: **min. 7-10 rokov.**
Cieľ: Zvýšiť efektívnosť celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce, a posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
2. Zriadenie fondu nepoistiteľných rizík
3. Výchova spotrebiteľa s cieľom zvýšiť povedomie o kvalite slovenských vinárskych výrobkov, zvýšiť dôveru spotrebiteľa v kvalitu domáceho vína a v spôsob pestovania viniča šetrného k životnému prostrediu,
4. Zvýšenie a zlepšenie prenosu poznatkov vedy a výskumu do praxe
5. Podpora agroturizmu a rozvoja vidieka

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Prepojenie vinohradníkov a vinárov, zefektívnenie vertikály
2. Zvýšenie produktivity pestovania a efektivity výroby
3. Zvýšenie diverzifikácie výsadby podľa kvality a odolnosti voči klimatickým zmenám
4. Zvýšenie výnosov a zvýšenie obhospodarovania šetrnému k životnému prostrediu
5. Vypracovať projekty technologickej obnovy obhospodarovacej techniky
6. Vybudovanie vedecko-výskumného a poradenského centra, aplikácia inovatívnych postupov do pestovania viniča
7. Vypracovanie projektov pre aplikáciu závlah a budovanie studní vo vinohradníckych oblastiach

8. Vypracovať projekty na výsadbu nových vinohradov na základe nových vedecko-výskumných poznatkov z hľadiska klímy, pôdy, odrôd a šľachtenia, ako aj revitalizácie terás ako kultúrneho dedičstva
9. Vypracovať projekty na ochranu najkvalitnejších vinohradov pred škorcami pomocou sietí
10. Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu vinárskeho priemyslu v súlade s potrebou diverzifikácie vyrábaných vín podľa kvality
11. Vytvorenie Vinárskeho fondu na princípe participatívnosti (koľko si vyzberajú výrobcovia, toľko je aj príspevok štátu)
12. Potrebné zavedenie nových podporných schém
13. Zabezpečenie finančných prostriedkov na investície

Predpoklad časového vektora:

• príprava projektu	2021
• postup nadväzovania vertikály	postupný a trvalý
• realizácia prevádzkových podpôr	2021 a ďalej
• zvyšovanie efektívnosti	2021 – 2027
• zvyšovanie produkcie	postupné do r 2027

(po zabezpečení efektívnosti a konkurencieschopnosti rast v potravinovej sebestačnosti).

C. Podpory a stimuly navrhované vertikálou

Návrhy na mierne zvýšenie produkcie vína v SR si vyžadujú finančné podpory.

Podpory	**súčasný stav 2019**	**2022-2027** návrh vertikály
jednotná platba na plochu	136,74 €/ha	200 €/ha/rok
EP:		900 €/ha/rok
rodiace vinohrady	743 €/ha	
mladé vinohrady	490 €/ha	
IP		800 €/ha/rok
-rodiaci vinohrad	449 €/ha	
-mladý vinohrad	590 €/ha	

Podpora vertikály	
SOT s vínom celkom	4 750 000 €/rok
diverzifikácia a podpora predaja (príspevok štátu do Vinárskeho fondu	3 100 000 €/rok
SPOLU NA 5 ROKOV	**39, 25 mil. €**

Investície:		
-závlahy:	16 tis. €/ 1 000 ha	16 000 000 €/5 rokov
-ochranné siete	5 000 €/1 700 ha	8 500 000 €/5 rokov
-technika pre vinohrady	8 500 ha	21 000 000 €/5 rokov
-výsadba nových vinohradov	20 000 €/175 ha	3 500 000 €/rok
-budovanie a oprava terás	500 ha	1 500 000 €/5 rokov
-spracovanie vína z 340 tis. hl na 600 tis. hl		51 000 000 €/7 rokov
SPOLU INVESTÍCIE NA 5 ROKOV		**106, 3 mil. €**

Stav vertikály ***Výroba hrozna a jeho spracovanie vo vinárskom priemysle*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	Plocha 12 000 ha Plocha pre víno: 1000 ha Plocha pre CHOP akostné: 2 500 ha Plocha pre CHOP prívlastok: 8 400 ha Výnos: 5,4 t/ha Integrovaná produkcia: 4 905,46 ha Ekologická produkcia: 111,66 ha **Cena:** Víno CHZO 1,05 € - 1,89 €/l Priemerná odbytová cena na úrovni CHOP 2,22 € /l Predajná cena na úrovni 2,89 € /l CHOP s prívlastkom 4,99 € - 6,99 € /l Ceny sú bez DPH	**Vízia 2027** Plocha 12 000 ha Plocha pre víno: 5000 ha Plocha pre CHOP akostné: 5 000 ha Plocha pre CHOP prívlastok: 2000 ha Výnos: 8 – 12 t/ha Integrovaná produkcia: 7000 ha Ekologická produkcia: 200 ha **Cena - 2027:** Víno CHZO 1,3 € - 2 € /l Priemerná odbytová cena na úrovni CHOP 2,50 € Predajná cena na úrovni 3,2 /l CHOP s prívlastkom 5,99- 8,99 /l **2035** Priemerná odbytová cena na úrovni CHOP 3,0 € /l Predajná cena na úrovni 4,5 € /l Ceny sú bez DPH	Neefektívne vysadené vinohrady (nevhodná odrodová skladba pre dané geologické podložie, nevhodná odrodová skladba z pohľadu záujmu trhu, terasy), Nízke hektárové výnosy, Nedostatok zavádzania inovácií pri výsadbe vinohradov, Nedostatočné technické vybavenie na obhospodarovanie vinohradov (zastarané, neefektívne) Nedostatočné technické vybavenie na ochranu vinohradov (oplotenia, siete proti škorcom) Rozdrobenosť vlastníctva pôdy brániaca dlhodobým investíciám (vinohrad je vysádzaný na 30 rokov), Absentujúce poradenstvo a vzdelávanie, ako aj poznatky vedy a výskumu Vysoké náklady na obhospodarovanie vinohradov Nedostatočná a nesystémová podpora vinohradníctva	Zvýšenie produktivity pestovania a efektivity výroby Zvýšenie diverzifikácie výsadby podľa kvality a odolnosti voči klimatickým zmenám Zvýšenie výnosov a zvýšenie obhospodarovania šetrnému k životnému prostrediu Založenie poradenského a výskumného vinohradnícko – vinárskeho centra Vybudovanie závlahových systémov a studní Potrebné zavedenie nových podporných schém
	Spracovanie	Produkcia vína: 310 – 340 tis. hl Počet výrobcov do 100 tis. l: 560 Počet výrobcov 100 tis. – 1 mil. l: 36 Počet výrobcov nad 1 mil. l: 10	Potreba: 600 tis. hl Nie je potrebné navyšovať počet výrobcov. Navýšenie výroby vína je potrebné dosiahnuť významným zvýšením výnosov pri pestovaní hrozna. Je potrebné hľadať cesty na výrobu netradičných výrobkov a zvýšenie pridanej hodnoty (hroznové jadierka, oleje a pod.)	Zlá štruktúra vyrábaných vín – 80 % vín v najvyššej kategórii vín s chráneným označením pôvodu, chýba produkcia vína bez označenia Absentujúca výroba netradičných výrobkov z hrozna, nevyužitie často cenných látok v odpadovej surovine.	Nevyhnutná zmena štruktúry vyrábaných vín smerom k vínam bez označenia, resp. vína so CHOP akostných Nevyhnutná potreba obnovenia vedy a výskumu v oblasti vinárstva.
	Odbyt	Obchodné reťazce 74 % objemu vína HORECA sektor 20 % vlastné predajne 3 % festivaly a rôzne iné aktivity a kanály spolu cca 3 %. Export hlavne do ČR (74,9 % víno šumivé, 92,1 % víno do dvoch litrov a 81,0 % víno sudové), reálny odbyt do zahraničia veľmi nízky Obchodné reťazce tlačia na slovenských dodávateľov s cenou napriek toku, že sa jedná o vysokokvalitné vína. Chýba segment lacnejších vín od slovenských dodávateľov. V prípade slovenských výrobcov obchod nezaujíma pôvod suroviny.	Obchod deklaruje trvalý záujem o vína slovenského pôvodu vo všetkých cenových segmentoch. Odbyt potrebuje marketingovú podporu, preto obchod jednoznačne podporuje myšlienku vzniku Vinárskeho fondu, je pripravený k spolupráci.	Nedostatočná reštrukturalizácia vinohradov, slabá výnosnosť a nízka efektívnosť a chýbajúca zmena štruktúry vyrábaných vín môžu obmedziť ponuku slovenských vín a znižovať tak ich odbyt	Je potrebné zmeniť nastavenie vinohradnícko-vinárskeho sektora v zmysle tejto koncepcie, čím sa dosiahne zlepšenie ponuky slovenských vín a ich odbytu.
	Spotrebiteľ	Priemerná spotreba (2015 -2019) je 10,9 litra/osoba a rok, celková spotreba 59 373 tis. l	Je žiaduce zvýšiť spotrebu vína (AT 30 l, HU 35 l, ČR 20 l)		
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba	Nedostatočná a zastaralá technika na obhospodarovanie vinohradov Chýbajúce závlahy a studn+e Chýbajúca ochrana sieťami Nedostatočná výsadba nových vinohradov Investície do pestovania viniča na terasách	Pre zmenu výsadby, zintenzívnenie množstva krov, alebo zmenou spôsobu vedenia výsadby je nevyhnutná nová obhospodarovacia a zberová technika. Náklady na traktor s náradím = 40 - 45 000 €/traktor alebo kombajn (využitie cca 15 ha/ traktor, 50 ha/kombajn.), teda pre potreby SR a výmery 10 000 ha je potrebných 21 mil. € /5 rokov na traktory a kombajny a výstavbu budov na ich uskladnenie. Jednotková suma na vybudovanie závlah 16 100 €/ha, predpokladaná plocha 1 tis. ha, 50 % spolufinancovanie, celková potreba 8 mil. € na 5 rokov (zvýšenie úrody o 30 %) Ochrana sieťami pred škorcami na ploche 20 % vinohradov, t. j. 1 700 ha, a náklady na celé obdobie budú 8,5 miliónov €. SR je oprávnená ročne udeliť výsadbové práva vo výške 1 % svojej vinohradníckej plochy, čo predstavuje približne 175 ha vinohradov, náklady sú 20 tis. €/ha, 50 % spolufinancovanie = 1,75 mil. € špeciálne opatrenie na podporu výstavby ale aj následného udržiavania terás vo výške minimálne 80 €/ha/rok, celkové náklady na obnovu terás vinohradov spolu 500 ha, celkové náklady 1, 5 mil. €. Podpora poradenských služieb, vzdelávania pre 150 aktívnych vinohradníkov a vinárov po 3 tis. € /podnik a rok = 450 tis. €	Nedostatok investičných prostriedkov v podnikoch zo zdrojov celkového hospodárenia podnikov. Podniky nemajú zdroje na rozšírenú reprodukciu. Jedná sa o problém celkovej hospodárskej situácie podnikov. To zn. , že v zásade podniky nemajú zdroje na nákup novej techniky, čo je nevyhnutné na zvýšenie efektivity a výnosov. Financovanie úvermi môže byť individuálne s ohľadom na schopnosti plnenia dlhovej služby. Vybudovanie závlah a studní, ako aj ochrana pred škorcami významne prispeje k zvyšovaniu výnosov a teda k efektívnosti.	Vypracovať projekty technologickej obnovy obhospodarovacej techniky a presadiť do projektov rozvoja v rámci PRV II. Pilier. V prípade týchto investícií do nákupu techniky je dôležité podmieniť získanie minimálnou výmerou vinohradov, a povinnou spoluprácou vinohradníkov pri menšej výmere Vybudovanie vedecko-výskumného a poradenského centra, aplikácia inovatívnych postupov do pestovania viniča Vypracovanie projektov pre aplikáciu závlah a budovanie studní vo vinohradníckych oblastiach Vypracovať projekty na výsadbu nových vinohradov na základe nových vedecko-výskumných poznatkov z hľadiska klímy, pôdy, odrôd a šľachtenia, ako aj revitalizácie terás ako kultúrneho dedičstva Vypracovať projekty na ochranu najkvalitnejších vinohradov pred škorcami pomocou sietí

	Spracovanie/odbyt	Kapacity na spracovanie vína sú dostatočné, sú však zastarané, je nevyhnutné investovať na modernizáciu kapacít, na zníženie ich energetickej efektívnosti a na zmenu štruktúry vyrábaných vín	Investície potrebné na udržanie výroby v zložení 20 % na najvyššie vína s CHOP akostné víno s prívlastkom a 80 % na strednú kategóriu vína s CHOP, CHZO Celkové náklady na 7 ročné obdobie 51 miliónov €.	Nedostatočné finančné zdroje na obnovu a modernizáciu vinárskeho spracovateľského priemyslu	Zabezpečiť investície vo výške cca 7,3 mil. € na 1 rok v priebehu 7 rokoch Vypracovať projekty na obnovu a modernizáciu vinárskeho priemyslu v súlade s potrebou diverzifikácie vyrábaných vín podľa kvality
Kooperácia v rámci vertikály		Kooperácia v rámci vertikály je slabá, spolupráca sa prejavuje iba na regionálnej úrovni pri budovaní vínnych ciest. Vertikála je silná a aktívna v komunikácii a propagácii slovenských vín, avšak tieto aktivity nevie pretaviť do vyššieho zisku za kvalitné vína, hoci spotrebiteľ má kladný postoj k slovenskému vínu.	Je nevyhnutné nastaviť pravidlá kooperácie v rámci vertikály pre zabezpečenie spolupráce na úrovni prvovýrobcov (napr. pri nákupe techniky), ale aj na úrovni prvovýrobcov a spracovateľov pre zabezpečenie odbytu. Je nevyhnutné zásadné zlepšenie zmluvných vzťahov pre zabezpečenie spracovania domácej suroviny.	Vertikála pociťuje spolupatričnosť, ale nie je schopná sama vytvoriť spojovacie aktivity pre zlepšenie spolupráce. Dlhé obdobie navrhuje vytvorenie Vinárskeho fondu, ktorý by mohol spojiť záujmy slovenských vinohradníkov a vinárov.	Vytvorenie Vinárskeho fondu na princípe participatívnosti, koľko si vyzberajú výrobcovia, toľko je aj príspevok štátu. Podporu by mohli čerpať výhradne Organizácie výrobcov uznané podľa zákona o vinohradníctve a vinárstve SR 313/2009 Z. z. Predpokladaná podpora 0,1 €/liter vlastnej produkcie by v súčasnosti predstavovala príspevok vo výške 3,1 mil. € od výrobcov a 3,1 mil. € od štátu.
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		V súčasnosti je sebestačnosť v produkcii vína na úrovni 39 %.	V prípade zabezpečenia výroby 600 tis. hl vína by sme pokryli domácu potrebu na cca 70 %.	Zvýšenie sebestačnosti vo výrobe vína je žiadúce, je potrebné eliminovať dovoz lacných nekvalitných vín. Zvýšenie výroby vína prinesie zvýšenie súčasnej zamestnanosti z cca 3000 zamestnancov v sektore vinohradníctva, vinárstva a predaja vína o 1000 priamych pracovných miest a 2000 pracovných miest vo vinárstve a nadväzných ďalších sektoroch - agroturistika, cestovný ruch, doprava.	Predpokladom je dodržať všetky parametre výrobné hodnotové, investičné i finančné vyjadrené v tejto vertikále.
Finančné podpory – nie očakávania – iba z I. piliera	Prvovýroba	jednotná platba na plochu 136,74 €/ha platba na poľnohospodárske postupy prospešné pre klímu a životné prostredie (greening) 35 €/ha, platba pre mladých poľnohospodárov – 118,41 €/ha. EP Vinohrady v konverzii: rodiace vinohrady 743 €/ha mladé vinohrady 490 €/ha vinohrady realizujúce certifikované EP: -vinohrady rodiace .....971 €/ha -mladé vinohrady 420 €/ha Celkom na EP 111,66 ha vyplatená sume 78 516,92 €. IP vinohrady. -rodiaci vinohrad 449 €/ha -mladý vinohrad 590 €/ha Celkom vyplatené na IP na 1 905,46 ha suma 2 838 339,88 €.	Výmera jednotková cena ročný príspevok Priame platby 10 tis. ha 180 € 1,8 mil. € Priame platby 10 tis. ha 200 € 2,0 mil. € (Ekoschémy) Šetrné postupy 6,8 tis. ha 800 € 5,44 mil. € Ekologické 150 ha 900 € 1,35 mil. € obhospodarovanie SOT s vínom 4,75 mil. €	Súčasné podpory do vinohradnícko – vinárskeho sektora nie sú dostatočné.	Je potrebné prijať navrhované opatrenia na zvýšenie podpôr z I. piliera, v prípade nedostatku zdrojov je potrebné vykonať ich prioritizáciu.
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba	Vinohradníctvo je nekonkurencieschopné z dôvodu: - Nízkych výnosov - Zlej odrodovej štruktúry - Nedostatočných znalostí nových výsadbových a obhospodarovacích postupov - Nedostatočné inovácie v technike - Klimatické vplyvy a škodcovia	Pre zvýšenie konkurenciechopnosti je potrebné: - Zlepšiť hektárové výnosy - Zabezpečiť nové poznatky vedy a výskumu a ich prenos do praxe. - Zabezpečiť poradenstvo a vzdelávanie - Umožniť podporu celej vertikály - Vytvoriť Vinársky fond	Bez navrhovaných opatrení nie je vinohradníctvo a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť napriek tomu, že Slovensko je v produkcii hrozna a vína jedinečné (46 uznaných odrôd a 26 geologických zložení).	Prijatie navrhovaných opatrení.
	Spracovanie	Vinárstvo je nekonkurencieschopné z dôvodu: - Vysokých cien hrozna ako suroviny - Zlej odrodovej a kvalitatívnej štruktúry - Nedostatkom inovácií a modernizácie technicko-technologickej úrovne - Vysokej úrovne dovozov lacných a nekvalitných vín - Podvodov pri deklarovaní pôvodu vína	Pre zvýšenie konkurencieschopnosti je potrebné: - Stabilizovať zmluvné vzťahy vo vertikále - Investovať do modernizácie vinárskeho priemyslu - Diverzifikovať štruktúru vyrábaných vín - Diverzifikovať odbyt, zlepšiť vzťahy s OR - Vytvoriť Vinársky fond - Zabezpečiť zvýšenie odbytu na domácom trhu	Bez navrhovaných opatrení nie je vinohradníctvo a celá vertikála schopná dosiahnuť obrat a získať konkurencieschopnosť napriek tomu, že Slovensko je v produkcii hrozna a vína jedinečné (46 uznaných odrôd a 26 geologických zložení).	Prijatie navrhovaných opatrení

Výroba korenín

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Trvalý záujem zákazníkov i potravinárskeho priemyslu o produkty odvetvia spracovania korenín
- Dostatočné spracovateľské kapacity pre ďalší rast odvetvia, dostatočné výrobné kapacity
- Vytvorená koncovka pre uvádzanie produktov na trh a realizáciu exportu
- Pripravenosť kapacít, splnenie požiadaviek EÚ zo strany existujúcich podnikov
- Významný krajinotvorný a ekologizačný aspekt produkcie korenín, s vynikajúcim recyklačným potenciálom odpadu v podobe rastlinnej biomasy

SLABÉ STRÁNKY

- Nižšia cenová konkurencieschopnosť oproti výrobcom zo zahraničia v prípade prepojenia vertikály na úrovni pestovateľ – spracovateľ
- Vysoký podiel falšovania produktov, nekontrolovaný nelegálny predaj (mletá červená paprika) a nízka ochrana trhu - slabá (žiadna) úroveň kontroly predávaných produktov zahraničných výrobcov
- Slabá previazanosť a kooperácia jednotlivých článkov reťazca na úrovni slovenský pestovateľ-spracovateľ korenín
- Nedostatok alternatívnych odbytových kanálov, tlak na cenu zo strany obchodu, slabšia vyjednávacia pozícia výrobcov voči obchodu
- Nedostatok dopestovateľných surovín pôvodom zo Slovenska, nezáujem pestovateľov o pestovanie surovín pre potreby odvetvia spracovania korenín
- Nedostatok vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie, nedostatočná miera modernizácie a automatizácie odvetvia na úrovni pestovateľov i spracovateľov, technická a technologická zastaralosť zariadení - investičný dlh na úrovni 28,5 mil. €

PRÍLEŽITOSTI

- Potenciál automatizácie výrobných línií, navyšovania spracovateľských a výrobných kapacít, znižovanie energetickej náročnosti využitím alternatívnych zdrojov
- Podpora vzniku alternatívnych odbytových kanálov – napr. podpora vzniku resp. modernizácie podnikových predajní pre existujúce podniky
- Legislatívne nastavenie korektných vzťahov výroba – spracovanie – odbyt – obchod, podpora domácej produkcie
- Vytvorenie národných systémov kvality, zapojenie sa do nadnárodných systémov politiky kvality, príprava marketingovej stratégiu pre zvýšenie spotreby domácich produktov
- Spoluoráca s výskumom – inovácie výrobkov, reformulácie

OHROZENIA

- Cenové výkyvy surovín, zvyšujúci sa podiel importu suroviny zo zahraničia,
- Sezónne vplyvy - obchodovanie s koreninami - vpredvianočnom období a v období pred Veľkonočnými sviatkami – výroba údenín, v letnom období grilovacia sezóna, zabíjačková sezóna – zvýšená miera dodávok pre potreby potravinárskeho odvetvia
- Nedostatočné zdroje zo strany pestovateľov, nezáujem pestovateľov
- Neexistujúce schémy štátnej pomoci pre podporu potravinárstva – znižovanie konkurencieschopnosti
- Požiadavky BAT legislatívy a z nej vyplývajúce značné investície potravinárskych podnikov pre ich dosiahnutie – hrozí ukončenie činnosti potravinárskych podnikov

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) primárna produkcia

Odvetvie spracovania korenín je významnou súčasťou potravinárskeho priemyslu, zohráva dôležitú úlohu ako pridružené odvetvie pre oblasť potravinárstva a to hlavne pre odvetvie spracovania mäsa. Výstupom odvetvia spracovania korenín smerom k zákazníkovi sú koreniny (jednodruhové, balené, celé alebo mleté), koreniace zmesi, marinády a ochucujúce zmesi (zo sušenej zeleniny).

Spracovanie korenín sa v rámci odvetvia Spracovania a konzervovania ovocia a zeleniny pohybuje na úrovni cca 30% s dosiahnutými tržbami za rok 2019 na úrovni cca 62 mil. €, čo vo vzťahu k celému potravinárskemu odvetviu je na odhadovanej úrovni 1,8%. V súčasnej dobe nie sú k dispozícii oficiálne štatistiky za vývoj odvetvia spracovania korenín samostatne.

Odvetvie spracovania korenín pracuje s vysokým podielom vstupov (rôzne druhy korenín). Na Slovensku nie je možné dopestovať všetky druhy korenín, nakoľko niektoré druhy si vyžadujú špecifické klimatické podmienky, z tohto dôvodu je import niektorých druhov korenín a bylín na území Slovenska nevyhnutný. Pre pestovanie niektorých rastlinných druhov je však Slovensko priam kľúčové, pretože vďaka svojej geografickej polohe a vhodným klimatickými podmienkam je kvalita (napr. množstvo éterických olejov) a množstvo dopestovaných plodín v porovnaní s inými krajinami vysoko konkurencieschopné. V tejto súvislosti evidujeme záujem spracovateľov o spracovávanie niektorých druhov surovín pôvodom zo Slovenska prioritne koreninová paprika, majoránka, rasca, cibuľa, cesnak, koreňová zelenina (mrkva, petržlen, paštrnák, koriander). Pre rozvoj vertikály je preto potrebné zaviesť doplnkové schémy podpory na produkciu plodín o ktoré má spracovateľský priemysle záujem a pre ktoré sú na Slovensku vhodné pôdno-klimatické podmienky.

Produkcia korenín má aj nezanedbateľný krajinotvorný a ekologizačný prvok. Na úrovni pestovateľov sa jedná o pozitívny vplyv v podobe obhospodarovania ornej pôdy, kde pestované plodiny prispievajú k produkcii kyslíka do atmosféry. Rizikom činnosti môže byť na úrovni pestovateľov nadmerné vyčerpanie pôdy či nadmerná aplikácia hnojív či postrekov proti škodcom. V pozberovej fáze plodín, kde dochádza k triedeniu plodín, dochádza k produkcii degradovateľných odpadov rastlinného pôvodu – napr. organické nečistoty, semená iných rastlín, odpad z triedičiek. Na úrovni spracovateľov sa jedná hlavne o produkciu odpadov rastlinného pôvodu, ktoré sú plne kompostovateľné. Sumárne náklady výrobcov na likvidáciu odpadu z odvetvia konzervárenského priemyslu odpadov sa v r. 2019 pohybovali vo výške 115 819 €.

b) spracovanie a odbyt

Podľa Zelenej správy 2019, v rámci odvetvia Spracovania a konzervovania ovocia sa zeleniny pôsobilo v roku 2018 spolu dvanásť podnikov s viac ako 20 zamestnancami (stredné podniky). Z pohľadu odvetvia spracovania korenín na území Slovenska pôsobia štyria významní spracovatelia korenín, ktorí v roku 2019 dosiahli tržby za predaj tovarov a služieb na úrovni 61,9 mil. €, s odhadovaniu mierou zamestnanosti pre rok 2019 na úrovni cca 550 zamestnancov.

Z hľadiska podielu na celkových tržbách za vlastné výrobky a z predaja služieb v roku 2019 je odvetvie spracovania korenín zaradené v rámci odvetvia Spracovania a konzervovania ovocia a zeleniny, ktoré 3% podiel v rámci štruktúry tržieb za vlastné výrobky v hodnote 102,24 mil. €.

Na úrovni pestovateľov nie je k dispozícii v čase zberových prác dostatok pracovnej sily resp. technológie na úrovni pestovateľ/spracovateľ (triedičky, čističky, sterilizátory atď), ktoré by pomohli nahradiť zahraničných dodávateľov domácimi.

Energetická náročnosť odvetia je charakteristická hlavne spotrebou energie napr. v procesoch triedenia, sterilizácie, sušenia, mletia, resp. balenia.

Z pohľadu konkurencieschopnosti sú z dlhodobého pohľadu problémom:

- chýbajúce finančné zdroje na obnovu technológií vo vzťahu k znečisťovaniu životného prostredia
- zdroje na zabezpečenie alternatívnych možností likvidácie odpadov

c) vzťahy v rámci vertikály

Výrobná vertikála zahŕňa všetky články reťazca od prvovýroby až po obchod, vrátane exportu, kde najzraniteľnejším článkom je práve prepojenie pestovateľ – spracovateľ. **V súčasnej dobe neexistujú odbytové organizácie, ktoré by riešili dodávateľko-odberateľské vzťahy v rámci vertikály**, čo by bolo aj na základe dlhodobo funkčných príkladov zo zahraničia teoreticky možné na úrovni pestovateľ-spracovateľ. Systém dotácií pre pestovateľov však nezohľadňuje potreby a požiadavky spracovateľov na pestovanie vybraných druhov korenín na základe čoho vytvorenie takýchto funkčných väzieb v dohľadnej dobe nie je reálne Na báze dobrovoľnosti majú výrobcovia z oblasti spracovania korenín možnosť združovať sa v rámci záujmového združenia právnických osôb – Slovenský zväz spracovateľov mäsa.
Na fungovanie vertikály ako celku má najväčší negatívny vplyv znížená konkurencieschopnosť slovenských pestovateľov a spracovateľov oproti konkurencii zo zahraničia, čo má za následok zvýšený import vstupných surovín zo zahraničia.
Uvádzanie výrobkov sa trh sa deje hlavne prostredníctvom vlastných predajní alebo prostredníctvom predaja výrobok na tradičnom alebo modernom trhu resp. iným spôsobom – t.j koncovka je zaistená

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Produkčná sebestačnosť Slovenska v oblasti spracovania korenín z dôvodov uvedených vyššie nie je reálna a ani o nej nie sú vedené štatistiky. Odvetvie spracovania korenín patrí medzi odvetvia s vysokým potenciálom ďalšieho rastu a to najmä vo vzťahu k spracovaniu domácej produkcie pestovaných plodín. Výrazný vplyv na štruktúru odvetvia malo obdobie vstupu Slovenska do EÚ, kde boli pre ďalšiu činnosť schválené iba tie podniky, ktoré zodpovedali legislatívnym požiadavkam EÚ v rámci čoho mohli požiadať aj o finančné prostriedky na modernizáciu.
Z pohľadu ďalšej činnosti bude splnenie požiadaviek referenčného dokumentu BAT v oblasti prevenciea eliminácie vzniku odpadov, ktorý stanovuje prísnejšie kritériá pre dosahovanie hodnôt vo vzťahu k znečisťovaniu životného prostredia.

Potenciál rastu vertikály je hlavne v podobe nákupu produktov od slovenských výrobcov zo strany štátu či miestnych samospráv s nastavením výberových parametrov takým spôsobom, aby bolo možné do procesu obstarávania zapojiť čo najviac stupňov vertikály (viac v časti navrhované riešenia).
Ďalší potenciál pre lepšie uplatnenie sektora na trhu je v gatro odvetví, kde je zaznamenaný vysoký podiel importu spracovaných korenín zo zahraničia.

Potenciál priaznivého rastu vertikály je priamo závislý od finančných zdrojov, ktoré je štát ochotný do rozvoja odvetvia investovať. priemerný vek zariadení používaných v konzervárenskom odvetví 9,2 roka s mierou opotrebenia na úrovni 38,1% pričom niektoré druhy technológií v rámci odvetvia spracovania korenín patria medzi energeticky náročnejšie napr. aj vo vzťahu k špecializácii prevádzky (napr. sušičky atď.) Podľa údajov z r. 2019 konzervárenský priemysel v súčasnej dobe disponuje investičným dlhom vo výške takmer 28,5 mil. €, z čoho 6 miliónov je vertikála schopná financovať z vlastných zdrojov.
Možným ohrozením rozvoja vertikály sú požiadavky BAT legislatívy, resp. splnenie požiadaviek referenčného dokumentu BAT, ktorý stanovuje prísnejšie kritériá pre dosahovanie hodnôt vo vzťahu k znečisťovaniu životného prostredia. Na základe vykonanej analýzy, všetky potravinárske podniky, na ktoré sa bude daný referenčný dokument vzťahovať budú potrebovať významné investičné stimuly, aby dokázali požiadavky pretaviť do praxe.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení
A. Identifikované kľúčové problémy

- Vertikála nevybudovaná, čiastočne fragmentovaná, slabá previazanosť jednotlivých článkov reťazca na úrovni slovenský pestovateľ- spracovateľ korenín
- Vysoký investičný dlh na úrovni 28,5 miliónov Eur, nedostatok vlastných zdrojov a podpôr na obnovu
- Cenová nekonkurencieschopnosť oproti výrobcom zo zahraničia, nedostatok dopestovateľných surovín pôvodom zo Slovenska, nezáujem pestovateľov o pestovanie surovín pre potreby odvetvia spracovania korenín
- Nízka ochrana trhu, chýbajúca kontrola predávaných produktov zahraničných výrobcov, vysoký podiel falšovaných produktov alebo produktov otáznej kvality a pôvodu
- Nepriaznivý trend vo vývoji tzv. tradičného trhu - rozmáhajúci sa moderný obchod (zahraničné obchodné reťazce), nevyváženosť postavenia v dodávateľsko -odberateľských vzťahov, pokles vyjednávacej sily domácich výrobcov proti obchodu

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Časový vektor modernizácie a podpory spolupráce: 2-5 rokov.
Cieľ :Zvýšenie efektívnosti a modernizácia celej vertikály.

Opatrenia so všeobecnou platnosťou:

1. Posilnenie vertikálnej a horizontálne spolupráce osobitne na úrovni pestovateľov, odstránenie existujúcich formálnych a legislatívnych bariér, a reguláciu monopolov
2. Posúdenie možnosti vzniku OOV resp. medziodvetvových dohôd v zmysle platnej legislatívy (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013)
3. Príprava postupov pre ochranu trhu a zdravia spotrebiteľa a znižovanie miery nelegálneho predaja, falšovania potravín a vysledovateľnosti pôvodu potravín
4. Príprava marketingovej stratégie pre podporu predaja výrobkov od slovenských výrobcov a stratégie pre propagáciou spotreby domácej produkcie
5. Schémy štátnej pomoci pre podporu jednotlivých odvetví potravinárstva – dorovnanie a znovunastavenie systému podpôr a platieb, posilnenie konkurencieschopnosti
6. Príprava stratégie pre financovanie potravinárstva zo zdrojov SPP, Plánu obnovy a štátneho rozpočtu a systematická finančná podpora potravinárskeho priemyslu vo vybraných oblastiach
7. Príprava finančných nástrojov pre špecifické potreby potravinárskych spoločností, vytvorenie špeciálneho úverového programu určeného pre potreby výrobcov potravín
8. Fiškálne a nefiškálne nástroje - zníženie cien energií pre potravinárske podniky a poľnohospodársku výrobu, podpora zamestnanosti
9. Vytvorenie podmienok pre spoluprácu v oblasti inovácií, výskumu a vývoja a bezpečnosti potravín a vytvorenie harmonogramu a postupu pre možnosť zadávania tém pre úlohy odbornej pomoci, v rámci riešenie spolupráce vedeckej oblasti s praxou

Opatrenia špecifické pre vertikálu:

1. Podporné schémy pre odstránenie investičného dlhu - na modernizáciu a inovácie, zvýšenie stupňa a automatizácie odvetvia na úrovni pestovateľov i spracovateľov

2. Vytvorenie schém podpory prioritne pre:
   - pestovanie tých druhov plodín o ktoré má odvetvie spracovania korenín záujem
   - vytvorenie mapy pre vyznačenie oblastí s vhodnými klimatickými podmienkami pre pestovanie daných plodín
   - podpora v podobe finančných prostriedkov do závlah a nákupu zariadení na úrovni pestovateľov
   - podpory logistiky a likvidácie odpadov, nastavenie kontrolných mechanizmov na kontrolu pôvodu a originality
   - podpora ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencie
3. Vytvorenie národných dotačných schém zameraných na podporu výrobných vertikál zameraných na spracovávanie korenín (napr. podľa vzoru v ČR Q-mlieko, vytvorenie systému pre koreniny)
4. Podpora vzniku alternatívnych odbytových kanálov – napr. podpora vzniku resp. modernizácie podnikových predajní pre existujúce podniky
5. Odstránenie legislatívnych znevýhodnení oproti výrobcom zo zahraničia (napr. Vyhláška č. 309/2015 Z. z.)

C. Podpory a stimuly navrhované / očakávané zo strany vertikály

Kľúčové investície do rozvoja vertikály sú identifikované na základe realizovaných vlastných zisťovaní NPPC a sú zamerané na zníženie investičného dlhu v štruktúre:

Plánované investície a zdroje ich krytia v konzervárenskom priemysle

KONZERVÁRENSKÝ priemysel	**Investície celkom**	z toho, z cudzích zdrojov
Investície do budov a stavieb, z toho:	**15 203 907**	**13 003 9070**
administratívne	600 000	320 000
výrobné, spracovateľské	8 460 000	7 210 000
skladovacie	6 063 907	5 413 907
predajne	80 000	60 000
Investície do technológií, z toho:	**10 204 084**	**7 691 084**
príjem a príprava na spracovanie surovín	860 000	470 000
spracovanie	5 190 672	4 620 672
plnenie, označovanie a balenie	2 290 112	1 782 112
skladovanie	1 191 000	796 000
kontrola bezpečnosti kvality	672 300	22 300
Investície do dopravy	**941 900**	**781 900**
Iné investície	**1 600 000**	**1 000 000**
Investície do životného prostredia	**511 000**	**101 000**
Investície spolu	**28 460 891**	**22 577 891**

Vertikála ďalej požaduje:

1. navýšenie finančných prostriedkov pre investície o 30% s dôrazom na obnovu technologických zariadení na čistenie, triedenie a sterilizáciu, skladovacie kapacity, zberové technológie ako následný krok pre zabezpečenie požiadaviek potravinárskych podnikov, ktorí využívajú spracované koreniny v rámci ďalšieho spracovania
2. alokáciu podpory pre exportné aktivity spracovaných výrobkov (korenín)
3. alokáciu podporu vertikály aj zo strany Ministerstva životného prostredia SR formou Výziev na znižovanie energetickej náročnosti, modernizácie a znižovanie dopadov na životné prostredie potravinárskych podnikov

Vertikála identifikovala len vyššie uvedené potreby investícií, bez naznačenia resp. kvantifikácie tendencií rozvojaodvetvia do r. 2035, okrem tých ktoré sú uvedené v texte.

Stav vertikály ***Výroba korenín*** v jednotlivých oblastiach – východiská, vízia rozvoja, hlavné problémy a návrhy opatrení do r. 2027 resp. 2035.

Oblasť		**Východiská – súčasný stav 2021**	**Vízia – očakávaný stav 2027/2035**	**Hlavné problémy limitujúce dosiahnutie očakávaného stavu**	**Návrh opatrení**
Produkcia	Prvovýroba	• Hodnota trhového podielu v rámci odvetvia Spracovania a konzervovania ovocia a zeleniny pohybuje na úrovni cca 30% • Dosiahnuté tržby za rok 2019 na úrovni cca 62 mil. €, vo vzťahu k celému potravinárskemu odvetviu na odhadovanej úrovni 1,8% • Významný ekologizačný a krajinotvorný prvok, diverzifikovaná tradičná produkcia korenín – najmä zeleniny	• Odvetvie spracovania korenín patrí medzi odvetvia s vysokým potenciálom ďalšieho rastu vo vzťahu k spracovaniu domácej produkcie pestovaných plodín • Možné rozšírenie pestovania plodín pre ktoré má Slovensko vhodné klimatické podmienky	• Nedostatok dopestovateľných surovín pôvodom zo Slovenska, nezáujem pestovateľov o pestovanie surovín pre potreby odvetvia spracovania korenín • Nedostatočné zdroje zo strany pestovateľov, nezáujem o produkciu korenín • Diskriminácia producentov po vstupe do EU na základe legislatívnych obmedzení a obmedzení prístupu k podporám • Splnenie požiadaviek referenčného dokumentu BAT • Nie sú k dispozícii finančné nástroje, ktoré by reflektovali na špecifické potreby potravinárskeho odvetvia	• Podpora nákupu produktov od slovenských výrobcov zo strany štátu či miestnych samospráv • Finančné podpory na splnenie kritérií BAT • Vytvorenie schém podpory prioritne pre: - Pestovanie tých druhov plodín o ktoré má odvetvie spracovania korenín záujem - vytvorenie mapy pre vyznačenie oblastí s vhodnými klimatickými podmienkami pre pestovanie daných plodín - podpora v podobe finančných prostriedkov do závlah a nákupu zariadení na úrovni pestovateľov - schémy podpory pre exportné aktivity spracovaných výrobkov (korenín)
	Spracovanie	• Výstupom odvetvia spracovania korenín smerom k zákazníkovi sú: koreniny (jednodruhové, balené, celé alebo mleté), koreniace zmesi, marinády ochucujúce zmesi (zo sušenej zeleniny) • Odvetvie spracovania korení je významným partnerom spoločností pôsobiacich v potravinárskom priemysle • Spracovania a konzervovania ovocia sa zeleniny - o v roku 2018 dvanásť podnikov s viac ako 20 zamestnancami • Z pohľadu odvetvia spracovania korenín na území Slovenska pôsobia štyria významní spracovatelia korenín • V roku 2019 tržby za predaj tovarov a služieb na úrovni 61,9 mil. €, s odhadovaniu mierou zamestnanosti pre rok 2019 na úrovni cca 550 zamestnancov	• Technický a technologický rozvoj možný po jednorazovej investícii do odstránenia kvantifikovaného investičného dlhu	• Vysoké sumárne náklady výrobcov na likvidáciu z odvetvia konzervárenského priemyslu odpadov na úrovni 115 819 € • Energetická náročnosť odvetia je charakteristická hlavne spotrebou energie napr. v procesoch triedenia, sterilizácie, sušenie, mletia, balenia • Neexistujúce schémy štátnej pomoci pre podporu potravinárstva • Nízka mieru automatizácie resp. vysoký podiel ľudskej sily vo využívanej vo výrobe • Nedostatočné technologické vybavenie pre požadovaný stupeň dočistenia vypestovaných plodín, vysoký podiel ručnej práce pri zberových prácach – potrebná podpora pre zakúpenie potrebných technológií	• Príprava stratégie pre financovanie potravinárstva zo zdrojov SPP, Plánu obnovy a štátneho rozpočtu a systematická finančná podpora potravinárskeho priemyslu vo vybraných oblastiach • Podporu vertikály aj zo strany Ministerstva životného prostredia SR formou Výziev na znižovanie energetickej náročnosti, modernizácie a znižovanie dopadov na životné prostredie potravinárskych podnikov • Zmiernenie legislatívnej záťaže a odvodového zaťaženia, • Príprava marketingovej stratégie pre podporu výrobkov od slovenských výrobcov • Podpory logistiky a likvidácie odpadov, podpora ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencie • Nastavenie kontrolných mechanizmov na kontrolu pôvodu a originality
	Spotrebiteľ, Odbyt	• Vysoký podiel produktov odvetvia spracovania korenín zo zahraničia • Na úrovni veľkoobchodu sú vzťahy priamo závislé od miery cenovej konkurencieschopnosti výrobcu • Na úrovni maloobchodu v súčasnej doby existujú rôzne prístupy maloobchodu	• Stabilný dopyt zo strany zákazníka po produktoch odvetvia spracovania korenín • Marketingové a propagačné nástroje pre podporu domáceho predaja - štátne hmotné rezervy, gastrosektor	• Nedostatok alternatívnych odbytových kanálov • Nevyváženosť v dodávateľsko-odberateľských vzťahov • Nekontrolovaný nelegálny predaj, nízka ochrana trhu - slabá (žiadna) úroveň kontroly predávaných produktov zahraničných výrobcov	• Zákon o neprimeraných podmienkach, Zákon o cenách, kontrola dodržiavania legislatívnych požiadaviek v praxis • Príprava stratégie pre marketing výrobkov vyrábaných slovenskými výrobcami a chýbajúcou stratégiou štátu pre propagáciou spotreby domácej produkcie • Zlepšenie marketingu, propagácie a rozpoznateľnosti výrobkov domáceho pôvodu - vytvorenie jednoduchého, pre spotrebiteľa ľahko odlíšiteľného systému označenia potravín v obchodoch • Podpora odbytu pomocou odbytových združení na úrovni pestovateľov
Kapacita a technologická vybavenosť, investície – aj z II. piliera	Prvovýroba, spracovanie/odbyt	• Technická a technologická zastaralosť • Investičný dlh na úrovni 28,5 mil. € • Rezervy produkčných kapacít • Dostatočné spracovateľské kapacity	• Obnova technických a technologických zariadení, podpora produkčných a spracovateľských kapacít	• Nedostatok zdrojov na obnovu infraštruktúry • Neexistujúce podporné a dotačné stimuly • Nedostatočný prístup k bankovým zdrojom, chýbajúce nankobé záruky	• Podporné schémy pre odstránenie investičného dlhu - na modernizáciu a inovácie, - zvýšenie stupňa a automatizácie odvetvia na úrovni pestovateľov i spracovateľov
Kooperácia v rámci vertikály		• Výrobná vertikála zahŕňa všetky články reťazca od prvovýroby až po obchod, vrátane exportu, • Rezervy v kooperácii pestovateľ – spracovateľ • Neexistujú odbytové organizácie, ktoré by riešili dodávateľko-odberateľské vzťahy v rámci vertikály	• Dobudovanie vertikálnych a horizontálnych vzťahov • Podpora kooperácie v rámci vertikály	• Znížená konkurencieschopnosť slovenských pestovateľov a spracovateľov oproti konkurencii zo zahraničia • Zvýšený import vstupných surovín zo zahraničia • Nedostatok pracovnej sily resp. technológie na úrovni pestovateľ /spracovateľ (triedičky, čističky, sterilizátory atď),	• Odstránenie existujúcich formálnych a legislatívnych bariér pre budovanie kooperačných vzťahov a odbytových združemí • Reguláciu monopolov
Sebestačnosť (komoditná resp. potravinová resp. produkčná)		• Sebestačnosť Slovenska v oblasti spracovania korenín nie je reálna • Import niektorých druhov korenín a bylín na územie Slovenska nevyhnutný • Je možné podporiť produkciu zeleniny a koreniacich prísad pre ktoré má Slovensko výhodné produkčné podmienky	• Produkčná sebestačnosť je iluzórna • Pre pestovanie niektorých rastlinných druhov využívaných v produkcii korenín má Slovensko s ideálne podmienky • Možnosť rozvoja v smere podpory produkcie vybraných druhov zložiek koreniacich zmesí – najmä koreňovej zeleniny	• Nezáujem prvovýroby o zvýšenie produkcie • Neexistencia podpôr pre rozširovanie produkčných kapacít	• Podporné schémy pre produkciu • Legislatívne nástroje pre ochranu trhu a zdravia spotrebiteľa a znižovanie miery nelegálneho predaja, falšovania potravín a vysledovateľnosti pôvodu potravín

Finančné podpory – iba z I. piliera	Prvovýroba Spracovanie, Odbyt/spotrebiteľ	V súčasnosti bez nárokov na priame podpory	• Nastavenie pravidiel a umožnenie čerpania prostriedkov zo zdrojov budúcej SPP a ďalších národných a medzinárodných podporných schém	• Neexistencia zdrojov na obnovu infraštruktúry • Nedostatok vlastných zdrojov na modernizáciu a inovácie • Zastaralá technológia, energeticky náročná technológia • Sťažený prístup k prostriedkom národných a nadnárodných podporných schém • Požiadavky BAT pre potravinársky priemysel, si budú vyžadovať značné investície potravinárskych podnikov dnikov	• Vytvorenie špeciálneho úverového programu určeného pre potreby výrobcov potravín • Vytvorenie systému bankových záruk, resp. krátkodobých úverov pre potreby výrobcov • Vytvorenie schém podpory prioritne pre pestovanie tých druhov plodín o ktoré má odvetvie spracovania korenín záujem
Konkurencieschopnosť	Prvovýroba Spracovanie, odbyt	Znížená konkurencieschopnosť slovenských výrobcov je spôsobená: - dlhodobým finančným poddimenzovaním slovenského potravinárskeho priemyslu - nedostatočnou mierou inovácií a ponuky nových výrobkov - technická a technologická zastaralosť produkcie - nedostatočné využívanie alternatívnych odbytových možností	• Vďaka svojej geografickej polohe a vhodným klimatickými podmienkam je kvalita (napr. množstvo éterických olejov) a množstvo dopestovaných plodín v porovnaní s inými krajinami vysoko konkurencieschopné • Vyšší podiel Inovácií výrobkov, reformulácie, nové druhy korenín, koreniacich zmesí a koreniacich prípravkov	• -Chýbajúce finančné zdroje na obnovu technológií vo vzťahu k znečisťovaniu životného prostredia • Zdroje na zabezpečenie alternatívnych možností likvidácie odpadov • Legislatíva platná na území SR napr. Vyhláška č. 309/2015 Z. z. Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky o pochutinách, jedlej soli, dehydrovaných pokrmoch, polievkových prípravkoch a o ochucovadlách v súčasnom znení výrazne prispieva k nižšej konkurencieschopnosti výrobcov oproti výrobcom zahraničným pri umiestňovaní MV na trhu • Nízka miera inovácií	• Podpora spolupráce s VaV inštitúciami - zvyšovanie pridanej hodnoty u potravinárskych výrobkov, inovácie a rozširovanie sortimentu potravín • -Vytvorenie národných dotačných schém zameraných na podporu výrobných vertikál zameraných na spracovávanie korenín (napr. podľa vzoru ČR • Vytvorenie transparentných schém štátnej podpory v oblasti inovácií a technológií, investícií do na zlepšenie energetického hospodárenia a ochrany ŽP - Podpora ekologických technických riešení na úrovni spracovateľov pre zvýšenie konkurencie - podpora výstavby malokapacitných spaľovní

Produkcia kvetov, liečivých, aromatických a koreninových rastlín

Stručné zhodnotenie vertikál

a) Vertikála Produkcia kvetov

Vertikálu je možné rozdeliť do viacerých segmentov, z ktorých každý má svoje problémy:

- **Produkcia rezaných kvetov** - Od deväťdesiatych rokov minulého storočia prišlo na Slovensku na trhu s kvetmi k výrazným zmenám. Domáca produkcia rezaných kvetov prudko klesala (producenti zanikali) a postupne ju nahradil dovoz zo zahraničia, predovšetkým z Holandska. Vďaka celému komplexu dôvodov to bol v podstate logický proces. Nedokonalé technológie, ale hlavne menej priaznivé klimatické podmienky viedli k tomu, že domáca produkcia nebola konkurencieschopná ani z hľadiska kvality, sortimentu a už vôbec nie ceny. Aktuálne sa rezané kvety vo vykurovaných skleníkoch v SR pestujú na cca. 2 ha (najmä Slovkvet Bánov a Záhradníctvo Viera Semanová Skalica). Súčasné trendy v sortimente rezaných kvetov a záujem o kvety s nižšími energetickými nárokmi na pestovanie, t.j. letničiek a trvaliek, otvoril možnosti formovania domácej produkcie v súkromných záhradách s lokálnym odbytom zameraným na donáškovú službu a samoobslužné kvetinové stánky. Informácie o pestovateľských plochách a odbyte neexistujú.
- **Produkcia trvaliek v kontajneroch** - Intenzívnym používaním najbežnejšej substancie pre pestovanie sadeníc, rašeliny, dochádza k intenzívnej devastácii životného prostredia. Toto médium, bohaté na organické látky, bez živín, s vysokou sorpčnou schopnosťou a stálym obsahom vzduchu sa v prírode premieňa dlhodobo (vrstva v hrúbke jedného metra sa môže tvoriť až 1000 rokov). Pri ťažbe rašeliny sa do ovzdušia uvoľňuje veľké množstvo CO_2, ktorý prispieva k tvorbe skleníkovému efektu. Vyťažené rašeliniská sú zodpovedné za 25% emisií oxidu uhličitého uvoľnených v ovzduší v Severských a Pobaltských krajinách (najväčším producentom rašeliny je Litva). Preto sa zintenzívňuje tlak na zmenu tradičného spôsobu pestovania, čo zvyšuje náklady producentom.
- **Osivárstvo** - Väčšinu osiva produkujú veľkí zahraniční špecializovaní pestovatelia, ktorí dodávajú osivo komerčným predajcom a veľkoobchodníkom. Slovensko nedokáže udržať v šľachtení krok so zahraničnou konkurenciou najmä kvôli finančnej náročnosti moderných biotechnológií.
- **Rýchlená produkcia (letničky a balkónovky)** - Letničky sa vo vykurovaných priestoroch pestujú približne na ploche 1 ha (Záhradníctvo Viera Semanová Skalica). O pestovateľských plochách malých producentov presnejšie informácie neexistujú. Dopyt po letničkách klesá, pretože sú v ostatnom období substituované trvalkami, ktoré sú síce pri obstaraní na 1m^2 drahšie, ale ako polycyklické rastliny môžu byť využívané viac rokov bez obnovy, čo ich výslednú cenu v porovnaní s letničkami znižuje. Trendom je komplexnosť predaja, t.j. na trh sa nedostáva jedna rastlina ale kompletná trvalková zmes prispôsobovaná vizuálnym požiadavkám (farba) ale aj potrebám jednotlivých ekologických stanovíšť. Moderným trendom je aj príprava zmesí pre zelené strechy.

Okrem už spomenutých problémov čelí vertikála aj ďalším výzvam. Producenti považujú za nedostatočnú **ochranu trhu**. Ako hrozbu vnímajú najmä necertifikovaný „čierny“ predaj v regiónoch susediacich s Poľskom, resp. s Maďarskom, kde sa často stretávajú s predajom za hotovosť bez využitia daňových modulov. Producenti by privítali **vybudovanie systému poradenstva a špecializovaných služieb** ochrany a údržby (postrekovanie, hnojenie). Aktuálne je potrebné robiť ochranu a údržbu individuálne vo vlastnej réžii, pričom prax zo zahraničia potvrdzuje efektívnosť existencie špecializovaných firiem, ktorých služby je možné v prípade potreby využiť bez nutnosti napr. nákupu nevyužiteľného minimálneho množstva chémie (10 litrov postreku a pod.). V danom kontexte považujú za nelogickú aj **rozdielnu certifikáciu** hnojív a ochrannej chémie v porovnaní so susednými štátmi. Postreky bežne používané napr. v Česku sú na Slovensku nelegálne. Vertikále by pomohlo aj **zjednodušenie legislatívy pre legalizáciu práce cudzincov/cudziniek** v sektore poľnohospodárstva. Producenti považujú **postavenie maloobchodných reťazcov vo vertikále za príliš silné**, čo vedie k disproporčnej vyjednávacej sile a k zhoršovaniu obchodných podmienok pre malých producentov.

b) produkcia liečivých, aromatických a koreninových rastlín (LAKR)

V Slovenskej republike je pestovanie liečivých rastlín na ornej pôde súčasťou špeciálnej rastlinnej produkcie. Slovensko má dlhodobú tradíciu v zbere liečivých rastlín z prírodných zdrojov a od 80-tych rokov minulého storočia aj vo veľkoplošnom pestovaní na ornej pôde. Sú to rastliny tradičné, avšak pestované na relatívne malých plochách. Skúsenosti s produkciou v prevádzkových podmienkach poľnohospodárskych podnikov je z tohto dôvodu menej. V osemdesiatych rokoch minulého storočia bolo zavedené hlavne veľkoplošné pestovanie rumančeka kamilkového, mäty piepornej a šalvie lekárskej. Je však potrebné poznamenať, že technologické postupy pestovania, zberu, pozberovej úpravy a konzervovania nie sú na úrovni zodpovedajúcej súčasnému stupňu rozvoja a potreby spracovateľských kapacít slovenských producentov vyrábajúcich rôzne produkty z LAKR.

Ako vyplýva z údajov štatistického úradu Slovenskej republiky, pestovateľská plocha na Slovensku rastie a pohybuje sa od 742 hektárov v roku 2010 do súčasných 5524 hektárov (2020). Pestovateľská plocha je ovplyvňovaná klimatickými, pôdnymi, odbytovými, ale najmä dotačnými podmienkami pre pestovateľov. Okrem pestovateľských plôch evidovaných Štatistickým úradom SR sú na Slovensku aj ďalšie neevidované pestovateľské plochy, ktoré sa (aj vďaka tradícii) nachádzajú v súkromných rodinných záhradkách a u malopestovateľov.

Pestovaním, morfológiou, zložením, ochranou a uchovávaním liečivých rastlín v podmienkach *ex situ, in situ* a *on farm* sa vo svete zaoberajú výskumné ústavy, vysoké školy, ale aj botanické záhrady a arboréta. Na Slovensku túto úlohu plnia univerzity a výskumné ústavy. Uchovávaním a hodnotením liečivých rastlín sa zaoberá NPPC VÚRV Piešťany – Génová banka SR. V Génovej banke SR je uložených 271 genetických zdrojov liečivých rastlín – 126 druhov a 62 rodov liečivých rastlín. Zhromažďovanie a hodnotenie genofondu liečivých rastlín je zamerané hlavne na druhy domáceho pôvodu zo zberových expedícií, povolené odrody, staré a krajové odrody.

Najväčšie zberové plochy liečivých rastlín boli v roku 2020 registrované v Prešovskom, Žilinskom a Košickom kraji (zdroj štatistický úrad SR). Na Slovensku sa objavili a zaznamenali úspech levanduľové farmy, ktoré ponúkajú možnosť nazbierať si kvety levandule formou samozberu, množstvo výrobkov z levandule od sadeníc, sirupov, džemov, vankúšikov až po silice, víno, kávu, sviečky a kozmetiku. Génová banka Slovenskej republiky má k dispozícii 5 odrôd levandule, ktoré sa testujúcich v podmienkach Piešťan. Treba povedať, že okrem levandule sa dá na Slovensku pestovať a veľmi dobre aj využiť na produkčnú činnosť pamajorán obyčajný, mäta pieporná, rumanček kamilkový, materina dúška, repík lekársky, slez maurský a ďalšie.

Vývoj osevných plôch liečivých rastlín v ha v Slovenskej republike 2010-2020

Kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BA	D	-	-	-	-	D	D	26	14	102	19
TT	D	20	20	D	43	120	155	57	202	398	583
TN	169	154	153	144	177	226	254	234	267	131	167
NR	84	121	145	D	248	553	520	279	252	291	409
ZA	10	D	118	147	149	221	181	546	614	901	936
BB	1	D	1	256	167	D	D	149	152	484	535
PO	452	562	837	1 029	1 266	1 224	972	942	1 087	1 794	2 089
KE	9	12	49	111	142	216	197	330	332	742	787
Spolu	742	948	1 324	1 786	2 191	2 589	2 338	2 562	2 920	4 843	5 524

D – údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter Zdroj: ŠÚ SR.

Plochy osiate liečivými rastlinami sa každým rokom zvyšujú. Je to pozitívna informácia, ktorá možno ovplyvní aj iných pestovateľov a pomôže oživiť osevný postup, ale i ekonomiku podnikov. Samozrejme, že nie je možné očakávať exponenciálny nárast produkcie liečivých rastlín. Súvisí to s nastavením dotácií a samozrejme aj s ekologickým systémom hospodárenia na farmách a podmienkami pre výkup liečivých rastlín.

Vývoj úrod liečivých rastlín v t v Slovenskej republike 2010-2020.

Kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BA	D	-	-	-	-	D	D	294	2	93	8
TT	D	36	37	D	127	152	177	41	135	417	543
TN	5	4	2	2	43	47	94	58	55	5	28
NR	10	89	98	D	250	228	247	93	101	204	203
ZA	8	D	87	107	148	234	224	221	414	621	485
BB	2	D	0	70	121	D	D	48	60	235	367
PO	690	3 594	5 064	1 747	6 375	2 883	1 726	625	1 184	1 662	2 055
KE	1	25	15	43	126	125	80	271	248	395	572
Spolu	730	3 769	5 303	2 178	7 190	3 680	2 559	1 653	2 198	3 632	4 260

D – údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter. Zdroj: ŠÚ SR

Zo zberu údajov získaných od pestovateľov vyplýva, že **najpestovanejšou liečivou rastlinou na Slovensku** v rokoch 2013 až 2017 bol pestrec mariánsky (*Silybum marianum* (L.) Gaertn., *Asteraceae*) poskytujúci ako hlavnú surovinu na výrobu liekov a výživových doplnkov plod pestreca mariánskeho (Silybi mariani fructus). Ďalej nasleduje skorocel kopijovitý (*Plantago lanceolata* L., *Plantaginaceae*) - list skorocelu kopijovitého (Plantaginis lanceolatae folium) a rumanček kamilkový (*Matricaria recutita* L., *Asteraceae*) – kvet rumančeka (Matricariae flos) a silica rumančeka (Matricariae aetheroleum) (Habán, 2018).

V rôznych agroekologických podmienkach a pestovateľských oblastiach sa tiež pestuje nechtík lekársky (*Calendula officinalis* L., Asteraceae) – kvet nechtíka (Calendulae flos), medovka lekárska (*Melissa officinalis* L., Lamiaceae) – list medovky (Melissae folium), resp. vňať medovky (Melissae herba), mäta pieporná (*Mentha x piperita* L., *Lamiaceae*) – list mäty piepornej (Menthae piperitae folium), šalvia lekárska (*Salvia officinalis* L., Lamiaceae) – list šalvie lekárskej (Salviae officinalis folium), resp. vňať šalvie lekárskej (Salviae officinalis herba), pohánka jedlá (*Fafopyrum esculentum* Moench, Polygonaceae) – vňať pohánky (Fagopyri herba),. Z drevín s liečivými účinkami sú najviac pestované rakytník rešetliakovitý (*Hippophaë rhamnoides* L., Elaeagnaceae) – plod rakytníka (Hippophae rhamnoides fructus) a baza čierna (*Sambucus nigra* L., Caprifoliaceae) - kvet bazy čiernej (Sambuci flos) a plod bazy čiernej (Sambuci fructus) a i.

Na menších plochách sa v rokoch 2013 až 2017 pestovali hlavne levanduľa úzkolistá *(Lavandula angustifolia* Mill., Lamiaceae) – kvet levandule (Lavandulae flos), echinacea purpurová (*Echinacea purpurea* /L./ Moench., Asteraceae) – vňať echinacey purpurovej (Echinaceae purpurae herba), dúška tymianová (*Thymus vulgaris* L., Lamiaceae) – vňať tymianu (Thymi herba), repík voňavý (*Agrimonia procera* Wallr., Rosaceae) – vňať repíka (Agrimoniae herba), ľubovník bodkovaný (*Hypericum perforatum* L., Hypericaceae) – vňať ľubovníka (Hyperici herba), rebríček kopcový (*Achillea collina* Becker ex Rchb., Asteraceae) – vňať rebríčka (Millefolii herba), jastrabina lekárska (*Galega officinalis* L., Fabaceae) –vňať jastrabiny (Galegae herba), slez maurský (*Malva mauritiana* L., Malvaceae) – kvet slezu maurského (Malvae flos), včelník moldavský (*Dracocephalum moldavicum* L., Lamiaceae) – vňať včelníka (Dracocephali herba), divozel veľkokvetý (*Verbascum densiflorum* Bertol., Scrophulariaceae) – kvet divozelu (Verbasci flos) a i.

Koreninová paprika (*Capsicum annuum* L. var. *longum* Sendner., Solanaceae) a jej pestovateľské plochy majú v porovnaní s rozširovaním zberových plôch liečivých rastlín opačnú, čiže klesajúcu tendenciu. V sledovanom období rokov 1993 až 2015 bola najviac pestovaná v roku 1995 na výmere 1 343,0 ha.

Rasca siata (*Carum carvi* L., Apiaceae) je spolu s koreninovou paprikou najpestovanejšou koreninovou rastlinou na ornej pôde na Slovensku. Do roku 1997 bola rasca započítavaná do štatistických údajov v rámci ostatných koreninových (aromatických) rastlín. Samostatne sa štatistické údaje za rascu zisťujú od roku 1998. V roku 2006 bola evidovaná najmenšia plocha osevu rasce na výmere 28,38 ha. V tomto roku neboli zberové plochy rasce siatej na Slovensku štatistiky vôbec evidované aj z dôvodu nepriaznivých klimatických podmienok pre rascu. Najmenšia hodnota priemernej úrody rasce bola v roku 2010, zaznamenaná na úrovni 0,16 $t.ha^{-1}$. Najväčšia pestovateľská plocha v období rokov 1998 až 2015 bola zaznamenaná v roku 2011, kedy bola rasca zberaná z celkovej zberovej plochy 373,27 ha. Súčasne bola dosiahnutá aj najväčšia celková úroda rasce v objeme 319,6 t s historicky druhou najvyššou priemernou úrodou 0,86 $t.ha^{-1}$. Najvyššia priemerná hektárová úroda zaznamenaná v roku 2009 bola 0,95 $t.ha^{-1}$.

Tabak virgínsky (*Nicotiana tabacum* L., Solanaceae) bol na Slovensku v minulosti hospodársky významnou, ekonomicky stabilnou technickou aromatickou rastlinou. V minulosti sa pestovateľské plochy pohybovali na úrovni 5 tis. hektárov. Od roku 1993 dochádza k pravidelnému poklesu zberových plôch a po zrušení dotačných stimulov pre pestovateľov v závere minulého storočia je pestovanie tabaku výrazne oslabené. Od roku 2010 sa prakticky tabak nepestuje, s výnimkou veľmi malých a experimentálnych plôch.

Ostatné koreninové (aromatické) rastliny sa v Slovenskej republike pestujú na menších plochách. Dôvodom je vyššia náročnosť na podiel manuálnej práce, nerentabilnosť pestovania a nízke realizačné ceny na trhu s týmito komoditami. Zo strany spracovateľov koreninových rastlín je veľký záujem aj o druhy, ktoré majú na Slovensku vhodné agroekologické podmienky pre pestovanie: majorán záhradný (*Majorana hortensis* L., Lamiaceae), fenikel obyčajný (*Phoeniculum vulgare* L., Lamiaceae), koriander siaty (*Coriandum sativum* L., Apiaceae), bedrovník anízový (*Pimpinella anisim* L., Apiaceae), pamajorán obyčajný (*Origanum vulgare* L., Lamiacee), bazalka pravá (*Ocimum basalicum* L., Lamiaceae) a ďalšie. Najväčšia pestovateľská plocha v období rokov 1997 až 2015 bola zaznamenaná v roku 1997, kedy do tejto celkovej plochy bola započítaná aj pestovateľská plocha rasce. Od roku 1998, kedy sa pestovanie rasce štatisticky zisťuje samostatne, boli zberové plochy ostatných koreninových (aromatických) zaznamenané v intervale od 43,78 ha (2007) do 373,27 ha (2011). V rokoch 2006 a 2014 neboli zberové plochy na Slovensku štatistiky vôbec evidované. V roku 2015 boli ostatné koreninové (aromatické) rastliny vysiate iba na ploche 30,30 ha, čím je možné predpokladať tretiu najnižšiu zberovú plochu v sledovanom období rokov 1998 až 2015.

Vývoj osevných plôch liečivých, aromatických a koreninových rastlín v ha v Slovenskej republike 2007-2017.

rok	liečivé rastliny	paprika koreninová	rasca	tabak	ostatné koreninové rastliny	koreninové a liečivé rastliny spolu
2010	905,22	83,35	513,75	14,57	217,11	1734,00
2011	851,41	59,11	382,62	16,41	42,81	1352,36
2012	1326,58	54,08	113,86	0	21,58	1516,10
2013	1817,86	35,51	130,18	23,28	54,55	2061,38
2014	2222,17	45,54	0	0	33,78	2301,49
2015	2649,58	78,52	30,30	12,34	30,20	2800,94
2016	2816,00	21,80	220,00	D	37,00	3094,80
2017	2881,00	25,00	381,00	D	248,00	3535,00

D – údaj nie je možné publikovať pre jeho dôverný charakter. Zdroj: ŠÚ SR

Podobne ako aj pri iných plodinách aj v prípade LAKR je **stabilita produkcie negatívne ovplyvnená prebiehajúcou zmenou klímy**. Viacerí producenti sú konfrontovaní so zvýšenými nákladmi a čiastočne aj s výpadkom produkcie. Je potrebné udržať a ďalej pestovať dostatočné množstvo liečivých rastlín hlavne pre domácu potrebu. Jednou z možností rozvoja vertikály je okrem rozširovania pestovania na väčších plochách (napr. **Pestrec mariánsky** *Silybum marianum* L.) aj pestovanie niektorých liečivých rastlín na malých rodinných farmách. Vybrané druhy (napr. **Bazalka pravá** *Ocimum basilicum* L., **Majorán záhradný** *Majorana hortensis* Moench., **Nechtík lekársky** *Calendula officinalis* L., **Rumanček**

kamilkový *Matricaria recutita* L., **Dúška tymianová** *Thymus vulgaris* L., **Levanduľa úzkolistá** *Lavandula angustifolia* L. , **Mäta pieporná** *Mentha x piperita* L., **Medovka lekárska** *Melissa officinalis* L., **Pamajorán obyčajný** *Origanum vulgare* L., **Repík lekársky** *Agrimonia eupatoria* L. , **Šalvia lekárska** *Salvia officinalis* L., **Yzop lekársky** *Hyssopus officinalis* L.) sa vyznačujú jednoduchou agrotechnikou; odolnosťou voči chorobám a škodcom; produkty sú stabilné a môžu byť skladované po dlhšiu dobu; majú exportný potenciál a rovnako aj miestne použitie; ich pestovanie môže vytvoriť nové pracovné príležitosti.

Na základe aktuálneho stavu pestovania liečivých, aromatických a koreninových rastlín na Slovensku s cieľom rozšírenia pestovateľských plôch v agroekologických podmienkach Slovenska je ďalej potrebné aj:

- aktualizovať Zásady správnej poľnohospodárskej a zberovej praxe pre LAKR a vytvoriť priestor pre precíznejšiu kontrolu ich dodržiavania,
- inovovať metodiky pestovania LAKR v súlade so súčasnými potravinárskymi a liekopisnými požiadavkami,
- rozšíriť pestovateľské plochy LAKR, s dôrazom na ekologické poľnohospodárstvo,
- zintenzívniť celoročné poradenstvo a servis pre všetkých záujemcov o LAKR organizovaním pravidelných seminárov (jeseň - zima) a poľných dní (jar - leto) v spolupráci s Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, s úspešnými pestovateľmi, spracovateľmi, univerzitami a vedeckovýskumnou základňou.

Dlhodobým cieľom v produkcii LAKR je cielené rozšírenie pestovateľských plôch so súčasným zvýšením celkovej úrody a kvality suroviny vhodnej pre farmaceutický a potravinársky priemysel.

Podpory, stimuly a investičné potreby navrhované pre vertikálu

a) Vertikála Produkcia kvetov

Vertikála	**Druh podpory**	**2022-2027** (mil. EUR)	**2028-2035** (mil. EUR)
KVETY	Podpora (prvovýroba)	1,3	1,8
	Schéma štátnej pomoci (prvovýroba)	-	-
	Investičné potreby (prvovýroba)	2,1	2,7
Celkom		**3,4**	**4,5**

b) Vertikála produkcia liečivých, aromatických a koreninových rastlín

Vertikála	**Druh podpory**	**2022-2027** (mil. EUR)	**2028-2035** (mil. EUR)
LAKR	Podpora (prvovýroba)	12,0	15,3
	Schéma štátnej pomoci (prvovýroba)	-	-
	Investičné potreby (prvovýroba)	5,2	7,5
	Podpora (spracovanie)	2,0	2,4
	Schéma štátnej pomoci (spracovanie)	5,0	6,5
	Investičné potreby (spracovanie)	4,2	6,0
Celkom		**28,4**	**37,7**

Produkcia dreva a jeho spracovanie v drevospracujúcom priemysle

Podrobné analytické podklady pre vertikálu

SWOT analýza – kľúčové faktory s vplyvom na rozvoj odvetvia

SILNÉ STRÁNKY

- Priaznivý stav ukazovateľov produkcie dreva v súčasnosti: zvyšovanie výmery lesov, historicky najvyššia (kulminujúca) úroveň zásoby a prírastku lesov
- Vysoký ročný bežný prírastok dreva v lesoch, ktorý prevyšuje ročný objem celkovej ťažby dreva
- Vo všetkých lesoch SR sa hospodári trvalo udržateľným spôsobom podľa platných programov starostlivosti o lesy, dve tretiny lesov sú certifikované podľa schém PEFC a FSC
- Zavedený licenčný systém na zabezpečenie legálnosti obchodu s drevom a výrobkami z dreva
- Perspektíva dreva ako ekologickej obnoviteľnej strategickej suroviny; produkty z dreva sú vyrábané v nízkoenergetickom produkčnom systéme, môžu byť recyklované a na konci doby ich upotrebiteľnosti použité ako obnoviteľný zdroj bioenergie
- Relatívne stabilný rastúci domáci dopyt po surovom dreve (s výnimkou niektorých sortimentov)
- Využívanie a spracovanie dreva podporuje priemysel a udržuje zamestnanosť na vidieku, v lesnom hospodárstve (LH) i drevospracujúcom priemysle (DSP)
- Moderné a dobre rozvinuté celulózo-papierenské odvetvie
- Existencia politických dokumentov a legislatívy (na európskej i národnej úrovni) na udržanie a zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti lesnícko-drevárskeho sektora (LDS)
- Ukladaním uhlíka v lesoch, v produktoch z vyťaženého dreva a jeho náhradou za neobnoviteľné suroviny a energiu LDS prispieva k zmierňovaniu zmeny klímy

SLABÉ STRÁNKY

- Zhoršujúci sa zdravotný stav lesov v dôsledku dopadov zmeny klímy, s tým súvisiaci vysoký podiel náhodných (kalamitných) ťažieb s negatívnymi dopadmi na kvalitatívnu štruktúru a stabilitu dodávok dreva
- Znižovanie zastúpenia smreka v dôsledku masívneho kalamitného rozpad smrekových lesov v SR s negatívnymi dôsledkami na trh so smrekovým drevom, vrcholiaci odbytovou krízou v rokoch 2019 a 2020
- Značná časť strojov a technologického vybavenia LH je zastaraná a nezodpovedá potrebám moderných environmentálne priaznivých technológií a prírode blízkemu hospodáreniu v lesoch (PBHL)
- Neyhovujúce logistické vzťahy medzi producentmi dreva a výrobnými odvetviami drevospracujúceho priemyslu
- Chýbajúce spracovateľské kapacity na sortimenty surového dreva I. a II. kvalitatívnej triedy a listnatej piliarskej guľatiny
- Vysoký export surového dreva a reziva bez alebo s nízkou pridanou hodnotou realizovaný najmä rôznymi obchodnými spoločnosťami a poskytovateľmi služieb v lesníctve
- Nízka diverzifikácia lesnej výroby; nevyriešené financovanie obhospodarovateľov lesa na zabezpečovanie ekosystémových služieb lesov
- V porovnaní s inými krajinami vysoký podiel lesov v národnej a európskej sústave chránených území (CHÚ) s rôznym stupňom obmedzenia využívania produkcie lesov
- Pokles záujmu o prácu v LH, horšia veková štruktúra pracovníkov, pretrvávajúce problémy spojené so sezónnosťou prác,
- Nižšie ohodnotenie práce v LH oproti zamestnancom v iných odvetviach hospodárstva

PRÍLEŽITOSTI

- Možnosti využitia PBHL ako aktívneho adaptačného opatrenia na zvýšenie odolnosti a regeneračnej schopnosti lesov v podmienkach zmeny klímy, a súčasne ako mitigačného opatrenia, s potenciálom vzššieho prírastku a kumulácie zásob dreva a viazania CO_2 ako bežné hospodárenie
- Možnosti využitia PBHL ako bezkonfliktného spôsobu manažmentu lesov a využívania produkcie dreva v chránených územiach
- Využitie projektov ozdravných opatrení na zmenu drevinového zloženia lesov a zlepšenie ich vitality v rámci adaptačných opatrení na dopady zmeny klímy
- Využitie produkčného potenciálu lesných drevín na neobhospodarovaných poľnohospodárskych pozemkoch a v agrolesníckych systémoch
- Silná podpora využívania surového dreva na európskej úrovni ako ekologickej, obnoviteľnej a recyklovateľnej suroviny
- Technologická modernizácia infraštruktúry (výstavba a rekonštrukcie LCS) a strojového vybavenia vo väzbe na zavádzanie postupov PBHL
- Rozvoj platobných schém za zabezpečovanie ekosystémových služieb lesov ako alternatívneho zdroja príjmov na udržanie konkurencieschopnosti producentov dreva
- Vybudovanie chýbajúcich spracovateľských kapacít DSP na sortimenty I. a II. kvalitatívnej triedy a listnatú piliarsku guľatinu
- Skvalitňovanie obchodných vzťahov a spolupráce v rámci LDS
- Zvyšovanie príspevku LDS do obehovej ekonomiky

OHROZENIA

- Naplnenie pesimistických scenárov zmeny s negatívnym dopadom na produkcie dreva a kvalitu ekosystémových služieb vyšším ako pozorujeme v súčasnosti
- Prehĺbenie dopadov zmeny klímy ďalším odkladaním a/alebo neskorou realizáciou komplexných ozdravných a adaptačných opatrení
- Postupný pokles zásob ihličnatých drevín viac ohrozených zmenou klímy, a zmena štruktúry ťažby dreva v prospech listnatých drevín s negatívnymi dopadmi na ekonomiku producentov dreva
- Zvyšovanie výmery bezzásahových území v národných parkoch s dopadmi na zníženia možností využívania produkcie dreva a zvyšovania rizika šírenia podkôrneho hmyzu
- Nízke investície do spracovateľských kapacít DSP orientovaných na disponibilné kvalitné sortimenty dreva a pretrvávajúci vysoký objem exportu surového dreva a reziva
- Konkurenčný boj o drevo ako surovinu, najmä v odvetviach vyrábajúcich drevné panely, celulózu a papier v dôsledku narúšania trhu dotovaním využívania biomasy na energetické účely

Východiská vertikály a potenciál rozvoja

a) Primárna produkcia sortimentov surového dreva

Lesy sú polyfunkčné. Zohrávajú významnú úlohu pri zmierňovaní zmeny klímy, zachovaní biologickej rozmanitosti, ochrane vodných zdrojov a pri prevencii povodní. Pri uplatňovaní správneho manažmentu lesy poskytujú mnohé úžitky a ekosystémové služby pre človeka a spoločnosť. Vyvážené plnenie ich ekologických, ekonomických a sociálnych funkcií je založené na celosvetovo uznanej koncepcii trvalo udržateľného obhospodarovania lesov (TUOL). Ďalším, vyšším stupňom napĺňania trvalej udržateľnosti smerom k prírode a potrebám spoločnosti je prírode blízke hospodárenie v lesoch (PBHL). Na zabezpečenie dodávok dreva pre potreby DSP a spoločnosti (najmä na vidieku ako palivo) je nevyhnutná ťažba dreva, ktorá sa realizuje v lesoch obhospodarovaných trvalo udržateľným spôsobom, podľa hospodárskych opatrení programov starostlivosti o lesy (PSL) a ustanovení zákona o lesoch. Predaj

dreva zabezpečuje približne 80 % tržieb a výnosov obhospodarovateľov lesa, a je teda najvýznamnejším zdrojom príjmov na zachovanie funkcií lesov a udržanie zamestnanosti v lesníckom sektore.

Producentom drevnej suroviny je LH a v menšej miere aj vlastníci nelesných pozemkov porastených lesnými drevinami (tzv. biele plochy). Potenciálne nimi môžu byť aj agrolesnícke systémy, ktoré sú „staronovým“ produkčným systémom ktorý má na Slovensku v minulosti tradíciu. Dodávky ihličnatých a listnatých sortimentov surového dreva sa realizujú v členení do šiestich kvalitatívnych tried harmonizovaných (aj keď nie úplne) s normami Európskej únie (EÚ), t.j. výrezy tried I, II, III (A, B) – najmä piliarske a dyhové výrezy, IV – ostatné priemyslové drevo, V – vlákninové drevo a VI – palivové a energetické drevo. Využívanie sortimentov surového dreva sa realizuje prostredníctvom obchodu s drevom alebo jeho vlastnou spotrebou v LH.

Produkčné ukazovatele lesov v SR sú v súčasnosti priaznivé. V lesných porastoch sú historicky najvyššie zásoby dreva (484,5 mil. m^3 hrubiny bez kôry) a ťažbové možnosti na úrovni 9,85 mil. m^3, z toho približne 8 mil. m^3 v hospodárskych lesoch, a to s výhľadom najmenej na desať rokov. Dôvodom uvedených skutočností je súčasná veková štruktúra lesov s vysokým plošným zastúpením starších lesných porastov nad 70 rokov, z ktorých väčšina dosiahla vek, v ktorom je vhodné začať s ich obnovou. Nevýhodou je väčšia zraniteľnosť starších lesov vplyvom škodlivých činiteľov.

V dôsledku zmeny klímy a pôsobenia abiotických a biotických škodlivých činiteľov na lesy sa zvyšuje objem náhodných (kalamitných) ťažieb dreva. Od roku 1990 dosahuje 2-6 mil. m^3 ročne a jeho podiel z celkovej ročnej ťažby kolíše od 35 do 65 %. Kalamitná ťažba spôsobuje nižšiu výťažnosť kvalitnejších sortimentov pri spracovaní poškodeného dreva. Nižšia úroveň technickej infraštruktúry (ťažbové a dopravné technológie, lesná cestná sieť, sklady dreva) tiež nevytvárajú optimálne podmienky pre efektívne využívanie domácich zdrojov dreva. Do istej miery je faktorom obmedzujúcim objem a kvalitu produkcie dreva aj relatívne veľký rozsah lesných pozemkov zahrnutých do CHÚ, ktorý obmedzuje ťažby, a lokálne prispieva k vyššiemu riziku poškodenia susediacich hospodárskych lesov podkôrnym hmyzom šíriacim sa z bezzásahových území.

Aj v dôsledku vyššie uvedených skutočností možno v súčasnosti konštatovať pomerne nepriaznivú štruktúru skutočných dodávok ihličnatých a listnatých sortimentov surového dreva v porovnaní s disponibilným potenciálom kvalitatívnych tried v lesoch SR. V priemerných ročných dodávkach surového dreva za obdobie rokov 2010-2020 sa zistil nižší skutočný podiel cennejších sortimentov kvalitatívnych tried I, II a III pri ihličnatých drevinách o 11,7 % a pri listnatých o 13,9 %, a naopak vyššie zastúpenie menej kvalitných tried V a VI. V prípade maximálnej realizácie disponibilného potenciálu by bolo ročné speňaženie dodávok dreva vyššie o 77 mil. EUR. K uvedenému významne prispieva aj nepriaznivá situácia v domácom dopyte najmä po najcennejších sortimentoch I. a II. kvalitatívnej triedy a listnatých piliarskych sortimentoch v dôsledku chýbajúcich spracovateľských kapacít DSP, čo následne vedie k nárastu exportu daných sortimentov, resp. k ich spracovaniu na produkty s nižšou pridanou hodnotou. Tieto skutočnosti majú negatívny vplyv na efektívne využívanie existujúcich domácich zdrojov dreva.

b) Spracovanie a odbyt

Stranu dopytu po sortimentoch surového dreva reprezentuje najmä odvetvie DSP, pre ktoré je drevo základnou surovinou. Reťazec "Lesy – drevo – koncový užívateľ" začína ťažbou a sortimentáciou surového dreva v rámci LH a pokračuje jeho prvostupňovým spracovaním na základné výrobky z dreva:

rezivo, aglomerované materiály, resp. drevné panely a buničinu. Následne sa realizuje druhostupňové spracovanie základných výrobkov z dreva v priemysle na finálne produkty: napr. nábytok, stavebno-stolárske výrobky, papier a iné.

Po roku 1989 došlo v DSP na Slovensku k absolútnemu poklesu produkcie (46 % v roku 1993 oproti roku 1989). Veľké kombináty na spracovanie listnatej guľatiny (Zvolen, Pezinok, Vranov nad Topľou, Žarnovica) boli zlikvidované alebo transformované na podstatne menšiu spracovateľskú kapacitu. Odvtedy v DSP Slovenska chýbajú spracovateľské kapacity na niektoré triedy sortimentov surového dreva (najmä najcennejších sortimentov I. a II. akostnej triedy a listnatých piliarskych sortimentov). V súčasnosti DSP disponuje spracovateľskými kapacitami, ktoré postačujú na spracovanie celého objemu ihličnatého dreva ťaženého v SR. Na druhej strane absentuje najmä výroba drevárskych výrobkov s vysokou pridanou hodnotou, konkrétne krájaná a lúpaná dyha, preglejovaný materiál a vláknité dosky (MDF) pre nábytkársky priemysel. Málo sa spracovávajú najkvalitnejšie sortimenty guľatiny I. a II. triedy akosti, ktorých domáci ročný produkčný potenciál sa pohybuje približne na úrovni 8,7 % pri listnatých a 7,5 % pri ihličnatých drevinách. Dlhodobo je dostatočná domáca produkcia a vysoký domáci dopyt po listnatom vlákninovom a palivovom dreve, ako aj zvýšená produkcia a vysoký domáci dopyt po ihličnatých piliarskych sortimentoch vrátane kalamitného ihličnatého dreva (s výnimkou odbytovej krízy v rokoch 2019 a 2020).

Vzhľadom na nižšiu efektívnosť spracovania dreva sú domáce podniky väčšinou subdodávateľmi polotovarov s nižšou mierou finalizácie pre zahraničné spoločnosti. V SR pretrváva zvýšený dopyt po ihličnatej guľatine a po listnatom vlákninovom dreve, ktorý je čiastočne krytý dovozmi. Kapitálová poddimenzovanosť väčšiny domácich spracovateľov piliarskej guľatiny, ich nedostatočné technologické vybavenie (kvalita, rozsah) a nedostatok inovácií, limitujú možnosti rozšírenia chýbajúcich spracovateľských kapacít. Nevzťahuje sa to na väčšie a stredné nadnárodné spoločnosti. Najmä celulózo-papierenské odvetvie patrí k najvýkonnejším odvetviam ekonomiky v SR, s potenciálom spracovať aj kvalitnejšie sortimenty ako vlákninové drevo, avšak za cenu straty primárnych producentov.

c) Vzťahy v rámci vertikály

Napriek tomu, že na národnej úrovni sú v rámci vertikály vytvorené relatívne funkčné partnerské vzťahy, existuje doposiaľ nevyužitý potenciál na ich ďalšiu zásadnú intenzifikáciu. V súčasnosti absentujú najmä dostatočné vertikálne a horizontálne štruktúry, na báze ktorých by mala prebiehať negociácia o dodávkach sortimentov surového dreva, cenách a podmienkach medzi jeho producentmi a spracovateľmi tak, aby sa posilňovala orientácia na nové trendy, inovácie a spoločnú propagáciu. V LDS sa v 90-tych rokoch nezabezpečilo prepojenie prvovýroby so spracovateľským priemyslom, a tak sa významným spôsobom prerušili do tej doby existujúce dodávateľské-odberateľské zmluvné vzťahy medzi nimi. V súčasnosti sa produkcia surového dreva a jeho spracovanie realizujú oddelene a na trhových princípoch. Spôsobuje to, že domáca surovina sa často vyváža bez ďalšieho spracovania a na druhej strane DSP surovinu dováža zo zahraničia. Vytvára sa tak nerovnováha vo vzťahoch vnútri vertikály, nedosahuje sa v dostatočnom rozsahu zvýšenie pridanej hodnoty z vlastnej produkcie, nie sú využité kapacity spracovateľských podnikov a vďaka prevahe exportu nad dovozom sa zvyšuje negatívne saldo zahranično-obchodnej bilancie. Celú nedostatočnú infraštruktúru podčiarkuje stav vysokého technicko-technologického dlhu tak v lesnom hospodárstve (LH), ako aj v drevospracujúcom priemysle (DSP).

Najmä limitované spracovateľské kapacity DSP neprispievajú k dostatočne efektívnemu využívaniu domácich zdrojov surového dreva a vedú k zvýšenému exportu aj kvalitnejších sortimentov, čo má nepriaznivé dopady na ekonomické, sociálne a environmentálne prínosy domáceho spracovania dreva. Kvôli nízkemu odbytu najmä kvalitnejších listnatých sortimentov dreva v SR sú obhospodarovatelia lesa nútení predať ich odberateľom v nižšej kvalitatívnej triede za nižšiu cenu najmä na výrobu celulózy, papiera, drevných panelov, resp. na energetické využitie. Na drevo sa okrem toho plne vzťahujú všetky pravidlá EÚ súvisiace s voľným pohybom tovarov. Preto vzťahy v rámci vertikály do určitej miery ovplyvňujú globálne trendy v dopyte po výrobkoch z dreva a papiera. Trh s drevom a výrobkami z dreva v SR je s ohľadom na jeho proexportnú orientáciu výrazne závislý od vývoja dopytových faktorov na svetových a európskych trhoch.

V obchodnej politike producentov dreva neštátni vlastníci lesov uprednostňujú zväčša krátkodobé alebo žiadne zmluvy s obchodnými partnermi, čo im umožňuje rýchlejšie reagovať na vývoj cien jednotlivých sortimentov. Štátne organizácie sú konzervatívnejšie a uprednostňujú dlhodobé zmluvné vzťahy s väčšími domácimi spracovateľmi alebo odberateľmi dreva, t. j. dlhodobosť a stabilitu kontraktov. Vývoj tuzemských a exportných cien sortimentov ihličnatého a listnatého dreva je nevyrovnaný. Tuzemské ceny sú od roku 2008 stále nižšie než ceny exportné. Poukazuje to na nižšiu schopnosť časti domácich spracovateľov akceptovať ceny dreva platné v okolitých štátoch. Uvedená situácia prispieva k exportu dreva, najmä cennejších sortimentov. SR v priemere dodá z 1 ha lesa 4,7 m^3 dreva, ktoré speňaží za 220 €, zatiaľ čo Nemecko, ktoré zhodou okolností dodá z 1 ha rovnaké množstvo dreva ako SR, ho speňaží za 360 €. Podobne v Rakúsku je cena priemernej dodávky dreva z 1 ha (4,4 m^3) 328 € (uvádzané údaje sú priemerom za roky 2018 až 2020).

Na vysokom exporte dreva (2,29 mil. m^3, resp. 30,5 % z celkovej ťažby dreva v roku 2020) profitujú rôzne obchodné spoločnosti a poskytovatelia služieb v lesníctve (najmä v ťažbe a doprave dreva), ktorí každoročne vyvezú 80-90 % z celkového objemu exportovaného dreva, po ktorom nie je v SR dopyt, resp. s cieľom vyššieho speňaženia. Obhospodarovatelia lesa vyviezli v roku 2020 iba 9,5 % exportovaného dreva. Vyššie uvedené skutočnosti spôsobujú nižšie tržby a výnosy producentov sortimentov surového dreva s negatívnymi dopadmi na ich ekonomickú životaschopnosť a konkurencieschopnosť, ako aj nižší príspevok celého LDS k hospodárskemu rozvoju a zamestnanosti vrátane tvorby pridanej hodnoty, odvedených daní, sociálnych a zdravotných odvodov. Znižuje sa tiež environmentálny prínos z dôvodu nižšieho objemu uloženého uhlíka vo výrobkoch z dreva s dlhšou životnosťou spracovaného v tuzemsku. V konečnom dôsledku to tiež spôsobuje zhoršovanie zahraničnej obchodnej bilancie z dôvodu nutnosti dovozov niektorých finálnych produktov z dreva.

V rámci zahraničného obchodu je negatívom obchodný prebytok pri tovaroch bez alebo s nízkou pridanou hodnotou, t. j. pri vývoze sortimentov surového dreva 85 mil. €, reziva 134 mil. € a zberového papiera 10 mil. €. Na druhej strane je negatívnym javom záporná obchodná bilancia pri tovaroch s vysokou pridanou hodnotou: ako sú dyhy 17 mil. € (dováža sa najmä dyha z listnatých drevín) a druhotných výrobkoch z papiera 34 mil. € (dovoz kartónov a obalového papiera a špeciálnych upravených papierov). Pozitívnym javom je obchodný prebytok pri výrobkoch s vysokou pridanou hodnotou, ako sú výroba panelov 31 mil. € (vyvážame preglejky a drevotrieskové dosky, naproti tomu dovážame OSB dosky a drevovláknité dosky), výroba papiera 150 mil. € a druhotných výrobkoch z dreva vo výške 319 mil. € (vyvážame najmä stolárske výrobky, nábytok a ostatné výrobky z dreva).

Predpoklady rozvoja a stabilizácie

Veľmi dôležitým predpokladom úspechu vertikály je stabilizácia domácej produkcie dreva v lesoch Slovenska v podmienkach zmeny klímy. Pre LH sú dôležité adaptačné opatrenia, ktoré sú predpokladom udržania zásob, vitality a prírastku lesov. Z hľadiska vzťahu k dopadom zmeny klímy sa môžu realizovať dvomi spôsobmi (EFI, 2013): ako pasívny adaptačný manažment, t. j. čakanie na prejavy dopadov zmeny klímy a reagovanie až keď sa objavia (nápravné, ozdravné opatrenia v lesoch po kalamitách), alebo ako aktívny adaptačný manažment, t. j. aktívne predvídanie a výkon preventívnych opatrení skôr, ako sa prejavy dopadov zmeny klímy dostavia (rekonštrukcie lesov, prebudovy lesov na prírode blízke hospodárenie).

Napriek prijatým dokumentom v oblasti produkcie, spracovania a využitia dreva v SR (Národný program využitia potenciálu dreva v SR (2013) a jeho akčný plán (2014)) sa doposiaľ nerealizovala ucelená stratégia umožňujúca vytvorenie lepších podmienok pre rozvoj a stabilizáciu LDS, resp. vertikály „lesné hospodárstvo a spracovanie dreva“. Preto na riešenie uvedených problémov bude potrebné oveľa razantnejšie realizovať opatrenia vyplývajúce z pripravovaného Národného lesníckeho programu (NLP) SR na roky 2021-2030 po jeho schválení vládou SR. Ich cieľom je zvyšovanie príspevku LDS k hospodárskemu rozvoju a zamestnanosti, tvorbe vyššej pridanej hodnoty, zlepšovaniu ochrany životného prostredia a zmierňovaniu dopadov zmeny klímy. Predpokladané ročné ťažby surového dreva na úrovni 9 mil. m^3 do roku 2035, z toho približne 8 mil. m^3 v hospodárskych lesoch (s výhľadom na 10 rokov) dávajú predpoklad dostatku suroviny pre všetky výrobné odvetvia spracovania dreva. Postupne sa však bude meniť štruktúra ťažby dreva v prospech listnatých drevín a následne (približne po roku 2035) aj zníženie súčasných vyšších ťažbových možností v lesoch SR. Toto zníženie by mohol do určitej miery tlmiť prechod na PBHL, ktorý rozkladaním ťažieb na dlhšie obdobie (v cieľovom stave až na celý produkčný cyklus lesa) tlmí nárazové vlny výšky ťažby naviazané na vekovô štruktúru lesa.

Účinné opatrenia bude potrebné realizovať v oblasti optimalizácie produkcie a dodávok prostredníctvom lepšieho zhodnocovania surového dreva lepšou sortimentáciou a zvyšovaním jeho domácej spotreby. Bude si to vyžadovať podporu domácich podnikateľov, resp. vstup zahraničného kapitálu, z dôvodu nutnosti rozšírenia spracovateľských kapacít pre dostupnú vysoko kvalitnú (najmä listnatú) guľatinu na výrobu dýh, stolárskeho reziva a ďalších výrobkov s vyššou pridanou hodnotou (napr. polotvrdé vláknité dosky – MDF). Osobitnú pozornosť bude treba venovať podpore rozvoja odvetví s vyššou pridanou hodnotou, kde je záporná obchodná bilancia, ako sú výroba dýh (hlavne listnatých), výroba drevovláknitých dosiek, OSB dosiek a odvetviam zaoberajúcim sa výrobou sekundárnych výrobkov z papiera a spracovaniu zberového papiera. V piliarskej výrobe bude potrebné zabezpečiť modernizáciu techniky a technológie s cieľom vyššej efektívnosti produkcie, a tým zvýšiť konkurencieschopnosť piliarskych prevádzok.

Realizácia uvedených opatrení je podmienená investíciami do technologickej modernizácie a aplikovaného výskumu zameraného na inovácie v produkcii, spracovaní a využití dreva s ohľadom na jeho disponibilný objemový a kvalitatívny potenciál v lesoch SR. Zlepšiť bude potrebné aj dostupnosť oficiálnych údajov o materiálových tokoch surového dreva a výrobkov z dreva, ktorá je v SR nedostatočná. V niektorých prípadoch takéto údaje vôbec neexistujú z dôvodu nekompletných štatistických zisťovaní, najmä v prípadoch malých prevádzok, ktoré nie sú predmetom štatistického zisťovania, alebo v dôsledku neexistujúceho marketingového informačného systému.

Spoločné závery a východiská budúcich opatrení

A Identifikované kľúčové problémy

- Vysoký objem náhodných (kalamitných) ťažieb dreva v dôsledku zmeny klímy a pôsobenia abiotických a biotických škodlivých činiteľov v lesoch, ohrozujúci stabilitu trhu so surovým drevom
- Vysoký investičný dlh a nižšia úroveň technickej infraštruktúry (ťažbové a dopravné technológie, lesná cestná sieť) primárnych producentov
- Nepriaznivá situácia v domácom dopyte po najcennejších sortimentoch I. a II. kvalitatívnej triedy a listnatých piliarskych sortimentoch (kvalitatívna trieda III A, B) v dôsledku chýbajúcich spracovateľských kapacít
- Export časti produkcie sortimentov surového dreva, na ktoré nie je domáci dopyt, resp. jej využitie na iné spracovanie na produkty s nižšou pridanou hodnotou (celulóza, papier, drevné panely, resp. energetické využitie)
- Záporná obchodná bilancia pri niektorých výrobkoch z dreva s vysokou pridanou hodnotou, najmä dyhy z listnatých drevín a druhotné výrobky z papiera

B. Návrhy opatrení na rozvoj vertikály

Cieľ: udržanie stability produkcie dreva v podmienkach zmeny klímy a zvýšenie efektívnosti vertikály

Opatrenia zamerané na udržanie stability produkcie dreva v podmienkach zmeny klímy

- Podporiť preventívnu adaptáciu lesov na zmenu klímy začatím prebudovy na prírode blízke hospodárenie v lesoch na výmere najmenej ¼ výmery lesov Slovenska, t.j. 500 tis. ha,
- Podporiť ozdravné opatrenia v lesoch po kalamitách s dôrazom na hlúčikovú a skupinovú výsadbu, podsadbu, a ochranu cieľových drevín budúcej klímy v porastoch s nevhodným drevinovým zložením na výmere najmenej 100 tis. ha,
- Podporiť investície do optimalizácie (sanácie, rekonštrukcie, výstavby) lesnej cestnej siete a environmentálne priaznivých moderných technológií ťažby a približovania dreva s dôrazom na potreby PBHL

Opatrenia zamerané na logistiku a zvýšenie efektívnosti spracovania dreva

- Podporiť vytváranie malých lokálnych spracovateľských reťazcov, a inovačné projekty prepojenia lesníckej prvovýroby a prvotného spracovania surového dreva
- Podporiť investície do domáceho spracovania sortimentov I. a II. kvalitatívnej triedy a listnatých piliarskych sortimentov
- Podporiť implementáciu pokročilých technológií pre detekciu kvality a vnútorných chýb dreva u spracovateľov surového dreva
- Podporiť investície do rozvoja priemyselného spracovania dreva na výrobky s vyššou pridanou hodnotou a zápornou obchodnou bilanciou, najmä na báze dýh z listnatého dreva

- Finančne podporiť rozširovanie výrobných kapacít na výrobu biologicky degradovateľných a špeciálnych kompostovateľných obalových papierov

C. Podpory a stimuly navrhované pre vertikálu

Vertikála	Časť vertikály	Druh podpory	2022-2027 (mil. EUR)	2028-2035 (mil. EUR)
Drevo	Produkcia	Prebudova na prírode blízke hospodárenie v lesoch	42,0	46,2
		Ozdravné a adaptačné opatrenia v lesoch	102,0	112,2
		Modernizácia infraštruktúry a technológií ťažby dreva	73,2	80,5
	Spracovanie	Vznik lokálnych/ inovačných spracovateľských reťazcov	6,0	6,0
		Kapacity pre domáce spracovanie kvalitných sortimentov	30,0	25,0
		Technológie detekcie vnútorných chýb dreva	15,0	15,0
		Spracovanie surového dreva na výrobky s vyššou pridanou hodnotou	30,0	30,0
		Biologicky degradovateľné obalové papiere	30,0	30,0
		Využitie drevného odpadu a recyklo-vaného papiera ako druhotnej suroviny	30,0	24,0
Celkom			**358,2**	**368,9**

D. Ekonomická efektívnosť navrhnutých podpôr z PRV do produkčnej časti vertikály

Pri lesných ekosystémoch s produkčným cyklom 100 a viac rokov je možné ekonomickú efektívnosť a návratnosť vynaložených prostriedkov zistiť len pomocou simulácií čistej súčasnej hodnoty lesa (t.j. sumy diskontovaných čistých finančných tokov) za obdobie najmenej jedného ukončeného produkčného cyklu. Tento údaj je možné konfrontovať s údajmi literatúry a konkrétnymi skúsenosťami (ak existujú).
Možné je relevantne vyčísliť všetky nákladové finančné toky, z príjmových tokov len tržby za drevo, nakoľko mechanizmy a obchodné modely platieb za mimoprodukčné ekosystémové služby zatiaľ nie sú funkčné.

- **Prebudova na prírode blízke hospodárenie v lesoch**

Na Slovensku sa produkcii a ekonomike PBHL venujeme len krátky čas. Naše doterajšie merania a simulácie (zatiaľ len pre niektoré typy lesa) indikujú porovnateľnú a vyššiu hodnotu NPV prírode blízkych lesov v porovnaní s bežným hospodárením pri lesnej úrokovej miere 2% a nižšej. Pri vyššej úrokovej miere má vyššiu NPV bežné hospodárenie s tendenciou k holorubom (ktoré sú u nás zakázané). PBHL však oproti bežnému hospodáreniu lepšie produkuje ekosystémové služby, a zvyšuje bezpečnosť produkcie, o čom existuje mnoho publikovaných dôkazov.

- **Ozdravné a adaptačné opatrenia v lesoch**

Modelové porovnanie ekonomicky optimalizovaného vývoja dospelého porastu smreka s finančnou podporou podsadieb chýbajúcich drevín vo výške 2 150 EUR/ha (simulácia poslednej výzvy PRV na ozdravné opatrenia) viedla pri úrokovej miere 2% k NPV vyššej o 441 EUR/ha v porovnaní s porastom bez podpory. Pri podpore vo výške plných nákladov zabezpečenia podsadieb 4 300 EUR/ha bola NPV

vyššia o 1 846 EUR/ha. Pri zohľadnení čisto drevoprodukčnej funkcie teda návratnosť investície nebola úplná. So stúpajúcou podporou však podstatne stúpala biodiverzita a celková zásoba porastu, čo vytvára predpoklady lepšej odolnosti a plnenia ekosystémových služieb lesov v budúcnosti. Návratnosť investície by takisto stúpala s klesajúcou úrokovou mierou. V súčasnosti sa diskutuje relevantnosť nižšej lesnej úrokovej miery na úrovni 1,5 – 1,0%.

- **Modernizácia infraštruktúry a technológií ťažby dreva**

Publikované štúdie hodnotenia efektivity výkonu lesných mechanizmov na báze porovnania nákladov (odpisy, prevádzka, opravy) a výkonu uvádzajú vek, v ktorom je ekonomicky efektívne zariadenie vymeniť v rozpätí 7 až 12 rokov podľa typu stroja. Podľa výsledkov celoslovenského business to business dotazníkového prieskumu medzi dodávateľmi služieb v LH realizovaného v roku 2019 bol priemerný vek pri kolesových traktoroch až 20 rokov čo je viac ako dvojnásobok ich ekonomickej životnosti. Priemerný vek pri vyvážacích kolesových súpravách bol 9 rokov, a pri harvestoroch a procesoroch 9,8 roka, teda tiež sa pohyboval na hranici ekonomicky efektívnej životnosti. Najmä vývozné kolesové súpravy sú environmentálne vhodnou alternatívou približovacích traktorov, ich podiel je na Slovensku nízky a mal by stúpať v súvislosti so sortimentovou metódou a prírode blízkym hospodárením v lesoch.

Zvýšenie hustoty lesnej cestnej siete zvyšuje ekonomickú efektívnosť hospodárenia cez skrátenie približovacích vzdialeností a zníženie jednotkových nákladov na ťažbu a približovanie. Opatrenie však nie je primárne zamerané na zvýšenie hustoty, ale zvýšenie kvality, resp. komplexnú optimalizáciu lesnej cestnej siete. Táto zahŕňa aj asanáciu zerodovaných a nepotrebných ciest, rekonštrukciu a dobudovanie odvodnenia potrebných ciest, a len v nevyhnutnom stave dobudovanie nových ciest a liniek prioritbne pre technológie PBHL. Z časti teda ide o riešenie environmentálneho dlhu LH zminulosti.

Príloha 2

Súhrn návrhov opatrení v oblasti starostlivosti o životné prostredie a klímu

Tabuľka 1. Špecifikácia cieľov podľa oblastí a ich prínos pre napĺňanie cieľov strategických dokumentov.

			Nízkouhlíková stratégia		Zelenšie Slovensko	H_2Odnota je voda	Stratégia ochrany biodiverzity	Akčný plán ochrana biodiverzity	Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy					Akčný plán pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy			
Téma	**Oblasť**	**Cieľ**	**Poľnohospodárstvo**	**LULUCF**					**Pôda**	**Príroda biodiverzita**	**Voda**	**Poľnohospodárstvo**	**Živočíšna výroba**	**Prierezové opatrenia**	**Voda**	**Poľnohospodárstvo**	**Príroda biodiverzita**
Prispieť k zmierneniu a prispôsobeniu klimatickej zmene	**Biohospodárstvo**	Využívanie biomasy na energetické účely	X	X	X												
		Využívanie čistiarenských kalov na hnojenie	X		X												
		Využívanie biologicky rozložiteľného odpadu na hnojenie			X												
	Správa údajov o životnom prostredí a ich využitie pre analytickú činnosť	Monitoring - sucho			X									X		X	
		Monitoring - pôda			X	X									X	X	
		Monitoring - závlahy				X			X								
		Mapovanie biodiverzity						X									
		Mapovanie inváznych druhov			X		X	X									X
		Mapovanie ekosystémov			X		X										X
		Budovanie komplexných informačných systémov			X												
		Harmonizované zdieľanie údajov			X												
		Analýza a modelovanie			X												
	Iné	Podpora lokálnych potravín	X													X	
		Zosúladenie legislatívy v oblasti ochrany prírody, lesného hospodárstva, poľnohospodárstva a ďalších sektorov pre nastavenie jednotnej politiky adaptácie na zmenu klímy.															X
		Určenie uhlíkovej stopy										X	X				
		Poradenstvo										X					
Podporiť udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov ako je voda, pôda a vzduch	**Využívanie a skladovanie hnojív**	Využívanie hnojív s obsahom dusíka	X														
		Efektívne skladovanie živočíšnych odpadov	X														
		Aplikácia organického hnojenia	X	X					X								
	Hospodárenie na poľnohospodárskej pôde	Údržba a obnova trávnych porastov		X	X				X	X							X
		Podpora integrovanej produkcie a opatrení ekologického poľnohospodárstva.			X				X			X	X			X	
		Podpora precízneho poľnohospodárstva	X									X				X	
		Podpora udržateľných a pôdu-šetriacich systémov	X		X	X			X			X				X	
		Zmena druhovej skladby osevných postupov a diverzifikácia plodín							X			X	X		X	X	
		Zvyšovanie retenčnej kapacity							X		X				X	X	X
	Meliorácie	Revitalizácia melioračných kanálov			X	X			X								
	Závlahy	Obnova a modernizácia závlahových systémov				X						X			X	X	
		Viacúčelové využívanie závlahových systémov				X						X					
		Využívanie lokálnych závlahových systémov										X					
		Zefektívnenie závlahových systémov										X					
Prispieť k ochrane biodiverzity, biotopov, krajiny a podpore ekosystémových služieb	**Mokrade**	Ochrana a obnova rašelinísk a mokradí	X	X	X		X		X	X	X						X
		Vytváranie nových mokradí								X							X
	Podpora biodiverzity	Podpora mozaikového obhospodarovania			X		X	X	X	X				X		X	
		Podpora opatrení v poľnohospodárstve s pozitívnym efektom na biodiverzitu					X										X
	Zelená infraštruktúra	Podpora budovania zelenej infraštruktúry	X		X	X	X	X	X	X			X	X	X	X	X
		Realizácia nových krajinných prvkov			X				X			X	X		X	X	X

		Zachovanie a obnova jestvujúcich krajinných prvkov			X			X	X							X	
	Hospodárenie na rozhraní lesnej a poľnohospodárskej krajiny	Vysporiadanie tzv. bielych plôch		X	X	X											
		Zalesnenie poľnohospodársky nevyužívaných plôch		X		X											
		Podpora agrolesníckych systémov	X	X					X							X	
	Invázne druhy	Inventarizácia					X	X									
		Vypracovanie stratégie					X	X									X
		Podpora odstraňovania						X		X							X
	Genetické zdroje	Uchovanie genofondu rastlín						X									
		Podpora využívania tradičných plodín						X									
		Využívanie rezistentných odrôd										X					
		Podpora šľachtenia odolných odrôd										X				X	
		Podpora génových bánk						X				X					
		Inventarizácia plemien hospodárskych zvierat						X					X				
		Zvyšovanie povedomia o pôvodných domácich plemenách a ich úlohách															
		Podpora využívania pôvodných domácich plemien											X				
		Uchovávanie živočíšnych genetických zdrojov v podmienkach ex-situ						X									
		Identifikácia ekosystémových služby živočíšnych genetických zdrojov						X									
		Podpora šľachtenia zvierat s lepšou adaptáciou											X				
		Analýza stavu vodných genetických zdrojov															
	Ekosystémové služby	Výpočet hodnoty ekosystémových služieb			X		X	X									X
		Systém ochrany ekosystémov			X		X	X									X
Vylepšiť dobré životné podmienky zvierat	**Živočíšna výroba**	Znižovanie emisií zo živočíšnej výroby a vyhodnocovanie cieľa s opatreniami Národného programu znižovania emisií SR	X										X				
		Adaptácia zvierat na klimatickú zmenu	X										X			X	
		Konzervovanie krmovín											X				
		Podpora extenzívneho chovu							X							X	
	Chov včiel	Sledovanie pohybu včelstiev											X				
		Mapovanie nebezpečných ochorení											X				
		Eliminácia nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy											X			X	
		Príprava a implementácia národnej stratégie na podporu opeľovačov														X	

Tabuľka 2. Súhrn opatrení podľa jednotlivých oblastí a tém v oblasti starostlivosti o životné prostredie

Téma	Oblasť	Cieľ	Opatrenie	Okruh
Prispieť k zmierneniu a prispôsobeniu klimatickej zmene	**Biohospodárstvo**	Využívanie biomasy na energetické účely	Zaviesť monitoring, riadiace plány na riešenie vplyvov využívania biomasy v OZE na kvalitu pôdy a uhlík v pôde	1
			Analyzovať prínosy a negatíva jednotlivých plodín a ich využitia z hľadiska bilancie skleníkových plynov a dopadov na biodiverzitu. Napríklad plodiny pestované na energetický účel (biopalivo, biomasa) sa porovnajú s inými alternatívami (tráva, les,mokrade atď.)	2
			Zaviesť evidenciu, kvantifikáciu a aktívny manažment biomasy na nelesných pozemkoch	1
			Zaviesť kritéria trvalej udržateľnosti v prípade lesnej biomasy v súlade so Smernicou o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov	2
			Efektívne spracovávať živočíšne odpady a využívať bioplyn, najmä ako lokálny zdroj	3
			Nastaviť pravidlá pre činnosť bioplynových staníc z hľadiska spracovávaných vstupov vrátane skladovania vstupného materiálu a digestátu	3
		Využívanie čistiarenských kalov na hnojenie	Prepojiť informácie o produkcii a spracovaní čistiarenských kalov s údajmi o priamej aplikácií a výrobe hnojív s obsahom čistiarenských kalov s cieľom identifikovať manipuláciu s kalmi a zabrániť špekuláciám pri likvidácii čistiarenských kalov	1
			Legislatívne upraviť zjednodušenú možnosť aplikácie dnových sedimentov pochádzajúcich z melioračných kanálov na poľnohospodársku pôdu	3
		Využívanie biologicky rozložiteľného odpadu na hnojenie	Podporiť výrobu vysokokvalitných kompostov z biologicky rozložiteľných odpadov a ich využitie pri hnojení pôdy	3
	Správa údajov o životnom prostredí a ich využitie pre analytickú činnosť	Monitoring - sucho	Integrovať informácie o adaptačných opatreniach do informačných aktivít zameraných špecificky na jednotlivé cieľové skupiny (napr. samosprávy, poľnohospodári, vodohospodári, lesníci, energetici)	1
			Implementovať monitoring sucha, informačný systém o výskyte a dôsledkoch sucha na území SR a jeho napojenie na informačný systém o pôde, tvorba plánov manažmentu rizík spôsobených suchom	1
		Monitoring - pôda	Dobudovať a modernizovať laboratóriá podieľajúce sa na monitoringu	1
			Upraviť rozsah monitoringu z kvantitatívneho aj kvalitatívneho hľadiska, tak aby pokryl požiadavky vyhodnocovania cieľov SPP a reportovacích povinností	1
		Monitoring - závlahy	Dobudovať a modernizovať laboratóriá podieľajúce sa na monitoringu	1
			Upraviť rozsah monitoringu rozširovaniu zavlažovanej plochy	1
			Priebežne monitorovať kvalitu závlahovej a drenážnej vody a dopady zavlažovania na pôdy a podzemné vody vzhľadom na výskyt sucha	1
		Monitoring zmien krajiny	Identifikácia a hodnotenie zmien krajiny s dôrazom na HNV štruktúry	1
		Mapovanie biodiverzity	Identifikovať stav biodiverzity mapovaním vybraných území s výskytom autochtónnych rastlinných druhov využiteľných vo výžive	1
		Mapovanie inváznych druhov	Vytvoriť systém a spôsob podpory mapovania, odstraňovania inváznych druhov rastlín a živočíchov (vrátane ichtyofauny) v SR, ako aj obnovy poškodených biotopov	1
		Mapovanie ekosystémov	Zlepšiť vedomosti o ekosystémoch a nimi poskytovaných službách zmapovaním a posúdením stavu ekosystémov a ich služieb na území SR	2
			Vypracovať národné hodnotenie ekosystémov a nimi poskytovaných služieb a využitie týchto údajov pri plánovaní adaptačných opatrení	2
		Budovanie komplexných informačných systémov	Identifikovať nedostatky v zbere údajov v gescii rezortu, zistiť medzery, chýbajúce údaje, ktoré neumožňujú napĺňať požiadavky národnej aj európskej legislatívy, resp. sú pre ich plnenie nevyhnutné aj do budúcnosti	1
		Harmonizované zdieľanie údajov	Naďalej podporovať plnenie požiadaviek INSPIRE. Vytvárať prostredie, ktoré umožní prepojenie informačných systémov, tvorba rozhraní, vytvorenie dohôd medzi rezortmi pre zdieľanie údajov	1
			Harmonizovať a prepojiť monitorovacie systémy klimatických a hydrologických prvkov s ďalšími monitorovacími systémami na efektívnejšie a viacúčelové využitie zbieraných údajov pre rozhodovanie pri adaptácii na zmenu klímy	1
		Analýza a modelovanie	Vytvoriť personálne a technické kapacity pre analýzu a modelovanie na základe relevantných údajov, ktorých výsledky by mali poskytovať argumentačnú bázu pre rozhodovacie procesy	1
	Iné	Podpora lokálnych potravín	Cielene posilniť potravinovú sebestačnosť aj s prepojením na preferenciu lokálnych potravín, ktoré majú často menšiu emisnú stopu (hlavne v dôsledku transportu)	3
			Podporiť predaj z dvora	3
			Pri obstarávaní poľnohospodárskych a potravinárskych produktov zaviesť podmienku sociálnej a environmentálnej udržateľnosti	3
		Zosúladenie legislatívy v oblasti ochrany prírody, lesného hospodárstva, poľnohospodárstva a ďalších sektorov pre nastavenie jednotnej politiky adaptácie na zmenu klímy.	Upraviť rozpory, ktoré sa v súčasnosti nachádzajú v legislatívnych predpisov. Riešenie rozporov medzi ochranou životného prostredia a zabezpečením poľnohospodárskej produkcie	3
		Určenie uhlíkovej stopy	Zabezpečiť kalkulácie uhlíkovej stopy rôznych produktov poľnohospodárskej a lesnej činnosti	2
		Poradenstvo	Podporiť poradenskú činnosť, ktorá by mala poskytnúť aj praktické rady v dôležitých oblastiach týkajúcich sa vytvorenia rovnováhy medzi ochranou životného prostredia a produkciou	2
			Podporiť modelové podniky - lighthouses	2
			Podporiť realizáciu dlhodobých poľných pokusov s cieľom prenášať poznatky vedy a výskumu do praxe	2
Podporiť udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov ako je voda, pôda a vzduch	**Legislatívna ochrana poľnohospodárskych pôd**	Ochrana najkvalitnejších pôd	Vzhľadom na dlhý časový odstup od zavedenia ochrany najkvalitnejších poľnohospodárskych pôd v katastrálnom území a postupným nárastom výnimiek je potrebné zhodnotiť či legislatíva v tejto podobe plní dostatočne tento cieľ a prípadne prehodnotiť tento koncept	3
		Kontrolná činnosť	Dôslednejšie kontrolovať uplatňovanie protieróznych opatrení zahrnutých v zákone č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v praxi (aj spoločne s konkrétnymi protieróznymi opatreniami SPP)	3
		Zábery poľnohospodárskych pôd	Nastaviť využívanie financií získaných z odvodov za záber poľnohospodárskej pôdy tak, aby boli využité spätne pri ochrane a zveľaďovaní poľnohospodárskeho pôdneho fondu	3
			V prípade štátom podporených investícií, tieto podmieniť, pri ukončení prevádzky, požiadavkou na rekultiváciu týchto plôch (v prípade, že charakter výstavby toto umožňuje)	3
			Prednostne podporovať opätovné využitie opustených, zanedbaných a nevyužitých území (tzv. brownfieldov) pred zábermi poľnohospodárskej pôdy.	3
	Využívanie a skladovanie hnojív	Využívanie hnojív s obsahom dusíka*	Podporiť väčšie využívanie hnojív dusičnanového typu a hnojív so stabilizovaným dusíkom na úkor používania močoviny	3
			Dbať na udržiavanie priaznivého vodno-vzdušného režimu pôd na zníženie redukčných procesov produkujúcich N2O. Neaplikovať hnojivá s obsahom dusíka na zamokrené pôdy	3
		Efektívne skladovanie živočíšnych odpadov*	Efektívne skladovať živočíšne odpady, konkrétne skladovanie kvapalín v izolovaných nádržiach od okolia alebo v cisternách s prístupom kyslíka a skladovanie maštaľného hnoja bez alebo s minimálnym prídavkom vody na uľahčenie manipulácie a tak, že je uložený pod strechou s betónovou podlahou- týmto spôsobom sa dá eliminovať až 100% emisií N2O	3

		Aplikácia organického hnojenia*	Podporiť využívanie organických, najmä hospodárskych hnojív	3
			Implementovať opatrenia zamerané na zvýšenie sekvestrácie uhlíka v poľnohospodárskych pôdach a udržiavanie vysokej úrovne organického uhlíka v pôdach bohatých na uhlík	3
			Uprednostňovať aplikáciu hnojovice v kombinácii so zaorávkou pozberových zvyškov s vysokým obsahom uhlíka, čím podporíme ich rozklad v pôde, zamedzíme dusíkovej depresii a zároveň výrazne obmedzíme negatívne účinky hnojovice na vodné zdroje	3
			Využívať výhradne podpovrchovú aplikáciu tekutých hospodárskych hnojív	3
	Hospodárenie na poľnohospodárskej pôde	Údržba a obnova trávnych porastov	Analyzovať a nastaviť podporu pre udržateľné obhospodarovanie lúčnych biotopov a pasienkov v spojení s podporou chovu oviec a kôz v podhorských a horských oblastiach Slovenska a s podporou opatrení na ochranu sťahovavých druhov a ich biotopov pri využívaní poľnohospodárskej pôdy	3
		Podpora integrovanej produkcie a opatrení ekologického poľnohospodárstva.	Podporiť integrovanú produkciu a opatrenia ekologického poľnohospodárstva	3
			Podporiť integrovanú produkciu a opatrenia ekologického poľnohospodárstva, so zameraním na podporu malých/rodinných fariem	3
			V rámci SPP zaviesť výraznejšiu podporu fariem, ktoré aplikujú postupy udržateľného a ekologického hospodárenia a uplatňujú aktívne opatrenia majúce dokázateľne lepší vplyv na biodiverzitu a klímu	3
		Podpora precízneho poľnohospodárstva	Znižovať potreby používania chemikálií v poľnohospodárstve	3
			Podporovať aktivity na zlepšenie kvalitatívnych vlastností pôdy, vrátane precízneho poľnohospodárstva, a podpory živočíšnej výroby	3
			Analyzovať možnosti využívania údajov ASP a voľne dostupných údajov zo satelitných snímok na podporu precízneho poľnohospodárstva a integrácia týchto údajov do podnikových informačných systémov	1
		Podpora udržateľných a pôdu šetriacich systémov	Rozvíjať integrovaný manažment využitia vody v krajine a implementovať „prioritizáciu vody“ a ochranu pôdy do všetkých aspektov sektorových politík na národnej a regionálnej úrovni	3
			Vypracovať udržateľné a pôdu šetriace systémy obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy zamerané na jej stabilitu, zraniteľnosť pôd a hospodárenie s vodou	2
			Podporiť postupy tzv. konzervačného poľnohospodárstva (ponechanie veľkého množstva rastlinných zvyškov na povrchu pôdy alebo udržiavanie trvalého rastlinného porastu dlhoročnými plodinami)	3
			Zmenu vegetačného krytu vyvolanú zmenou klímy usmerňovať tak, aby sa obmedzil rozvoj erózie a dezertifikácie územia	3
			Zaviesť uplatňovanie protieróznych opatrení v rámci ekologizácie poľnohospodárstva a prepojiť toto opatrenie s celkovou ochranou krajinných prvkov „zelenou infraštruktúrou“ v rámci SPP	3
			Dôsledne implementovať opatrenia, ktoré identifikuje Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. Tieto opatrenia sú síce adaptačné , avšak pri poľnohospodárstve majú veľký mitigačný potenciál. Jedná sa napríklad o opatrenia (čiastočne sa prekrývajú so sektorom v LULUCF)	3
		Zmena druhovej skladby osevných postupov a diverzifikácia plodín	Podporiť testovanie krmovín odolných proti suchu, pestovaných v zahraničí	2
			Doplniť legislatívu upravujúcu hospodárenie v krajine o regulované zásahy do krajiny – presadzovanie pestovaných plodín, potreby plôch s trvalým rastlinným pokryvom, regulovanie programov starostlivosti o les	3
			Prispôsobiť produkčné systémy krajiny a vhodnosti pôdy	3
			Podporiť diverzitu plodín na zabezpečenie udržateľnej produkcie a zavádzanie integrovaného manažmentu ochrany rastlín proti škodcom	3
			Zvýšiť diverzitu plodín, integrovanú produkciu ovocia a zeleniny a vhodne využiť poľnohospodársky potenciál v SR	3
		Zvyšovanie retenčnej kapacity	Zabezpečiť vhodné spôsoby využívania územia tam, kde hrozí zvýšené riziko erózie a vzniku povodní, uplatňovať správne poľnohospodárske postupy – obrábanie pôdy, osevné postupy, na exponovaných lokalitách zabezpečiť trvalý vegetačný kryt, budovanie vsakovacích lesných pásov a iných prvkov zelenej infraštruktúry	3
			Podporiť výskum a modelovanie potreby vodozádržných opatrení v krajine a v súčinnosti s protipovodňovými opatreniami prioritne zameranými na obnovu prírodných ekosystémov. Synergický efekt vodozádržných opatrení a protipovodňových opatrení založených na ekosystémoch je ekonomicky a ekologicky najvýhodnejším riešením	2
			Metodicky podporovať udržateľné využívanie krajiny, racionálne hospodárenie v lesoch a na poľnohospodárskej pôde s bilanciou potreby a spotreby vody a jej dostupnosti	2
			Pripraviť metodickú príručku/Definovať kritériá pre opatrenia na udržanie vody v pôde a zmierňujúce vysychanie pôdy (v spolupráci s vedeckými organizáciami rezortu)	2
			Vyvinúť stratégiu obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy spôsobom minimalizujúcim pôdnu eróziu a zhutnenie pôd a to využívaním bezorbových technológií, podrývania s aplikáciou maštaľného hnoja a zeleného hnojenia alebo vápnenia na vhodných typoch pôd pre zlepšenie pôdnej štruktúry a retenčnej schopnosti pôd	2
	Meliorácie	Revitalizácia melioračných kanálov	Priorizovať obnovu melioračných kanálov v závislosti od ich funkčnosti, využívania a aktuálnych parametrov vodných zdrojov vrátane všetkých existujúcich nádrží	3
			Nastaviť prioritizáciu revitalizácie melioračných kanálov v závislosti od ich funkčnosti a využívania. Melioračné zariadenia, ktoré sú významným doplnkovým zdrojom vody, by mali byť sfunkčnené, naopak nepotrebné, prípadne neúčinné odvodňovacie kanály budú ponechané bez zásahov ich spontánnej revitalizácii. Melioračné kanály môžu odvádzať vodu aj z území, kde je nevyhnutná. Preto je potrebné zhodnotiť, kde je prevádzka a údržba kanálov potrebná, a kde je zase environmentálne škodlivá. Môže ísť pritom aj o ekonomický rozmer, keď ekosystémové služby takýchto území niekoľkonásobne prevyšujú iné priame ekonomické výnosy (napr. zisk z predaja sena). V prípade environmentálnej škodlivosti bude zvážené ich odstránenie	3
			Rekonštruovať odvodňovacie kanály a rozširovať ich funkcie aj na zadržanie vody v krajine	3
	Závlahy	Obnova a modernizácia závlahových systémov	Navrhnúť a pripraviť podmienky na vytvorenie takej inštitucionálnej štruktúry – subjekt (subjekty), ktorý by zabezpečoval rozvoj, prevádzku a údržbe závlahových systémov (HZZ) a odvodňovacích systémov (HOZ) vo vlastníctve štátu	3
			Zahájiť prípravu a realizáciu technických a prírode blízkych opatrení v suchom ohrozených lokalitách v intenzívnych poľnohospodársky využívaných oblastiach	3
			Pripraviť nové (inovatívne) dotačné tituly určené k podpore obnove (rekonštrukcie a modernizácie) a rozvoja závlahových systémov obnovy odvodňovacích systémov	3
			Modernizovať a obnovovať existujúce a nové závlahové systémy s cieľom efektívnejšieho nakladania so závlahovou vodou a energiou za účelom stabilizácie a zvýšenia poľnohospodárskej produkcie a jej kvality	3
			Vypracovať princípy pre reguláciu spotreby vody v poľnohospodárstve, prípadne aj iných sektoroch pri výskyte krízového stavu (sucho alebo povodeň)	3
		Viacúčelové využívanie závlahových systémov	Zvýšiť viacúčelové využívanie rekonštruovaných alebo novobudovaných systémov závlah, najmä využívanie fertigácie	3
		Využívanie lokálnych závlahových systémov	Zvýšiť podiel lokálnych závlah v súčasnej štruktúre spôsobov zavlažovania, najmä fertigácie na pestovanie takých plodín, ktoré sú vhodné pre pestovanie v daných klimatických podmienkach	3

		Zefektívnenie závlahových systémov	Zvýšiť podiel uplatňovania mikrozávlahových technológií v súčasnej štruktúre spôsobov zavlažovania	3
			Realizovať know-how precízneho poľnohospodárstva aj v oblasti závlahového hospodárstva.	3
			Podporiť výskum zameraný na riešenie problémov spojených s nedostatkom vody, návrh technológií podporujúcich šetrenie s vodou a technológií umožňujúcich opätovné využívanie vôd	2
			Zadať výskumné projekty, ktoré na základe scenárov vývoja klímy rozpracujú možnosti posilnenia vodných zdrojov v najohrozenejších oblastiach Slovenska	2
			Zaviesť opatrenia proti zasoľovaniu pôdy Preventívne opatrenia (zmena zdroja závlahovej vody, zmena intenzity zavlažovania, odstránenie závlah, zmena vodného režimu nezavlažovaných pôd)	3
Prispieť k ochrane biodiverzity, biotopov, krajiny a podpore ekosystémových služieb	**Mokrade**	Ochrana a obnova rašelinísk a mokradí	Podporiť zachovanie vody v pôde (napr. vsakovacími pásmi, infiltračnými priekopami, obnovou mokradí) tam, kde bilancia vo vode rozpustených látok nenaruší pôvodnú biodiverzitu, hydropedologický cyklus a štruktúru pôdy	3
			Zakázať použitie pesticídov a chemických látok (mimo systémov integrovanej ochrany) v blízkosti vodných tokov, mokradí a významných zdrojov podzemnej vody	3
		Vytváranie nových mokradí	Vytvárať mokrade a ich zaviesť ich implementáciu medzi krajinné prvky	3
	Podpora biodiverzity	Podpora mozaikového obhospodarovania	Zlepšiť zmenu štruktúry využívania poľnohospodárskej krajiny podľa kritérií zvyšovania biodiverzity a zachovaním drevinovej vegetácie, jej obnovu, ako aj ďalších líniových foriem vegetácie	3
			Diverzifikovať krajinu a krajinné štruktúry – zabezpečiť heterogenitu ekosystémov, zvyšiť rozmanitosť vegetácie, terénne úpravy pri technických protieróznych opatreniach	3
			Upraviť dotačné schémy PRV, aby sa zvýšila podpora zelenej infraštruktúry (medze, pásy zelene) v krajine a znížila podpora veľkoblokového intenzívneho obhospodarovania	3
			Podporiť oblasti s tradičným mozaikovitým spôsobom obhospodarovania poľnohospodárskej krajiny, najmä v historicky diferencovaných krajinných typoch Slovenska	3
			Identifikovať druhy a biotopy závislé od spôsobu hospodárenia a pripraviť a realizovať konkrétne opatrenia s podporou na to určených európskych fondov na zlepšenie stavu ich ochrany	3
		Podpora opatrení v poľnohospodárstve s pozitívnym efektom na biodiverzitu	Vypracovať analýzu a vyhodnotenie reálneho vplyvu opatrení „greeningu" na podporu biodiverzity a opeľovania v poľnohospodárskej krajine	2
	Zelená infraštruktúra	Podpora budovania zelenej infraštruktúry	Podporovať prípravu a realizáciu prírode blízkych opatrení na zadržiavanie vody v krajine, napr. výsadba remízok a brehových porastov, obnova mokradí, zatrávňovanie svahov a opustenej pôdy, vytváranie prielohov a zasakovacích rigolov, zvýšenie podielu nelesnej drevinovej vegetácie v krajine.	3
			Využiť koncept zelenej infraštruktúry a územný systém ekologickej stability v procese územného plánovania, pri realizácii pozemkových úprav, prípravy plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja regiónov a vytvoriť právny a finančný mechanizmus na podporu starostlivosti o zelenú infraštruktúru a jej budovanie	3
			Pri pozemkových úpravách zabezpečiť, aby boli zamerané reálne korytá vodných tokov s dostatočne širokou parcelou vodného toku zohľadňujúcou dynamiku vodného toku a ochranu brehových ekosystémov (biotopov)	3
		Realizácia nových krajinných prvkov	Podporiť výsadbu trvalých kultúr a drevín vhodných z hľadiska pôdnych a vodných podmienok, podpory stability ekosystémov a tvorby krajiny v súlade so zákonom č. 220/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov)	3
			Tam, kde to bude možné a efektívne, preferovať zelené opatrenia spomaľujúce odtok vody z krajiny do vodných tokov, zvyšujúce retenčnú schopnosť povodia alebo podporujúce prirodzenú akumuláciu vody	3
			Zelené opatrenia realizovať v rámci celého územia krajiny, nielen na toku, ale aj v zastavanej, poľnohospodárskej a lesnej krajine. V prípade realizácie novej a rekonštrukcie existujúcej technickej infraštruktúry budú zároveň realizované aj zmierňujúce prírode blízke opatrenia	3
			Podporiť podmienky pre vytváranie biotopov na hniezdenie voľne žijúcich hmyzích opeľovačov a diverzitu zdrojov ich potravy	3
		Zachovanie a obnova jestvujúcich krajinných prvkov	Zabezpečiť zachovanie vekovo staršej drevinovej vegetácie a obnovu rozptýlenej drevinovej vegetácie v intenzívne využívanej poľnohospodárskej krajine	3
			Zabezpečiť budovanie funkčných ekologických sietí (biocentier, koridorov, interakčných prvkov) a to ochranou a revitalizáciou ekosystémov	3
	Hospodárenie na rozhraní lesnej a poľnohospodárskej krajiny	Vysporiadanie tzv. bielych plôch	Prehodnotiť a realizovať rozšírenie poľnohospodárskej produkcie na nevyužívanej poľnohospodárskej pôde. Ide o pôdu, ktorá sa v súčasnosti nachádza v rozličnom štádiu pustnutia so zárastovými sukcesnými procesmi, pričom s ohľadom na typologicko-produkčný potenciál a jej lokalizáciu v rámci vhodnejších klimatických podmienok, predstavuje alternatívu doterajším produkčným plochám	3
			Postupne zvýšiť výmeru lesných pozemkov, alebo pozemkov agrolesníckeho obhospodarovania, riešením nesúladov druhu pozemkov cez projekty pozemkových úprav a čiastočné zmeny druhu nelesných pozemkov porastených lesnými drevinami	3
		Zalesnenie poľnohospodársky nevyužívaných plôch	Zvýšiť výmeru lesov prostredníctvom zalesňovania poľnohospodárky nevyužívaných pôd pri zachovaní diverzity nelesných biotopov	3
			Uplatniť princípy integrovanej ochrany lesov proti kalamitným a inváznym druhom škodcov. Zalesňovať plochy extrémne ohrozených vodnou a pôdnou eróziou, svahovými deformáciami na nevyužívanej poľnohospodárskej pôde	3
		Podpora agrolesníckych systémov	Vytvárať agrolesnícke systémy na poľnohospodárskej pôde, t.j. podporiť legislatívne opatrenia	3
			Podporovať výskum v oblasti možného zavádzania agrolesníckych opatrení	2
	Invázne druhy	Inventarizácia	Zabezpečiť priebežné identifikovanie a kontrolu novo šíriacich sa inváznych druhov, trás a spôsobov šírenia, po ktorých sa dostávajú na územie Slovenska	1
		Vypracovanie stratégie	Vypracovať a schváliť stratégiu pre invázne druhy na Slovensku a realizovať jej opatrenia na prevenciu, kontrolu a odstraňovanie inváznych druhov a zníženie ich negatívnych vplyvov na zdravie obyvateľov aj v súvislosti so zmenou klímy	3
		Podpora odstraňovania	Zabezpečiť dohľad nad šírením inváznych druhov a systém včasného varovania vrátane úradnej kontroly inváznych druhov a kontroly prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a šírenia inváznych druhov s následnou eradikáciou	3
	Genetické zdroje	Uchovanie genofondu rastlín	Vytvoriť personálne a materiálne predpoklady pre uchovanie genofondu rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo v zmysle zákona č. 215/2001 Z. z.	3
			Vytvoriť personálne a materiálne predpoklady pre riešenie a koordináciu Národného programu ochrany genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo na riešiteľských pracoviskách v SR	3
		Podpora využívania tradičných plodín	Realizovať opatrenia na zastavenie genetickej erózie a na podporu používania tradičných plodín pre výživu a poľnohospodárstvo	3
		Využívanie rezistentných odrôd	Podporiť využívanie rezistentných odrôd a používanie certifikovaného množiteľského materiálu	3
		Podpora šľachtenia odolných odrôd	Podporovať šľachtenie a výrobu osív, ktoré budú vhodné do zmenených klimatických podmienok	2
			Podpora slovenského šľachtenia a následne vytvorenie domácich odrôd adaptabilných do našich klimatických podmienok (teplomilné a odolné voči suchu), ktoré budú zárukou dosiahnutia stabilnejších úrod	2
			Vytvorenie podmienok výkonu skúšok na účely registrácie	3

			Podporovať výskum v oblasti poľnohospodárstva so zameraním na šľachtenie odrôd plodín tolerantných voči suchu	2
		Podpora génových bánk	Zabezpečiť podporu existujúcich génových bánk kultúrnych rastlín na uchovanie osiva pôvodných aj moderných odrôd a línií pre uchovanie biodiverzity a pre šľachtenie budúcich odrôd	3
		Inventarizácia plemien hospodárskych zvierat	Dopracovať charakterizácie a inventarizácie plemien hospodárskych zvierat (aj autochtónnych a domácich) a ich reakcie na zmeny teplôt vzduchu	2
		Zvyšovanie povedomia o pôvodných domácich plemenách a ich úlohách	Zvýšiť povedomie farmárov i laickej verejnosti o vlastnostiach a úlohách pôvodných domácich plemien HZ	2
		Podpora využívania pôvodných domácich plemien	Podporovať využívanie pôvodných domácich plemien HZ	3
		Uchovávanie živočíšnych genetických zdrojov v podmienkach *ex-situ*	Rozvoj a podpora *ex-situ* uchovávanie živočíšnych genetických zdrojov (ŽGZ) formou živých zvierat a tiež zmrazených vzoriek ŽGZ	3
		Identifikácia ekosystémových služby živočíšnych genetických zdrojov	Identifikovať ekosystémové služby živočíšnych genetických zdrojov	2
		Podpora šľachtenia zvierat s lepšou adaptáciou	Vývoj genetických programov šľachtenia na lepšiu adaptáciu zvierat pri zmenách teplôt vzduchu	2
		Analýza stavu vodných genetických zdrojov	Analyzovať úlohy a možné riziká chovu vodných genetických zdrojov	2
	Ekosystémové služby	Výpočet hodnoty ekosystémových služieb	Pripraviť systém hodnotenia a ekonomického vyjadrenia hodnoty ekosystémových služieb a tovarov a navrhnúť komplexný systém platieb za využitie ekosystémových služieb, berúc do úvahy existujúce systémy a mechanizmy	2
		Systém ochrany ekosystémov	Zabezpečiť systematické financovanie starostlivosti o významné ekosystémy, ktoré prispievajú k adaptačnej schopnosti lesnej, poľnohospodárskej a mestskej krajiny	3
			Zabezpečiť integrovaný manažment významných území založený na ekosystémovom prístupe prostredníctvom prípravy a realizácie programov starostlivosti a ich začlenenia do sektorových koncepcií a stratégií	3
			Podporovať výskum v oblasti pôdohospodárstva zameraný na produkčné a mimoprodukčné funkcie pôdy a adaptačné opatrenia na dopady extrémnych klimatických javov a zmeny klímy	2
Vylepšiť dobré životné podmienky zvierat	**Živočíšna výroba**	Znižovanie emisií zo živočíšnej výroby*	Sledovať koncentráciu emisií a eliminovať ich škodlivé účinky v objektoch živočíšnej výroby	1
		Adaptácia zvierat na klimatickú zmenu	Rozpracovať metódy ochladzovania zvierat a ustajňovacích objektov	2
			Navrhovať typy maštaľných objektov a dispozičných riešení eliminujúcich teplotné extrémy počasia	2
			Navrhovať kŕmne dávky pre zvieratá počas extrémnych teplôt a návrhy metód a postupov kŕmenia zvierat	2
			Rozpracovať postupy záchrany a manipulácie so zvieratami pri záplavách a požiaroch	2
			Analyzovať spotrebu technologickej vody a pitnej vody pre jednotlivé druhy, plemená a kategórie zvierat	2
			Zadefinovať zdravotné opatrenia v súvislosti s aridizáciou prostredia a nástupom nových patogénov	3
		Zlepšenie životných podmienok zvierat	Digitalizovať vstupné a integrované údaje na farmách a uložiť ich na web MPRV SR	1
			Používať robotické systémy dojenia, kŕmenia a odstraňovanie hnoja	3
			Znižovať spotreby elektrickej energie a vody použitím „smart“ systémov	3
			Hodnotiť uhlíkovú stopu a spotrebu vody jednotlivých produktov a navrhovať opatrenia	2
		Konzervovanie krmovín	Zabezpečiť konzervovanie vybratých krmovín a ich zaradenie do kŕmnych dávok hospodárskych zvierat	3
			Zabezpečiť výber a testovanie biologických a biologicko-enzymatických silážnych prípravkov na usmernenie silážneho procesu	2
		Podpora extenzívneho chovu	V rámci SPP na úkor intenzívnej živočíšnej výroby výraznejšie podporiť extenzívny chov a odstrániť plošné disproporcie, najmä cez podporu menších a stredne veľkých subjektov	3
	Chov včiel	Sledovanie pohybu včelstiev	Využiť systémové opatrenia pri sledovaní pohybu včelstiev, matiek	1
		Mapovanie nebezpečných ochorení	Zabezpečenie mapovania nebezpečných ochorení včiel a monitorovanie chemickej ochrany rastlín	1
		Eliminácia nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy	Aplikovať výskum v oblasti chovu včiel a monitoring včelej pastvy, vplyv opeľovania na zvyšovanie úrod poľnohospodárskych plodín, mapovanie nebezpečných ochorení včiel, výskum na zmeny klímy	2
			Skúmať dopad zmeny znáškových zdrojov na zdravotný stav včelstiev	2
		Príprava a implementácia národnej stratégie na podporu opeľovačov	Pripraviť a implementovať národnú stratégiu na podporu opeľovačov, ktorá by mala obsahovať nové prístupy a podpory na zlepšenie podmienok včelej pastvy, ako aj nové partnerstvá na ochranu všetkých dôležitých opeľovačov	3
			Zahrnúť „opeľovanie“ do SPP ako jeden z indikátorov ekosystémových služieb pre environmentálne hodnotenie vplyvu poľnohospodárstva, t. j. indikátor pri monitorovaní a hodnotení SPP	3

* v súlade s nízkoemisnými postupmi a technikami uvedenými v odporúčacom dokumente „Kódex správnej poľnohospodárskej praxe na znižovanie emisií amoniaku z chovov hospodárskych zvierat a aplikovania hnojív do pôdy“, ktorý je uverejnený vo vestníku MŽP SR, čiastka 2/2020.

Príloha 3

Súhrn návrhov opatrení v oblasti rezortnej vedy, výskumu a inovácií v agrosektore podľa jednotlivých oblastí do roku 2035

Tabuľka 1. Návrh opatrení v oblasti rezortnej vedy, výskumu a inovácií v agrosektore podľa jednotlivých oblastí do roku 2035.

Oblasť	**Súčasný stav**	**Návrhy opatrení**
Personálna	• Nekoncepčná a nesystematická odborná príprava a vzdelávanie pracovníkov • Nevyhovujúca kvalifikačná resp. veková štruktúra vedecko - výskumných pracovníkov • Problémy s vyhľadávaním a získavaním kvalitného vedeckého a výskumného personálu • Chýbajúca kontinuita výchovy mladých výskumných pracovníkov	• Vytvorenie dlhodobo udržateľných podmienok pre stabilizáciu a rozvoj kvalitných vedecko- výskumných kapacít • Reštrukturalizácia štruktúry VVZ v nadväznosti na potreby praxe • Podpora kooperácie VVZ, univerzít a stredných škôl formou prednášok, kurzov, školení, exkurzií, odbornej praxe • Vybudovanie funkčných väzieb na univerzity s cieľom získavať a stabilizovať mladých výskumných pracovníkov
Infraštruktúra		
technická	• Postupné morálne, technické a kapacitné zaostávanie infraštruktúry obstaranej v r. 2007-2013 • Nedostatok vlastných zdrojov na kapitálové výdavky v súvislosti s potrebou investície do infraštruktúry • Vysoké prevádzkové a režijné náklady na nevedecků infraštruktúru – budovy, energetické médiá, MTZ	• Diverzifikácia financovania, systematické opatrenia v oblasti štátnej vednej politiky • Optimalizácia využitia prístrojových kapacít a eliminácia duplicít v oblasti výskumnej infraštruktúry • Vytvorenie fiškálnych / legislatívnych / grantových schém pre komplexnú periodickú obnovu a modernizáciu výskumnej infraštruktúry • Podpora prevádzky a réžie výskumnej infraštruktúry a
Elektronizácia a digitalizácia		
	• Existencia fragmentovaných databáz, segmentálne riešených, vo vlastníctve rôznych organizácií • Nízka miera využitia existujúcich poznatkových databáz a nedostatok zdrojov na ich kontinuálnu obnovu a údržbu • Nízka miera digitalizácie a elektronizácie v rezorte, vrátane administratívnych procesov podpory a riadenia výskumu	• Vytvorenie štátom spravovaného úložiska vedeckých a odborných údajov, výsledkov kontrol, meraní, monitoringu a p. s definovanými prístupovými právami • Návrh súboru opatrení, ktoré by viedli k postupnému prechodu zo starej paradigmy spracovania a zasielania dát na moderný systém digitalizovaných a prepojených databázových systémov nielen na vnútroštátnej, ale aj na európskej úrovni • Spracovanie core databázy existujúcich národných dátových a databázových systémov po vzore databáz Scopus • Alokácia finančných prostriedkov potrebných na technickú prevádzku a obsahový update existujúcich databáz a rezortných informačných systémov • Podpora e-manažmentu a riadenia administratívnych procesov, vrátane manažmentu spracovania projektov vedy a výskumu
Prístup k finančným zdrojom		
rezortným	• neexistencia ucelenej a koncepčnej politiky v oblasti vedy a výskumu vrátane udržateľných a predikovateľných zdrojov jej financovania • zadávanie ad-hoc úloh a požiadaviek bez hlbšej koncepcie a primeraného časového a finančného rámca • fragmentácia riadenia rezortných inštitúcií a výskumných ústavov rôznymi štruktúrami ministerstva • odtrhnutie decíznej sféry a VVI od problémov praxe, slabá odborná erudícia a častá obmena riadiacich štruktúr	• Vytvorenie centrálnej riadiacej jednotky zodpovednej za riadenie oblasti vedy a výskumu na úrovni MPRV • Identifikácia kľúčových priorít a oblasti rozvoja agropotravinárstva a lesníctva vo vzťahu k strategickým dokumentom a záväzkom SR na úrovni rezortu • Vytvorenie udržateľného modelu financovania VVI – tak v rámci rezortu ako aj mimo neho, vrátane obmedzenia formálnych bariér pre prístup k vlastným zdrojom z podnikateľskej činnosti resp. predaja vlastného know-how • Vytvorenie mechanizmov pre odbornú prípravu, pravidelné exkurzie, študijné pobyty a stáže pracovníkov rezortu a podriadených inštitúcií na domácich a zahraničných výskumných inštitúciách a kooperujúcich výrobných a spracovateľských podnikoch
mimorezortným	• Nízka úspešnosť v získavaní zdrojov na rozvoj inovačných kapacít a budovanie experimentálnej infraštruktúry z dôvodu podkapitalizácie sektora vedy a výskumu • Existujúce legislatívne a formálne obmedzenia pre podávanie žiadostí o dotácie a projekty viazané na IČO žiadateľa – 1 IČO- 1 projekt • Nepravidelnosť a nepredikovateľnosť vyhlásenia príslušných projektových výziev, ich finančnej alokácie, riziko zrušenia bežiacej výzvy • Nízky záujem o kooperáciu pri vytváraní projektových konzorcií, zotrvačnosť v myslení - inštitucionálna, personálna • „Rezortizácia“ prístupu k zdrojom v zmysle obmedzení pre subjekty čerpať zdroje z iných rezortov– rôzne schémy spolufinancovania, limitácie výšky FP • Obmedzenia vyplývajúce z národných pravidiel pre koherenciu – tzv. flexibilita pre vybrané regióny, kde je centralizovaná väčšina VVI kapacít a infraštruktúry	• Posilnenie konkurencieschopnosti rezortných VVI inštitucionálnym financovaním výskumu • Vytvorenie mechanizmov pre viaczdrojové/diverzifikované financovanie VVI • Odstránenie legislatívnych a formálnych bariér pre prístup k projektovým zdrojom • Vytvorenie podmienok pre objektívny a spravodlivý prístup ku grantovým zdrojom na základe objektívnych odborných kritérií • Eliminácia tzv. kohéznych obmedzení pre inštitúcie z „rozvinutejších“ regiónov • Podpora odstránenia fragmentácie VVI formou fiškálnych a podporných projektových nástrojov – zvýhodnenie v grantových schémach v prípade projektových konzorcií a partnerstiev
Spolupráca		
v rámci sektora	• Slabá vnútrorezortná kooperácia a príležitosti pre výmenu informácií a zdieľanie informácií, poznatkov a databáz • Postupná potreba generačnej obnovy tímovej spolupráce, využitie odborných kapacít v prierezových činnostiach • Neexistencia prierezových rezortných foriem spolupráce, fragmentácia riešení	• Vytvorenie vnútrorezortných kooperačných mechanizmov – medziodborové tímy a projekty, odborné semináre, spoločné vzdelávanie, stáže • Systematické budovanie odborného zázemia prostredníctvom priaznivej personálnej politiky a motivačných opatrení, vrátane mechanizmov pre vlastnú odbornú výchovu a vzdelávanie pracovníkov • Podpora rezortných výskumno-inovačných projektov založených na kooperácii a vzájomnej synergii rezortných VVI
v priemysle	• Nezáujem firiem o inovácie, resp. nedostatočná marketingová podpora inovácii a prenosu poznatkov • Nedostatok finančných a odborných kapacít pre realizáciu inovácií, nízka ochota súkromného sektora spolufinancovať aplikovaný výskum • Neexistencia systému odborného poradenstva, nedostatočne pripravené kapacity pre poradenstvo na strane praxe a VVI	• Zabezpečenie efektívneho dialógu vrátane marketingových nástrojov na osvetu o potrebe, úlohe a prínose inovácií v praxi • Vytvorenie systému nástrojov fiškálnej a nefiškálnej povahy vytvárajúcich stimuly a zdroje pre kooperáciu priemyselnej praxe a VVI • Vytvorenie systému odborného poradenstva vrátane mechanizmov jeho financovania • Podpora spin-off, start-up a „living labs“ riešení s nastavenými podmienkami finančného krytia formou spolufinancovania • Nastavenie podmienok pre vzdelávanie a odborný rast pracovníkov a ich reporfilizácia pre potreby praxe
ostatné inštitúcie	• Existencia formálnych a komunikačných bariér, prístup na báze „closed clubs“ • Nízka ochota kooperácie na nadrezortnej úrovni, fragmentácia riešení podľa rezortnej príslušnosti	• Vytvorenie konceptu schém národnej spolupráce pri riešení celospoločenských problémov a výziev • Debarierizácia medziinštitucionálnej a medzirezortnej spolupráce formou zastrešenia nadrezortnou autoritou • Koncepčné vyhlasovanie výziev na riešenie výskumných a inovačných úloh s požiadavkou komplexných interdisciplinárnych riešení s prioritným využitím existujúcich domácich kapacít
Spoločenský význam		
	• Nízky záujem odbornej a laickej verejnosti o výsledky vedy a výskumu	• Komunikačné a marketingové opatrenia pre propagáciu originálnych výsledkov vedy a výskumu a významu inovácií pre spoločnosť • Vytvorenie nástrojov pre aktívny prístup a zabezpečenie efektívneho dialógu s poľnohospodárskou a potravinárskou praxou